స్త్రీల పాటలు

Sl.no 193

Sl. no. 193
Acc. no. 2657

ఓం

స్త్రీల పాటలు.

మూడవ భాగము.

14 JUL 1922

ప్రకాశకులు

నందిరాజు చలపతిరావుగారు

మంజువాణీ ముద్రాక్షరశాల,

ఏలూరు.

వెల రు 1.

All Rights Reserved

1922

స్త్రీల పాటలు.

మూడవ భాగము.

ప్రకాశకులు

నందిరాజు చలపతిరావుగారు

మంజువాణీ ముద్రాక్షరశాల,

ఏలూరు.

వెల రు 1.

All Rights Reserved.

1922

శ్రీరస్తు.

స్త్రీలపాటలు—మూడవభాగము.

విషయసూచిక.

దైవప్రార్థనాదికములు.

1	కృష్ణస్తుతి.	1
2	ఆపద్బాంధవస్తుతి.	,,
3	భోగశయనస్తుతి.	2
4	నారాయణస్తుతి.	,,
5	సీతాపతిస్తుతి.	2
6	రఘువీరస్తుతి.	,,
7	ఉపచారమిచ్చేసేవారు.	3
8	దొరకునాయిటువంటిసేవ.	,,
9	నగుమోముగనలేసి	4
10	నినువినా.	,,
11	భజనపరులకేలగలుగు.	,,
	పెద్దపాటలు.	
12	రాఘవకల్యాణము.	5
13	ధర్మరాజు జూదము.	12
14	కీచకవధ.	19
15	శాంతా కళ్యాణము.	26
16	కామేశ్వరి పాట. (మనవాడు పాలకొలను.	38
17	సత్యభామ సరసము.	41
18	రుక్మిణి చిలుకరాయభారము.	45
19	రుక్మిణీదేవి ముచ్చట.	59

20	శాంత గోవిందనామములు-	62
21	శ్రీకృష్ణుని జననము కంససంహారము-	85
22	శశిరేఖ పెండ్లిపాట-	90
23	శ్రీశైల భ్రమరాంబాష్టకము-	93
25	గజేంద్రమోక్షము కథాగీతము -	94
25	గోవ్రుపాట-	
26	శ్రీ పారిజాతప్రసవము-	100
27	మేలకాదేవి నొప్పులు-	106
28	శ్రీ కంచివరదరాజు పెండ్లిపాట-	108
29	అశ్వత్థ ప్రదక్షిణం-	115
30	శ్రీరంగనాయకమ్మ వరదయ్యగారల శృంగారసంభాషణము	116
31	వెంకటేశ్వర్లువారి వేట-	120
32	కోవెల రాయబారము-	123
33	వామన చరిత్రపాట-	123
34	లక్ష్మీదేవి సొగటాలాట-	128
35	యశోద కొంగపాట-	132
36	సీతాదేవి వామన గుంటాలాట-	134
37	శివుడు పాలారగించుపాట-	137
38	శకుంతల సీమంతము	138
39	శ్రీ కన్యకామ్మవారిపాట-	141
40	సుభద్రసారె-	146
41	ప్రయాగదశము-	148
42	తిరుమంత్రము -	151
43	తులసి గోవిందనామములు	152
44	తులసిదళము-	159

45	సీతాదేవి వేవిళ్లు-	163
46	గంగా గౌరీ సంవాదము-	166
47	అనంత పద్మనాభుని నోము పాట-	170
48	ఉషాస్వప్నము పాట- (ఆటలన్నియుగలవు-)	175
49	మైరావణ చరిత్రపాట-	177
50	ధర్మాంగద చరిత్రపాముపాట-	191

నోములకధలు-

1	గాజులగౌరినోము-	233
2	కుంకుమగౌరి నోము-	
3	తవిటిగౌరినోము.	234
4	చిక్కుళ్ళగౌరి.	,,
5	రేగులగౌరిదేవి.	235
6	గ్రహణగౌరి.	,,
7	శాకదానము నోము.	237
8	మునికార్తికదీపములనోము.	238
9	కార్తికదీపాలనోముకధ-	240
10	పోలాలఅమావాస్యనోము-	241
11	నిత్యశృంగారమునోము-	242
12	చద్దికూటిమంగళవారము-	243
13	పండుతాంబూలమునోము-	,,
14	కన్నెతులసినోముకధ-	244
15	కాటుకగౌరినోము-	245
16	బొమ్మలనోముకధ,	,,
17	బచ్చలగౌరినోము-	246

18	అట్లగా—పలవపువ్వునోము-	247
19	కార్తికచలిమిడినోము-	
20	గుమ్మడిగౌరినోము-	248
21	పువ్వులతాంబూలమునోము-	249
22	మాఘగౌరినోముకధ,	250
23	చెట్టునపడు13పువ్వులనోము	251
24	తెంగనిఆదివారములనోము-	253
25	బాలాదివారములనోము-	254
26	ఫలాల గౌరిదేవి	255
27	చిలుకముగ్గుల కధ-	
28	కరుళ్ళ గౌరిదేవికధ-	256
29	వాయిలక్ష్మివారకధ-	257
30	శుక్రవారపు నోముకధ-	
31	మూకకార్తుల నోముకధ-	258
32	చిత్రగుప్తుల నోముకధ-	26
33	అపదలేని ఆదివారము కధ-	
34	శోకములేని సోమవారముకధ-	264
35	శ్రీరామ నామ రామాయణమ్-	265
36	శ్రీ వేంకటేశ్వర వ్రతకధ ఫలము-	267
37	శ్రీ వేంకటేశ్వర దీపారాధనము-	278

శ్రీరస్తు.

శ్రీపరమాత్మనేనమః

25 సంవత్సరముల క్రిందట స్త్రీలు పాడుకొనుటకు అనుకూలములగు పాటలను ప్రచురింపవలయునని తలపెట్టి మేము సమకూర్చిన పాటలనేకములు 3 భాగములుగా ముద్రించినారము. అప్పటినుండియు మఱికొన్ని ముఖ్యములైన పాటలు మా దగ్గిరకు వచ్చుచున్నవి. కాని యవి ఒక భాగముగా ముద్రించదగినన్ని లేకుండుట చేత కొంతకాలమును, ప్రపంచమునల్లను తలూపి, కాకితము ప్రియముచేసి, ఆంధ్ర వాఙ్మయ ప్రచారమునకంతరాయము గలుగించిన మహాయుద్ధము వలన కొంత కాలమును వానిని ప్రచురింపకుంటిమి. ఈలోగా కొందఱు గుజలీ ముద్రాపకులు మేము ప్రచురించిన భాగములలో కొన్ని కొన్ని భాగములను విడివిడిగా ముద్రించిరి. అందు ప్రాచీనములేవియో మేము స్వయముగ రచించిన వేవియో గుర్తెఱుంగక యన్నియు ప్రచురించినారు. గ్రంథకర్త యనుమతిలేనిదే యట్టివి చేయరాదు. ఈ భాగములో కొన్నిపాటలు సంపూర్ణముగా, కొన్ని చాలవఱకు, కొన్ని విస్తార సంస్కార యుతముగా మేము వ్రాసి ప్రచురించినవి యున్నవి. గుజలీ ముద్రాపకులు, కడపు కక్కుఱితికై పుస్తక వ్యాపారము చేయు సామాన్యజనులు, మమ్మడిగి గాని యట్టి సాహసమునకు పూనకుందురుగాక! వెనుక మేము ప్రచురించిన మూడవ భాగమును, నాలుగవ భాగముగా ముద్రించినారము.

ఈభాగమున, స్త్రీలకు నిత్యతులసి వ్రతమును, వేంకటేశ్వర దీపరాధన వ్రతమును చేర్చినారము. ఇప్పుడు సనాతన

మాతమేమైన కొంచెమున్నదనిన, అది యింటనే, గృహలక్ష్ముల యెడనే యున్నది. వారేవాస్తవముగా భారతభూమి కర్మభూమి యను మాట నిప్పటికి సార్థకము చేయుచున్నవారు

భారతకులాంగనలారా! ఈవ్రతములను ఒక్కసారి ఉచ్చారణ సౌష్ఠవముగలవారిచేత చెప్పించుకొని, పిదారే వ్రతాచరణమును జేసికొనుడు. విఘ్నేశ్వరపూజ గూడ స్త్రీలపాటలు రెండవభాగమునఁ జేర్చబడియున్నవి. ఈభాగమున విస్తారముగా స్త్రీలుపట్టునోములు చేర్చడమైనది. ఇంకను స్త్రీలునోచుకొను చిట్టి చిట్టి నోములనేకములు, నాలుగవభాగమున ముద్రింపబడినవి.

ఈసారి స్త్రీలపాటలు చక్కగా ముద్రింపబడి, మనోహముగా బైండు చేయబడినవి. ఇవి ప్రతియింటను తాండవమాడుచు సనాతన ధర్మపునః ప్రతిష్ఠాపన కార్యమున కుపయోగించుగాక!

ఓం తత్ సత్.

ఏలూరు.
ది 1-3-1922

సజ్జన విధేయుడు,
నందిరాజు చలపతిరావు.

శ్రీ రస్తు.

స్త్రీలపాటలు - మూడవభాగము.

శ్రీ పరమాత్మనే నమః.

శ్రీ శుభమస్తు - అవిఘ్నమస్తు.

పరమహంసపూజిత విశిష్టగుణప్రతిబద్ధరాగయై।
యాపృథివీధరాత్మజ సురావళి మెచ్చ కతన్వరింపగా।
నేపున నామెకేళిలు గ్రహియించిన యిందుకళావతంసు డు
ద్దీపిత పుష్కలార్థముల దేల్చి మిముంగలిదోషహారియై॥

ఉ॥ శ్రీమదుమామహేశ్వరులు - చిన్మయరూపులు సత్కటాక్షవీ
క్షామృతవృష్టిభక్త సుజ-నాళిపయిం వెదజల్లుచుం గడుం।
బ్రేమ మెలర్ప నేలుమహి-భృత్కులదీపములైనవారు మ।
మ్మోముచు మంత్రముగా వ్రత స-ముచ్ఛ్రితకాంక్షిత కార్యసిద్ధులన్॥

1 కృష్ణస్తుతి, జంఝూటిరాగము-ఆదితాళము.

శ్రీలామవిజన-పాలాభవభయ, వేలానతసుర-పాలాసుశీలా॥
రామాకలుష విరామాజగదభి । రామాఘనసుఖ ధామాసుధామా॥ శ్రీలా॥
ధీరామహిమ గభీరామహితవి । చారాసదవన సారావతారా॥ శ్రీలా॥
గోపాలకకుల దీపాయితఖల । పాపాసురహర చాపాధిరోపా॥ శ్రీలా॥
శృంగారసురుచిరాంగాపరసభు । జంగాధిపమద పాంగానుషంగా॥ శ్రీలా॥

2 ఆపద్బాంధవునిమీద కాంభోజి-త్రిపుట.

ఎంతవేడినమాపై నేలరాదయరాదు ఏమి నేరముచెప్పుమా॥
సంతసమున మాస్వామి యనుచు నిన్ను శరణుజొచ్చిన వసుశ్రమపెట్టదగునో॥ ఎం॥
చింతలువదలి మా చిత్తములనునీదు చెంతజేర్చితిమిరా।
పంతముమానుమో బ్రహ్మమునివినుతదక్షనంతరంగను హృదుండన్యదేవుడు॥
ఆపద్బంధవనమ్మ నాదరింపుమటన్న గోపము సేయకురా।
పాప్రునివేయన్ని ప్రార్థించుచుండగ మాపయినీకిటువలె పారమునిదిమేరా॥ ఎం॥
దోసకారులిట్లు ఘోషింపుచుండ విశ్వాసమునుంచవేరా।
దోసములను బాపు దొరనీవైయుండగ వానిగవానినివారింపనేరవే॥ ఎంత॥

నీవేదిక్కని మేము శరణమ్మిడియుండఁగఁ గావఁదలంపవే రా।
కావనిచో మదల నో కారుణ్యమయ మమ్ము నేవాఁడుం చేకొని రొమ్ములమిఁకోవగ
వేర్చు॥ వంక॥

3 కమాజురాగము-ఆదితాళము.

ప॥ వేగరారాయిందు భోగిభోగశయన॥
అ॥ జాగుజేసేవదేర జలనిధిగంభీరధీర వేగ॥
చ॥ పంకజచరణ నేనింక నోర్వఁగజాల।
శంక సేయక నావంక కిటు రారశౌరి॥ వేగ॥
శ్యామసుందరాకారస్వామీ పరాకేల।
నీమము తోడుక నేనిన్నే నమ్మియున్నవాఁడ॥ వేగ॥
దంతిభూధరవాసయెంతో నమ్మియున్నా।
చింతదీర్పరాదా సాంతారంగశుభాంగ॥ వేగ॥

4 కమాజురాగము-అటతాళము.

ప॥ వనఁబ్రోవర శ్రీమన్నారాయణ వేగ॥
అ॥ నిను శరణమ్మితి నీలవర్ణ వేగ॥ వన॥
చ॥ అనుదినమును నాకనులు పండుగగాను!
గనగోను చెన్నఁడో గరుడగమన వేగ॥ వన॥
మునిజనవరసాహ్యాదయకములమందు।
పడమూషవని నిన్నుచాలనమ్మితి వేగ॥ వన॥
కాంచినగరమందు కరుణతో వెలసిన్న।
చంచల నిభచేల [illegible]మేల వేగ॥ వన॥

5 కమాజురాగము-ఆదితాళము.

ప॥ గతినీవని నమ్మితి సీతాపతి।
అ॥ పతితపావననామ భక్తకుముదసోమ॥ గతి॥
చ॥ కపటచిత్తుని కాకాసురుని గాచినట్టి।
కృపగలదొరవని కోరివేడితినా॥ గతి॥
పగవానితమ్ముని బట్టముగట్టిన।
అగణితకల్యాణసుగుణసాగరనా॥ గతి॥
సారంగశైలనివాస శ్రీశయతి।
కోరిమితో నిన్ను కొలిచియున్నా॥ గతి॥

6 శ్రీరాగము-ఆదితాళము.

ప॥ రఘువీరా రావదేరా।
అ॥ అఘమూరా యనుపమశూరా॥రఘు॥
చ॥ చిన్నియన్నా చేరరావా।
నాకన్నులకరువెల్ల దీరరయో॥రఘు॥
నీరదశరీరనిన్నే।
కోరియున్నా గురిగమున్నేరయో॥రఘు॥
కుంజరాభూధరవిహారా।
పదకంజములెనమ్మినారారయో॥రఘు॥

త్యాగయ్యగారి కృతులు.

7 భైరవిరాగము-రూపకతాళము.

ప॥ ఉపచారిముజేసేవా రున్నారని మరువకురా॥
అ॥ కృపగావలెనని నే కీర్తన బలుకుచునుండగ॥
వాకిటనేపదిలముగావా। తాత్మజుడున్నాడని
శ్రీకరులగు నీతమ్ములు। జేరియున్నారని
యేకాంతమునసుజానకి। యేపర్డీయున్నదని
శ్రీకాంతపరులెవ్వరు। శ్రీత్యాగరాజవినుత॥ ఉ॥

8 బిలహరిరాగము-అటతాళము.

ప॥ దొరకునా యిటువంటిసేవ॥
అ॥ దొరకునాయల్పతపమునరించిన భూదేవతలకైన సురులకైన॥
తుంబురునారదులుసుగుణ సంకీర్తనములనాలాపముజేయుగా।
అంబరీషముఖ్యులు నామముజేయుచు జాడలుపైజల్లగా।
బింబాధరలగు సురవరవిరిబోణులు నాట్యములాడగ।
అంబుజభవసాకారులు లిరుగడల నన్వయబిరుదావళినిపొగడ।
అంబరవాసచెలులు కరకంకణంబులు ఘల్లనివిసరగ।
మణిహారంబులుగదలగయూచెఘణితల్పంబున నెలకొన్నహరినికనుగొన॥
మకరతమణిసన్నిభదేహంబున మెరుగుకనకచేలముశోభిల్లగ।
చరణయుగనఖావళి కాంతులు చెందురుపిల్లలనేలేరా।
వరనూపురములో వెలుగగ గనిరాజవ్రజపుభూషణము మెరయా।
యురమునముక్తాహారములుమెరయ నుచితమైన మకరకుండనమ్ములు।

చిరునవ్వులుగలవదనంబులుముంగురులందవుకపోలముముద్దులగురియగ
దివ్యఫాలమ్మున తిలకముమెరసే దివిలావణ్యనిధికనుగొన॥ దొ॥
తామసగుణరహితమునులకుపొగడ తరముగాకనిత్యమరచి।
శ్రీమత్కాంచనతొట్లపైని చెలువొందగొలువుండగ।
కామితఫలదాయకి యాసీతాకాంతునికని యూపంగగా।
రామబ్రహ్మతనయుడౌ త్యాగ రాజనుతునితో పాడుచునూచగా।
రామునిజగదోద్ధాముని సురరిపుభీముని చిన్మయరూపుని।
పూర్ణకాముని త్రిగుణాతీతుని సద్గుణధాముని కనులారమదిగొన॥దొ॥

9 నాగవరాళిరాగము- ఆదితాళము.

ప॥ నగుమోముగనలేని నాజాడదెలిసి రఘువరనన్బ్రోవరాదా॥
అ॥ నగరాజధరనీదుపరివారలెల్ల వగబోధనజేసేవారలుగారె।
అటులుండదురాన॥ న॥
ఖగరాజనీయానతి వినివేగచనలేడో।
ఖగానిలకుబహుదూరంబనినాడో।
జగమేలెపరమాత్మ యెవరితో మొరలిడుదు।
వగజూపకుతాళను నన్నేలుకోరా త్యాగరాజనుతనీ॥ న॥

10 తోడిరాగము-రూపకతాళము.

ప॥ నినువినాసుఖముగాన నీరజనయనా॥
అ॥ మనసుకెంతో ఆనందమై పులకరించగ॥
రూపముప్రతాపము సరససల్లాపముగల॥ ని॥
కరుణారసపరిపూర్ణ వరదమృదువాక్కుగల॥ ని॥
రాగరసిక రాగరహిత త్యాగరాజభాగధేయ॥ ని॥

11 సురటరాగము- రూపకతాళము.

ప॥ భజనపరులకేలగలుగు దండపాణిభయము రామ॥
అ॥ అజరుద్రసురేశులకై యాస్త్రానమొసగురామ॥
అండకోట్లునిండిన కోదండపాణిసమ్ముఖమున।
హృత్పుండరీకమునుజూపి పూజసల్పుచు।
నిండుప్రేమతో కరంగు నిష్కారణములకువరదా।
దండపాణిదాసుడైన త్యాగరాజసేయరామ॥ భ॥

రాఘవకల్యాణము.

హరువిల్లువిరవను । ఆరామచంద్రులువచ్చినారు
సీతామహాదేవితో శ్రీరాములచెలువమ్ము । చెలియలందరుచెప్పరె
మన్మధునికన్నమరి హరిహరాదులకన్న ।
అతనుచంద్రునికన్న అతిరూపుకలవాడడే ।
రమణీయలావణ్యము । శౌర్యపరాక్రమంబులతోడను
శ్రీరామచంద్రులుక్షీరాబ్ధిశయనులై । భువినిజన్మించినారు
ఆదిలక్ష్మిదోలెటి । సీతనీవర్ధాంగివౌదువమ్మ
అతడునీవిభుడుగా నడుగుకొనుదైవాలు । అతిప్రార్థనములచేత
ఆపల్కులనువినుచుఅతివఆనందమున । హర్షించుచూడాచెను
అందుచూ బొందుచూ విరహాగ్నినొందుచూ । నప్పటప్పటినుద్దులు
వినుకొనుచునన్నుకొనుచువిరహాగ్నియెక్కుడై । తనుతానుమరచిపోయి
మేడదిగియటుయిటుమేకొనిజూచుచు ।
పొలుపుగాశ్రీరామునులపాడయైనగానమండ ।
శృంగారవనమునకు చెలులతోగూడుకొని । తరుణులుతానేగెను
చిలుకలుపలుకగా కోయిలలుకుయ్యగా । హంసలందందాడగా
ఆచెలియయందుండి వినజాలకా । వినియు మనజాలకా
ఇంతిబయలుచూచియే మేమికౌరాయనుచు । భ్రమతోడమరుగునుండె
చిలుకలు హంసలు పలుమారుజలక్రీడ । లాడుచున్నవిచూడుమా
చిలుకలకాహారమిడకుండనుండిన । పలుకనేరకయుండును.
కోయిలస్వరములుకుదియించిపట్టితే । నాదమ్ము లేకయుండు
అనిచెలుపల్కగానట్టట్టైతలయూచి । ఇట్లుచేయగగూడునా
చెలుకువింటివాడు చేవగలవాడని । చెప్ప గావింటివనుచు
సన్నజాజులశయ్యసైయుంచు పవళించి । తలకొనుమతల్లడించి
పవళించితనలోన బాధలుపడుచును । తారుమారుగపలుకును
ఇంతికిఆణిముత్యపుపేరులా । ఇంతికిసన్నంపుపేరులాయె
పొనుపువిరులెల్ల మిసమిసలుతగ్గుండె । కాకుండెనీమేనను
యిసుకతిన్నెలమీదను యింతితా । పలుమారుపవళింపుచు
దైలుచూచిబ్రమసిపరగంగ తనలోన । తామరలగానుదొడగె
ఇంతయుగ్రముతోడను యీసూర్య । రశ్మిల్లకాయగాను

ఇందేలపూఁబోన్పు యీగతిగానమర్చిరీ । చెలులారయింతమత్సరమేటికే
రవిరశ్మికాదోయమ్మా । రమణీయమగు వెన్నెలా
నిండుపున్నమచందురుఁడు । పండు వెన్నెలగాసెను
నన్నింతవేచేటియామన్మథునిబట్టి । సంకెళ్ళువేయింతమా
యీచందురునీబట్టియింపొందరోహిణికి । పట్టిబలవంతాను పట్టప్పగించండి
అనగానెచెలులంతత్రైలోక్యసంచారానకు ।
పన్నీరుచల్లిరిబాలకనితెచ్చిరి అమృతంపుఫలమూలను॥
కరములడ్డములొగ్గుచు మేలైనవస్తువులు । కన్నెత్తిచూడకుండ
శ్రీరామసుద్దులయేమనివింటిమో । ఆరాముజాడమ్మా
తెందుచుకల్లార నీరేజనాభుని । గొండినాకిపుడువేగ
మింటనేమీరుఅంటివుండగైతి । అండండనానాథుని
వెదకితీసికురండి వేడుకలూజేతు । వెళ్ళిపొండిపుడువేగ
పక్షిజాతుల్లారమీరు నాపరమాత్ము గనిపిరా ।
మీవంటిరెక్కలూ నాకేలలేవరో । ఎగిరిపోయిచూతును
నీలమేఘుడు చెప్పవే నీవేగి । కలియుగశ్రీరాముని
మారువిల్లువిరిచినన్‌గొనుమంచునూ
తుమ్మెదారోచెప్పవేనీవేగి । కలియుగశ్రీరాముని
మారువిల్లువిరిచినన్ । గొనమంచును
ఆదిదేవుడచెప్పవేనీవేగి । కలియుగశ్రీరాముని
మారువిల్లువిరిచినన్ । వరియించిపెళ్ళాడగా
ఆకాశఅంతరిక్ష భూకాంతరమూలతో గూడుచు
మీశక్తులన్నియిచ్చి మేలుగాశ్రీరామమూర్తినేలి
ఆరాముతోజెప్పడీ మారువిల్లు । విలయముగవిరచును
నన్నువరియించివేగ పెండ్లాడి ।నాయాతిదీర్పమనుచు
అష్టదిగ్గజములారా మీరతివి । కాధారమై యుండుడీ
కలికిచిలుకాజెప్పవే । కాకుత్స్థవిభునితోడ
మారునివిల్లువిరిచి ఆరామచందురులు । తన్నుపెళ్ళాడగాను
రతికాంతరోజెప్పవే మా । రజీవవిభునితో ను
మారువిల్లువిరచి ఆరామచందురులు । నన్నుపెళ్ళాడగాను
అనిసీతతల్లడిల్లపోయగా నంతట । నరుణోదయంబాయెను.
అమకుక్కుటములుగూసె అకవలములువిరిసె అర్కుండుదయించెను।
స్వయంవరములచాటి సరగున శుభలేఖలంపించగా।

జనకేశరాజులు లిద్దరువచ్చిరి సూర్యవంశపురాజులు।
కోటియసురులగెలిచియు కౌశికునియాగంబు నటులగాచీ।
అహల్యశాపంబాపిహరుకవిల్లు । జూడంగ వచ్చినారు
ఉదయకాలముకోలనిలో । సంధ్యనీమములు దీర్చుకొని
అర్కుడుదయమ్మ అయనోలేదని । ఆశ్చర్యపడుచుండిరి।
ఆబాలురాజాచిరా । అప్పటిబట్టితినకూ
అందంది చెక్కిలిక్రొమ్ముడునో । యనుచు ఆనందమగుచున్నదీ
ఆకౌశికుంతోడనూ । ఆరామలక్ష్మణులు
తమయిష్టనీమములు తీర్చుకొని । యాకోలంపునూటానికేవచ్చిరి
ఆరామలక్ష్మణులకు । ఆజనకుడెదురునడచీ
శిఘ్రముగ శ్రీపాదపద్మములు । గడిగితాసింహాసనాలిచ్చెను
కౌసల్యసుతులకపుడు జనకుండు । గంధమక్షంతలిచ్చి
కట్టువగాకానిచ్చిబ । హుమానములు జేసెను
సంతోషమునజనకుడు రాముంతో । భాషింపుచూనుండగా
జగతిరాజులెల్ల చెక్కుటాచెయిబూని చింతించియుట్లనిరీ
మేటిరాజులకెల్లనీ యెచ్చోటస్థానమేరు పడజాపకా
చిరుతబాలురకిట్లు సింహాసనాలియ్య । సిరియెంతదొడ్డదనిరీ
ఆకౌశసంపన్నుడే । ఆజానుబాహుడితడు
ధిక్కరించుచున్నాడు రాజులందరిని । చుక్కలచందురుడేమో
అతనియాకారానికి రాజాలు । అరికాలుచేబోలరు
అనిరాజులందరును తమతమపదిలోను । తలపోసియిట్లనిరీ
ఇతనిరూపముగని జనకుడు । ఇయ్యవచ్చునుకన్యను
అనిరాజులందరు తమతమమనములోన । తలబోయుచునుండిరీ
కార్యమ్ముచేతినయితే । ఖండించెపత్రుధనసు
కార్యముగాకున్న కడుకేగపోవలెను । గాండీవమేదనెను
పరమాత్మపలుకులకును జనకుండు । పరమానందమునను
తనయిష్టదైవములనుతలచుకొని । యావిల్లుతలిరించుకొనివచ్చెను
వెయ్యిన్ని యేనూరుజనమెత్తి। దెచ్చినారపుడువారు
శ్రీరామదేవరా సుందరయుంచితే । చిరునవ్వుతోబలికిరీ
చిపుకవిల్లూఈదీ మీరుయేమానిపోగడెదరు
పిడికిటఅందుకుని విల్లువిరవంగ । యివియెంతహద్దునాకు
జూచిరాలక్ష్మణా । సుదతిజానకీదేవిని

రూపలావణ్యములు సరిగానుయిపుడును । శీఘ్రవజాచిరమ్మా
దేశేరిరాయిప్పుడున్న సౌమిత్రిదినమెల్ల । వ్యర్థముగను
ఆలియాయిప్పాకున్న జన్మమెల్ల । వృథాజాచిరాలక్ష్మణా
జాచిరమ్మాలక్ష్మణా । అనువతిజానకీదేవినిపుడు
భూమిలోబుట్టినా భూకాంతచూచి । పయుగునరమ్మానెను
నడుముసన్నముగాదుమీ ఆయింతి । చిన పాదముజాడుమీ
చిన్నపాదముజాడుమీ అయింతి । కన్నులుజాడుమయ్యా
జాచిరమ్మాలక్ష్మణా అనుంవరిరూపమంత చక్కగా
కడువేగిరముయేగి । కదలిరమ్మనిబలికెను
అనితన్నుబంపినా పాత్రిసాదమని మ్రొక్కుచు।
జనకునిమందిరంబులకేగి । సౌమిత్రి జనులందరుమెచ్చగా
రామునితలపురయోఁగి । జనకుడుబ్రితివాలఁ బెట్టంపెను
వాకిలిద్వారపాలకులతో నాతండు । రాణివాసముజొచ్చెను
శృంగారవతికన్యకూ । చెలియలుశృంగార మమర జేసి
బంగారుసింహాసనమ్మీద । సీతాంగననునిచిరి
సౌమిత్రిరాకఁ దెరిగి । ఆచెలియలాసీతకిట్లనిచెప్పిరి
నిండుపున్నమచంద్రుని । పోలేటిరాముతమ్ముడు నినుజాడవచ్చినారు
ఆసీతవినిపొంగుచునవ్వుచు । నవరత్న సింహాసమున
ఒప్పుచునుండగాను । లక్ష్మణు లక్షణమ్ములుజాచెను
సోమకళబోలేటిసీత । పాదపద్మములుజాచీ
తగుననుచుసంతోషచిత్తాన పొంగుచు । చదురులోకతెంచెను
చూచివస్తినిదేవరా । మీసుదతి జానకిదేవినిపుడు
హరిహరాదులుపొగడ । మాకలవిగాదయ్యా అబ్రిహ్మకయినగాని
జాచివస్తివలక్ష్మణా । మనసుదతి జానకిదేవినిపుడు
అనుమానంలేకవిరవనా యీవిల్లు । అదినాకు నిజముచెప్పు
అన్నరాఘవజా స్తిని । మీచేఁతజానకిదేవినిపుడు
హరిహరాదులుపొగడ । మాకలవిగాదయ్యా అబ్రిహ్మకయినగాని
అనితమ్ముడుపలుకగా । రాములు కనుసంజ్ఞ జేసియుపుడు
అంగుష్టమునలీలనందుకుని । యీవిల్లువిట్టించె శ్రీరాములు
పెళ్ళుపెళ్ళుమనగను । యీమూడులోకాలవారలెల్ల
చూడచిత్రముగాను । శ్రీరామునిశిరచిరి
దుందుభులుమ్రోయుగా । సురులందరు పొగడగను

స్త్రీలపాటలు-మూడవభాగము.

నానావిధమ్ముల పుష్పాలవానలు । రాముపయిగురిపించిరి
యెన్నెన్నివిధములను రాముణ్ని । జనకుడు కొనియాడగా
కమలనేత్రునియేటి । సీతాంగనను దెచ్చి శ్రీరాములకునిచ్చెను
ఎల్లుండిలగ్నమనుచు । శ్రీరామచంద్రుల పెండ్లియనుచు
కడమవారిపెండ్లిండ్లు యిక్కడనెకాగలవు । కాంతలతోరమ్మనెను
శ్రీరామచంద్రులకు । మాసీతాంగనను యిస్తును
అతనితమ్ముడులక్ష్మణా । దేవరకు ఊర్మిళను నేనిస్తును
భరతశత్రుఘ్నులకును । భరతునికి మాళవి నేనిస్తును
కడసారపుకాంత శ్రుతకీర్తిని దెచ్చి । శత్రుఘ్నునికి యిస్తును
ఒక్కలగ్నమందున । మీసుతులు నలుగురికి కళ్యాణము
కాంతలానలుగురిని కన్యధారాబోతు । గయికొనిరక్షించుమి
అప్పుడుశుభలేఖలు । అయోధ్య పురికంపగా
తనలేఖచదువుకుని తనరాజులపరాక్రమువిని । తలయూచిహర్షించెను
దశరధులువచ్చి యపుడు । దేవుంతో యిట్లనియెను
సుతులకల్యాణమ్మని సుతులనుదోడ్కొని । జనకపట్టమువచ్చెను
దేవతలువచ్చినారు । దేవదేవుని పెండ్లికనుచు
మహామునీశ్వరులంత పొగడుతువచ్చిరి । మహాత్ముని పెండ్లికనుచు
గౌరిపార్వతివచ్చెను । కలకంఠునితో కలసి
లోకలక్ష్మివచ్చె శ్రీరాముపెండ్లికని । లోకమంతా వెలుగగా
అరుంధతీదేవివచ్చె అనసూయ । అహల్యదేవివచ్చె
దేవతాస్త్రీలంత చెలువమ్ముచేయుచు । దేవుణ్ణిచూడగవచ్చి
సాటికితడొకడెయని చిత్తమున । చాలంగనుపొంగుచు
విల్లువిరచినరాముడు ఇహపరాకర్తముగూడ । జనులెల్ల మెచ్చగాను
సంపెంగతయిలమునను తరుణులు । సంపతుల శిరసంటిరి
గంధమ్ములుదెచ్చిరి కాంతలందరును । పన్నీటజలకమార్చి
నెటికురులుచిక్కుదీసి ఒకచెలియ । నేర్పుతోజడలల్లెను
పట్టుచీరెలుదెచ్చియు ఒకచెలియ । పణతులకుగట్టించెను
ఆభరణములుసొమ్ములు అతివలకు । అందముగ అలంకరించిరి
అతివలనుతోడుకొని ఆకాంతలందరు । అతివేగమునవచ్చిరి
మేటిపుటికలనుంచియు నల్గురును । జలదారలనునుంచిరి
ఆరామచంద్రులకాళ్లుకడిగి తాను । కన్యాధారయుబోసెను
కాంతలనలుగూరిని జనకుడు । ధారబోసి యిచ్చెను

తెరచీరదీసితే శ్రీరాములజూచి । దేవితానుప్పొంగను
మంగళసూత్రమ్ములుచెచ్చి । రామచంద్రులువేడుకతో
నవ్వుచుశ్రీరామచంద్రులు । సీతమెడను గట్టెను
అణిముత్యపుబ్రాలను । ఆరామచంద్రులు వేడుకతో
నవ్వుచ శ్రీరామచంద్రులు । తాన సీతశిరమునబోసెను
చిటికెన్నబట్టుకని సీతతో । శ్రీరాములు
వైవాహికపువేదికకు చనదించి । దేవితోగూర్చుండెను
సప్తపాదమ్ములప్పుడు తొక్కించి । అరుంధతినిజూపించిరీ
మూడోరోజునా పాకెన్నజేసి । నాగవల్లిదీర్చిరి
బంగారుపళ్లెరములో తమలపుడు । పాలునెయ్యిబోసియు
సీతహస్తముంచీ జనకుడు । శ్రీరాముకప్పగించె
బాలహస్తమ్ముముంచీ జనకుడు । పణతులకునొప్పగించి
రాజుకప్పగించె జనకుడు । రమణులను తానప్పుడు
దశరథులు పొంగుచును జనకునితో । సంతోషమునబలికెను
కల్యాణమున నేడు కాంతను యిప్పుడు । ఘనముగామాకిస్తిరి
సంతోషించబాయెను మేమిపుడు । పురికివేగాబోవలె
కాంతలను నలుగురినిపంపుడీ । మీరిపుడు అయోధ్యపోవలెను
అనిరాజు యడుగగాను జనకుడు । కన్నీరుదెచ్చుకొనుచు
తనసతితోడను తరుణులనంపునని । వేడుకతో జెప్పెను
కౌగిటజేర్చుకొని తనతల్లి కన్నీరు దెచ్చుకొనుచు
కాంతలానలుగురికి వడిబియ్యముబెట్టి । కౌసల్యకొప్పగించే
భేరీరవములు మ్రోయగా దశరథులు । చేడెలను దోడుకొనుచు
కాంతలతో పుత్రులతో । అయోధ్యకువచ్చెను
పరశురామునిశాపముగాచుకొని । పట్నానికేతెంచెను
యింటినీ తోడలపయి వ్రంచుకొని । కురులుసన్నగాదువ్వుతు
అలకబంతులుజుట్టియు కస్తూరి । తిలకమప్పుడుదిద్దెను
నాతికి నయనముల సిన్నంఘ । కాటుకలదీర్చెను
దేవికిశృంగారముతాను । నేరూపుతోజేయుచు
అంతటశ్రీరాములు తనసతితో గూడి । సంతోషమునయుండెను
అంతటఒక్కనాడు । ఆరామచంద్రులు వేడుకతో
నవ్వుచుశ్రీరామచంద్రులు అద్దమ్ము । నాతిచూడుమనెను
ఆచీయద్దములోపల ఆదేవిత । తనరూపు తెలియలేక

రెంతమాయలుగల శ్రీరామచంద్రుడాలు । పరసతినితేరగుసా
కేనుగాకుండగాను పర తిని । ఇందులోనిలిపినావా
యేకపత్నీవ్రతుడవని మా కొండిరియిచ్చెను । మాయలరాయేరుగడాయె
రెంతమాయలుగలవాడా ఓరామచంద్రుడ మీకిప్పుడు
చాలచాలరారామ మీతో చిన్నెహంబు । సరసంబువిరసమాయె
అనిసీతపలుకగాను శ్రీరా చంద్రులు । నవ్వుకొనుమా
ఊసీతముద్దరాలనిపొగడ వనలోను । నవ్వుచు యిట్లాగెను
పతిలేనిసతినిజాచి ఓసీ డలోను । కోపి స్తివి
పతిజాపితేఅలక బాయెను నీవుడు । పద్మాక్షిరోచెప్పవే
నిలువుటద్దముదెచ్చియు రామచంద్రులు । సీతచిటికెనవ్రేలు
అతివమనమిష్టముగ్గ ఈ ముజాడగాను ।
పతిలేనిసతిజూపించగలే జానకినీవానెను
సీతచిటికెనబట్టియు శ్రీ మచంద్రులు । చూడగాను
యిద్దరిరూపులాయిద్దరు నద్దమ । ముక్తరీతిగనుండెను
వారురొవ్వరుర సువ నాడు । వివా ముగదెలపుమనెను
అనిసీతయడుగగా చిరునవ్వునవ్వుచు । శ్రీరాములిట్లనిరి
శ్రీరాముడ సీతా నీవు నాలోను । యీరుగవటవే
సీతముగాయని వదిలోను తెలుసుకుని । నవ్వుచుతానిలచెను
పతిమాటలకు సతియు సిగ్గుపడి । శిరసువంచుకునిలచెను
సిగ్గుబడినిలచున్న సతిని దిరయు । శ్రీరాములుబలికిరి
నీకునాకుభేదమా ఓసీత కొంత నీకుతగదు
నన్నుగూడినీవు సంతో మున । రాజ్యమేలుమీ యీపట్టమున
రాఘువులకళ్యాణము యెవరయిన । పాడినా విన్నగాని
అష్టయిశ్వర్యములిచ్చి సంపదలిచ్చు । ఈరాజ్యపదవిచ్చును
కన్యలెవ్వరుపాడినా వ క । కల్యాణమానసుమును
శ్రీరాములాసీత పరగనైన తినము । తానిచ్చిరక్షించును॥

ధర్మరాజు జూదము.

శ్రీమంతులై యుందురి శూరులై యుందురి ।
సామంతులై యుందురి సరసులై యుందురి ।
సత్యమ్ముదప్పరే ధర్మనందనులు । పుత్రులు పౌత్రులు భ్రాతలు ప్రజలు
కోటి వేలయేండ్లు రాజ్యములు సేయ । అంతటనరసింహదేవు ప్రార్థించ
మేడలు మహాలు లేమంచి సావిళ్ళు । మాణిక్యమయమైన సింహాసనమున
ఆచోటనిలిచిరే ధర్మనందనులు । తల్లికి కడసారి గారాబు పట్టి
చావుపుట్టుక దలియు సహదేవుడుండే । పాడివస్త్రము గట్టడే తడివస్త్రమేగాని
అంతటతన అన్న డాయంగవచ్చి । విన్నపము ధర్మజాలు వినియాదరించు
వింటిలే కార్యములు చేయబోకయ్యా । అడకుమి జూదములు వోడబోకయ్యా
ఓయన్న యెటులయిన నామాటవినుము । పతులు చూడగ మనసతి చెరనుబడగ
ఈడ్చుకుబోగురుసుమ్మి యెల్లరాజులలో । అనియిట్లు సహదేవుడాడంగ వినుచు
చిరునవ్వు నవ్విరే తాముధర్మజులు । చిన్నవాడవు నీవు యేమెరుగుదువు
పాటివారు బిలచితే వెళ్ళంగమాన । హస్తినాపురములో అంగళ్ళలోను
ప్రభమమేనడచినవి బళ్ళారిబళ్ళు । కొమ్మలగట్టినవి కోటియేనుగులు
అవియన్ని నడచెనే హస్తినాపురము । కుంచెలుగట్టినవి గుర్రాలు అన్ని
అవియన్ని నడచెనే హస్తినాపురము । తలలంటి వుంచేటి తరుణులందరును
వారెల్ల నడిచిరే హస్తినాపురము । నీళ్లోసి పెంచేటి చెలులందరును
వారెల్ల నడచిరే హస్తినాపురము । ఉగ్గుసి పెంచేటి యువిదలందరును
వారెల్ల నడచిరే హస్తినాపురము । పాలిచ్చి పెంచిన పణతులందరును
యేవురు వరసగు రాజులకెక్కె । యేవురు వేసేటి హారములు వేసి
యేవురు బట్టేటి గొడుగులు బట్టి । యేవురు బట్టేటి ఆయుధములు బట్టి
ధర్మరాజేతెంచె హస్తినాపురము । అల్లంతట ధర్మజాలరాకలు జూచి
యెదురుకే చీవెళ్ళె ఆ రాజు యపుడు । సింహాసనము వేసి కూర్చుండబెట్టి
లోహాసనం మీద కాళ్ళుంగడిగించి । పచ్చివిపోకలు పండుటాకులును
ఛమిడి పళ్ళేరాల తాంబూలమిచ్చె । ఆ హస్తినాపురములో అంగళ్ళలోను
పలకయు సారెయు వెలయూదిప్పించి । ఈవల వేయించె సింహాసనమ్ము
సింహాసనం మీద ధర్మరాజుండే । లోహాసనం మీద రాజు కూర్చుండి
వరసల్లాప జూదమ్ము వరుసగాడి । క్రమ్మర పాచికలు కడు చేతనంది
వరుసల జూదమ్ము వరుసతో నాడ । ధర్మరాజుకు జిక్కకనకమ్ము సేదు

రాజాచేతజిక్కబలపమ్మునేడు । అస్తినాపురములో అంగళ్ళలోను
తనచేతిపాచికలుకరుగచేతికిచ్చె । తావెళ్ళిపెద్దమ్మనగరికేతెంచె
అతివనప్పుడుగాంచిఅతిభక్తితోను , సాష్టాంగదండనమస్కారములుజేసి
చేతులుముడుచుకొని చేసెవిన్నపము । ధర్మరాజుతోనుజూదమ్ములాడి
ఆడితినినేనుకలతెల్లరోడి। వస్తినేనేడునినుశరణమ్ముజేడ
అనియిట్లురారాజుఅడంగవినుచు । చిరునవ్వుతోలికజ్యేష్టమహాదేవి
ధర్మరాజుతోనుజూదమ్ములాడ । వద్దనుచునీకొకరైనచెప్పనేలేదా
అప్పుడేజెప్పరాయెల్లవారల్ల। ధర్మజుడుదేవుండు ధర్మజునుతండ్రి
అటుగాకధర్మజులు శరధిగావనుచు । అయినానుతననేర్పుచేసెదననుచు
క్షీరాబ్ధికడకేగ చెల్లలనువేడా । అల్లంతటనుఅక్క రాకల్లుజూచి
గుండెఝల్లుమనిరో మహాలక్ష్మికపుడు । యెవ్వరినిచెరచగావచ్చెనోయక్క
బొట్టుకుదాలవే పెట్టెదుంజెల్లు । అరచేతికలహంబు పెంచుకొనివచ్చె
యెవ్వరినిపొందనువచ్చెనోయక్క । అల్లంతతనుఅక్క రాకలుజూచీ
ఎదురులేచీవెళ్ళి మహాలక్ష్మియపుడు । వలగొనిముమ్మారుప్రదక్షిణముజేసి
సాష్టాంగ దండనమస్కారములుజేసీ । చేతులుముడుచుకొని చేసెవిన్నపమూ
యేమివోయక్క నీవొచ్చినపనులు । అనతిమ్మనుచుపలికెమహాలక్ష్మి
యనియిట్లుమహాలక్ష్మి యడుగగానపుడు । యిట్లనిబలికెనేజ్యేష్టమహాదేవి
రారాజుధర్మజులుజూదమ్మునాడ । ఓడెనురారాజువరుసతోడతను
తనరాజ్యములునోడి తనకడకువచ్చె । శరణంజొచ్చినవాని చెడగొట్టుటకును
మనసువొప్పదునాకు మహాలక్ష్మివినుమీ । అబ్రహ్మవిప్రులు చేసేటివేడ్క
రాజసూయయాగమ్ము చేసినవాడు । వీధివీధులగట్టి విస్తళ్ళువెయ్య
ఆయజ్ఞశాలలోపలికిబోతి । కూతుళ్ళుతానును కుడవబోవవంగా
ఆకులువేసుకుని మేముకూర్చుండ । కూతుళ్ళతోజూచి కోపించెభీముండు
ఆపదానవునీవుయిదినీతిగాదు । మగవారిలోకుడువ పాటిలేదనుచు
ఆకులుదీయించిపారవేయించె । అభిముకిస్త్రీసేశాపమ్మునేను
చాటలోపలవడ్లు చెరపిన్నవాడు । నాడునినుగొలుతుననిపలికితీనేను
కుంచమ్ముఓరగాపెట్టిన్నవాడు । నాడునినుగొలుతుననిపలికితినెను
అరికాలునవుగింజరిడవన్నివాడు । నాడునినుగొలుతునని పలికితినెన
నాటికార్యములేదు సమకూడెనమచు । నిన్నువేడగవస్తి చెల్లెలాకావు
సౌభాగ్యదీర్ఘవే నలినాయతాక్షి । యేమెమహాలక్ష్మి యేమెనాచెలియ
నీవేగిధర్మనందనులనేపాసి । రారాజునుపొందవే రమణిరోనీవు
అనియిట్లతమఅక్క అడుగగానప్పుడు । ఇట్లనిపలికెనే మహాలక్ష్మితాను

అలికివిడచినగడపదాటడే రాజా । నేధర్మనందనుని యెడబాయలేను
దివ్వెలేనిగృహము చూడడే రాజా । నేధర్మనందనుని యెడబాయలేను
వాల్చినరోకలి దాటడే రాజా । నేధర్మనందనుని యెడబాయలేను
యింటముగ్గులేక నడువడే రాజా । నేధర్మనందనుని యెడబాయలేను
నీరాడులేనింట నిలువడే రాజా । నేధర్మనందనుని యెడబాయలేను
పురాడులేనింట కుడువడే రాజా । నేధర్మనందనుని యెడబాయలేను
ఆడమిగిలినజలకము లాడడే రాజా । నేధర్మనందనుని యెడబాయలేను
కట్టివిడచినవస్త్రములు కట్టడే రాజా । నేధర్మనందనుని యెడబాయలేను
పానమీదచందనంబలదడే రాజా । నేధర్మనందనుని యెడబాయలేను
సభలోనుపక్షమ్ము పలుకడే రాజా । నేధర్మనందనుని యెడబాయలేను
పాళ్ళల్లోభేదమ్ము పంచడే రాజా । నేధర్మనందనుని యెడబాయలేను
జట్టీపెండ్లిండ్లు చెయ్యడే రాజా । నేధర్మనందనుని యెడబాయలేను
మునిమాపుముంగారు దుయ్యడే రాజా । నేధర్మనందనుని యెడబాయలేను
ముత్తయిదుని ముందర నిల్పెట్టడే రాజా । నేధర్మనందనుని యెడబాయలేను
వడిలోనపుష్పములు పొయ్యడే రాజా । నేధర్మనందనుని యెడబాయలేను
మునివద్దుమునిపళ్ళు కొరకడే రాజా । నేధర్మనందనుని యెడబాయలేను
అలికివిడిచినగడపదాటినవాడు । ఆపాపకర్ముని నేపొందలేను
దివ్వెలేనిగృహము చూచినవాడు । ఆపాపకర్ముని నేపొందలేను
దూలములేనింటమూసినవాడు । ఆపాపకర్ముని నేపొందలేను
నట్టింటచిట్టూరుమట్టినవాడు । ఆపాపకర్ముని నేపొందలేను
ఆడమిగిలినజలకములాడినవాడు । ఆపాపకర్ముని నేపొందలేను
కట్టివిడచినవస్త్రముకట్టినవాడు । ఆపాపకర్ముని నేపొందలేను
పానమీదచందనంబలదినవాడు । ఆపాపకర్ముని నేపొందలేను
నీరాడులేనింట నిలచినవాడు । ఆపాపకర్ముని నేపొందలేను
పురాడులేనింట నిలచినవాడు । ఆపాపకర్ముని నేపొందలేను
సభలోనుపక్షమ్ముపలికినవాడు । ఆపాపకర్ముని నేపొందలేను
పాళ్ళల్లోభేదంబుపంచినవాడు । ఆపాపకర్ముని నేపొందలేను
మునివద్దు మునిపళ్ళుకొరికినవాడు । ఆపాపకర్ముని నేపొందలేను
అని యిటులన్నామాలక్ష్మిపలుక గానపుడు। ఆగ్రహము సేయుచు నేజ్యేష్ఠమహాదేవి
లక్ష్మివచ్చిరారాజా పొందుటాదలసి । శకుని చేతి పాచికలు సందిళ్ళబడెను
ఆహస్తినాపురములో అంగళ్ళలోను । పలకయుసారె మండెలకు దెప్పించి
ఈవలవేయించె సింహాసనమ్ము । సింహాసనముమీద రాజు కూర్చుండి

సింహాసనముమీద ధర్మరాజుండి । వరసలజూదమ్మువరుసతోనాడి
కమ్మరపాచికలు కదుచేతనాప । రాజు చేతికిజిక్కె కనకమ్మునేడు
ధర్మరాజుకుజిక్కె బలపమ్మునేడు । ఆస్తినాపురములోఅంగళ్ళలోను
ప్రథమముననడచినవి బళ్ళ్లుబళ్ళు । ధర్మజునిబాసెను ధర్మంబునే
తప్పకనుధర్మజులు తమరోడిరపుడు । తలలంటి పెంచిన తరుణులందరిని
తప్పకనుధర్మజులు తమరోడిరపుడు । నీళ్ళోసి పెంచిన చెలులందరిని
తప్పకనుధర్మజులు తమరోడిరపుడు । పాలిచ్చి పెంచేటి పణతులందరిని
తప్పలేకధర్మజులు తమరోడిరపుడు । ఉగ్గోసిపెంచిన యువిదలందరిని
తప్పకనుధర్మజులు తమరోడిరపుడు । ఏవురుయెక్కేనా అశ్వాలనోడె
ఏవురువేసిన హారములునోడె । ఏవురుపట్టిన ఆయుధములోడె
ఏవురుగట్టినవస్త్రములనోడె । ఏవురికిల్లాలు పాంచాలినోడె
సింహాసనముమీద రాజుగూర్చుండి । ప్రేమతో తమ్ములను పిలువనంపించి
గాంధారినిబిలువరే పాంచాలినితేను । కర్ణునిపిలువరే పాంచాలినితేను
చందానుబిలువరే పాంచాలినితేను । అన్నకెదురుగవచ్చి అతిథ క్తితోను
చేతులుముడుచుకొని చేసెవిన్నపము । గాంధారియీపనులు కావుమాచేత
చందానుయీపనులుసరిపడవు ననెను । కర్ణుండు యీపనులు కారాదుయనెను
యిందరుపలుకులు యిట్లుపలుకగను । కోపముతో పలికెనే గారాజుయపుడు
యేమోయిగాంధార నీవోయికొమార । పోయి పాంచాలిని దోడుకొనిరాగా
ధర్మరాజుగట్టినా వస్త్రములుగట్టి । ధర్మరాజువేసినా హారములువేసి
ధర్మరాజుబట్టినా ఆయుధములుబట్టి । ధర్మరాజెక్కిన అశ్వాన్నియెక్కి
హస్తినాపురముకు వెళ్ళినాడపుడు । అల్లంతట గాంధారరాకల్లజూచి
యెదురుగాచేవెళ్ళి పాంచాలియపుడు । యేమోయిగాంధారనీవోయికొమారా
జూదంపుపాలలో వార్తలేమయ్య । మాయన్నగెలిచెను మీరాజువోడె
ముఖ్యముగపాంచాలి నిన్నురమ్మనెనె । వదినగారినిసుమా పరపతినిసుమ్మి
వదినగారవు కావు వరుసలేలేవు । నిక్కముగపాంచాలి నిన్నుపమనెను.
తలలంటిపసుపూసి జాతాల్లుముడచి । అంగుష్టవాంధిని న్యాగారుయనెను
అన్నకెదురుగవెళ్ళి అతిథ క్తితోను । చేతులుముడుచుకొనిచేసెవిన్నపము
పాంచాలిమహాదేవి రాలేదుయనెను । యేమోయిదుశ్శాసన నీవేగికుమారా
జూదంపుశాలలోవార్తలేమయ్య । మాయన్నగెలిచెను మీరాజువోడె
నిక్కముగపాంచాలినిన్నురమ్మనెను । వదినగారినిసుమ్మ పరసతినిసుమ్మ
వావిదప్పగరాదు వరపుత్రివినుమా । వదినగారవుకావు వరుసలు లేవు
నిక్కముగపాంచాలి నీవురావేగ । తలలంటిపసుపూసి జాతాల్లుముడిచి

అంగుష్ఠవారధినిరారాదుయు జెను । వెండి కాగులతోను వేన్నీళ్ళుగాచి
భమిడికాగులతోను చన్నీళ్లుదెచ్చి । వేన్నీళ్లుచన్నీళ్లు సమముగాతోరిపి
పాపకర్ముడుబోసెపాంచాలిమీద । పాంచాలిశిఖబట్టి దుశ్శాసనుడీడ్చె
ముత్యాలవాలీలు ముందరాబడెను । మట్టెకోగాబోవమూకలోదోసి
రొమడరొమడగనిలుచున్న పాంచాలిజూచి । మూగిమూకాల్లరె మూగియిట్లనిరి
కూడిమూకాలెల్ల కూడుకొనిరపుడు । మూడుకేల గుర్రాలుమూడువేలమూక
మూడువేలఆవులాపాడిగలవారు । నాల్గువేలగుర్రాలు నాల్గువేలమూక
నాలుగువేలయావులాపాడిగలవారు । అయిదువేలగుర్రాలు ఐదువేలమూక
అయిదువేలయావులాపాడిగలవారు । ఆరువేలగుర్రాలు ఆరువేలమూక
ఆరువేలయావులపాడిగలవారు । అచ్చుతాఅక్షోహిణీఆరువేలబలము
దయగలధర్మరాజాలురొందుండివారో । బింకముగలభీముడులేచెపాత్రిణమున
కవలవారిద్దరుకారువారైరో । అనిచెప్పిదుఃఖంచెపాంచాలియపుడు
తోయ్యలిఅపర్ణకాలవాకిటకి । పదుగురుజూడగాభంగంబుగాను
ఏవురుపురుషులతోడగూడుకొని । గుర్రాలపాలలుబాగుజేసేను
తోయ్యలిఅపర్ణకాలవాకిటికి । పదుగురుజూడగాభంగమ్ముజెయరా
మేడలుమహాలులుమల్లెపావిళ్ళు । సరిసుతయొక్కవేసఖియవాతోడ
నీయొక్కతోడలపైసుధేష్ణయొక్క । సరిమంచమెక్కరాతల్లిగాంధారి
తోయ్యరాఅపర్ణకాలవాకిటికి । పదుగురుజూడగాభంగమ్ముజెయరా
కుండలోవికూడుతినవికాకుల్లు । ఇక్కనీవురాజ్యంబునేలితిపటర
గాజామెరిసితేమకనకంబుయవున । పూసమెరసితేనుపుష్యరాగమవున
మాణిక్యమునలుపైనమసికుండయగున । గాడిదయింతగజమానటోరి
కాలువలెన్నయినకలసిపారినను । గంగానదితోటిపాటియగునట్రి
ఏరులెన్నైనాయెత్రిపాంగితేను । సముద్రములోసరియానచవిటిబుట్టలు
పాములమనితమురుపడగలెత్తితె । శేషునితోసరిఆవునచెడుగుపురుగులెల్ల
పక్షులమనితముపృక్షమెక్కినను । గరుత్మంతునితోసరియగునసకలపక్షులును
కోతులమనితమురుకొమ్మలెక్కినను । హనుమంతునితోసరియగునఆకోతులెల్ల
కరణాలమనితమురు కవిలిబట్టినను । శ్రీరాములతోసరియగునస్పష్టికరణాలు
రాజాలమనితమురరత్నకేక్కినను । ధర్మరాజాతోసరియగున కలరాజాలెల్ల
భూచక్రిపాలకులు సవ్యపాండ్రిలును । మారాజకుంతికొమాళ్ళతోసరిరా
తోయ్యరాఅపణకాలవాకిటికి । పదుగురుజూడగాభంగంబుజెయరా
కృష్ణకేకృష్ణకేకృష్ణమ్మశరణు । కృష్ణుడాకివునాకుసహాయముగమ్మి
క్షీరాబ్ధిలోపలాసరిపాన్పుపైని । శ్రీలక్ష్మితోడను జూదమ్ములాడి

ఆడేటిపాచికలు ఆటునిశ్చయించి । అక్షయమనివేసె అప్పుడుపాచికలు
అదటలెఓడవలెగెలువవలెగానీ । అక్షయమనియేటివిశలవేపాచికలు
మనకులగోత్రజ మనభర్తరాలు । మనవామమే గాని మగువదన్నటికి
పగవారుతనుబట్టి బాధింపగాను । అక్షయమనివే స్త్రీ అతిపరోనేదం
తూర్పుగ బడ్డవీతొంబదికేలకోట్లు । పడమరాబడ్డవీ పదికేలకోట్లు
ఉత్తరమునబడ్డవీపూళ్ళంతపాడవు । దక్షిణమునబడ్డవీతాళ్ళంతపాడవు
కేళ్ళన్నివిరగను గోళ్ళన్నిమణగ । ఓపలేకవారుకూర్చుండబడిరి.
ఏమినోమునో స్త్రీకేపాంచాలినీవు । ఈసభజూడగా ఇందరిలోను
పాండుగకుంతెమ్మచలిమెళ్ళుకెయ్య । భీముడుపిడికెడు పోకలందియ్య
అర్జునుడుఅరచేతుల ఆకులందియ్య । కవలిద్దరుగూడి ఉల్లభమాబట్ట
విష్ణుశ్రాంతనో స్త్రీనివినుడిమారిపుడు । బ్రాహ్మణ పీథుల పణతులందరును
భావించిగట్టరే పట్టుచీరెలు । వెలమవారీయిండ్లవెలదులందరు
అంచుదీర్చిగట్టిరే అంచుచీరెలును । పట్టుచీరెలురెండు పట్టుకొనివచ్చి
వదిలముగదాచుమని పలికెనా రాజా । పెట్టరనివారికిపెద్దలకునెల్లా
కట్టదగువారికి కళవుదీరగను । పత్తురైచీరెశేకుండచెంగుంకట్టగను·
హస్తినాపురమున అంగళ్ళలోను ।రంగినవని పట్టుచీరలును
అమ్మగీతలకురుంగ ముడుచుకొమ్మనెను । తనుతొక్కుమన్నరారాజాతోడం
తొడలుచీరించకా తలముడువననెను । నాశినుఖబట్టినదుశ్శాసనునిచేతులను
తోరణాలుగుచ్చకతిలముడువననెను । ధర్మజానితో జూదమ్ముఆడితిగాని
తనతోటిజూదమ్ముఆడునవిబలికె । పాంచాలితోటిఆడెదననుచు
ఉల్లాసమునసుండెరాజులరాజు । హస్తినాపురములోఅంగళ్ళలోను
పలకయునుసారెయునుతెప్పించిరపుడు । ఈవలవేయించెసింహాసనమ్ము
ఆవలవేయించెకూర్మాసనమ్ము । సింహాసనముమీదరాజుగూర్చుండి
కూర్మాసనముమీదపాంచాలియుండె । పాపకర్మునిముఖముతోజూదనసుకు
నడుమనువేయించెగండభేరమ్ము । రారాజుతనచేతవేసెపాచికలు
పాంచాలితనకాళ్ళత్రోసెపాచికలు । ఒక్కపలకకువస్త్రములుగెలచె।
తనపలకగెలుచుకొనితలఒద్దుకొనెను । రారాజుతనచేతవేసెపాచికలు
పాంచాలితనకాళ్ళత్రోసెపాచికలు । రెండోపలకకుహారాలుగెలచె
తనపలకగెలుచుకొనితలవద్దుకొనెను । రారాజుతనచేతవేసెపాచికలు
పాంచాలితనకాళ్ళత్రోసెపాచికలు । మూడోపలకకుఆయుధములుగెలచె
తనపలకగెలచుకొనితలఒద్దుకొనెను । రారాజుతనచేతవేసెపాచికలు
పాంచాలితనకాళ్ళత్రోసెపాచికలు । నాలుగోపలకకుగొడుగులనుగెలచె

తనపలకగెలుచుకొని తలవడ్డుకొనెను । రారాజుతన చేత వేసెపాచికలు
పాంచాలితనకాళ్ళత్రోసెపాచికలు। రారాజుతచేతవేసెపాచికలు
అయిదవపలకకు అందరినిగెలచె । తనపలకగెలుచుకొని తలఒడ్డుకొనెను
తారాజుతనచేత తేసెపాచికలు । పాంచాలితనకాళ్ళ దన్నెపాచికలు
ఆరవపలకకే రాజ్యాలుగెలచె । తనపలకగెలుచుకొని తలఒడ్డుకొనెను
రారాజుతనచేత వేసెపాచికలు । పాంచాలితనకాళ్ళత్రోసెపాచికలు
ఏడవపలకకయేపురినిగెలచె । తనపలకగెలుచుకొని తలఒడ్డుకొనెను
రారాజుతనచేత వేసెపాచికలు । పాంచాలితనకాళ్ళద్రోచెపాచికలు
అంతలోనేవచ్చి ఆమాయశకుని । ఆడవారితో జూదమ్ము ఆడితివనీవు
అటుగాకపాంచాలితోను యాడితివ । ఆడవారేకారఅతివలేకార
ఆడవారికియగ్ని సహాయమేకాద । ఉడికేటిఅన్నములుతొణకజేసేరు
మండేటిమంటకు మారుమసలేరు । కాలేటికొరువులు కాళ్ళదన్నేరు
అటుగాకపాంచాలితోనుయాడితివ । ఆడవారేగారఅనుఘులెగార
అటుగాకపాంచాలి పతివ్రతేగాద । అనియిట్లుఆశకునిఆనుమాటలకు
ఆటచాలించెనే రాజులరాజు । ఆమాటవినియపుడు ధృతరాష్ట్రుడొచ్చి
సభలోనుఆశ్చర్యమునతానుజూచి । ధృతరాష్ట్రుడప్పుడు కోపించిపలికె
ఇదియేమిజూదములు యిట్టులాడుదురా । రావమ్మపాంచాలివరములిచ్చెదను
నీసేనరాజ్యములు నీవుగైకొనుము । పతులదీసుకనీ వుపదిలానవెళ్ళు
అనియిట్లుఆరాజుఆనుమాటలకు । ఆమాటధర్మజాలు వినియాదరించె
ఆడవారిరాజ్యంబు ఏలంగతగునా । సతిగూడివనములకు పోయెదననుచు
పాంచాలికోరనే వరులనేగుదిని । తప్పకను ధృతరాష్ట్రుడుగాంధారితోను
పతులనుకూడుకొని పాంచాలితాను । అరణ్యవాసముకుఅతివేగజనెను
పండ్రెండుయేండ్లును పదిలమునఉండి । అజ్ఞాతవాసమునకతివేగవచ్చి
విరటుపట్నముజొచ్చి వీరశేఖరులు । ధర్మరాజుజూదమ్ముపాడినవిన్న
అష్టఆయుశ్వర్యములు ఆరాజాయిచ్చు । సంపూర్ణవిజయంబు సంతోషముబ్బ

14 కీచకవధ.

శ్రీమంతులయియుందురు । శూరులయియుందురు
సామంతులయియుంద్రు । సరసులయియుందురు
సజ్జనులయియుందురు । సుమతులయియుందురు
ధర్మంబుతప్పడె తానుధర్మజులు । తనపాలిధర్మంబు తగిలిపడగొట్టి
తలచిధరణిపుతోటి జూదమ్ములాడి । దుర్యోధనుడనువాడు పాపకర్ముండు
కల్పించివాడొకటి కపటజూదమ్ము । మాయతల్లసి కాదు ఆడెజూదమ్ము
ధర్మతల్లడగాను ఓడెజూదమ్ము । కొలువెల్లఓడుచు గుర్రాలనోడె
ఆయింవారినివోడె అందనాలోడె । సమరథులనోడె విష్ణుభక్తులనోడె
ఏనుగులనోడెను సానువులనోడె । ద్రౌపతిసహితముగ తమ్ములనునోడె
తనవారినిఓడగా తనభూమునోడె । అడవిపండ్రెండేండ్లు ఆహారములను
పన్నెండుయేండ్లు పన్నిదముండీ । యేడాదిఅజ్ఞాతవాసమ్ముజేయ
విరటునిగొలచిరి వీరశేఖరులు । కులధర్మమువప్పి కొలచెధర్మజులు
నాట్యగురువైయుండెనగరఅర్జునుడు । వంటకొరకైయుండె నొనరభీముండు
గుర్రములుకాతుననికొలచెనకులుండు। గోవులనుగాతుననికొలచెసహదేవుడు
ఈపనులుతమరు శృంగారమునజేయ । కోరివిరటులదేవిఁ గొలచెపాంచాలి
ఈరూపుఈరేఖ ఈచక్కదనము । ఎమండియూ యూరి కేతెస్తివమ్మ
మొగవారుజూపితే మనసునిలుపుదురా । చూడడాకృష్ణుడు మాడడానిన్న
చూచినకృష్ణుడుచూడకంటేను । కాకయినుముకుయాగమునురునాచెప్రమా
నిప్పుజెవలంటునా నీవురొయ్యగవా । సముద్రముకడముట్టనీదునాయెడదు
గంధర్వులేవురు కలరునాపతులు । వారేవురైనాను లేరుయిచ్చటను
రొయ్యగక అంటినే రొయ్యనాగనేను । తప్పులేదేమిటికి చంద్రముఖి యనుచు
అనుచువిరటులదేవి ఆదరింపుచును । నీవుచేయుపనులు నెలతరోయేవి
ఆనతిమ్మనుచును అతివబల్కగను । చేడెపాంచాలితా జెప్పంగదొడగె
ఎంగిళ్ళుముట్టను సంగతికిరాను । పాదంబులొత్తుటను పడతినేనొప
బాలలంగులునైన నొత్తనేరాను । అంగనలువనులైన నాచేతగావు
ఇంతఝుడిమగనేల యీమాటలేల । అతివనీకునాకు అరమరలుయేల
అప్పచెల్లెళ్ళవలె భావింతునవెను । అనుచువిరటులదేవి ఆదరింపగను
కోరివిరటునిదేవిఁ గొలచెపాంచాలి । కొన్నాళ్ళుయీరీతి గొలచియుండగను
తిరుముళ్ళగజముల తిరుగలవాడు । మదమత్సరముతోటి మత్స్యపతిమరది
వచ్చివాకిటనిలచె వలకీచకుండు.। కుంతికోడలజూచి గునిసెమూర్ఖుడు

కుంతికోడలను జూచి మోహించె బలుడు । చింతల దిక్కుచు సింహబలుడు ఆ
అక్కనీదగ్గర నిలుచున్న చేడె । దానివూరేవూరు దాని పేరవర
దానిమగడెవ్వరో చెప్పవు నాతో । అమ్మరో యేరాజ కూతురే నాతి
చెయ్యవలసిన పనులు చేయు నా నీకు । వెలది కస్తురినామ మలదగ జూచి
మేలుముత్యముసరులు మెడవేయ్యజూచి అక్క చెప్పు యికయెవరామె నాతో
ఈచీర కువారెళ్ళు ఇట్లున్న విధము । ఏయన్న నీకేల దానిమాటలు
కవిడిబొమ్మవుగదే పరికించి చూడ । కుగువరో నీవొళ్ళు మయిలలెక్కడివె
పుట్టరా ఆడపుట్టుకలు నీతోడ । ఇట్టిదోషపుపలుకు లెట్లుపలికితివి
రాముసతిగోరియు రావణుడు చెడెను । చెడ్డమాటలన్ని చెప్పంగ దోషగా
పరస్త్రీపరధనము సంబరము గాదు । తేరతెల్లడిగాను యేలచెడియెదవు
అక్కనీవద్దన నిలుచున్న చేడె । హంసనడకలదాని అడుగులను బోలు
పద్మదళములు దాని పాదములబోలు । పోకబోదెలు దాని పిక్కలను బోలు
అరటిబోదెలు దాని పెందొడలబోలు । కలబందబోలు నే కాంతపిరుదులు
వడ్డాణమమరినట్లున్నదానడుము । చెరుకుగోలలు దాని చేతులను బోలు
తమలపాకులు బోలు దాని హస్తములు । శంఖచక్రముల భుజములం బోలు
చక్రాకారములు కుచములంబోలు । పొద్దున సూర్యుడు ఉదయించినట్లు
పడతి దానిముఖము బద్మమును బోలు । కలువరేకులు దాని కన్నులంబోలు
చేమరేకులు దాని చెక్కిళ్ళ బోలు । సంపెంగపువ్వు బోలు సొంపు నాశికము
దంతములు దానిమ్మ గింజలను బోలు । మల్లెమొగ్గలు దాని పలువరుస బోలు
పగడతీగెల బోలు దాని పెదవులును । కోదమకు మ్మెదబోలు దాని కురులనును
కోదమమ్మెదాని కొప్పునను బోలు । శిఖిముఖి యాడుచు నాట్యమాడగను
అతివయాకారాన జలధి మునిగి । అంకుశంబైనట్టి ఆముసలి చేత
పట్టుబడియున్నను బ్రతుకు తెరవేమి । సర్వేశ్వర దేవి తాబొందకున్న
గారపండగు దాన్ని గడియించుకున్న । పాలతిబొందక నాకు పోవు ప్రాణాలు
బ్రతుకను మి అక్కనమ పాదములబడెను । పాదములపైబడ్డ తమ్ముని యెత్తి
అక్కన చేర్చుకొని అతివ యిట్లనెను । రారసింహబలుడ రాజరత్నంగా
ఏలసింహబలుడ యిటువంటి పనులు । నాతి కైతి కగుటమాని నా బుద్ధి వినుము
ఆడదాని చిత్తము అరటాకు మొవ్వు । యెవ్వరేమన్నాను యమునకు బాధించు
సర్వేశ్వరులు విన దండించు నిన్ను । ఇల్లాలిగోరితే యిదిఒక్కనింద
పతివ్రత నుగోరితే పోవు ప్రాణములు । గంధర్వులేవురు కలరు దానిపతులు
వారేవురైనాను తెరుయిచ్చటను । వారు విన్నచో నిన్ను తలలుగొట్టుదురు
కుప్పాంతిగవలె పొంతులున్నారు । కుందనపుబొమ్మవలె కాంతలున్నారు

పొగడబొమ్మలవలె పణతులున్నారు । వజ్రంపుబొమ్మవలె వనితలున్నారు
అనగానుకీచకుడు అప్పుకిట్లనియె । నీరజాక్షినిబోలు నెలతేదిచెపుమ
నాకొలువువారంత నాకెందుకనెను । రరథాదులయినను రమణిసరిరాక
రెంభరయినాయింతి గోరుబోలందురే । చూడగూడదుతండ్రిదాని చెడవుసుమ్మి
ముట్టగూడదుతండ్రి మాట్టైవుస్సు । మొందుఒకనాడునే మొచ్చటాడితి
వనితకోపించితే వణకితినినేను । అనియిట్లుతనయక్క ఆడుమాటలను
తల్లడింపుచుదాని పాదములబడెను । విలువవుప్రాణములు నిజముగానమ్మ
అనికీచకుడుబలుక అతివభీతిల్లి । కాకన్ననీబుద్ధి కడముట్టదన్న
మరపేరుజెప్పి ఆమదతినంపేను । అటుమీదనీవొలసినట్లుండుమన్న
అక్కపలుకులువిని ఆసింహబలుడు । అధికసంభ్రమముతోను నగరికేతెంచె
మహారాజువచ్చెననిమంగళాహారతులు। ముత్యాలహారతులుముదమొప్పదెచ్చిరి
మగువలుదెచ్చిన మంగళహారతులు । ఉల్లమలరగజేసి ఊర్మిళాసఖియు
సంపెంగతైలాన్న శిసొప్పనంటి । మంచితైలముతోను మురినలుగుపెట్టి
సుగంధిగంధమునఅటకల్లగాచి । కెంపికాగులతోను వేనీళ్లుగాచి
ధమిధికాగులతోను చన్నీళ్లుతోడి । చన్నీళ్లువేణీళ్లుసమముగాతోలిపి
ముత్యాలముంతల మూగుదలందియ్య । పసిడిముంతలతోను పణతులందియ్య
మహిమతోమహారాజ మజ్జనమాడె । పగడాలముంతల పణతులందియ్య
మహిమతోమహారాజ మజ్జనమాడె । మెత్తివస్త్రముల మేనుతళ్లొత్తి
పట్టువస్త్రంబులే కట్టదసురు । రత్నాలసొమ్ములే రాజామదికివి
హెచ్చైనచెవుల ముత్యాలపోగులును । అణిముత్యపుసరులు హారములువేసె
మకరమాణిక్యాలు ఆసింహబలుడు । గంధకస్తూరి పరిమళద్రవ్యములు
బాగుగాధరియించె ఆసింహబలుడు । ఏడునిలువులధమిడి మేడలోపలను
బంగారుతరికోళ్ళ పట్టెమంచంబు । పట్టెమంచము వాల్చి పాన్పమరించి
యిరుగడలతలగడలు యిమ్ముగనుంచి । నేత్రావపట్టుపచ్చడమొప్పబరచి
తోడిమెలబూసినవి పారిజాతములు । అమంచిపానుపున అవిచాలబరచె
జాముమాయిబూసినవి జాజిపువ్వులును । ఆమంచిపానుపున అవిచాలబరచి
మాపోయిజామూసినవి మల్లెపువ్వులును । ఆమంచిపానుపున అవిచాలబరచి
పొన్నలుబొగడలేబొడ్డుమల్లెలును । ఆమంచిపానుపునఅవిచాలబరచి
నాలుదిక్కులకడని ద్వివెలుగా । నశుమపసిడిమహాలు చిలుకలగద్దె
కస్తూరియొకకుడక గంధమొకకుడక । చాలవెన్నెలనిండపోకలాకులును
చిన్నారిగొలుసులదినునన్నపుకాయ । గరకతోనుదకంబుచిలుక లవక్రతి
సకలాభరణములు చాలపళ్ళెములు । యిన్నియుంపించెనే తమ్మునకుతాను

తమరకుంచ లేలణీవ్రజములు । ప్రతిష్ఠ శ్రీకృష్ణ ప్రతిబింబమరయు
మగువవిరటుని దేవి వరిప్రవులుమదచే । మగువను జూచి యాసుదేష్ణ బలికె
మగువ నాకయి నింట మంచిసుర గలదు । తోరలో బోయించి గొబ్బున తెమ్మి
సుదతి నేసురయిల్లు చూచిరా రుగదువ । అంగనబంపకే అణిగున్న దాన్ని
ఒరులు గొలచినవారు ఓకలచెడిరి । పరు గొలచినవారు పాథక నక చెడిరీ
పతుల దగ్గర లేని సతులు కెల్లాను । ఆడరా నీమాట లాడుదురు జనులు
సతులమాసిగెరగక తప్పలాడెదరు । లేవమ్మ సుదేష్ణ సురదెచ్చెదాను
ఉపిదతోరిటు దెమ్ము సద్మదళనేత్రి । అతోరజట్టి కొని అతిశీఘ్రమునను
వెరచుచునపుచె నేపాంచాలి యపుడు । ఓయూ కాశమా ఓ అంతరిక్షమా
ఓ భూమి దైవమ్మ తోడుగావమ్మ । కృష్ణ జేకృష్ణ జేకృష్ణమ్మ జేజే
కష్ణా డానీవు నా కుపాయమ్మునిమ్మి । అడలుతుగా వెళ్ళె నేవాని నగరికిని
వంచుతునాకకాలు తైట నేవసే । అన్న మనఅక్క నురనడుగ బంపింది
తోరలో బోయించకొంచు బోయెదను । అన్నయ నిబిలచేవు అతిశరో సీవు
బావయ సిపిలునా వేపద్మాయత తిమ్మి । మారదు గోరినయిల్లు మాయిల్లు
పానుకయి నీవు పవలించుమా నెను । వెరచుచు పాంచాలి వెనుకకు బోయె
దయ లేకనుగ్రదైతలట్టి యీడ్చె । పాపకర్ముడు వాడ పొంగపు సతినీ
పిడుపకవాన్న చెయ్యి విడిపించుకొనుచు । దుర్యోధు బంపిన రాక్షసుడు డన్న
వానికు కన్నె నోట పసకండె లాలికె । అపాల వాకెల్ల అందరు జూడ
శృంగారుకన్యయుక్కడికేలవచ్చె । అకొలవు వారంటె నాశ్చర్యపడుచు
అంత్యకాలము పీనికాసన్నమాయె । తెరవు గానక చేదేవచ్చెనాసభకు
ఒకబ్రాహ్మణ చెయి బట్టి ఉగ్రభీముండు । కట్టెలకు ఈమ్రాను ఖండింతునను
నచ్చిరియీమ్రాను పాటిగాదనుచు । వద్దనుచు ధర్మజులు వాదించి పలికె
అడదానవు నీవు సభనడుమ నిలువ । తగదు పీకని బలికె తా ధర్మజులును
ఏగుము సుదేష్ణ నగరిలో పలికి । ఒక్కడుండు గడగు సువనితలకు గెల్ల
ఏవ్వరుమగలుండి తనకు ఈపాట్లు వచ్చె । ననిపలికె పాంచాలి తా సువటవటను
ఏగుము సుదేష్ణ నగరికి పలికె । పాంచాలి యప్పుడు పరుగున బోవ
పాంచాలిని జూచి యా సుదేష్ణ బలికె । నొప్పి ప్రతి నీమనసు నొచ్చె నేయనుచు
నా మాటరచ్చల కుపాలాయె నేడు । అంత్యకాలము వాని కాసన్నమాయె
సురమట్టుదు నేను సుదతి రో ఆ నెను । నా మాట రచ్చల కుపాలాయె నేడు
అవంలకాల లో నా భీముడపుడు । పవళించియుండగా పాంచాలి వెళ్ళి
తెద్దుల క్రిందుంచి పవళించి జూచి । పవళించిన పతిని జూచి పణతి దుఃఖించె
కంటి కొమాళ్ళి కన్నీళ్లు యుదుముల నుబడగా । గాంధారితనయులు పట్నంబు గట్టా

అడవిలోనలుడుదమయంతిబాసీ । దమయంతియిడుములనుబడినట్లయుంటే
ఆలాగుకన్నీరుఅరచేతబట్టి । యీచేతబొబ్బలకుఇక తెరవులేదు.
వొరలుదీసినగంధమెల్లదటచేడె । తానుదీస్తేగాని యొప్పదటతరుణి
ఈడీవుడుండగాదాదమైతే । ధర్మజులుండగా తలపోతలేలే
సేవీకనుండగా సేరమేమిటికి । వనితనీవద్దకు వచ్చితేవాడు
వచ్చేదననిచెప్పు వనితరోనీవు । అరాత్రినదిరించి అటుతెల్లవార
అబలయొక్కడికిబోకలక్కడికెబొమ్మ । భామదిక్కుజూచిపద్మములజూచి
పట్నములోపలికిపాంచాలివచ్చె । గట్టిగాపట్టుడలపట్టె కీచకుడు
కాంతయున్నచోటికేతెంచియపుడు । వనితనినుచేబట్టి వచ్చితినేను
వనితరోనా యొడలు వణకినదయ్యేమే । కలకంఠినీతోడ కలయవచ్చితే
కాంతరోనాకెంత కంపంబుబుట్టె । యువిదరోనీతోడ మనుడవచ్చితే
వణితోనాకెంతభయమాయెనేమే । పసిడిబొమ్మవునీవుపరికించితేను
వణితినీతోడయిన స్త్రీలువున్నారే । ఇంతినీతోడయిన యింతులున్నారే
రమణిరోనీజతల రప్పించకోవే । నీవురూపవతులనీ యొకరికినీవు
పదివందిపతులున్న వనితివా కెదర । నీకుగవాటితో నీవుచెప్పకోవే
యిట్టిపలుకులుబలికి యేట్టికెబుట్టె । రాజులకల్లను రాజానేసేను
వాడుకల్లనువిన్న నేడనువాయము । నిన్నగూడగవత్తు ఈరాత్రినేను
నిన్నుప్రేలాపించి నీవంతజేసి । నేడుపస్తానంటె నేనవ్వరేనే
నమ్మకుండగనేల నామాటనీవు । గురియుపదేశంబు కొంగనీమురే
విన్నజంపుకతిందు నేడుఈరాత్రి । నాటకపుశాలలో నాట్యశాలలో
నాటకపుశాలలో రంగమధ్యమున । నినుజంపినీకాత్రి బొట్టెట్టకుందు
అనియిట్లపాంచాలి యాడుమాటలకు । ఆధికసంభ్రమతో నునగరికేతెంచె
నహారాజవచ్చెనని మంగళహారతులు । ముత్యాలహారతులు మదిరలుదెచ్చి
మగువలుదెచ్చిరా మంగళహారతులు । ఉల్లంకపడిరాజు అవివపరదన్న
రత్నసింహాసనము రత్నంపుగద్దె । రాజుకూసేసిరి పనసనీడ
గంధంగిన్నెలాన శిరసొప్పనంటి । సుగంధిగంధమున అటకెళ్లుదెచ్చి
గుండిగాగులతోను వేణీళ్లుగాచి । ధమిడిగాగులతోను చన్నీళ్లతోడి
చన్నీళ్లువేనీళ్లు సమముగాజేసి । ముత్యాలముంగిలా మగువలందియ్య
పగడాలమంచెలాపణతులందియ్య । మహిమతో మహారాజమజ్జనమాడె
పైత్తినివస్త్రములమేనతళ్లొత్తి । పట్టువస్త్రంబులెకట్టనిసురు
రత్నాలపామ్ములరాజమరికిదిని । హెచ్చయినచెవులముత్యాలపోగులను
ఆణిముత్యపుసరులువానికేయిమార । మణిరమాణిక్యాలహసింహబలుడు

గంధకస్తురి మెరుగద్రవ్యములు । బాగుగా ధరియించె అసింహబలుడు
ఏడునిలువులఎత్తు మిద్దె మేడలోపలను । సన్నబియ్యము మంచిచారు పప్పులును
కంద పెండలము కాయగూరలును । నానబాలుపాయసము ఆవుల నెయ్యి
భక్తితో నారగించెనా సింహబలుడు । గంగజలములు దెచ్చి హస్తములు గడిగి
పచ్చివిపోక లేవందు టాకులును । పచ్చకర్పూరాన తాంబూలమిచ్చె
తాంబూలమును వేసె సేనాపతి తమ్ముడు । ప్రొద్దుపుచ్చారేక పాలతి తమ్ముడు
కీచకుడుపోయెను కేళివనములకు । దానిమ్మవనములే దబ్బవనములును
నారింజవనములే నిమ్మవనములును । చామంతివనములే జలధి కాలువలు
ఖానవంకను జూచి పద్మములజూచి । గ్రుంగెతిభాసుడా గుర్రింకుసాడు
విల్లంబు బుచ్చుకొని మండపమ్మునను । మండలాపతి కాదుగు మహితతో నిలచి
గ్రుంకకు సూర్యుని కొట్టేవన నెను । అనియిట్లు కీచకుడు ఆడుమాటలకు
సూర్యుడు మాచిట్లు శాపంబు బెట్టె । పావనుడ నీజీవ్వాపడును ఈ రాత్రి
గడగడ వణకుచు గ్రుంకె సూర్యుండు । పడమర భానుడు గ్రుంకెనంతట్లో
అక్కడ భీముండు వంటశాలలలోను । పావకుడ నీవు నాకు బంధువు వైతే
శాక పాకమ్ములు తక్షణములో జేతు । అనియిట్లు భీముండు వంటచేయగను
వీరకేశకులొచ్చి విస్తళ్ళు వేసె । అవిరటుకొలువుల వారినందరిని వేసి
పత్తివారికి కల్ల పరగవడ్డించి । తా నారగించె షడ్భక్ష్యభోజ్యములు
సంతుష్టిగా గుడిచి సరయూనదినీళ్ళు । వాంఛ తీరగ త్రాగె వనుసభీముండు
పసుపుబూసి ఎర్రమిడి చెంగులచీరగట్టె । అంగుష్ఠముల వీరమద్దులను బెట్టె
గట్టిముట్టెలు బెట్టి కడియములు బెట్టె । పరగ నాభీము సూపతకములు వేసి
ఉరమున అవికెందుభర కౌలంబెట్టె । కుచములమర్చెనే వాయునందనుడు
ద్రౌపదినితోడుకొని వెళ్ళె భీముండు । ఇదియేమి చోద్యమే చిత్రపుత్రిక
విరహానవినుగోరి వీడేల చెడెనే । వీడిలక్ష్మి రాజ్యము నేలపాలాయె
భక్తితో తనసతి అకుచట్టెయ్య । వీడెమ్ము చేయూచు వేడుకలతోను
కలసిమచ్చట్రగాలు కాంతతోనుండ । అల్లంతట వచ్చేటి యా సింహబలుని
రాకలు జూచిరి రాజ్యాధిపతులు । సింహబలుడొచ్చెనని దీపంబులార్ప
వెలుగేల ఆర్పితివె వెలదిరో నీవు । అనియిట్లు కీచకుడు ఆడుమాటలకు
మాయద్రౌపది పల్కె మాయతోడుతను । దీపంబులుంచురా లోకంబులోను
రేపురు మొగులాలి నయియుండనేను । దీపంబులుంతునా లోకంబులోను
దివ్వెలమాపితివె దేవెనేరాగ । బింబంబువోలునే దేవి నీముఖము
వెలుగున మాణిక్యము దీప్తిలుచుండ । యోపారి మాణిక్యము రెండుండు చెప్పుమా
అనుచు దానిగొమ్ము ఆడుగట్టు వేసి । బలువుకుచ లకొపట్టెమంచంబు

విరిగినయంతలో విమలాక్షిబలికె । మంచము విరిగితే మరణమందురు
పురుషులకు వీలుగాదు బుద్ధిమిచెప్పను । మెల్లనేగొనిబట్టి మెల్లనేదీసి
చందమామనుబోలు సఖియనీమోము । కళదప్పియున్నదే కాంతరో నేడు
పగలుజూచితే చిగురుటాకులనుబోలు । మాపుజూచిన మద్దిమ్రాకులనుబోలు
ఆడకట్టుగాదనుచు అనినిశ్చయించి । మనసులోపలచింత మరిదిగులుపడెను
ఆడదెబ్బగాదనుచు అవరిపడితేవా । చెంపపెట్టూ బెట్టె తానుభీముండు
కదలకతన్నెనే కన్నాకిపడెను । ఆచితన్ని తెయ్యాడె ఆదంతములను
భీముండుసింహబలుడు యుద్ధంబుసేయ । మూడులోకంబులు ముందరవణకె
గడగడభూదేవిఅప్పుడేవణకె । కాళ్లను వేళ్లను అన్నియును విరచె
పొట్టచించిబుర్రపొట్టలోపెట్టె । యువిదవీడీనెత్తుర్బొట్లెట్టకోవె
అనిచెప్పిభీముడు అక్కడగదలి । ఒప్పెటిగుండములో స్నానములుచేసి
కాంతయిక్కడికిబోక నింటికిబొమ్ము । అనిచెప్పిభీముడు అక్కడవెడలి
తనకొలువుచోటికి తానేగుదెంచె । అప్పుడుపాంచాలియక్కడవెడలి
కీచకులవీధిలోతాకేకవేసె । మీకీచకునిజంపగంధర్వులొచ్చి
యేరాజుజంపెనో చూతాము రారె । రారేచూతాము రారెవారల్లా
తమఅన్ననుజంపిందియీపాపకర్మి । తమఅన్నచిరిప్రక్కను దీన్నిగట్టరే
అంతలోనేవచ్చిరి వానితమ్ములును । నూరుగురు కీచకులునిముషానవచ్చిరి
అంతటయీమాట వినివిరటరాజు । కంకయ్యతో జెప్పెకీచకునిచావు
ఈమాటరారాజువిన్నానయపుడు మనపట్నముగెలుచుకొనిపోయెదరునమ్మ
యెవరికి తెలియకుండకవాన్నిపంపించు । అనియిట్లుధర్మజులుఅనతియ్యగను
అట్లనేయనుమనెను ఆవిరాట్రాజు । అతనిప్రక్కనుదేవి ద్రౌపదనిగట్టి
ప్రేతభూములలోకి కొంచబోయిరిగ । ప్రేతభూములలోను పతివ్రతాతాను
అన్నహారములేక అవలుతుబలికె । ధర్మమ్ముదలిచేటి ధర్మజులుతమరు
పతివ్రతపాంచాలినిజూచి పొండయ్య । గోవులనుగాసేటిగోపాలమీరు
పతివ్రతాపాంచాలినిజూచి పొండయ్య । ఆవంటశాలలోఆభీముడుండ
ఆదేవిపలుకులుకర్ణములబడెను । కోపగించిలేచి తానుభీముండు
ఉగ్రుడైతావెళ్ళె తానుభీముండు । నూరుగురుకీచకులనిముషానజంపి
నూరుగురకీచకుల నొక్కనిముషాన । అగ్నిహోత్రునికితానాహుతులుచేసె
లక్కటిళ్ళామెత్రిప్పుకతీరెనోయనుచు । సంతోషమునసందెవేళాయతాను
స్నానంబుజేసుకునితరుణితావచ్చె । మొఖలనుదాచుకొంద్రుమగలందరును
పాదములను దాచుకొందురుసఖియలందరును । యింటింటజాతర్లుజేతుమేతల్లి
ఈయేటిబిడ్డలు నీపేరనమ్మి । పాంచాలిరాకజూచి సుదేష్ణయపుడు

సుధేష్ణకా పెద్దగా శోకింపదొణకె । విరటునింటికి నేడు రావంగనేల
వచ్చినదానిజూచి మోహించనేల । వీనిరాజ్యముళవముపాలాయె
యింకనెవ్వరిజంప నేతెంచినావె । యికనునీపురముకు జనుదెంచుమనెను
అనియిట్లుసుధేష్ణ యాడుమాటలకు । నేనేమిచేసితి నెలతలరో నేడు
నీవల్ల నేరమే నిజముగానమ్మ । దక్షిణగోవులతరిమిపట్టగను
తాబోయివిడిపించె తానుధర్మజులు । ఉత్తరాసగోవులు వురిమిగట్టగను
తాబోయివిడిపించె తానుఅర్జనులు । యేవ్వరుకానిమిట్లు మధ్యపాంచాలి
విరటుసాకట్లోను కొలువుగూర్చుండ । చూచివిరటులరాజసాష్టాంగమొరి
జూచివిరటులదేవి సాష్టాంగమొరిగె । చూచిపురజనులంత సాష్టాంగమొరగి
సంతోషమునమండె ధర్మరాజపుడు । యీ పాటయెవ్వైనపాడినావిన్నా
ధర్మంబుగలదని ధర్మజులు అనిరి । నిత్యకల్యాణములు సత్యముగగూడ॥

15 శాంతాకళ్యాణము.

శ్రీరామమహిమంబు సృష్టిలోపల వెలయ భేరీలు మ్రోగుచుండె ।
సంతానములేదని తండ్రి చేసినతపస్సు ధరణిపై మ్రోగుచుండె ।
భరతసౌమిత్రియు నందముగా రీలకీరగాపలికెరచన ।
శాంతను తెచ్చిరయా ఋషులు తెచ్చినరీతి జగతిలో మ్రోగుచుండె ।
శాంతను పెంచిరయా దశరథపుత్రికయని ।
కౌసల్యకూతురు గారాలపట్టియనిరి ।
పసిడిబొమ్మల్లు కుందనపు తలుపులనిరి ।
పదకొట్లమాణిక్యాలు ఆపణికిసొమ్ములనిరి ।
భమిడినీళ్ళమూంచిన జలతారు చీరలనిరి ।
పదికోట్లచెలికత్తెలు ఆపణతినిగొలుచుచుండె ।
చెలికత్తెలతో ఆశాంతఆడుచుండె
కూతురునిపరీక్షించి కుందనపుప్రతిమఆనెను ।
బాలనుపరీక్షించి బంగారుబొమ్మ ఆనెను ।
మాతల్లిరమ్మని ఆరాజు తొడలనుంచె ।
ఆడిపత్తివమ్మ మేనెల్ల చెమటబట్టె ।
ముద్దుగనిలచెనుబాల మూడిసవరించుకొనెను ।
తండ్రిచాటునబాల కిలకిలనవ్వెను ।

పెళ్ళిప్రయముకాంతకు ప్రేమతో చేతామనెను ।
తనయపెళ్ళిచేయ తండ్రిమనస్సున దలచెను ।
పట్టిదీర్చిఆరాజా పణతులతో ఆడుమనెను ।
ప్రాణపతినిదలచి ప్రాణేశుడు వచ్చెవేగ ।
సతియెదురుగవచ్చి పతిపూజజేసెదేవి ।
హంసతూలికాశయ్య నారాజాకూర్చుండెను ।
కనకపళ్ళెములోన కర్పూరపువిడియమిచ్చె ।
కౌసల్యచేవిడియంబు ఘనమున అందుకునెరాజా।
పరిమళవస్తువులు సతిపతులు స్వీకరించిరి।
సతినికౌగిటజేర్చుకొని సంతోషమున బలికెను।
కౌసల్యతో రాజా సుతపెళ్ళి చేతమనెను।
పతివాక్యములువిని పణతిఆనందపడెను।
మనవిగలదనిసతి మ్రొక్కినిలచి పలికె।
లక్షణంగలకాంత లక్ష్మినిమించి యున్నది।
శుభలక్షణమ్ములు గలవిభువరుజేర్చ వలెను।
సూర్యచంద్రులకన్న సుప్రకాశత మించియుండె।
వనములన్నితిరిగి దేశఋషిని తెస్తుననెను।
కళ్యాణకట్నాలు కాంతకురెరిగింపుమా।
సుతాభరణాలు సుదతివర్ణింపదొడగె।
ఏబదికోట్లబంగారము ఆవెలదిసొమ్ములనెను।
నలభయికోట్లబంగారము సానుతో సూత్రమనెను।
కోటిమాణిక్యాలు కొలికితో సూత్రమనెను
వెలలేనివేవేలు గజకంఠమాలలనెను ।
యింపైననీలాల సొంపైన సొమ్ములనెను ।
గోమేధికమ్ములు పలకసరుపేటలనెను ।
ఏబదికోట్లసరములు ముత్యాలహారమనెను ।
నలభయికోట్ల నెలబాలవంక చంద్రహారమనెను ।
దొడ్డదొడ్డముత్యాల హారంపుతోడుగులనెను ।
యింద్రనీలంపుసరులు జవననాది గొలుసులనెను ।
శుద్ధసువర్ణపుసరులు సుదతిశృంగారమనెను ।
రెచ్చైనపచ్చలు మెడబన్న సరములనెను ।
అచ్చమాణిక్యాలు పచ్చలాపతకమనెను ।

సోపాణిముత్యాలు సూడిగమ్ములాయెను ।
ముద్దులుగొలుసులు పోచిలుఅందమాయెను ।
కనకగాజులనడుమ ఘనకంకణములాయెను ।
మొగలిపువ్వుకడియాలు ముందర మురుగులాయెను ।
సన్నంపుకెంపులు సందిటీదండలాయెను ।
సన్నంపుకెంపులు జవనాడిపట్టెడాయెను ।
సన్నంపుకెంపులు ముత్యాలహారమాయెను ।
బాజిబందులుగట్టి పైనభుజకీర్తులాయెను ।
అందమైనబావిలీలు అరివేణిరేఖలాయెను ।
తమిడికొప్పుగొలుసులు జడచాలందమాయెను ।
నలభయికోట్లబంగారము రాగిడీబిళ్ళ లాయెను ।
సూర్యచంద్రకాంతి చూపుగలవజ్రమాయెను ।
చేరుచుక్కబొట్టు కలకోటివజ్రమాయెను ।
పదికోట్లబంగారు పణతివడ్డాణమాయెను ।
వన్నెగలనడుములు వజ్రాలుకట్టుమాయెను ।
కనకకంఠమాల కడుమంచి సోద్యమాయెను ।
పంచనవరత్నాల పాదాలఅందె లాయెను ।
పాముపట్టంబున పాద ల గొలుసులాయెను ।
పాదఅంగుళ్యాల రంగైనమట్టెలాయెను ।
కోటానకోట్లు బ్రహ్మతొడుగులాయెను ।
ఇంద్రగోపలపట్టు యింపైన రవికెలాయెను ।
చంద్రకాంతిపట్టు జడకాబందులాయెను ।
పదికోట్లఏనుగులు పణతికిఅరణమాయెను ।
అరవైకోట్లఅశ్వాలు అగివడు అరణమాయెను ।
పచ్చలపల్లకీలు పణతికి అరణమాయెను ।
అరవైకోట్ల అందలాలురాణువ శాంతకుఅరణమాయెను ।
పదికోట్లపెట్టెలు పణతికి అరణమాయెను ।
వెయ్యికోట్లచెంబులు కేయింతామాయెను ।
రాజ్యంబులోసగము రాజ్యముశాంతకాయెను ।
నీమమేటికిఅయోధ్యరో అరణమాయెను ।
వినుటమాత్రమెగాని సవతులుగలిగుండగా ।
సవతులమీదను సుదతికి రాజ్యమేమియ్యగలము ।

ఒకటిరెంటామూడు ముగుదలవిమూడుమంటి ।
యీమూడుజగములు ఏతెంచిపోషించెను ।
వలసితే స్త్రీవికసుక పణతినిపోషిస్త్రీవి ।
ఆత్మగూడుకసతికి అతివయిట్లని పలికెను ।
లీలవినోదపుకాంతులు దేవినిమించుచుండె ।
నీదిరాజ్యముదేవునికృపను పాలించుచుండు ।
సుతులుంగలిగినరీతి కాకంటపతికెను
సుతులుంగలిగిమీదటసుతులకు రాజ్యమిస్తు
పతిపతులుభాషించు నెడతెల్లవారె।
అప్పుడుపరవాయిద్యంబులు చేయుచుండురు గోకులుకేగ।
బిలచిరాజ్యమంత్రినిసారాజా కాంతకల్యాణమనెను
కడుసంభ్రమునఆరాజా గణపతినిపూజించెను
దేవకన్యలందరినిబిలచి దేవఋషి తెబంపెను
దేవఋషి తర్లివచ్చినతరువాత దశరథేశ్వరులు ఎదుర్కొనిరి
మంగళస్నానాలు కాంతకు జలకమాడించిరి
చలువపువ్వులచీర సఖియకు తళ్కొత్తించిరి
దివ్యాంబరపుచీర దీప్తిల్లగట్టె
దివ్యాంబరపురవిక కాంతిల్లదొడగదేవి
దశరథులువేతెంచి కాంతచేఫలమంచిరి
కాంతకోరికలువున చెదరిజాచెరాజా
కోటిధనమును ఆరాజావిప్రులకు విడియంబొసంగ
దశరథులదేవిదమ్మని దేవదుందుబులుమ్రోయు
దేవతలుచేమొక్కి పలికెనపుడు
దేవఋషిపాదాలు దశరథేశులుగడిగిరి
కౌశల్యదశరథులు కన్యధారోసిరప్పుడు
మరతెల్లదీవించి శుభసూత్రముగట్టిరి
ముత్యాల తలంబ్రాలు వనితపన్ను శిరసునమంచిరి।
వజ్రాలతలంబ్రాలువనితపన్ను సిరస్సునమంచిరి ।
మాణిక్యాల తలంబ్రాలు కాంతమహాలక్ష్మి తలబోసిరి,
పతిపతులుతలంబ్రాలు చెండుబంతాడిరప్పుడు।
సఖులుతలంబ్రాలుపోయ్య సప్తమహాఋషులునవ్విరి।
తన మతలంబ్రాలుపోయ్య తల్లులానందపడిరి।

దేవఋషిచెయ్యనుంచి మాపట్టి బాల యనెను।
మహారాజాపలుకులకు మహామునిశిరస్సాంచెను।
అంతలోవాల్మీకి కడకలపాంగిపలికెమదిలో ।
మహారాజాతనయ మహాఋషులాదేవియనెను ।
కౌసల్యసుతజాణ తగుమీకు కాంతయనెను ।
అయిదుదినములుపెండ్లి అతియుత్సాహముచేసిరి ।
పారిగందు గౌరిపోలన్నవారాదేవి।
నల్లపూసలు కుత్తిగంటునాతి మెడనుగట్టిరి ।
పందిళ్ళుమెరయగా పణతివివండాశించిరి ।
సకలదేవతులకెల్ల దశరధుడు కట్నాలిచ్చిరి ।
దశరథులకట్నాలు అందుకొని దేవతులిట్లనిరి ।
కూర్మిగలఋషి మేనలకికూతునంపించమనిరి ।
మళ్ళిపంపుదాము మాకేమీపలకవలదు ।
అంతలోవాల్మీకుడుకలపాంగి పలికెమదిలో ।
ఋశ్యశృంగుడు శాంతను ఋషివిల్లెకుపంపమనెను ।
మళ్ళిపంపుదాము మహారాజానతెగవలెను ।
వాల్మీకి పలుకులకు వంపొంగుగాజామదిలో ।
యింతమునికివ్వగా మగువయొగవాయెమాకు ।
సంతానములేదన్న చింతేలవానవ్వులోన ।
మహిమీదగలిగితె మాతల్లిభాగ్యమనెను ।
వినవయ్యావాల్మీకుడ వినయముచేయనేల ।
అర్ధాంగసుతపంప అధికారమెవరిదనెను ।
తాపంపదలచితె తనదేవియొప్పదనెను ।
సుతకొరకై పతిమమ్మునెదురాడునేమోను ।
అర్ధాంగినేఅడగ మాటదెలిపరాదు ।
సుతమందిరములోపల ముసలాడిరగివలెను ।
ఋష్యశృంగుడు మానగరపతిపతిసిరమనెను ।
పుత్రికయింతాయె పుత్రులుదయించేను ।
దేవలోకంజొచ్చి దేవతులసాధించరాదు ।
తంద్రిచాటునబాల తనయశిరస్సూంచుకొనెను ।
చీనచీనాంబరాల సుతనేత్రములౌతైను ।
వగపనేటికిఅమ్మ మళ్ళిపంపననెను ।

మూలధనమునీవు ముద్దుపాపవమ్మ ।
ధర్మకతఙావునీవు మమ్ముగన్నతల్లివనెను ।
తనప్రాణవల్లభుని దండత్రిభాషింపగా ।
తప్పవేయకఆముని తప్పకసతినిజూచె ।
మునిఅభిమతము ఆరాజావిన్నవించె ।
కనకమేడఋషిని కడుశీఘ్రమునసుంచవలెను ।
అంతలోవాల్మీకి వలపొందిపలికెమదిలో ।
సుతుపయిభోగములు వేడుకలుజూడవలెను ।
ప్రాణసతినితలతువని ప్రాణసఖుడువచ్చెవేగ ।
సతియెదురుగావచ్చి పతిపూజచేసెదేవి ।
హంసతూలికశయ్య ఆరాజాకూర్చుండెను ।
కనకపళ్ళెరాల కర్పూరపువిడియమిచ్చె ।
కౌసల్యచేవిడియము గగనముగ అందుకొనెరాజా ।
పరిమళవస్తువులు పతిసతులు స్వీకరించిరి ।
పతినికౌగిటచేర్చుకొని సంతోషమునబలికెను ।
సుతువేడుకలు చూడవలెననిపట్టెబాలను ।
రాజాపణతినెట్టుగాతాను వనతపస్వికిప్రాణతెట్టగానేరునను ।
ఆతివగూడి ఆతిరంతులేజేసెను ।
పంజరమ్ములజూపి జముశేఆరగించు ।
వతిసేవచెయ్య పణతియెంతకలదురాజ ।
పతివచనమునకు కౌసల్య మతిసమ్మతించదాయె ।
స్త్రీమర్మము చేత చిత్తమునస్పర్శించెఋషి ।
స్త్రీలవిలాసమున చిత్తమునస్పర్శించెఋషి ।
కౌసల్యకరముపట్టుకొని రాజా కాదునామాటవినుము ।
వగవనామాటకు యెన్నడుమారుగొని పలుకవైతి ।
చనువుచేసినన్ను చవకచేసిపలికితివి ।
ఋషిస్త్రీవనములకుచనుదెంచినవనతపస్విని కావలేము ।
నాఋషిసేవకు ఋషిశాంతనుబంపితె వ్రయించునవిరిథ్రిములు ।
ఈ ధస్యశీఘ్రము సుదతిఆనతి య్యవేగ ।
రాజేంద్రియీమాజ్ఞవిని యికనికియింతిని స్తి ।
లిపంచితెమా కేమిపలుకవలదు ।
వికలదేదేవి వారికొక్క మాటవినుము ।

లలాటబిరుదముని ఉగ్రతపస్విసుమ్మి ।
ఋషిసంహారాలు మానాపతిని ప్రార్థించుదేవి ।
రంభశృంగారించిన నవరత్న మేడనుంచి ।
సతినిఅనుమతిపలికి నదరులోకేగరాజా ।
దేవతలుపిలిపిలిపించి దేవఋషులే వెల్చిరి ।
సకలఫలములు దేవఋషి మేసనుంచిరి ।
సంపూర్ణఫలములు పతిపతులుదానమిచ్చిరి ।
కోటానకోట్లుబ్రహ్మసభకు వేగచేయించె ।
యత్నమామునీంద్రుల స ప్తమహాఋషులుఆరగించిరి ।
పంచభక్ష్యాన్నములుపెట్టి ఆరగింపబెట్టి ।
వింతవింతలు వేషలు నీటుగా శృంగారించిరి ।
భమిడితరగోళ్ళ అండజములు వేసిరి ।
మేలిమితలగుడ్డలు మెరపుటెక్కేలుఅమర్చిరి ।
పూబోణులా బొమ్మన పుష్పజాతులు అమర్చిరి ।
అందంపానుపున నవరత్నగొలుసులు అమర్చిరి ।
కనకకస్తూరిదీపాలు కడువేడ్కతోనుంచిరి ।
కర్పూరపుతాంబూలంతో కౌసల్యసుతనునగరికిపంపించెదేవి ।
దశరథులువిచ్చేంచి నవరత్నశయ్యఁజూచి ।
సుతసుందరమ్మనుజూచి వైకుంఠమనిరి ।
మునికాంతలేతెంచి ముదితకిట్లనిపలికిరి ।
కొడుకుచూచువిభుడు వేగరనిరమ్మనిరి ।
కాంతలందరుగూడి కౌసల్యకిట్లులనిరి ।
కూర్మంగలఋషిమేడకు కూతురినంపించుమనిరి ।
తల్లిచాటుబాల తనశిరసువంచుకొనెను ।
చీనిచీనాంబరాల సుతినేత్రములొత్తెను ।
కాటుకలుఅంటెనని కన్నీరుపత్తెతల్లి ।
రోదనంచేసితే ముఖమెల్ల చెదురునమ్మ ।
ఋగువనిముత్యాలు మహారాజా మీతండ్రిచూడగలిగ ।
అనిపల్కికౌసల్య శృంగారంచేయగల్గె ।
వారోగ్యభాగ్యాలు పన్నీటజలకమార్చెతల్లి ।
దివ్యాంబరపుచీర దీప్తిల్లగట్టెసుతకు ।
శాంబలపూలరవిక శాంతిల్లదొడగదేవి ।

పసిడిజిలుగులబాగయిన పట్టురవికదొడగిరి ।
పంచనవరత్నాలు బాగుగావలపోసిరి ।
వెరవిప్పనార్చి నెలబాలజడనల్లిరి ।
కురులుజక్కగాదువ్వి పారిజాతములుముడిచిరి ।
ముఖముకైవడిదీర్చి మొగమోహనాంగివనిరి ।
నుదుటతిలకమొప్పగాదీర్చి కొలుకులపన్నంపు కాటుకిడిరి ।
దొడదొడ్డతొడుగులు దేవికాంతకుదొడిగిరి ।
ఘనమైనతొడుగులు దేవికాంతకుదొడిగిరి ।
ఆకులుచుట్టితల్లి మడుపులేఅందిచ్చెను ।
సుతకుతాంబూలంబిచ్చిచూచి కౌసల్య పలికె।
సుతతాంబూలంబాయ సూర్యునిమించియుండె ।
యీముదిమెంతపుణ్యాత్ముడో యీముగువనుపొందగలిగె ।
కనుసోద్యపడి వు కనుదిష్టితగిలిసన్న ।
నీలాంజనముకని నిత్యతాంబూలంతుంచిరి ।
మేన మయిజారుకొంగునస బంగారుముడిచికాంతకిచ్చె ।
పచ్చలపావాలు పట్టుపాదాలకిచ్చె ।
రంతుచేయకమ్మ రతికేళిగృహముకరుగు ।
మహాఋషిచిత్తాన మనస్సెరిగిమసలవమ్మ ।
వసంతఋతువునతపసికి మనసెరిగిమసలవమ్మ।
ఋషినీకుపతి యగుట నీజన్మసఫలమమ్మ ।
మాకల్లినిమ్ము పంపినందుకు మాకోర్కెలీడేరె ।
పరమపతివ్రతవమ్మ పతిపూజచేయవమ్మ ।
కవుగలిమ్మనీవిభుకు గగనపడిఅడుగునమ్మ ।
వెల్లపాన్పుమీద విభుడెల్లు వినయమునకవుగలిమ్మ ।
సురటివిసురునువిభుకు చిరునగవులునవ్వవమ్మ ।
పతినిమెప్పించుకొని రతికేళిమేలమాడు ।
హంసతూలికాశయ్య అతిసరసాలాడవమ్మ ।
పాదములొత్తవమ్మ పానములొత్తనీవు పతినిఒప్పించవమ్మ ।
యేకాంతమున విభుడు ఎవరికిఎరిగింపరాదు ।
మాతకుఎరిగింపవమ్మ మముగన్నతల్లివనెను ।
అడుగడుగకుఅతల్లి సుతకునవరత్నాలోసి ।
సుతనుమేడలకంపి నిట్టూర్పుబుచ్చితల్లి ।

పట్టుచాలకబక్క పణతిరొట్లుతాళునా ।
తలచినేధరణిపతి తగునీకుచెల్లవనుచు ।
మహారాజాపలుకులకు మారాడవెరచితపుడు ।
శాంత అత్తింటికేగి శాంతముతోనుండి అచట ।
పసిడిగొలుసులతాళ్ళు కుందనపుగడియవేసె ।
మహారాజసుత వెళ్ళి మహామునియెదుట నిల్చె ।
అరుణుడుదయించెనని ఆమునిభ్రాంతిగొనెను ।
తేటచూపులయింతి ధరణిపైనిలచె నపుడు ।
సముద్రుడగుశాంతాపతి తనకన్యతోడల గొనెను ।
వచ్చునోరాదోయని మదితల్లడించె విభుడు ।
చిరునవ్వులునవ్వుచు శృంగారవతిని బిలచె ।
పతియాజ్ఞాపూజించి బన్నస్వరములు కదలగా ।
అడుగుఅడుగునసతికి అందెలుమ్రోయుగాను ।
హంసనడకలఆశాంతను అందుకొని తొడలనుంచె
కర్పూరతాంబూలం కదుభక్తితోడనిచ్చె
సఖముకొఱకుచుపతికి స్నేహమున అందించెను ।
బన్నస్వరములపైట పతిజారదీయుచుండె ।
ఆభరణములన్నియు అటుతొలగదీయుచుండె ।
పరిమళమ్ములుపెరుగ భామపైచేయుచుండె ।
పరిమెళమ్ముదరగా పతిశిరస్సొంచుకొనెను ।
తపస్సులన్నిమాని ధవళాయుచేతిరివియుమా ।
మమతతోనామనసునను మరియాదగానుగొనుమా ।
చిత్తమునవీకోరకు రాణివాసమునకొస్తి ।
శాంతావిలాసమునకు మహారాజానగరుకొస్తి ।
దేవతలుబొగడదేవి నినుపెళ్ళాడితి ।
పంచభక్ష్యపరమాన్నములు కౌసల్యవడ్డింప ఆరగిస్తి ।
ఋషిపల్లెఅనగాను యీసడింపేల యింతినీకు ।
కలికిచిలుకలకొలికి ప్రేమించిపలుకునాతో ।
విభునిప్రార్థనవిని యింతిశీఘ్రానలేచె ।
కౌసల్యపలికినరీతి శాంతాపతియెదుటనిలచె ।
బాలపచ్చపువ్వుల సురటిచాలగవిసరె మునిపతికి ।
అతివసురటిబట్టగా అర్థలోనవ్వుకొనెను ।

సూదరేలబట్టేవు సుదతినీచెయ్యి కందదటవె ।
నాకరముకందగా నీకరముకందదటవె ।
నీకరముకందితే కౌసల్యనినుజూచిఓర్వదనెను ।
అనుమనోచ్చకంటు విభునితొడపైజేర్చుకొనెను ।
బంతులాడుదామని పతిబంతులందుకొనెను ।
బంతులేఅందుకొని పంజరమ్ములే అద్దుకొనెను ।
దేవఋషిచెలి దగ్గిరవేసిగిలిపించె కాంతవిభుని ।
తనకర్పూరతాంబూలం యాకాంతపుక్కిళ్ళనుంచె ।
తెల్లవారగవచ్చె గేదియికకళలనింతనుచెప్పెను ।
అరుణోదయమాయె తపమ్ము మోసమొచ్చె ।
దశరథులకడకేగి తల్లడిగ దేవతలిట్లనిరి ।
తెలివిచాలనుఋషికి వేగుదబ్బము మోవగా ।
శృంగారపుమోహాన చిక్కువున్నాడు శీఘ్రనతేపుమనిరి ।
దేవతలపలుకులు దశరథులు నవ్వుకొనిరి ।
నాట్యకన్యలబెట్టి భంగరు మోగించెనపుడు ।
తుంబురునారదులు పాడమంగళులుమోగ్రయగాను ।
అంతలోదేవఋషి అంతలోమేలుగాంచె ।
ఎదుకొమ్ముపైబూనిన కాంతచెయి పెల్లంగదించె ।
ఋషివగా వికలనను మాతప్పగాయనునెను ।
మదినియేరు దయబూని నమ్మికరుణించమనెను ।
ఋష్యశృంగులకు ఋషులుచేతులొగ్గిరంత ।
నవరత్నపీఠములు మహారాజె పరిపించిరి ।
అంతవృష్టిపుష్కలములు తరువులు దించిరి కొలనుకు ।
యేతెంతునని గొబ్బునడచెఋషిమహాఋషి ।
వెంటనే మహామునులు వారితో చనుదెంచిరి ।
అంతటమహారాజు మనములుతెలుసుకొనిరి ।
మూడుదినములుమునమొప్ప మజ్జనముగావించుము ।
రేయుందినాలు ఋషినియమునతీరమ్ముమీద ।
ఏతెంచకాలాఅసంగతులెగాని గతిమాకుగానరాదు ।
అనుచువల్కుచువారు అంతతీరమునకు జనిరి ।
కౌమరొప్పగాఋషి కొలువుగా కూర్చుండెను ।
కాలాగడియలు జపముశీఘ్రనతానుజేసి ।

ఋషిసతీతలపుతో మదిని సంతోషచిత్తుడాయె ।
తల్లులేతెంచి బాలను పరీక్షించివారు ।
చెలవచేరులుచూచి వారిలోవారునవ్వుకొనిరి ।
మహాఋషిమక్కువలు మగువచెల్లించిన పిదప ।
వారిపలుకులువిని శాంతతనశిరస్సువంచుకొనెను
మాతల్లి సిగ్గేల నమ్మకరుణించవమ్మ ।
అల్లునికి గూతురికి ఆదేవితొట్టమర్చెను ।
పసిడితొట్టెలోను పణతిపవళింపపెట్టె ।
తల్లినిద్రించుమని తల్లిచేయూచి పాడెనపుడు ।
పరిమళమ్ములు పైజల్లుచుండెతల్లి ।
సురటిచేతబట్టి సుపుత్రివిసరుచుండె ।
నగరికిరెయిప్పుడునరుగును పరమఋషి ।
నేత్రములుభావించి చెప్పుడుజాతు ।
శకునజాముకాని చెన్నడుధర్మసంతానములకు ।
దాళలేనని మోహములచిక్కి మిగిలిమేడలోనుకల ।
హంసశయ్యపైని వేదఋషిగూర్చుండ వెండిరమ్మనిపిలచెను ।
హారములుకదలగ హర్షమునసేవించుటకును ।
బన్నసరముపైట పతిజారదీయుచుండెను ।
యాభరణములన్నియును ఆటుతొలగత్రోయుచుండెను ।
పరిమళమ్ములుపెక్కు పాలికైపైనలుగుచుండెను ।
పరిమళమ్ములు అందుగావించిపీరస్సుంచుచు ।
తాశిరస్సుంచగాతపః శాంతవేడుకొనును ।
శారహారాలని గ్రక్కునశాంతనాను ।
యింతివిరహాగ్ని పొందవిభుడుదలపోయుచుండె ।
భానుడుగ్రుంకెను మహారాజా కొల్వుచాలించివచ్చి ।
స్నానసంధ్యాలువార్చి సరగునఆరగించెశాంతాపతి ।
పంచభక్ష్యాన్నములు పళ్లెమునసుంచగాను ।
అరగించుమనితల్లి అతివకు యిట్లనిపలికెను ।
పిట్టతనముపహించుకొని దీక్షరెనిలుపవమ్మ ।
పిట్టతనములు వహించుకొనికూడును శాంతాభుజించెను ।
మేడకుపులిశాపుచేయించి సుతకశృంగారముచేయగలిగ ।
రెయ్యరుగా బులపక్నొటజలకమార్చితల్లి ।

పంచనవరత్నాలు బాగుగజడవేసిరి ।
కురులునొప్పనవార్చి నెలబాలజడలల్లిరి ।
కురులునక్కగదువ్వి పారిజాతములుముడిచిరి ।
ముఖముక్కై వడిదిద్ది మొగకాహానాంగియనిరి ।
నుదుటతిలకమొప్పగదిద్ది కొలికలసన్నంపు కాటుకిడిరి ।
దొడ్డదొడ్డతోడుగులు తనయకాంతకిడిరి ।
తేజమయినతోడుగులు దేవికాంతకిడిరి ।
ఘనమయినతోడుగులు కౌసల్యసుతకాంత దేవితోడిగ ।
ఆకులుచుట్టియిచ్చి తల్లిమడుపులందించెను ।
సుదతితాంబూలమునిచ్చి చూచికౌసల్యపలికె ।
చదరపుంపగవిడియము నేర్పుతో చేయనమ్మ ।
అడుగుముందరివేసి అతివగొబ్బుననడిచెను ।
సుత మేడలోనడవగాజూచి తల్లులునవ్విరి ।
కొంతకాలముదాకి చెలులారబుషియింట వెరమచుండుదు ।
దాక్షిణ్యంపురీవమ్మ పెద్ద యూరమునసుంచిరి ।
నేడుయేమొసుదతి పతిమతిని మెచ్చుకొంటు ।
మనకాంతకివియేమివింతవిపలికిరి రొసుసు మాచుచువిభుడు ।
వేగమెవెళ్ళుమని కాంతలంపరునవ్వుచు కౌసల్యకిటనిరి ।
కౌసల్యవేగమెబుషి మేడకు కూతునంపించమనిరి ।
సమ్మతిని పతివున్నతములుజేయ ।
పువ్వులు మేడలువదలి పూబోడిఅతివనాకొరకు ।
ఆరగించను వెరస్త్రీవా నెలతనావిరహాగ్ని ।
బాధకోడితి నీసన్నిధినేనిప్పలేను ।
చలువపువ్వులవలువపై సతిమహాముని వెళ్ళెను ।
అంతలోదశరథులు అర్ధాంగి మేడకొచ్చె ।
సతియెదురుగావచ్చి పతిపూజజేసె దేవి ।
హంసతూలికాశయ్య ఆరాజుకూర్చుండెను ।
కనకపళ్లేరాల కర్పూరవిడియమిచ్చి ।
కౌసల్యవిడియముగనముగ అందుకొనిరాజు ।
పరిమళవస్తువులు సతిపతులుస్వీకరించిరి
సతినికౌగిటజేర్చుకొని సంతోషమునబలికెను ।
సుతవేళభోగములు వేడుకలు దెల్పవలెను ।

ఇహకాలతపవిభోగములనుభవించుచుండెను ।
మహాఋషిమునీశ్వరులు మగువచెల్లించెకేడ ।
రాత్రిం గలఋషిని తనకమేశనంచుకెను ।
తనకువేడు ఋషిని నిలిచేటిమాత్రమునీవెఱుగదు ।
సూత్రధారవల్లగడి మూర్తిమించుచుండె ।
శాంతికళ్యాణము జగతిపై మ్రోయుచుండె
ఇదియెవరు వ్రాసినా చదివినా యెప్పుడు కల్యాణముగను ॥

16 కామేశ్వరిపాట.

"మనవాడు పాలకొలను"

శివశివా దేవర శివనందికెక్కి । తరలె కైలాసగిరిపర్వతమునకు
పుణ్యతీర్థములాని పాలకొండగాను । పుణ్యములకుగేన పొందుగాత్రముక్కి
పురుషోత్తమునియందు బుద్ధి కేసుంచి । పుణ్యమై యుండెదు పుడమిలోపలను
కామేశ్వరికల్పమ్ము ఘనముగా చెప్పుద । మనవాడ పాలకొలను
శుకపికశారికా బకపంక్తితోను । సరసిరమైనట్టి సుందరులతోను
ఫలపుష్పములనొప్పు పాదములతోను । చిగురులుపైచు తెళ్ళగమితోను
మల్లెచేమంతులు మొల్లలతోను । వెల్లివిరిసియున్న విరజాజులతోను
నల్లెల్లికాయున్న ద్రాక్షలతోను । యుల్లసమైనట్టి యుయ్యాలతోను
ఆరటితోటలతోను పెనచతనన్నట్టి । గంధపుతీవెల పొదగిళ్ళతోను
కలహంసలున్నట్టి కొలనులతోను । పాలుపొందు పద్మాలపంక్తితోను
వలనొప్పుకపాయువస్త్రములతోను । చెలగచుండెడిచేద మంత్రములతోను
నీలకృష్ణాంజననిచయములతోను । అజ్యధారలుగల్గు యజ్ఞాలతోను
పూర్ణులైయుండెడు పురుషులతోను । చెలగుచుండెడి నైమిశారణ్యమందు
ఈశరణ్యదగునైమిశారణ్యమందు । కపిలభార్గవకణ్వాశ్వల
జాబాలివాల్మీకి వసిష్ఠమైత్రేయ । పరాశర్యభార్గవభద్రకర్ణాట
యాజ్ఞవల్క్యబాహ్లికాబాదరరాట । శాండిల్యభృగుగాత్రి మాండవ్యమండా
కౌండిన్యకాపాలకా గాలపత్య । మనవాడపాలకొలను
అతిశాంతముతో సహితమైర్థిన । సూతనిలాశాదిఖ్యాతునిగాంచి
అడిగిరిమునులెల్ల ఆనందముగను । ప్రీతములలోను సుప్రీతివాగుచుచాల
ధనకనకవస్తువాహన శుభములను । ధాన్యాదివాహనను సంతానములను
కలుగజేసేశ్వర్యదాయొద్దయనిన । తెలిగల్పమంతెల్ల గలిపోవగను

చెప్పుమన్ననుసూతుడపుడుపలికె । మనవాడుపాలకొలను॥
వినుడిఓమునులార వీనులలరగను । వినుతికెక్కినట్టు విస్తారముగను
సర్వజనులకునెల్ల సౌఖ్యంబుగాను । బూర్వయుగంబందు పూజితమైన
పార్వతీకథలెల్ల బ్రణుతికెక్కగను । బ్రహ్మనారదుల సంవాదమేగల్గు
బ్రాహ్మణులకు హితవైన వాఖ్యానమొకటి । మనవాడుపాలకొలను
నిత్యమైవెలుగొందు సత్యలోకమున । ముత్యాలగద్దియను ముదముతోనుండి
వానితో పలుమారు వాక్రుచ్చుచుండి । మానుదనుమిగులవినయమున బొగడ
సనకాదులెల్లను సన్నుతింపగను । వారికథానాకు మరివర్ణింపుమనిన మన॥
నారదువిద్యావిశారదుగాంచి । పరమరహస్యమై బరగునీకథయు
విరివిగచెప్పెద వినుమనిపలికె । మనవాడుపాలకొలను॥
దలియుడీదేవకాశివనందినెక్కి । దేవమార్గమ్ముబట్టిదివ్యమైనట్టి
దివ్యమైపెంపొందు రత్నములతోను । దివ్యమైనక్రీడాభవనములతోను
యక్షకిన్నరుల విమానములతోను । నక్షత్రపర్యంత శిఖరములతోను
పక్షులరొదగల్గి వృక్షములతోను । నాగకన్యలయొక్క నాట్యములతోను
బాగయినసురపొన్న పంక్తులతోను । బెదరిబాగుశేశ్యకదుపులతోను
సుదతులశోభనగణములతోను । మలయుచుదిరుగు దివ్యమునులతోను
నెమిళ్లతోగూడు మామిళ్లతోను । రాగనామముబల్క రాచిల్కతోను
చంపకాశోకపున్నాగములతోను । నుండునవరత్న రాసులతోను
విలసిల్లు విరజాజి మొగ్గలతోను । లలిమీరు తామరకొలనులతోను
నిర్మలిన్యమంగానట్టిహార్మ్యములతోను । ధర్మనిర్మితమయిన బాణములతోను
వేదాంతములుబల్కు విద్వాంసులతోను । వాదులాడెడిసూరివర్గములతోను
కూడియున్నకులాచలములకుసాగ । కదలిరికైలాస పర్వతమ్ములకును॥
ఇహామందుపోయిపోయియికపోయిపోయి। భోగవతికన్నలాపాగడగంటిదేవ
మాంకాళియొక్కరై మాధవియొక్కరై । అవసరమోహమునయొదురున్నవారు
దివ్వారేపన్నలా దివ్యకన్యకలు । బరచిచెప్పకరారె విశ్వేశమారు॥ మ॥
అంతటాకైలాసగిరిపైకిసేగి । హార్మ్యమధ్యమునందు ఘనవొప్పగాను
తామరలవాసనలతోడనుగూడి । ప్రేంకదప్పెడిఘనటి పాదలతోగూడి
వాకుప్రిమ్ముకలహంసవితతితోగూడి । నీకరత్నాలతో విలసిల్లుచున్న
రాకేందుముఖులతో రంజిల్లుచుండ । నుల్లెలతోగూడుచుంటపమ్ములకు
మహాదేవిశివునితో మరివేగవచ్చి । ప్రమదులనుముట్టితాపార్థింపుచుండ
కనకనిత్యమైనట్టి గద్దియపైని । సురలుపూలవానలుగురియుచుండ
దుందుభులువ వాయింపుచునుండ । రంభపూర్వనినాట్యమాడుచునుండ

జంభారిస్తోత్రములు సలుపుచునుండ । జయజయధ్వనులతో జలుగుచునుండ
రయమున వింజామరలు వీచుచునుండ॥ మ॥
అంతటదేవికి దాహంబులాయె । తన చేతకూలాన తవ్వించెకోలను మ॥
ముత్యంపుకోలనాయె శ్రీపర్వతాన । వజ్రంపుచాయలదెకోలనుదకమ్ము
వజ్రంపుకోలనాయె శ్రీపర్వతాన । కస్తూరిచాయలదెకోలనుదకమ్ము
నీలంపుకోలనాయె శ్రీపర్వతాన । నీలంపుచాయలదెకోలనుదకమ్ము
పగడంపుకోలనాయె శ్రీపర్వతాన । పగడంపుచాయలదెకోలనుదకమ్ము
రత్నాలకోలనాయె శ్రీపర్వతాన । రత్నంపుచాయలదెకోలనుదకమ్ము
గంధంపుకోలనాయె శ్రీపర్వతాన । గంధంపుచాయలదెకోలనుదకమ్ము॥ మ॥
ముంచిఆరగించె మూడుదోసిళ్లు । ముంచ కారగించె మూడుదోసిళ్లు
యొంచిఆరగించె యేడుదోసిళ్ళు । యెంచ నారగించె యేడుదోసిళ్ళు
ఏడుదోసిళ్ళకు ఏకగర్భమ్ము । యొక్కొక్క గర్భము తొమ్మిదిమసములు॥ మ॥
చిరితొడలబుట్టింది చిరివేణితాను । చిరివేణితాగోరె చిక్కుపుట్టమ్ము
పెందొడనుబుట్టింది పేర్వేణితాను । పేర్వేణితాగోరె పెద్దరంగమ్ము
వీపునబుట్టెను వీరభద్రుండు । వీరభద్రుడుతాగోరె వింజామరములు । మ॥
అరికాళ్ళబుట్టింది ఆసకమ్మతాను । ఆసకమ్మతాగోరె యిసకల్లుపుట్ట
మడమలఫుట్టింది మాంకాళితాను । మాంకాళితాగోరె మంచివల్లెల్లు
ముణుకున్న బుట్టింది ముద్దరాలుతాను । ముద్దరాలుతాగోరె ముత్యాలపేరు
కటియందుబుట్టింది కనకమ్మతాను । కనకమ్మతాగోరె కమలపత్రములు
బొడ్డునబుట్టింది పోతన్నతాను । పోతన్నతాగోరె బొండుమల్లెల్లు
పేరురమునబుట్టింది పేరిందేవితాను । పేరిందేవితాగోరె పెక్కుజనమ్ము
జంఘానబుట్టింది జక్కులమ్మతాను । జక్కులమ్మతాగోరె సన్నవలిపెమ్ము
కొనలందుబుట్టింది కొండవేణితాను । కొండవేణియాగోరె కోలకల్లపట్టు
వెన్నునబుట్టింది యెన్నెమ్మతాను । యెన్నెమ్మతాగోరె యెర్రబాణమ్ము
రొమ్మునబుట్టింది రత్నమ్మతాను । రత్నమ్మతగోరె రమ్యంపుపట్టు
చెక్కులబుట్టింది చేమంతితాను । చేమంచితాగోరె చిత్రంపురవికె
కన్నులబుట్టిందె కలికిరామన్న । కామన్నతాగోరె కనకాంబరాలు మన॥
ఏడుగురుఅక్కలుఆరుగురుచెలులు । యొంతో మోహముతో నుతమ్మలిద్దరను
పేరిమతో నానాటపెరుగుచునుండ । కామన్న అందరిలోకలికితా మరవి
పెరుగుచకామన్న పువుపొదలనెక్కె । పొదలనుపువ్వులావడినిండగోసె
యాపువ్వులు ఈశ్వరుని నేత్రములజల్లె॥ మ॥
కనుదృష్టిమధ్యమాయెకానరాదాయె । కానగాకాళివుడు కాపాడుచుండె

దోసెడురత్నాలు తాదోసితెచ్చి । దొరకనుఅడిగితె కాదన్నదాను
సుతులనుఅడిగితెసుదతి కాదన్న । సుతులనుగ్రహమున పెంపొందుచుంద్రు
వారంతమనసులో యేమికావీరు । పప్పుపంచదారలెల్లకోరేరు
ఉప్పుగానడపప్పు పళ్ళుకోరేరు॥ మ॥
వనముకో వలగూని వాసంతి మొకవె । వలరాచఅక్కలును రంగమ్మపాసగ
మునుగుచులోలింటిమునుమాపుపొద్దు । శ్రీలక్ష్మిఅక్కలు శృంగారవతులు
శ్రీలక్ష్మిబాలలు శివునిపంపునను । శ్రీపురపట్నానికేవచ్చినందరును
కోలపవలెకామేశ్వరినిజాలసేర్వరించి । పెట్టపలెచిత్రింపుసిరిపట్టచీర
మనముగోల్చురామునుహిని వెల నుగను। ముందుగొంచుదామాము నమొప్పగాను
అనిపలుకుసఖులతో కైలాసనగరికి । మునుతూర్పుభాగమునసిర్మించెబ్రహ్మ
అరుదయినవారికిఅనృతంపుకోలను । ఆకోణమునఘ్యమున అమరినాకోలను
వెండిపుయ్యాలలతో వెలసినాకోలను । భమిడిపుయ్యాలలతో బ్రబలినకోలను
రత్నాలఉయ్యాలతో రంజిల్లుకోలను । పచ్చలుయ్యాలలతో బ్రబలున్నకోలను
వజ్రాలయుయ్యాలలతో వనరైనకోలను॥ మనవాడుకోలకోలను॥
అంటినీడలదాక అమరించెకోలను । దబ్బనీడలదాక దాపించెకోలను
యిప్పనీడలదాక యిమిడించెకోలను । చింతత్రిములదాక వచ్చిందెకోలను ॥
చిలుకలుచెలరేగిఆడేటికోలను । హంసప్రతినశకలునడిపించెకోలను
తుమ్మెదఝుంకారాలు సూపినకోలను । రత్నాలతాపేస్సిరాజిల్లుకోలను
మంచిముత్యము లోమహిమా ప్రకోలను । చక్రవాకములతో చెన్నొందుకోలను
నామకుల్లలతో నాడెమయినకోలను । నీటివాసములునిండున్నకోలను
తామరపువ్వులతోతనుచైనకోలను॥ మనవాడుకోలకోలను॥
చిటిచిట్టిముత్యాలకుంచ చేబట్టి । చీరవేశికోలనాడవేంచేయురమ్మ
పెదపెద్దముత్యాల కుంచ చేబట్టి । చీరవేణికోలనాడవేంచేయురమ్మ
అనేకముత్యాలకుంచ చేబట్టి । అపకమ్మకోలనాడవేంచేయురమ్మ
మరకతముత్యాలకుంచ చేబట్టి । మాంకాళికోలనాడవేంచేయురమ్మ
ముదమొప్పరత్నాలకుంచ చేబట్టి । ముదురాలుకోలనాడవేంచేయురమ్మ
కనకంపుకుంచయుగమందుబట్టి । కనకంపుకోలనాడవేంచేయురమ్మ
జాజిమొగ్గలకుంచచేతనేబట్టి । కందువేణికోలనాడవే చేయురమ్మ మన॥
కోరిపగడపుకుంచచేతనేబట్టి । కందువేణికోలనాడవేంచే యురమ్మ॥
యొరుపుధాతుకుంచచేతనేబట్టి । నాన్నమ్మకోలనాడవేంచేయురమ్మ
రత్నాలదాపినకుండచేబట్టి । రత్నంపుకోలనాడవేంచేయురమ్మ
చారడుముత్యాలకుంచచేబట్టి । చామంతికోలనాడవేంచేయురమ్మ

ముద్దపసుపులొప్ప చేత నేబట్టి । ముత్తయిదులకొలనాడ వేంచేయరమ్మ
కొట్టుపసుపులొప్ప చేత నేబట్టి । గొంతులుకొలనాడ వేంచేయరమ్మ
అనుపుపసులొప్ప చేత నేబట్టి । అక్కలూకొలనాడ వేంచేయరమ్మ
చాకలిమడతలుచంక బెట్టుకొని । చాకలియిసకమ్మకొలనాడరమ్మ
మాకోటిదేవతలుకొలనాడారమ్మ । మునిరాగులందరుకొలనాడరండి
సంతెన్నవారందరకొలనాడరండి । నాతులందరుగూడికొలనాడరండి
వీరింటపేరంటాల్లుకొలనాడరండి । వీరింటకామన్నకొలనాడిరమ్మ మన॥
కొట్టుపసుపూక చేతకుంకుమొక చేత । తెల్లిరేఅక్కల్లుకొలనవిడనాడి
కట్టుకొన్నచీరెల్లుగట్టుకొన్నబెట్టె । వొకవంకకెన్నెల్లువాలలాడేరు మ॥
అందరుఅక్కల్లలో మెలికేటితమ్ముడు । పోతన్నతావచ్చిఘుడియలువేసె
ఘుంటలఅఘుడియఘల్లునావేసె । కెంపులఅఘుడియకుదురుగావేసె
పచ్చలఅఘుడియపరుగునావేసె॥ మనవాడుపాలకొలను॥
తూరుపూమాదికా కలితుమ్మిపువ్వల్లా । మాచేతపువ్వల్లమీరుగొల్లురయ్యా
గిలిగిలిముత్యాలకొండకాచాలా । ఈరాత్రివాకిళ్ళువుంచకామాటియా
దక్షిణామాదివాకిలితామరపువ్వల్లా । మాచేతపువ్వలాగొల్లురయ్యా
గిలిగిముత్యాలకొండికాచాలా । యీరాత్రివాకిళ్ళువుంచాకేఘుడియా ॥మన॥
చాకలిమడతలుచక్కాపరచి । ఏడుగురుఅక్కలకొనాడబెట్టె
పాదాలచక్కాపసువుఅరాసి । పరిమెళకుంకమ్మపారాణబెట్టె మ॥
వారింటఅక్కల్లుయేమికోరేరు । చలిమిడీపడపప్పచాలకోరేరు
బంగారుకలశకుపరిమెళమద్ది । బంగారుకలశకుముత్యాలుఅద్ది
బంగారుకలశలొపానకంబోసి । పట్టుచీరచెచ్చిపైనొప్పగప్పి
తమలపాకలమీదకామన్ననుంచి । మల్లెపువ్వులునుతెల్లపువ్వలును
తంగేడిపువ్వల్లతోనుయీకామునిపూజంత్రు।మహిసాక్షిగుగ్గిలధూపమ్ము వేసి
బంగారుపళ్ళెములోపాలునెయిబోసి । బంగారుకడియముపాలలోవేసి
వారింటఅక్కలుకొలనాడరండి । వారింటపేరంటాళ్ళుకొలనాడరండి
వారింటదేవతలుకొలనాడరండి । వారింటకామన్నకొలనాడరమ్మ॥ మన॥

స్నానకాలు,

గంగస్నానాననెలకొన్నయట్టి । సాగరసంగంపుకాముకొలనాడామ్మా
కూర్మపుసానవానెలకొన్నయట్టి । కూర్మగుండికకామూకొలనాడరమ్మా
అరసావెల్లిస్నానానానెలకొన్నయట్టి । అంచగౌరుకాముకొలనాడరమ్మామ॥
ముఖలింగస్నానానానెలకొన్నయట్టి । జక్కులకామునీవుకొలనాడరమ్మా

జగన్నాధస్థానాన వెలకొన్నయట్టి। వేసాగుందిగలకామాక్షి కొలనాడరమ్మి
గయాక్షేత్రపుస్థానాన వెలకొన్నయట్టి। గరుడవాహనకాము కొలనాడరమ్మి
కాశీపురస్థానకాన వెలకొన్నయట్టిగంగాభాగీరధికాము కొలనాడరమ్మి
ప్రియాగస్థానన వెలకొన్నయట్టి। పుణ్యతీర్థపుకాము కొలనాడరమ్మి
చిత్రకూటపుస్థానాన వెలకొన్నయట్టి। చిత్రాంపుకామేశ్వరి కొలనాడరమ్మి
ద్వారకాస్థానాన వెలకొన్నయట్టి। దూర్వగాకామేశ్వరి కొలనాడరమ్మి
మధురాపుర స్థానాన వెలకొన్నయట్టి। మహాలక్ష్మికాము కొలనాడరమ్మి
హరిద్వారపుస్థానకాన వెలకొన్నయట్టి। అందలకామేశ్వరి కొలనాడరమ్మి
ఉజ్జయినిస్థానన వెలకొనినయట్టి। పుత్రికామేశ్వరి కొలనాడరమ్మి
గంగోత్రిస్థానన వెలకొననయట్టిగంగయమున। కొలనాడరమ్మి
కేదారిస్థానాన వెలకొనినయట్టి। కనకఘంటలకాము కొలనాడరమ్మి।
గౌరిమాయూరపుస్థానానన వెకొలనియట్టి।గురుతయినకామేశ్వరి కొలనాడ
బదరినారాయణస్థానాన వెలకొనినయట్టి।బంగారపుకామేశ్వరి కొల
నాడరమ్మి
కుండలేశ్వరపుస్థానాన వెలకొనినయట్టి। కనకహారపుకాము కొలనాడరమ్మి
సోమనాధపుస్థానాన వెలకొనినయట్టి। సౌభాగ్యపుకామేశ్వరి కొలనాడరమ్మి
నీలకంఠపుస్థానాన వెలకొనినయట్టి। నవరత్నాలకాము కొలనాడరమ్మి
భరద్వాజపుస్థానాన వెలకొనినయట్టి। భోగవతికాము కొలనాడరమ్మి
కురుక్షేత్రపుస్థానాన వెలకొనినయట్టి। కోమలికామేశ్వరి కొలనాడరమ్మి
నర్మదాస్థానాన వెలకొనినయట్టి। నిర్మలకామేశ్వరి కొలనాడరమ్మి
మహేశ్వరస్థానాన వెలకొనినయట్టి। మంగళకామేశ్వరి కొలనాడరమ్మి
కైలాసస్థానాన వెలకొనినయట్టి। కమలాంగజకాము కొలనాడరమ్మి॥మ॥
సింహాచలస్థానాన వెలకొనినయట్టి సంకాకొప్పులకామి కొలనాడరమ్మి
పిఠాపురపుస్థానాన వెలకొనినయట్టి। పరవాహ్లాదపుకాము కొలనాడరమ్మి
కోటిపల్లిస్థానాన వెలకొనినయట్టి। సప్తగోదావరి కామకొలనాడరమ్మి
రాజమహేంద్రపుస్థానాన వెలకొనినయట్టి। అఖండగోదావరికామకొలనాడ
చెల్లూరిస్థానాన వెలకొనినయట్టి। ముత్యాలకామేశ్వరి కొలనాడరమ్మి
పేరూరుస్థానాన వెలకొనినయట్టి। పెంపొందుచున్న కామకొలనాడరమ్మి
బెడవాడస్థానాన వెలకొనినయట్టి। భీమాకామేశ్వరి కొలనాడరమ్మి॥మన॥
కంచెల్లిస్థానాన వెలకొనినయట్టి। కంచుమేడలకామ కొలనాడరమ్మి
కాళహస్తిస్థానాన వెలకొన్నయట్టి। కంచుఘంటలకాము కొలనాడరమ్మి
కాంచీపురస్థానాన వెలకొన్నయట్టి। తిమలపాకులకామ కొలనాడరమ్మి

శ్రీరంగస్థానాన నెలకొన్నయట్టి । దివ్యకామేశ్వరి కొలనాదరమ్మ
కావేరిస్థానాన నెలకొన్నయట్టి । కల్యాణకామేశ్వరి కొలనాదరమ్మ
కుంభకోణస్థానాన నెలకొన్నయట్టి । కనకాఘంటకామ కొలనాదరమ్మ
చంద్రపుష్కరిణిస్థానాన నెలకొన్నయట్టి । రామాగళ్లికామకొలనాదరమ్మ
సుబ్రహ్మణ్యస్థానాన నెలకొన్నయట్టి । సౌభాగ్యపుకామేశ్వరికొలనాదరమ్మ
అనంతశయనస్థానాన నెలకొన్నయట్టి । ఆరామములకామ కొలనాదరమ్మ
దర్భశయనస్థానాన నెలకొన్నయట్టి । ధమ్మిళ్ళకామేశ్వరి కొలనాదరమ్మ
మనవాసాలశాంతీశ్వరస్థానాన నెలకొన్నయట్టి । శృంగారపుకామేశ్వరి
శ్రీశైలస్థానాన నెలకొన్నయట్టి । చిత్రమాకామేశ్వరి కొలనాదరమ్మ
భద్రాచలస్థానాన నెలకొన్నయట్టి । భద్రంపుకామేశ్వరి కొలనాదరమ్మ
ఈపూరస్థానాన నెలకొన్నయట్టి । వాడైనకామేశ్వరి కొలనాదరమ్మ॥మ॥
ముట్టరమ్మ యీకొలను మూడువేలు । చేపట్టరమ్మ యీకొలనుబదివేలు
యెత్తరమ్మ ఈకొలనూరేడువేలును । దించరమ్మ ఈకొలనుదీర్ఘాయువౌను
ఈకరణిజేసిరి కామేశ్వరిపూజా నాగమ్మదేవతకు లేకమైదనరా
చేసినపూజలు శృంగారమొప్పి । పూచినకల్పకముపొంగుపుష్కలన గారగను
లోకములోజనులకు ప్రాకటంబుగను । లోకములోవిలసిల్లురాధికకళ్యావన
ఆయురారోగ్యములుధనధాన్యములును । ఆచంద్రార్కమందుసంతానములను
యిచ్చువనుచును జెప్పి బ్రహ్మనారదుతో । మానవాడుపాలకొలను॥
ఈకొలనుకొలిచిన శాపుపేరేమి । కామన్నకల్పవృక్షమ్మ
ఈకొలనుగొలిచిన అతివపేరేమి । అతివపేరుశీతమ్మ అడానేర్చుదువా॥మ॥

17 సత్యభామసరసము.

వసుదేవదేవకీ వరపుత్రికనగ । వర్తించుగోపికా వల్లభుచరిత్రి
అరవిందనాభుడికి అర్ధాంగిలక్ష్మి । సత్యభామాదేవి సరసముగనాడె
పిలిపించిచిరినవ్వు తళుకు మొగమునకు । పసులాపతిచ్చె నేపరమాత్మదేవి
అలకలేపుర్యారే అరుగులమీద । కులకలేకస్తూరి శ్రీఘంబుగాను
మున్నగాపసుపూడ్చి పన్నీరుచల్లి । కనకంపుగడపలా కస్తూరిజల్లి
ముత్యాలముగ్గులు పెట్టేటివారు । రత్నానరంగవల్లి రాసేటివారు
మాణిక్యము దిష్టి పెట్టేటివారు । మకరతోరణాలు కట్టేటివారు
మూత్రాన్నసున్నంబు ధవళించువారు । పచ్చాపుకుందిళ్ళు వేసేటివారు

పసుపుటాకులుదళ్ళు కట్టేటివారు । కట్టాణిపాచేరులు కట్టేటివారు
పాలుపైనపూతలూ పూసేటివారు । యెన్నికతెలనాకులిచ్చేటివారు
పచ్చనిపాదాలు వొత్తేటివారు । రత్నాల స్తంభాలుయొత్తేటివారు
కస్తూరివాసనలు కలిపేటివారు । చిప్పల్ల శ్రీగంధంతీనేటివారు
వారిజలోచనుడు వారిళ్ళకడకు । వలసగినముఖవారు వచ్చుటయుజెరిగి
పచ్చంగవేసినా పందిళ్ళుమెరయ । నిలువుటద్దముదెచ్చి మెరుగుతుడిపించి
మేలయినకస్తూరి పెదిపేటివారు । యేడునిలువులభమిడి మేడలోపలను
భమిడితాణిలోళ్ళదేపట్టెమంచమ్ము । హంసతూలికాపాన్పుపట్టుజాలరులు
అచ్చుతులుగూర్చుండ నమరినపాన్పు । శృంగారరాయుడీచంగల్వపాన్పు
బంగారుజనపోతపాన్పునపరచి పొన్నలుబొగడులు బొండుమల్లెలను
అమంచిపాన్పున అవిచాలపరచె పొద్దున్నపూచినాపొన్నపువ్వులను
అమంచిపాన్పున అవిచాలపరచి ఝామూయుపూసినా జాజిపువ్వులను
అమంచిపాన్పున అవిచాలపరచి అప్పుడేపూసేయిఅచ్చమల్లెలను
అమంచిపాన్పున అవిచాలబరచె ఘడియలోపూసినవి కనకాంబరాలు
అమంచిపాన్పునంఆవిచాలబరచి నీకోయిపూకాయినీలాంబరాలు
అమంచిపాన్పునఅవిచాలబరచె । నాగలోకాననున్నసల్లకలువలును
అమంచిపానుపునయవిచాలబరచి । పొద్దోయిపూసేవిబొండుమల్లెల్లు
అమంచిపాన్పునయవిచాలబరచి । మధ్యాన్నయిపూసేది మంకెనపువులు
అమంచిపాన్పునఅవిచాలబరచి । ఝామాయెపూసేవిసన్నజాజాలును
అమంచిపాన్పునఅవిచాలబరచి । తొడిమెలపూసినవి కేతకీపువ్వులు
అమంచిపాన్పునఅవిచాలబరచి । పందిళ్ళపూసేవి బంతిపువ్వులును
అమంచిపాన్పున అవిచాలబరచి । నిత్యయూపూసేవినిత్యమల్లెలు
అమంచిపాన్పునఅవిచాలబరచి । జాజివిరజాజిసహస్రిమల్లెలను
పారుజాతమ్ములుబాగుగాపూచె । ఘనముగా పూచినవిగన్నేరుపువులు
అమంచిపానుపున యవిచాలబరచి । బాగుగాపూసినవిచేమబంతిపువులు
అమంచిపాన్పునయవిచాలబరచి । పందిటపూసినవిసీతపురుజాతములు
అమంచిపాన్పునయవిచాలబరచి । వాసనగలమంచిఅపువులు
అమంచిపాన్పునయవిచాలబరచి । ఘుమ్ముఘుమ్మనియేటిగులాబిపువులు
అమంచిపానపునయవిచాలబరచి । పరిమళముగలమంచిపచ్చచామంతి
అమంచిపాన్పునను అవిచాలబరచి । యెన్నికయైనట్టిరొంర్రిచామంతి
అమంచిపాన్పున యవిచాలబరచి । తెల్లైనరేకుల తెల్లచామంతి
అమంచిపాన్పునయవిచాలబరచి । వరుసతోపూసినవివకుళపుష్పములు

యీమంచిపాన్పున యవిచాలబరచి । వట్ట్రివేళ్ళాసురటి ముత్యాలసురటి
యీమంచిపాన్పున యవిచాలబరచి । పన్నురుగులయట్టి భమిడికెప్పెలను
యీమంచిపాన్పున యవిచాలబరచి । పచ్చిపోకలునుంచిపండుటాకులను
యీమంచిపాన్పున యవిచాలబరచి । అత్తరుపన్నీరుఅనురంగపరచి
చేడులకెల్లాపనులు చెప్పిచేయించి । చిరశ్శృంగారంబు చేయంగదలచె
సంపెంగనూనెతో శిరసాప్నానంబె । జవ్వాజికస్తూరినలుగొప్పపెట్టి
గంధమాటకలులిడేకమలాక్షికపుడు । వెండిగాబులతోటివేణ్ణీళ్ళతోడి
భమిడగాబులతొటిచలినీళ్లతోడి । చలినీళ్లవేణ్ణీళ్ళుసమముగాతోడి
ముత్యాలచెంబులతో ముపితలందియ్య । జలకంబులాడెనే సర్వేశ్వరీదేవి
పట్టువస్త్రముచేత దేవితలయొత్తె । హంసదూదిపాన్పున అవితలగడాలు
అమ్మతులుకూర్చొనుటకమనపాన్పు । శృంగారరాణులకుచంకల్వపాన్పు
కడువేగవేయించి యలరాచదేవి । గంధకస్తూరికర్పూరజవ్వాది
పన్నీరుచందనం బాగుగాజేసి । చేడియకుయీపనులు జెప్పిచేయించి
పచ్చిపసుపుపన్నీరు జలకంబులాడి । పచ్చపట్టుచీరబాగుగాకట్టి
నల్లపట్టూరవికె నాతితాతోడిగి । అన్ని అలంకారాలు అతివకుబెట్టి
గజదంతచిక్కుట్ల తలచిక్కుదీసి । మూర్ఖపుకురులెల్ల ముడివిగదువ్వి
పొగడపుకురులన్ని బాగుగాదువ్వి । నీలంపుకురులన్ని పాపిటలుతీసి
చెంపకొప్పునదుర్మిమైచామంతిపువులు । ముగదపాపిటనడుముముత్యాలుకూర్చి
మొంగలిరేకులుదురిమినుల్లెలనుదురిమె । చుక్కబొట్టునునుదుటచక్కంగదిర్చి
చిటికనబొద్దుకు చెలియతాబెట్టె । బొబ్బరికాయలుపొందుతో బెట్టె
మూడువేలు వెలగలముక్కరయుబెట్టె । ముదితముత్యాలనత్తురబెట్టె
వాల్గువేల్వేలు వగలునానుమెడవేసె । పదివేలచేయుభన్నసరములువేసె
పణతితనపద్మాల భమికొవేట్టింది । వెయివేలువిలువగలఆహారంబు
కోటివేల్వేలువగల గొలుసుమెడవేసె । కొక్కెంపుతారమ్మ కొప్పుపవరమ్మ
నానుసలిపదుగుపెట్టె కనుంగామకాశి । తనకమ్మలనుపెట్టెపుప్పొడికత్రుడు
విడిముత్యాలు విడదేవలాలు । వుత్తండాలపేరె వొప్పుతో బెట్టె
పదివేలుచేవేటిపాంజేబులుపెట్టి । పణతితనపద్మాలపట్టెడెట్టింది
నీలాలుస్థాపించు కీలుకడియములు । నవిరుక్మిణీదేవి కంకంబుపెట్టి
ఆరగించివెళ్ళ అచ్యుతుడుదేవి । పచ్చన్నబాగాలు పుక్కటనుబోసి
పండుతెల్లనిఆకులు పిడికిటనుట్టి । పాన్పిద్దుపోయెనుమే మెంపొందువోవొదినా
ఘామపోయెను కెందుజామలయిపోయె । కేళికరాదాయెనీలవర్ణుడు
గోపస్త్రీలలతోటి కూడినవ్వేడుక । మరచెనేనామీద మక్కువలన్ని

రాజీవలోచనుడు రాకతా జూచి । గడియగ్రిక్కిన బెట్టి కంకణాలు కదల
అంతలో వచ్చెను కాంతకృష్ణుండు । గరుడవాహనమయిన గరుడాద్రి నెక్కి
కోమరయిన ముత్యాల గొడుగులు బట్టి । బడిచెంబు దళముల పాదములు గడిగి
పనిచేయవచ్చిన పరిచారకులకు । బాగాలు యిప్పించి పంపి నారాత్రి
చామరలు విసరేటి సఖియలిద్దరకు । తాంబూలమిచ్చితా తా వేసుకొనెను
తలపు మేడల మీద యెవ్వరో గాని । పేరు చెప్పక మీరు రారాదయనెను
పేరుల మీద నీకు ప్రేమాయె నేమో వనితరో గోపికా వల్లభుడ నేను
గోపికుడవైతేను వ్రేపల్లెనుండు । ముద్దురాళ్ళకడ ప్రొద్దున్న పొమ్మి
జలధరుడందురే చెలియ నా పేరు । జలధరుడు అయితేను జలములనిగేవా
నరహరియైనట్టి నరసింహుడందురు । నాతనికేమిగావలె నయముతో చెప్పు
నరసింహమైతే మామానరక్షకుండు । వెంకటేశ్వర్లందురే వెలది నా పేరు
వెంకటేశ్వర్లయితేను తిరుపతియుండు । గోవిందుడందురే గోపి నా పేరు
గొండవో గొంగవో నిన్ను నే నెరుగ । అచ్యుతుడందురే అతివ నా పేరు
అచ్యుతుడవో మచ్చువో నిన్ను నే నెరుగ । బలభద్రుడందురే పణతి నా పేరు
భావవో మరిదివో నిన్ను నే నెరుగ । శ్రీకృష్ణుడందురే చెలియ నా పేరు
చీరవో రవికవో నిన్ను నే నెరుగ । చేద సములు పలుక చేతగాదేమొ
పద్మాక్షి నీకాళ్లు పట్టెదాననెను । ఆమాటవిని సత్యభామ తా వేగ
పాన్పు దగ్గర దిగి తీసెనా ఘడియ । కయ్యపైకూర్చుండె శ్రీకృష్ణుడపుడు
ముత్యాల చెంగు తాము సుకులె దీసి । అలుకలేటికి నీకు అంభోజగంధి
కోపమేటికి నీకు కుసుమసుందరి । నామీద కోపమా నలినాక్షి నీకు
కొంగు మెత్తి మూడవే శుకవాణి తన్ను । కోటకుపోయి రాకగ తడవుంటిగాని
కాంత నిన్ను విడిచి ఖుషి యుండగలనా । నా మనసు యెరుగవా నళినాయతాక్షి
నీ మనసు బ్రహ్మరుద్రాదులెరుగుదురు । మనసులో పలకెల్ల మనసు లేనాక్షి
మాయదారి వియకాటరియెరుగుదుమేము । నిన్ను కమలాక్షి మా వల్ల తప్పేగలదింకా
తప్పులన్నిటికి నిదయ దయచూడవలెను । తప్పులన్నియు మాకవొప్పులే కావా
కమలాక్షి తన విభుని తలయెత్తిమాచె । చెక్కిళ్ళ కాటుకలు చక్రధరునకును
కస్తూరినలుపులే కమలాయతాక్షి । మెడలు పరిమళమేమి వోకృష్ణ చెప్పుమా
వలపునూపు పరిమళము వో సీరజాక్షి । చీనిచీనాంబ్రాలు బరిపసుపులాయె
శ్రీకృష్ణ నీవున్న చెలు వేమి చెప్పుమా । వలతోటి పసుపులో వాలలాపగాను
వొళ్ళంత పసుపాయె వో సత్యభామా । మాట మాటకు బొంకు లాడక నీవు
నూరు మాటలకెల్ల వొకమాట బొంకు నాడు జెప్పిన । మాట నేటికాడితివి
పరమాత్మ నీ పెదవి పగిలున్నదేమొ । దోరమామిడి తేనె లారగించగ నెపెదవి

పగిలించి పత్నులారగించేవి పతులారగింతురా । పరమాత్మ నీవు నిక బట్టబయలాయె
చిటిచిట్టి గడ్డంబు వాడినవి పరమాత్మ । మీ పాటపతకమ్ము లేవా చూడగను
కోటకళ్ళిరాగ విసికి అలసితివి । వొళ్ళు బంచె నాటలయెన్ ఓ మానవాంగి
చేబట్టి కంఠమ్ము మకరకుండలములు । యేయింతి పెట్టినే దెవ్వరికి తెలుసు
అదియన్ని యేయింతికి కట్టించితివో । చిటికెన వ్రేలి జేథ మిడిముద్రి
ఆముద్రికలకు పేరయినము ౧ । సూర్యం ౧ కాశమై వెలిగేటి ముద్రి
రుక్మిణి వ్రేళ్ళ సందునా ముద్రి । రుక్మిణి సతి నీకు పట్టంపు దేవి
యెంత బలవాయెనో నాతండ్రి కిపుడు । చిన్నవాడే విషము పానించ పడాయె
అంతకన్నా మాతపడ వాయ్యడాయె । యింద్రుని పుత్రులమీద తన్న వెదకి తెచ్చిన
అంటు పడి ముద్రిలనడిగేరు వారు । యన్ని అడిగిన ముద్రి వివ్వరయితివి
యీయింతి యీ పూసు యేల చెప్పితివే । యీ ముద్రికీ యింతి రోతగదు
మనసు మనస్సు కలిపిన చెలువుడప్పుడు । తగువులో పమ్మాట ఆడితిరి కాని
యింత వల సత్యమా యిండ్ల వారత్తి । నల సత్యమాల మా వద్దకే లేవు
పత్నివారి తనంబు భాగ్య నేసేరుగ । మీకుయిద్దరు కెందుకన్న లేనాకు
మీతండ్రి వదనే మాణిక్యముండు । మణిక్యములపోగె మా మీద కొచ్చె
జాంబవంతుడు తోడ యుద్ధంబు చేసి । దిగ్గు వెళ్ళ్చిని కాంతరో వినుమా
ఆడరొయిరుసు గాయించు ఇవ్వానో నేన । ఏవిధమున నిన్ను తెమ్మ్నుటంటే మి
యంతి చేసిన మెచ్చి యింతిరో తమ్మ్ను । యంత యింతల మాట నమ్మవే నీవు
దేవేంద్రుడాదియా దేవతలు గొట్ట । పారిజాతమ్ము తెచ్చిని పెంటికి స్త్రి
పారుజాతము నాకు పంకి వచ్చిందా । అయిన పువ్వులు మీ సతికడనుపుంచి
వాదములన్ని మీవద్దనుండు । మా యవాదము ఏమి లేవు మావద్ద
వాళ్ళనైతే నులేదు నేరమ్ము । చక్రధరదానవని సఖియరో నీవు
వల్లని వాడవని వల్లవేనన్న । కమలంగ మడయేల కరుకుమాటలును
అదియేమి నామీద యింతి పాశ్వరము । మొగుల వల్లని నారి ఆదిచక్రధనమూ
కొంగడుచేపట్టింది ఆదిచక్రధనవే । మేమేను లపులకుక్కలాండగాను
కాలదిగినా టికి వరచిరిగాని । రుక్మిణిమాట నీ ... టికే పురమా
చనకిచి అరిదిబన వృప్పుచ్చుకున్నట్టు । నీ చను వుఫ్పుచ్చుకొని యవ్వనికీస్తు
వనజాక్షుడు నీకు తక్షుము నవన్న । పరమాత్మ నీ పెద్ద దేవికి సివిగ
సవతులందరు గూడి చెలంట్రినన్న । పాలివల్ల ధిక్రృష్ణ పాదో లిరిగ
యికనైన యీ పట్ల యేలకో రాదా । జంజాక్షి నీ పట్ల నేయింతి లేదు
యేలినా కచేత ఆరెటు ట్టబ్రితుకు । యేమియొరుగని విభుని యేల నేర్పరమ్మా
అల్లరి చేయగా అదిమంచి దౌనా । తోడి గూడియుండగా చూడ చాలరమ్మ

గొల్లవారితల గొలివలిగరమ్మా । వారాడినపంతాలు ఈడేరనమ్మా
నేడుమాదైవమ్ము వారిగూడెనమ్మా । ఏమిచేయగవచ్చు యిపుడు నాగతికి
మత్సరవాలుకారణం మానేరురమ్మా । అచ్చగామావేడుకలువచ్చుటయులేదు
రుక్మిణిపతియేమొ పోబోకుమనెను । తాలిమిసతియింట వుండకపోతె
యిచ్చోటకుమిమ్ము రావగరమ్మనిరి । పచ్చిమమింతవుడికించనేల
పద్మనాభునే పిలిపించవలెనా । నామీదభక్తికిచాలనమ్మితినినళినాక్షి
నామీదప్రేమ నీకింతనిలోచలేదు । నీనెగదలోకద్రొక్కినపాము
మిట్టిపడ్డట్టు అంతకోపముతోను । ఆయింతిమాటాడేగ అరఘరలేని
మాటమ్ములోపలను అరమపడితన్ను । నేటివున్నవిభుడితో నేడుమీబుద్ధంత
యేయింతియొనుగుఅనుచును గనులనీళ్లు । వో నేడ్చుచుండెను నాసత్యయపుడు
తలవంచిపట్టుకొని సఖియుతానుండె । చెడెరో నీవద్ద చెలికత్తెలెల్ల
సఖియరో నాతప్పు లడగవేవారిని । చెలియలునీవును యొక్కటేగాదా
చెలియానీవద్ద తింగురులంచమ్ము । ముగుదరో నిను చూడకుండెను నాకు
ఒక్కనిమేషము ఒక్క యేడయితోచు । కమలాక్షి అరఘడి యు కానరాకున్న
కాంతనాకన్నుల కట్టినట్టుండు । ఫవ్వులబోణిరో నీవుచెప్పినబుద్ధి
చిగురుబోణిరో నేనుయెవరికోసమ్మే । యింతపదార్థంబు చెప్పినీయింటపెడుదు
మునుపుమజ్జనభోజనంబులు నీయింట । యింకనిద్దలుకా సేవలునీయింట
నీమాటముందరా నామాటవెనుకా । రుక్మిణిచెప్పినా నీవుచెప్పినను
వినుదునేరాధికా వినను నేచెలియా । భామరో నీకునేపాలివాడానా
పద్మగంధిగోనన్ను యేలుకొమ్మనెను । పల్లెంచిన్నెలు యీపట్టపగులు
వన్నెలుమాటలు యెన్నడాడితివే । ఒకనాడురాధికాగ్రహాములోపలను
శీతజలమాలవాలలాడున్నవాడు । చెప్పిపంపించినపనులు చేయరయితిరి
ఆవేళభామనేను వచ్చిందియెరుగ । యెంతిగిలేమ తండ్రి వసుదేవుడాన
ఓట్టుమీకున్నదా పురుషోత్తముడా । సత్యంబుమీకున్న చామర్లగంధీ
అగ్నిసతిఅయితేను అంటనివ్వనుగా । మిత్రిసతిఅయితేను పొందనివ్వనుగా
తయణాలకసకడకు రాకుండజేసి । తనకైనకాపురంలేకుండజేసి
యిక నెక్కడిబ్రికుతుమన్నారుతనను । యెన్నడుఇరుగిళ్ళ వెళ్ళనివాడవు
ఏపొద్దుయిరుగిళ్ళ ఏతెంచనేర్చితి । యెన్నడు కాపురం ఎరుగనాటింది
కాపురంకేనినాడుకాగలదేది । యీచీకటి రెపికలీసొమ్ములన్ని
మేడలునడుగులు గాల్లెసాలల్లు । పట్టుమంచముపరుపులివెక్కడివె
బరిదారికలుకెల్ల నెవరుతెచ్చిరు । యీనాళ్లుయెవరితో భోగించినావు
యీనాళ్ళుయెవరితో వరిణంచినావె । యినాళ్ళుయెవరితో కూడివున్నావె

వారిరూపూ పేరుచెప్పవేనాతో । శ్రీకృష్ణచెప్పేను లెస్సతో వినుము
మాయదారివాడు మరితంత్రిగొట్టు । మరితంత్రిగొట్టయినటవటవవాడు
అబద్ధాలకోరు అంటకోటుందు । అంటికియైన అలుమటలవాడు
నల్లనివాడైన సుందరుడేవాడు । కళలుగలిగినవాడు కాంతిగలవాడు
భార్యలుగలవాడు పరమపావనుడు । ఉరువునశ్రీదేవినుంచుకున్నాడు
తీగకమ్మనబోలు అతనిపలువరస । అతని చెక్కిలిమించుటద్దములుబోలు
మకరకుండలములు పెట్టినవాడు । పిల్లనగ్రోవిచేత బట్టుకున్నాడు
అతనిపద్మంబులు శంఖచక్రములు । అతనితో పోరాడ ఓపదుగమీకు
పంతపుగపసరులు అవుటనేసె ందుకొరకేనోరు మూసుకొనియుంటి
నాతినీకేమైన యెదురాడినానా । చెలంతైతో చనువుచేసెకృష్ణుండు
అంతలో చెలికతెలిట్లనిరపుడు । పోయిపాలకులవిభుని కొనితేరమ్మా
కొలువుతప్పినమాట నేటికె పడతి । ఇవ్వానిట్లాగునయవినీతులమ్మా
సవతులమీదబ్రీతుకు సఖి యింకోతనిరి । వడివికనిన్నావరు పిలిపించినారు
భూతాలవలెమీరు బుద్ధిచెప్పేరు । రాక్షసులవలెమీరు తగవుతీర్చేరు
మందలావులవలెమీరుమనవిచెప్పేరు।అతనిపాడుగునాపాడుగుయెంచూస్తావో
సత్రాజిత్తనగను లోకప్రఖ్యాతి । లోకప్రఖ్యాతైన రాజకూతుర్ని
గుణముయెరుగనివానిని తెచ్చుకుంటిని । పశులకాపరివేవొకై కారివేమెం
గొల్లబోయిడవగుచు యున్నవాడవు । ఆదియేలపొమ్మని అదిగొల్లబుద్ధి
యెర్రనివాడినిపాడుగుగలవాడివి । చక్కనివోకభుని తెప్పించుకోనవె
గూర్చుండతీరదే కుసుమసిరిగంధి । గొల్లభామలయెదుట చూచుచున్నారు
సిగ్గునత లేచి శ్రీకృష్ణుడపుడు । మురళీధరుడు వెంగపాలముందరనిలచె
ప్రార్థించియాసత్యభామా తాలేచి । పీతాంబరచెంగుపిగులగాగొట్టె
పట్టంగతవిలిశిరసుతావొంచుకొనియె । యింతచేసినపతిమీద లేదుగోపమ్మ
గుండుపెట్టెగానిగోపికరో చూడు । కొండగొడుగట్టెగా గుండెంతబరువు
నీరుపట్టెగానినెలతరో చూడు । నీరుమోసేవారికినీ రెంతబరువు
పాముపట్టెగాని పణతిరో చూడు । పాముమీదనునిద్ర పవ్వళించేరూ
చిల్లరకాదునమ శ్రీకృష్ణగుణము । చెల్లంగనోకభామ చేనిపంపించె
అప్పుడుసత్రాజిత్తు పంపేటివాడు । ఆడబడుమలబుద్ధి యేమనిజెప్పె
యేమనిచెప్పుదునంటె వినసఖ్యమారా । మిమ్ముశిక్షింపుమ నీవిన్నపముగా
అట్టెశిక్షించుమని అచ్యుతుడుబలికె । గొట్టుమనిబంగారపు కోలవేలికిచ్చె
బంగారపుకోల తానుపార వేసుకుని । అక్కడ అయింత అట్టడైనిలచె
యెక్కువలుతక్కువలు ఏమిఆడితినో । పట్టుకొనివిభునికి పాదాలవొత్తె

శౌడుకులకనుశౌరవె కుసుమసిరిగంధి। మనువృత్తిరెయొత్త వేమనసుసరిగంధి
సత్యభామసరసమ్ముపాడినావిన్న । సతిపతిదంపతులు యెపబాయకుందురు
యీపాటయెవ్వరు పాడినాగాని । జొందితో కైలాసం పొందుదురువారు

18 రుక్మిణి చిలుక రాయబారము.

పారిజాతపదంబైనపంచవన్నెలచిలుకరావే । నావిభునితోడితేవే
నన్నాడినట్టిమాటలన్నీ వింటివా ।
మేనమామకొడుకు కీర్తిగాతనుపంతమాడెను ।
తన్నేగాని పెండ్లియాడననుచు పట్టుబట్టెనే ।
విప్రునిబంపితి కబురుతెలిగుదాయె చిలుకరో ।
ఏవిధమ్మునైన తనవిభునితోడితేవే ।
భీష్మకకొమారుడు పంతముతో బట్టుబట్టె ।
శిశుపాలునకిచ్చి పెండ్లిచేతుననుచు బలికెనే ।
తాపెద్దకొడుకాని యెదురుగనిలిచి పలికెను ।
తాబట్టినాకుందేటికి మూడేకాళ్ళనును ।
కమలనాభునిపొందు యెన్నడు కన్నులగందును ।
కరుణాకటాక్షులు యెన్నడుతన్నుమోహించునో ।
పరమదయాళూడువచ్చి తనయెదుటనిలచుని ।
కరుణతో నన్నుపెండ్లాడునా । గారవించునా
గౌరిదేవినితాముపూజించి నగరికిరాగాను ।
కనకరత్నమువలెతాళిపట్టెడగట్టేనా ।
మునులెల్లదీవించి ముత్యాలతలంబ్రాలుబోసెనా ।
సురలెల్లదీవించి మంగళసూత్రముగట్టెరా ।
ఘనులెల్లదీవించి కంకణమ్ము చేతగట్టెరా ।
విదర్భదేశమువారు విచిత్రముపడితిన్నజూతురా ।
సిగ్గుపాడిశిశుపాలుడు తనతలవంచునా।
వెరవకుమనిచెప్పి వెన్నుడునను చెట్టబట్టునా ।
రుక్మాంగునిపంతము నిన్నవడివానికెత్తు-నా ।
కరుణతో శౌరిపెండ్లాడునా ।
వగవకేవోయక్క వైకుంఠధారుల్నువచ్చును ।

వచ్చినక్షణములో మెచ్చినవరములు యిచ్చేవా ।
మెచ్చినాకంఠేలుగట్టేవా ।
అలాగేఆదిశేషులు మర్యాదరించితె ।
ఘనమైనవావజ్రాలాయందెలు కాళ్ళకుగట్టెను ।
ఎఱ్ఱనిముక్కుకి వెండిపమిడిపొదిగెను ।
పచ్చనిరెక్కలకు హెచ్చైనముత్యాలుగుచ్చేను ।
పుట్టించిపట్టాభద్రులకిల్లాడనేయావె ।
ఇంకొక్కజన్మాన రాజాధిరాజులపట్టివి ।
కొడుకులు కోడండ్లు అల్లుళ్ళు ఆడబిగలు ।
మనమలు సకలసంపదలుకిలుగాకొరవె ।
అదియేమెఓయక్క అందుకునె నాసిస్తినా ।
గట్టిగావైకుంఠపురమందు తనకిల్లుగట్టవె ।
ఎన్నడు తన్నడబాయకు । మనిచెప్పెను
అక్కరోజాడుమనిజెప్పి గోపురామెక్కెనూ ।
దిక్కులూదీములు నాలుగురాజ్యాలు జూచేను ।
దక్షణభూమంత తప్పాకతలయెత్తిజూసేను ।
ద్వారకాపురమందు కనకగోపురాలుజూచెను ।
అభిషేకపూజలు చేసేటివారినిజూచేసెను ।
నవ్వూచువచ్చేటి నల్లవారినిజూసెను ।
బాగుగవచ్చేటి పచ్చబిళ్ళనువారినిజూసెను ।
బలరాముడుమొదలగు ఘనమయినదొరలాలుజూసెను ।
ఆవెనుకచ్చేటిద్వారపాలకులనుజూసెను ।
ఈవెనుకవచ్చేటి విప్రపాలకులనుజూసెను ।
ఎక్కువగుర్రాలు యేనుగులకదుళ్ళలుజూసెను ।
శృంగారవనములు శ్రీకృష్ణు పొగడజూసెను ।
వేగి మెగోపురము దిగిచిలుక తావచ్చెను ।
ప్రదక్షణములుజేసి పాదపద్మములకొరిగెను ।
వసుదేవనందనుడు వచ్చిరమణిని చేకొనును ।
చేరువలగ్నమురమ్యవికృష్ణునితోజెప్పేను ।
వేగమెగోపురము దిగిచిలుకతాచ్చేను ।
అక్కరోనాకింత వుక్కెరబెట్టవాజెప్పేను ।
వీణాటకధారుడూయేవంకవచ్చునో జూచితి ।

చక్కెరబెట్టెను వుక్కెరబెట్టెనూ చిలుకరో ।
చల్లన్నినాప్రాణనాథుణ్ని పొడగంటివా ।
అందేలుగట్టెను చిలుకారో । అరటిపండు పెట్టెద
అనందకృష్ణమ్మ ముచ్చటలన్ని వింటివ ।
గంధముబూసేను పువ్వులుముడచేను చిలుకారో ।
పుండరీకాక్షులు యేవంకవొచ్చేరో జెప్పవె ।
అక్కారో జెప్పమని నేజెప్పెగోపురమెక్కితీ ।
దిక్కులుదీపులు నాలుగురాజ్యాలుజూచితీ ।
దక్షిణభూమికప్పక తలయెత్తిజూచితీ ।
ద్వారకాపురములో కనకగోపురమెక్కితీ ।
అభిషేకపూజాలు చేసేటివారిజూచితీ ।
నవ్వుచువచ్చె నల్లబిళ్ళవారినిజూచితీ ।
బారుగావచ్చేటి పచ్చబిళ్ళవారినిచూచితీ ।
బలరాముడు మొదలయిన సమయమునదొరలచూచితీ ।
ఆవెనుకవచ్చేటి ద్వారపాలకులను చూచితీ ।
ఈవెనుకవచ్చేటి విప్రపాలకులను చూచితీ ।
శృంగారవనములు శ్రీకృష్ణునిపొగడగా చూచితీ ।
తేగమె గోపురముదిగి అక్కారొవచ్చితీ ।
వసుదేవనందనుడ వచ్చిరమణిచేకొనును ।
చేరువలగ్నమురమ్మనికృష్ణునితో జెప్పితీ ।
రూపించినీవిభుని రూపమంతా నేనుచెప్పెనూ ।
అలిశుకసారియక భక్తితోగూర్చుండివినవమే ।
అందముయినామంచినీలవర్ణునిశిఖపైని ।
పొందూగబెట్టెను పారిజాతపూలబంతులు ।
మంచికిరీటము మకరకుండలములుబెట్టెను ।
వెలలేనివజ్రాల పోగులుబెట్టెను ।
వెన్నుడుబాపిలి ముత్యాలనీలాల పోగులునీటుగాను ।
కట్టెనుపీతాంబరము వల్లెవాటుగాకృష్ణులు ।
అద్దంపుచెక్కిళ్ళు ముద్దులుగారును అక్కారో ।
కలువరేకులువంటి కన్నులతీరేఅక్కారో ।
మన్మథునిచేతిసింగిణీవిల్లే కనుబొమ్మలు ।
మందరత్నములవంటి బంతులతీరే పలువరుస ।

అరటిబోదెలవంటి చక్కనితొడలే అక్కరో ।
చెరుకుగోలలవంటి చక్కనితొడలె అక్కరో ।
ఎగుభుజమ్ములతీరు ఎంతవింతలగా దెఅక్కరో
ఘుమఘుమమని యేటికుంకుమపరిమళముదీరి ।
సందిటిదండలు జతలతావేజాలుమెరయగా ।
పచ్చలకడియాలు ముందరముత్యాలమురుగులు ।
చిత్తజాదం(డికి ముత్యాలకంఠము లందమాను ।
ఘంటలమొలతాడు జమిలిగంటలుమోయగా ।
చందమామతోను సరసములాడుచుకదలెనూ
ఆడుచుపాడుచునిరువంక చామరలివ్వగా ।
ఆకులుపోకలు అతివలుమణచియియ్యగా ।
మణులందికొలువులో చిన్నారినవ్వులునవ్వుచు ।
వాసవాదులకయిన వర్ణించిపొగడవశమటే ।
హరివాసుదేవుడో యెవ్వరోగాని తెలియదు ।
వాకన్నులకుజాడ వెన్నెలవలెనున్నాడు ।
రూపించినీవిభుని రూపమెంచమాతరమటే ।
చిలుకపలుకగ రుక్మిణిచూచి చిలుకాకిలకిలనవ్వెను ।
అక్కరో యిటువంటి మాటలకెవరయినబ్రమసేర ।
చెలికత్తెలందరు గుంపులుగూడుకునవ్వరా ।
కన్నవిన్నవారందరు కేకలువెయ్యరా ।
ననుగన్నతల్లి యిదినీకుబుద్ధిగాదమ్మరో ।
చిలుకరో యేమానిచెప్పదు యికనేతాళలేను ।
శ్రీకృష్ణరాయులుకోటవాకిలి దాటివచ్చెరా ।
రుక్మాంగునినగరిలో విడుదులువిడుతుర ।
పప్పుపాలుఒప్పుగ కూరలుచేతులు ।
అప్పాలుగానావిభునికి వుల్పాలుదెత్తురా ।
అంతటగోపాలకృష్ణము వాకిటనిలచెను ।
కళ్యాణిసగడకె నీ(ప్రాణనాథుడువచ్చెను ।
(పతిమలుతపములు పండితిరో నీకుచేకూడెను ।
పారిజాతపుపూలుచనితరో నీసొమ్ములాయెను ।
కలకంఠుడునీగుణములు మెల్లగావచ్చెను ।
పీతాంగనావాడుఅశోకవృక్షము(క్రిందను

చింతింపుచుండగ హనుమంతరాయలువచ్చిరి ।
ఆనవాలుదెచ్చి అతివశోకముతొమాన్పెను ।
అలాగెతనవిభుని తెచ్చి తనపాణిమిస్తిని ।
చిలుకరమ్మని అక్కుజేముక్కునచేర్చెను ।
చిలుకారమ్మని భమిడిపంజరములోనుంచెను ।
చెరుకులుఫలములుదెచ్చి చిలుకకిచ్చెను ।
భీష్మకమహారాజు అంతఃపురములోకొచ్చెను ।
పేరంటాళ్ళల్లార కన్యనుశృంగారించండి ।
సంపెంగతైలాన సాంపుతోశిగస్పుఅంటిరి ।
గంధాముఅటకతిబెట్టి జలకమూలార్చిరి ।
పోగకన్నులమంచి తీరుగాకాటుకదీర్చిరి ।
తీరుగాకస్తూరి తిలకమునుదుటదీర్చిరి ।
ఘుమఘుమని యొటికుంకుమపరిమళములలదిరి ।
పసిడిపువ్వులచీరమొలబోసి వేగగట్టిరి ।
చిత్తజాతల్లికి ముత్యాలరవికదొడగిరి ।
ముత్యాలముడిమీదరత్నాలరవ్వదాపిరి ।
ఎక్కువయినమంచియేడువారపుసొమ్ములుంచిరి ।
శృంగారించుకు రుక్మిణినోడుకుకదలిరి ।
గౌరిదేవిపూజఘనముగచేయ రుక్మిణీ ।
శ్రీకృష్ణమూర్తినివలచుచు పార్వతికిమొక్కుచు ।
దేశాధిరాజులు చూడగతో వెలకు వెలదిపల్కె ।
గౌరిదేవినిదెచ్చికనకంబుగద్దెపైనుంచిరి ।
ప్రతిభతోదేవిని పూజింపదొణగెను ।
ఉ. నమ్మితినామనంబున సనాతనులైన యుమామహేశులన్
మిమ్ముబురాణదంపతుల మేలుభజింతుగదమ్మమేటిపె
ద్దమ్మదయాంబురాశివిగదమ్మ హరిన్పతిసేయుమమ్మ నిన్
నమ్మినవారికెన్నటికి నాశములేదుగదమ్మ యీశ్వరీ.
ఆకూలుపోకలు రుక్మిణినోటబోసిరి ।
మల్లెలమెల్లలా రుక్మిణిదేవి పూజించెను ।
భక్తితోసాష్టాంగదండము గౌరికిబెట్టెను ।
తిరిగిమళ్ళునుకలరాజు నందరినిజూచుచు ।
శ్రీకృష్ణరాయలు కానరాకపోయె చిలుకరో ।

ఈక్షణముతప్పితె శిశుపాలుని పాలుఅగుదునే ।
అనిరుక్మిణితాను చింతించుచురాగాను ।
దేశాధిరాజులు చూచిమూర్ఛలుజెందిరి ।
పొంగుచును శిశుపాలుడు నవ్వుచునిలచేను ।
దేశాధిరాజులకువర్ణించ తరముగాదు ।
భీష్మకమహారాజ రుక్మాంగుదుజూచుచుండగా ।
శ్రీకృష్ణరాయులుయేతెంచి దేవినిగైకొని ।
బంగారురథముపయిరుక్మిణినుంచ కదలెను ।
రథముజూచిశిశుపాలుడు తనతలవంచేను ।
శంఖముపూరించి శ్రీకృష్ణరాయులుకదలిరి ।
వెనుకముందరఎదివేల రాజులురాగాను ।
అంచలచాలఅడుగులు బెట్టుచునడుచుచు ।
రాజులవాహనములు గుచ్చిరుక్మిణితోజెప్పుచు ।
కంచురథముయెక్కి కాంతరోమీయన్నవచ్చెనే ।
వాడిమీసమునేను గొరిగింపకతునుజూడుమీ ।
వెండిరథముయెక్కి శిశుపాలుడువచ్చెజూడుమీ ।
దేశాధిరాజమాపగ వీడితలలువంతును ।
దశదిశలుగెలునలేక వారునిలచిరి ।
అర్ధముగొరుగగ రుక్మాంగులు తాననడచెను ।
బలరాముడువచ్చి సేనలందరపారదోలెను ।
సభరాజులజూచి శిశుపాలుడుతానుబలికెను ।

కీర్తనలు.

ఏమయ్యసఖులారమిమునమ్మిజవరాలిగోలుపోతి॥
వాశ్రామనుదెచ్చి నాకియ్యకున్నాను ప్రాణములునిలుపలేమా॥
పతివిరోడిప్రాణధారణముకంటేను భూమిపైవ్రాలుటమేలా॥
నాపతినియెతుకనిపోవుచున్నాడు వీడెంతసామంతుడో దైవమా॥
చుట్టుకునిమీరుండడ గొల్లవాడెచటుండి యెత్తుకొనిపోయెనో॥
మితిలేనిగోపకాంతలుయుండగతాను శ్రీవ్వాసేగోపాలుడు॥
కలకాలంబూని యొకపండుపండితె చిలుకవిధంబాయెను॥
ఏమయ్యసఖులార మిమునమ్మి జవరాలిగోలుపోతి॥
అనిశిశుపాలుడు దుఃఖించుచుతానుమళ్లెను ।

అప్సరసలాడగ పువ్వులవానగురిసెను ।
ద్వారకాపురమందునగరివాకిటనిలచిరి ।
ఎదురుసేసలుజల్లిరి హారతులిచ్చిరి ।
రుక్మిణిదేవినిఅంతఃపురములోనుంచి ।
దిక్కులవారినిదేవులపెండ్లికిరమ్మని।
ఎల్లుండిలగ్నమురమ్మని శుభలేఖవ్రాసి ।
శంకరుండప్పుడుగౌరితోగూడివచ్చెను ।
పద్మసంభవుడుసరస్వతితో గూడివచ్చెను ।
చెలికత్తెలందరుపీఠాలుపుస్తకంబులు ।
కొల్లలుగావెల్లధనములుబట్టుకవచ్చిరి ।
చక్కగద్వారకాపురమంత రాజులునిండిరి ।
భీష్మకమహారాజు తనసతితోగూడవచ్చెను ।
అంతఃపురములోకాంతలందరుగూడుక ।
సంపెంగతైలాన సొంపుతోశిరస్సుఅంటిరి ।
గంధము అటకలిపిపన్నీటజలకములార్చిరి ।
కురులుచిక్కులుదీసి పువ్వులుమల్లెలుముడిచిరి ।
సోగకన్నులమంచి తీరయినకాటుకదీర్చిరి ।
తీరయిన కస్తూరితిలకము నొదుటదీర్చిరి ।
పట్టుపీతాంబరము మొలకుబోసివేగ కట్టిరి।
వైభోగపుచెలులకు వైడూర్యపు రవికతొడిగిరి ।
ముత్యాలముడిమీద రత్నాల రవ్వలుదాపిరి ।
ఎక్కువైనపదూవారముల సొమ్ములుంచిరి ।
ఘనఘుమఘుమనియేటి కుంకుమపరిమళములందిరి ।
గౌరిదేవినితెచ్చి కనకంపుగద్దెపైనుంచిరి ।
ఆకులు పోకలు రుక్మిణిదోసిటబోసిరి ।
మల్లెలుమొల్లలు రుక్మిణి పూజించుచుండెను ।
నాదు అచ్యుతుని విభునిగా నేనుగోరితి ।
కొడుకులకూతుర్లనిమ్మని గౌరికి మ్రొక్కెను ।
నవ్వుచుసరస్వతి రుక్మిణితోడబలికెను ।
విప్రునిబంపి శ్యామకృష్ణుని చేరగొంటివి ।
అనివారుబలుకగ నవ్వుచు తలవంచెను ।
భీష్మకమహారాజు అంతఃపురములోకి వచ్చెను ।

కన్యనుదోడుకరమ్మని వారితో జెప్పెను ।
పజ్జాబాలుబోసి కన్యను గంపలోనుంచిరి ।
భీష్మకమహారాజు తనసతిగూడినిలచెను ।
శ్రీకృష్ణమూర్తికి కాళ్ళుకడిగి ధారబోసెను ।
రుక్మిణీదేవిని ప్రీతిగా సమర్పించెను ।
అప్సరసలాడగ దుందుభులు మ్రోయగకృష్ణుడు ।
రుక్మిణీదేవిని కళ్యాణమాడె ఘనముగా ।
వచ్చినవారికి వరుసతో కట్నాలిచ్చిరి ।
సతులనుగూడుక సంతోషమునవారు వెళ్ళిరి ।
శిగ్గుపడిశిశుపాలుడు తన తలవంచెను ।
వెరవకుమునిచెప్పి గట్టిగ తనచెట్టపట్టెను ।
రుక్మాంగుడిపంతములన్ని వడిగాసాక్కెను ।
గుంపులుగూడుకు పేరంటాండ్రు సొంపుతో ।
పాడుతువచ్చి రోకళ్ళుచేతబట్టుకు ।
పంకజనాభాలమీద సుంకులుచెరగిరి ।
అచ్చటనాగవల్లి యమరారజేసిరి ।
నాగవల్లి కుత్రిగంటు మెడనుగట్టిరి ।
తల్లికి దండ్రికి రుక్మిణీదేవి మ్రొక్కెను ।
కన్నీరుదెచ్చుకొని కౌగలించి వారుబలికిరి ।
కన్నతల్లివినీవు వగవాగనేటికమ్మారో ।
మేము ధన్యులమయితిమి కృష్ణుడల్లుడు కాగాను ।
కన్నతల్లికీ మొక్కి కన్నీరుదెచ్చుకు వగచెను ।
కన్నతల్లి వినీవు వగవకె ధన్యులమయితిమి ।
అన్ని చెప్పి కన్యకు తమరు తమపట్నముకువెళ్ళిరి ।
రుక్మిణిగూడుకు సంతోషమునయుండిరి ।
ఈపాటరొంవరయిన పాడినావ్రాసినను కృష్ణులూ
అష్టఐశ్వర్యములు అష్టసంపదలు యిచ్చును ।
కన్యకలుయీపాట పాడిన విన్నవారికి ।
కళ్యాణమౌనని రుక్మిణితానుబలికెను॥

19 రుక్మిణీదేవి ముచ్చట.

ఆటకూటంబులోను । రుక్మిణీనాటకపురాలలోను
పారుజాతపుశయ్యపై । రుక్మిణీవలించిరియ్యె క్రసాదం
కలికిశ్రీగోపాలుడు । రుక్మిణికౌగిటాచేర్చుకొనెను
మూగునకుచములనదుమును । ముత్యాలసరులుగుంపిపలాడగ
సిరులునాట్యముచేయగా । పైటచెరగుజీరాడగాను
సొలమితోడు రుక్మిణి । తనవిభునివద్దనేకూడుండగా
సరసమునసాయింటికి । వచ్చితారానేమిపనియున్నది
యిదియేడసవతితనకు । కోమలీయిదియెవ్వతెతనకును
యింతదుండిగతనములు । కోమలీయేయింతికేచెల్లును
ఏయింతికేచెల్లునేకోమలీ । యీయింతికేచెల్లును
పిలిచినాపలుకదమ్మా । దానిబడాయియేమొకాని
నిలిచిననిలువదమ్మ । దానిఅహంకారమేమొగాని
పంచినావంగదమ్మ । దానివయ్యారమేమొకాని
చూచినాచూడదమ్మ దానికండ్లు । మింటనేఅంటున్నవి
సొలమిలోశ్రీకృష్ణుడు । దానికియింతదనువిచ్చినాడె
యేమిజాచీతలచెనే కోమలీ । అదియెంతసుందరమ్మా
పాలిశృజాచివలచె । దానిమంచిపలువరుసజూచివలచె
వలదితేవలచెగాని । విభునితనవశము జేసుకపోయెను
సత్యభామయుండుగాని । ఎన్నమాతనమేళ్లకపడరాదు
చూడనైతేచిన్నది । ఆభామతంతమేఅటువంటిది
చెలువంపుకుందనములు । దానిమంచి చెక్కుటద్దములబోలు
చక్కదనంబెమిగుల । విధినమరిసఖియచిగురాకుబోణి
కొలకనవ్వులకృష్ణుడు । అతగాడిని మోహించకతీరదమ్మ
కలికిశ్రీగోపాలుడు । దానికౌగిటజేర్చుకొనెను
కురులునున్నగకురిమిరియు । శిరసుపైగొప్పగా బెట్టితుమ-
పొగసైనదానినొదట । కస్తూరిపోగచక్కగదిద్దెను
అమగువచనుగవలపై । ప్రేమతో అలదెనేశ్రీగంధము
కోడివచ్చినవారికి । యింతేసికామములుగలిగెనమ్మ
జారస్త్రీలకుహితవుడై । అదిమొదలుకేరడేతనయింటికి

పుట్టుమొదలాడిమ్మరై । పశులతో బోయడైతిరిగినాడె
కొమరుప్రాయపుస్త్రీలను । పట్టుకొనికోడిగంబులుచేయుచు
పలుంగాకుతెల్లగూడి । ఆగొల్లపణతులను మరగినాడు
పదహారువేలస్త్రీలు । ఎనమండ్రుపట్టపుదేవులమ్మ
వారుయిందరుచాలరే । యిప్పటివారకాంతలుచాలరే
ఎందరైననుచాలరే । పతిగోవిందునికొటకు
నలినాక్షివినగదమ్మ । అదియైననాకైన తెలిసురాదు
బాలప్రాయమునకైన । అదిమొదలుభావించితెలియరాదు
అతిరోవినగదమ్మ । తనవిభునిరాధాంగికౌగిస్తి
కౌగిటనున్నవిభుని । రాధాంగివచ్చితీసుకుపోయెను
పరుపుపైనున్నవిభుని । అదియెంతపాపితీసుకుపోయెను
అట్టెచెట్టులుబట్టుకపోగాను । చూచుచుంటినికోమలి
ఆవేళతనదేహము । పరవశములైయుండెనేకోమలి
ఆయింతితనమీదను । అతియేమొతెచ్చిచల్లెనెమందులు
అచ్యుతుడుదానింటికి । పోయినప్పటివేళనుంచి
యింతిరోతనకన్నులనీళ్ళు । కుప్పలై కురిసినవి
కుప్పలైకురిసినీళ్ళు । కోమలీకురిసిపొర్లించినవి
తరుణిరోవగవకమ్మ । నీసోగకన్నులెరెట్టవారె
మొన్నరాతిరివేళను । అతనిపాతున అరగించినఅన్నము
పెట్టినాయిష్టాన్నమ్ములు । అయితిముట్టలేదేకోమలి
ముడువబోయినపువ్వులు । తనకంతయిచ్చలేదేకోమలి
పూయబోయినగంధము । తనకళ్ళనున్నంబులైతోచును
పరుపుమీదపరుండబోగా । తనకింతబుద్ధిపుట్టదేఓకోమలి
అతివరోతాంబూలము । తనకెంతో అసహ్యమైతోచును
చూస్తివాఓకోమలీ । యిందొక్కమాటకలదుచెప్పెద
లక్షవేలాజేసెడి తనమెడను । పచ్చలాపతకముండె
అచ్యుతునికంఠమాలతగులుకొని । అదిచిక్కుబడియుండెను
అచిక్కుదీసితాను । పరుపుపైబెట్టుంటిని
ఎంతఒలుపేకోమలి । దానిముఖముచూచుచు సెలోలుడారె
చూచుచునెలోలుడారె । దానిమెడనువేసెనేఅపతకము
నాదిగాదేపతకము । ఆసత్యభామదేఅపతకము
అచ్యుతునిపెండ్లినాడు । అల్లునికివారణమిచ్చినపతకము

అంతలోకే కోమలీ । అఘాన ఆసగబంపెను కోమలీ
పతకంబుతీరుగాను । పతకంబు చేయింపవేసినాను
ఎల్లుండియీపాటికి నీవొచ్చి । కొంచుబోవే పతకము
అనియిట్లు అయింతికి । అయింతి ఒప్పగా జెప్పంపెను
నారదుడు ఒక్కనాడు । పారిమతో పువ్వుదెచ్చెను కోమలీ
తెచ్చినీలావర్ణుడు । ఆపువ్వుతనకియిచ్చెనె కోమలీ
యిచ్చినీలావర్ణుడు । తనలోనుతాను తాపంబొందెను
ఆవేళఅస్తగించి । ఆపారిజాతము కొంచుపోయి
దానికాళ్లుబట్టుకు । దానిపెరటనేసె నేఆచెట్టును
ఇంద్రుడుమెచ్చడాయె । నాతండ్రిచంద్రుడు మెచ్చడాయె
జారుడికి తెచ్చిచ్చెనే । తమతండ్రిచోగుడికి తెచ్చిచ్చెనే
తండ్రేమిచేసెనమ్మా । తన్నిచ్చితానె తెచ్చుకుంటిమి
రుక్మాంగుడన్నమాట । అదియెల్లతానుకాణాలాయెను
రొంతపొద్దుపోయినా । తననువిడచియుండదే శ్రీకృష్ణుడు
అటువంటిశ్రీకృష్ణుడు । దానివంకలతగిలిపోయెనె కోమలి
ప్రేమదప్పెనె కోమలి । తనమీదప్రేమచాలించెగదవే
యశోదశ్రీకృష్ణుడు । తనతోనురొంతకూడియుండునే
ఎంతకూడియుండునే కోమలీ । ఏలాగుకూడుండునే
చెప్పవమ్మా రుక్మిణి । చెవులకుసంతోషమైయుండును
సరసంబులాడుచుండు । తనతోనుసయ్యాటలాడుచుండు
కేళింపుచునుండునే । తనతోను క్రీడకల్పుచునుండును
అద్దంబుజూపుచుండు । తనకతడుఆకుమడిచియిచ్చును
ఆభరణములుసొమ్ములు । తనకతడలంకరించుచునుండును
మాణిక్యాలకొలుకులు । తనమెడనుచక్కగావెట్టుచుండు
తేనెతో అరటిపండ్లు । తెప్పించితనకారగింపుచుండు
కలియవదివెలభక్తితో । బంగారువింజామరలువిసరును
ఏమిచెప్పకుందునే । కోమలీవిభుడుచేసినమన్నన
మొన్నరాతిరివేళను । అతనిపొత్తున ఆరగించినయన్నము
పెట్టినాయిష్టాన్నము । తానింతముట్టలేదే కోమలీ
చిలుకకూపద్యంబులు । తానింతచెప్పలేదే కోమలీ
చిలుకలుపలుకవాయె । కోమలీఅవిచిన్నబోయున్నవి
తాచిన్నబోయుండగా । కోమలీఅవిచిన్నబోయున్నవి

హంసలుఆడవారో । కోమలీఅవిచిన్నబోయున్నవి
తాచిన్నబోయుండగా । కోమలీ అవిచిన్నబోయున్నవి
రతిహంసపడువదారో । కోమలీఅవిచిన్నబోయున్నవి
తాచిన్నబోయుండగా । కోమలీఅవిచిన్నబోయున్నవి
ఆటకూటంబులన్నీ కోమలీఅవిచిన్నబోయున్నవి
తాచిన్నబోయుండగా । కోమలీఅవిచిన్నబోయున్నవి
నాటకపుశాలలన్నీ । కోమలీఅవిచిన్నబోయున్నవి
తాచిన్నబోయుండగా । కోమలీ అవిచిన్నబోయున్నవి
అచ్యుతుడుకూర్చుండెడి । రత్నాలమేడచిన్నబోయెను
తాచిన్నబోయుండగా । కోమలీ అవిచిన్నబోయున్నవి
నారదుడు కూర్చుండెడి । భోజనప్రసాల చిన్నబోయెను
తాచిన్నబోయుండగా । కోమలీఅవిచిన్నబోయున్నవి
చిత్తరపుపవికెలోన । రత్నాలటూగుటుయ్యాలవుండు
యేవేళతామిద్దరు । యెప్పుడువూగుమందుకోమలీ
నడుమలేనివిరుక్మిణితన్నతిను । చంకబెట్టుకుతిరుగునె
చంకబెట్టుకుతిరుగుదునే । శృంగారపురసములను విహరించు నే
మల్లెపూవులుకోయనే । చెలతిరోమరులుకొల్పుముపల్కునే
వానిసరికేగినీవు చెలతిరో । వర్ణించినాకష్టము
విభునిమనముమద్రిప్పుచు । వేడ్కతో నాధుడోడ్కొనివేగమె
వచ్చినాచేరిమలంది । గైకొమ్మివనితరో సౌఖ్యములను

20 శాంతగోవింద నామములు.

ప్రథమచరణముచివర గోవిందారామయనియు, రెండవ చరణము చివర గోవింద అనియు పాడవలెను.

పాలసముద్రముమీద గోవిందారామ భద్రాద్రిశయనులు గోవిందా। శేషశాయనపుమీద గోవిందారామ లక్ష్మితో పవళించె గోవిందా । ఆదిలక్ష్మి దేవి । శిరసుచక్కగబెట్టె । హస్తములుబట్టెను । రావణునిచరలన్ని । చెర లోచ్చివున్నవని । అష్టదిక్పాలకులు । ఆదిదేవతలెల్ల । విష్ణుతో చెప్పిరి । చెరలనుభవించియు । వారిచరలు విడిపింతునని । నోటివట్టపు చేడె । సీత

యీబుద్ధిసో చెసా । మనభక్తులువారు । మరిక్లేశపడుతారు । మననామ
మేగాని । మాకునామమెత్తరు । గర్భవరంమీరు । యేదైవం వారి
భూమిమీదపుడుదు । భూమిమ్రొవ పెరుగుదును । జనకునింటనుబుట్టి జాతకం
వ్రాయింతు । మరిప న్నెండేండ్లకు । మిమ్మునకలదూను । హరిచేత సెలవొంది ।
ఆదిలక్ష్మీదేవి । అంతఃపురము వెడలి । తామరకొలనులో । తానుమజ్జనమాడి ।
కన్నతల్లి వలెను । కమలములో ప్రవేశించె । నూరు రెండుఏళ్ళు । పదతు
లకుచాలవు । అంగటరావణుడు । నవకోటిలింగములు । కోమరో ప్రతిష్ఠజేసిం
చి । అప్పుడు రావణుడు । సేవకులబిలిపించి । పుష్పములు దెమ్మనెను । రా
క్షసులయేగిరి । కొలనులోపలజొచ్చి । పువ్వులుకోసిరి । మొగ్గడీ వరుల
య్య । నాసరసముట్టెరు । మీలోపలజొచ్చి । మిమ్ము సాధింతునన ।
రక్కసులుభీతులయి । రావణునితో జెప్పె । రావణుండుమునిసతు । నవుక
లజూనదలించె । పసిబిసజ్జాపట్టి । పరసుపరుతాంబచ్చె । పుష్పములు కోసెను ।
యోక్కడీనరుడవుర । నాశిరసుముట్టితివి । నిన్నువీబలముతో । తెగటార్తు
ననిబలికె । రావణుడుభీతిల్లి । భూమివంకా జూచె । ఆకాశమూ జూచె ।
యిదియేమి మక్షిణో । నాకుప్రత్యక్షముయి । నాతోను బలికింది । బలువా
రియుచేతులను । బాహువులు లేవువూ । శోధించి చూతుమని
సతికిఅందిచ్చె । శోధించిచూచితే । ఒకబాలకనుపించె । కనని పెంచనిబాల ।
కన్నులకుఅగపడెను । చేడెనుపెంచిరి । జాతకంవ్రాయించె । మండోదరి
పొంగి । రావణునితో జెప్ప । దశకంఠనగుకువచ్చి । కన్యకనుజూచెను । అ
బాలనునాకు । రెండవభార్యగా । పెళ్ళిచేతునునెను । మండోదరిదేవి ।
అదరిపడితామండె । సురరాజసభకేగి । విప్రులనుబిలిపంప । వచ్చిరివిప్రు
లు । తివాసులుపరచిరి । బ్రాహ్మణులుగూర్చుండె । పంచాంగములు చూచె
లగ్నముకుగట్టిరి । శేల్లుముడిచివారు । ఒకప్రశ్నజూచిరి । అష్టమిశనివా
రం । అయిదుఘడియలప్రొద్దెక్కె । చిత్తనక్షత్రమున । సీతపుట్టినదినము ।
విచ్ఛిత్తుఅయిపోను । చిన్నమెత్తునిలువదు । రాక్షసరాజొచ్చి । కనకరా
సులుపంచె । తరుణిసీ నేనిపుడు । కల్యాణమందుదును । అతివయిచ్చట
వుంటె । మీలంకపాడగును । ఆశివనుముట్టిన । అగడియ శిరసులగులు ।
జనకని యింటను । చేడిపెరుగవలెను । నిమివంశకుడు । జనకమహారాజు ।
అతివపుట్టినవెనుక । మరిముగురుడుకరు । ఆదివిష్ణునిసతి । అవుతారమెత్తిం
ది । అపుడుమండోదరి । విభీషణునిపిలిచి । మరదితో జెప్పెను । ఆదివిష్ణుని
సతి । అవుతారమెత్తింది । లంకపాడుఅగును । రాముంతిపుట్టింది । మన
లంకబోగొట్ట । మహాలక్ష్మిపుట్టింది । మందసంతెప్పించి । పట్టుచీరలుదెచ్చి ।

ప్రక్కనపరచిరి । కొబ్బరిపంచదార । పనిబాలకిచ్చిరి । ధూపములుదీపములా
నయినైవేద్యములుయిచ్చె । తల్లికిసమర్పించి । బాలునియెత్తుకొని । పవళించ
బెట్టిరి । మండోదరీదేవి । చేతులెత్తిమ్రొక్కె । శిరిరావణుడునుమి । సం
తసించెజాడుమనె । నల్లగారక్షించు । లంకరక్షించుమీ । అంతటవిప్రు
లు । వికవికనునవ్విరి । లంకరక్షించుటకు । పన్నెండుయేండ్లకును । మగుడి
వచ్చునులక్ష్మి । తాళములువేసిరి । సముద్రమునబడచిరి । సముద్రుడు మూ
డేళ్లు । చక్కంగపెంచెను । తనకు బరువైనట్లు । పాలసముద్రునకిచ్చె ।
యేడునెలలుఅతను । భూమినిపెంచెను । పాలసముద్రుండంత । ఆదిశే
షునకిచ్చె । ఆదిశేషువఅంత । అందముగ పెంచెను । తనకు బలువైనట్లు ।
భూదేవికినిచ్చెను । భూదేవి కన్నడేండు । యిసుకతిన్నెనవుంచె । గురుపు
త్రుడనువాడు । గుణములుగలవాడు । తల్లినివంచిరిని । కావెళ్ళవుంచుకుని
వనములను తిర్పుచు । ఫలములుపెట్టుచు । అరణ్యముమధ్యకుచేర । అంత
టవృద్ధులకు । దాహంబులాయెను । అనపకావు బుర్రతో । వుదకంబుముం
చగా । బుడబుడమనగాను । యేమిటొజంతువని । దశరధుడుబాణంవేశె ।
యెవ్వడోనరుడిప్పుడు । ప్రాణములుతీసెను । వాతల్లిదండ్రులకు । నేనొక్క
తనయుడిని । కళ్ళుయినలేనట్టి కబోదులువారు । కండ్రిదాహముగొనె । తీర్ప
గలేనైతి । మాతల్లిదాహము । మీరుతీర్చండయ్య । శాపంబులిత్తురు । అను
భవించామని । సుమంతుడుశోకించె । నావాడాశోకింప । యింతపాపపు
వేట । యెన్నడూ సెరుగ । బాణంబు తీయుమన । దశరధుడు తీసెను ।
సుమంతుడు తిర్రిశ్వి । బుర్రతోటిసీళ్ళు । రాజాచేతాబట్టి । మాట్లాడకుండాను
దాహమునుయిచ్చాడు । చేతనూతడిముకొని । పుత్రుడూకాదని । హోరములు
పతకములు । అధికముగవున్నవి । నీవెవ్వరో జెప్పు । సుతుడుయేమాయెనని ।
వేటప్రోగమనివేస్తి । సుతుడీల్లెనగిచెప్పె । నీవెవ్వరనియడిగె । దశరధరా
జానెను । ముదుసలులుశోకింప । యినకుండు వేడెను । రాజ్యమంతయుయిత్తు ।
రమణులనుయిస్తు । మిమ్ములనయిద్దరిని । కావెళ్ళవుంచుకుని । వనముల్ త్రి
ప్పుచు । ఫలములకోసిస్తు । అయోధ్యకుపట్నానికి । వెంటబెట్టుకుపోదు ।
యెందరుఅయినను । నాసుతుడగుదురా । ఆదినారాయణుడు । నీగర్భమున
బుట్టు । అపుత్రపుత్రాయని । ప్రాణంబువిడుతుమని భూసురుడు శాపంబిచ్చి ।
ప్రాణాలువదలిరి । దశరధుండంతట । సంస్కారములుచేసి । అయోధ్య
కువెళ్ళె । ఘంటానవృబతులు । భేరీమృదంగములు । రధచతుర్వ్యగములు ।
యుకంగధర్వ్యలు । యెదురుగారాగాను । అవతిలికిబంపించి । చిన్నప్రచ్చు
కురాజా । అంతిపురికేతెంచి । దేవకౌసల్యతో । కడువేగమెజెప్పె । మాకు

వెల్లువ లేవు । బాలుడులేని వెత్తి । చంక బాలల చూచి । చిన్నబోయెను రాజా । చిన్నబోయిన రాజా । చాపపైపవళించె । కౌసల్యమహాదేవి । పతికి పాదములొత్తె । సుమిత్రమహాదేవి । సురటీలు వేసెను । అంతట మహారాజా కౌసల్యతో బల్కె । యెన్ని రాజ్యములయిన । యేలితిని నేనయిన యెన్ని దేశంబులయిన । చూచితిని నేనయిన । పుత్రులు లేనట్టి । పుట్టుదరిద్రున్నయితి పుత్రులు సంభవించ । పుట్టగతి చూపించు । అప్పుడు కౌసల్య । మహారాజుతో యిట్లనియె । ఉత్తరపు భూమిని ఋషివర్యుడున్నాడు । అచటకే చని దెంచు । పుత్రులు గల్గుదురు । పుణ్యాలము అవుతాము । అంతట మహారాజా । ఉత్తర భూమికేగె । ఋషివరుని చూచి । ప్రదక్షిణ నమస్కారము జేసె । రాజును ఋషి చూచి యెన్నడు రానివారు । రాను కారణమేమి । మాకోర్కె డెదేర । మా తపసు పండెను । అంతట మహారాజా । ఋషితోను బల్కెను । యెన్ని రాజ్యములయిన । యేలితి నేనయిన । యెన్ని దేశములయిన । చూచితిని నేనయిన । పుత్రులు లేనట్టి । పుట్టుదరిద్రున్నయితి । పుత్రులు గలుగుటకు । పుట్టగతి చూపుమా । దక్షిణ భాగమందు । రాజఋషివున్నాడు । అచ్చటికి యేగితే । పుత్రులు గల్గుదురు । పుణ్యాలు అవుతాయి । అరువైఆరు వేల । సంవత్సరములకిచ్చట । లేక లేక వారికి । ఒక కన్య జన్మించు । ఆ బాలను పెంచితె మీకు సుతులు కలుగు । యెత్తురో యివ్వరో । సంశయముగా బల్కె । మీవంటివారికి ఇవ్వకాయెత్తురనె । ఆ పవాంలోను । అతివేగ వెళ్ళెంచె । అంతట దశరథుడు॥ అయోధ్యచేరెను । కౌసల్యసుమిత్రి । పతికి యెదురుగవచ్చి పాదంబులు కడిగిరి । సింహాసనం వేసి । క్షేమ వార్తలు అడుగ । సతులతో పతి బల్కె । సతులారా మీకిపుడు । సమ్మతంబ యెవా । మాకు సమ్మతమనిరి । అంతట మహారాజా । కైక నగరకు జేరె । కైకతో తా జెప్పె । అతివరో వింటివా యీ దినమందునా । వసిష్ఠ వాల్మీకులు । గౌతమ జమదగ్ని । అత్రి కశ్యపులు । మహాఋషులు చెప్పేరు । దక్షిణా దిశయందు । రాజఋషివున్నాడు । అచ్చటికి చను దెంచిన । మనకు పుత్రులు కలుగుదురు । పుణ్యాలము అవుదుమనె । పతిమాటవిని కైక । అసరిపడి తా నుండె । అంత కౌసల్యనగ । అతిపరాక్రమశాలి । కోరకొడుకుల గంటె । గొడ్రాలి వయివుందు । అదలించి రాజును । అంతలికి తా బంపె । చిన్నబుచ్చుక రాజా । నగరిలోకే తెంచె । రాజతో కౌసల్య । అరళ్ళు బెట్టుకడి । అతివ నమీరిపుడు । బుజ్జగించి చేరి । ముద్దుగా అడగండి । వశిష్ఠ గౌతములు । కైక నగరకు వచ్చి । అడిగిన ధనమిత్తు । అతివరో నీకిపుడు । కోరిన ధనమిత్తు । కోరిన నగలిత్తు । కోరికలన్నియు దీర్తు । కోపలిసికిపుడు । ఓ కైకకి అయినాను । పుత్రులు పుడితేను । రాజ్యమునకధి

పతులు । రాజుల్లుశవుతారు । నన్నుపుట్టగరాదు । నాథుడా నీవిపుడు ।
నన్నుఅంటగరాదు । ప్రాణనాథాయనె । వశిష్టగౌతములు । వెకవెకనవ్వెరీ
చిన్నబుమ్మ్రులురాజా । తననగరుకేతెంచె । నాకువశమూకాదు । నల్లరా
యియిది । పాషాణమునిపల్కె । రాజుచేశినపుణ్యం । ప్రాప్తఫలమిట్లుండె ।
మగువచేసినపుణ్యం । మరియామునుంచిదిఅనెను । అప్పుడుకౌసల్య । కైకనగ
రుకువచ్చె । చెల్లెలారమ్మనె । ముద్దుగుమ్మరావె । మూఢపభాగ్యమురమ్మనె ।
అక్కమాటలువిని । కైకతామండిపడి । అక్కరోకౌసల్య । అతిపరాక్రమ
శాలి । కోరికోమకులగంటె । గొడ్రాలవయివుండు । పట్నంపునీకేలు ।
కానిపను ఆయివుండు । అపలించి కౌసల్యను । అవతలికిపంపించె । చిన్న
బుమ్మ్రులుచేడె । రాజుచేసినపుణ్యం । ప్రాప్తఫలమిట్లుండె । తననగరుకే
తెంచె । పతితో సుమిత్ర । కైకదగ్గరకొచ్చి । రమణీవిరమ్మని । రహస్య
ముగజెప్పె । చెప్పినస్త్రీవనీవు । చెంపలుకొట్టేస్తు । సుమిత్ర చెప్పగా । సువ
తిసమ్మతించె । మందరతోకూడ । తరలివత్తుమనెను । రాజు బావాడమ్మ ।
లక్ష్మిమీదేసుమి । రాజుతోకూడాను । రథముమీరెక్కండి । కాలినడకవ
మేము । కదలివస్తామన్న । కాంతలారమీరు । కాలినడకవస్తె గడియలో
వత్తునని । కైకప్రయాణమాయె । సువతివొప్పెనని । సుమిత్రజెప్పెను ।
కౌసల్యతోజెప్పె । కైకమహాదేవికి ।। యేబుద్ధిపుట్టునని । అప్పుడుకౌసల్య
ఘనిహార్లబిల్పించి । రథముతెప్పించుమనె । ముత్యాలచేరులు । పగడాలకు
చ్చులు । నీలాలతోరణం । వజ్రములదాపించె । రథమును తెచ్చిరి । కౌస
ల్య కెరిగించె । కైకనుబిలిపించె । రాజుకప్పగించె । అప్పుడుకౌసల్య । ఘ
నిహార్లనుబిలిపించి । చాటించుమనిజెప్పె । పట్టుచీరలకుంవ పదికోట్లరమ్మ
నిరి । ముట్టజాలకుంవ । మూడుకోట్లరమ్మనిరి । తలగడిగిరమ్మనిరి । పసుపు
నూనెలుపోసి । ముట్టజాలకుంవ । మూడువేలొచ్చిరి । భమిడికవదంపరచె ।
గురములు తెప్పించిరి । భమిడిపల్లంవేసె । రాజునుకైకన్న । దంపతులు
రథమెక్కి । జయభేరివేసిరి । జగమెల్ల మ్రోసెను । ధనరాసులుతెచ్చి ।
కౌసల్యతాబట్టె । పసుపుకుంకుమపళ్ళు । సుమిత్రతాబట్టె । అనసూయరుం
ధతి । అహల్యాభాయులందరును । ముతయిదువులువచ్చె । రామచిలుకలు కెంపు
పేరుతో యెదురయ్యె । వేశ్యస్త్రీలువచ్చె । పూర్ణకుంభములువచ్చె । గరు
త్మంతుడువచ్చె । శకునంబుదీర్చెను । మంచిమీళకునాలు । మళ్ళవద్దుపైనం
అందలములుయెక్కి । అంచంచమజిలీలు । పన్నెండుగడియలకు । పట్నం
బుబయలుదేరె । అప్పుడుకౌసల్య । సుమిత్రతోబలికె । రాజపత్నులంతా
ము । కైకదాసీనుమనె । అప్పుడుసుమిత్ర । అక్కకుమొక్కెనను । మందర

తోకూడ । ముగ్గురబానిసలం । అప్పుడుకైకమ్మ । రాజుబల్కెను । సపతు
బుయిద్దరు । అందలముతెక్కిరి । జోడుపల్లాకీలు । జాడలుతీయించె । అ
ప్పుడుదశరథుడు । భార్యతోయిట్లనెను । యింతరాణువలోను । యింతులు
నడచితే । నీకుసమ్మతమేన । సమ్మతిగానుంటె । అయోధ్యయేలించు । అ
ప్పుడుమహారాజు । సతితోడబల్కెను । వశిష్టవాల్మీకి । గౌతమకశ్యపులు ।
యివ్వరుచెప్పరు । రథమునుమళ్లించిరి । తేరువత్రించిరిగా । అంతటమహా
రాజు । కాపల్యనుజేసి । మనకుహోదులాయె । మళ్లినవిపయనాలు । కైక
పోలుచేత । కార్యమ్ముకాదనిరి । యింతపోరూతోను । యింతినీతేలేను ।
అయోధ్యకుమనము । తిరిగివెళ్ళితేను । అష్టవరిచ్చించచ్చు అప్పుడుసుమిత్ర
పెనిమిటితోయిట్లనెను । చెల్లెలుకైకమ్మ । అతిపరాక్రమశాలి । మంథరవి
నకుండ । మనవిచేసి ఆపెగండి । అప్పుడుమహారాజు । కైకదగ్గరకేగి ।
మందరలేదనిరాజా । ముద్దియనుఅడిగెను । కోపనధనమాయిన । కోమలీయి
త్తునని । పతిమాటవినిసతీ । భమిడికములనుదెచ్చె । బంగారు పట్టాభాద్రశ్రీ
కారముపెట్టి । రాముననవాసము । భరతు పట్నంగట్టు । సదురాజుగోంష్ట్ల
వివాహిసె । కాగితంబుమ్ర్పు । అకైకమహాదేవి । చిటికనవేలితో । తేరు
యొత్తవసమ్య । రథముతానడిపించి । శాంత పట్నంచేరి । దమయిపూ
ర్పుండె । మునులుఋషులువచ్చె । భూపతులువచ్చిరి । రాజావందనంజేసె
దశానతాగాలు । మీగర్భమునబుట్టు । రాజ్యమునకధిపతులు । రాజులయిప్ర
ట్టెదరు । వారిదీవన లంది । శాంతపట్నంవారు । రాజా రాణునజాచి ।
శాంతనుయెత్తుకుని । కోకిలాదేవొచ్చె । యేరాజ్య మేభూమి । యేమి వంశ
మువీూటి । అర్కవంశంబనె । అయోధ్య రాజనె । ముగ్గురు భార్యలతో ।
రాజ్యములుయేలితీ । నాకుసంతతిలేక । శాంతకోరకు వస్తిమి । శాంతమ్మని
స్తేను । కొడుకులు పుట్టుదురు మేముపుణ్యుల మవుతాము । అమాటలువిని ।
గుండెసుఖులగుని । మూర్ఛతోమునిగెను । మరిమూర్ఛతాదెలసి । నిన్ను క
న్నాతల్లి । నిన్నెట్లుయిత్తును । నిన్నుయిచ్చి నేను నిముష మోర్వగలేను । ఆ
దురుచుబెదురుచు తడబడబడుచు । తననగరుకేతెంచె । అప్పుడుమహాముని ।
తనజపముచాలించె । కోకిలాదేవెళ్ళి । ఋషితోనుజెప్పెను । అర్కవంశంబట ।
అయోధ్యరాజట । ముగ్గురుసతులతో । పుత్రులులేకను । శాంతనాయిమ్మ
నిరి । శాంతనుయిస్తేను సంతతికలుగునట । సరిమాటవినిరుషి । వాంకాయలై
మంచి । అనవాళ్ళుమీరు । వొదిగివుండగలేరు । అశ్రినుంబూనోడు । దా
గివుండమామనె । అవతలకుపోకేల । అవళ్ళుపడనేల । శాంతనూ దాచండి ।
దిష్టిదీయించండి । గమికలిమ్మవద్దు । ముగ్గురి భార్య

లతో । మునియాశ్రి మంజేర । మందు వేసవిలోను । యెండబడిన స్వామి ।
ప్రాణంబుపోయెను । తరువాణ్ణిదాహంబు । త్వరలోనుయివ్వండి । తలుపు
లుతీసిరుషి । కమండలంలోది । గంగబట్టుకువచ్చి । దాహంబు యిచ్చెను
పిమ్మటదశరథుడు । ఋషిపాదములాబడె । యెంతపదవిఅయిన । దైవంబు
యిచ్చాడు । సంతతిలేదిపుడు । పుత్రిసంతతియిచ్చి । వంశంబు నిల్పుమి ।
మా శాంతిసిన్తైను । మాకుసుతులూకల్లు । గుండెగుబులుమని । రాజాతోరుషి
బల్కె । అరుసదకేళేండ్లకు । ఒకబాలజన్మించె । అబాలనిచ్చియు రొమట్లు
తాళగగలను । ఆడవారీమనసు । అలవిగాదనిపల్కె । కౌసల్య సుమిత్రి
రుషిపాదాలపైబడిరి । నమ్ముగన్నాతల్లి । మామనవివినవమ్మ । మహాలక్ష్మి
వెళ్ళండి । కదలనివ్వరవారు । నిలవనివ్వలువారు కోకిలాదేవిని । రాజభా
ర్యలువిడకె । రాజారాణివఅంతే । పదపదవనుచును । కైకదోడుకువచ్చి ।
ఆశ్రిమంబునవుండె । చెట్లచాటునవున్న ॥ తల్లిబిడ్డలజూచి । తిరుణ్ణి లిద్దరు
మొక్కె । శాంతినయివ్వమని । రుషికాంతినడిగిరి । ఆరవై వేలేండ్లకు । మా
కుఒకబాలపుట్టెరి । అబాలను యిచ్చి । యెట్లువేముందుము । కని గొడ్రా
లవుదుమా । కాంతినామీకిచ్చి । అప్పుడు సుమిత్రి । కోకిలాదేవితో ।
నలుగురముపోతల్లి । ఒక్కగర్భమునపుడితిమి । మీపద్ద వుంటేమి । మావద్ద
వుంటేమి । నలుగురికూడుకుని । అయోధ్యకువెడుదాము । అంతిరుషిపత్ని ।
పతిదగ్గరకువచ్చి । అవవారితోను । అందరుపచ్చారు । అతివనుయివ్వకుంటె ।
భూజనులువొప్పరసె । అమాటవినిముని । అతికోపముతో బల్కె । అతివని
తునని । అందరుతో చెప్పితివా । పతిమాటలువినిసతి । మరలి ఆశ్రిముచేర ।
కౌసల్యనుజూచి । మగవారియిష్టమునె । యిద్దరుమరివెళ్ళి । రుషిపాదములబ
డిరి । మానికిదయవచ్చి । శాంతినుతాబిలిచి । రాజాచేతిలోవుంచె । చెయ్య
ప్పగించెను । తల్లినీవువెళ్ళి । తమ్ములాకెత్తుకా । అయోధ్యపట్నములో ।
ఆడపడుచువుగమ్మ రాజభార్యలబిలిచి । చెయ్యప్పగించెను । కాయకూరల
తోను । పిండివంటలతోను । పాయసాన్నమును । పణతులువడ్డించిరి । రా
జాపరివారములు । మహాపురుషులుఅంతాను । ఆరగించిలేచి । హస్తములుక
డిగిరి । కర్పూరవిడెంబేసి । కోకిలానహోముని । వగవహాగిరివారు । పరివా
రమునకంత శాంతనప్పగించె । శాంతిరేఖలుచూడ । వసిష్టుడూవచ్చె । అ
మ్మరమ్మనిపిలువ । అతివనవ్వినవవ్వు । చంద్రికిరణంబాయె । అతివనాబిలి
పించి । వసిష్టుకూడాపించె । శంఖుచక్రముగలదు । కౌసల్యకూతురికి । వెల
దివెన్నెలలోను । వెన్నచక్రముగలదు । కళ్ళసిరియుగలదు । కౌసల్య తనయుం
నకు । ఆతివవచ్చిన వెనుక । మరినలుగురుడతారు । అసురసంధ్యాకాళ । కుక్ర

వారముపొద్దు । అతివపుట్టినదినం । అత్తవారింటికిని । సీతగడియవుండదని । అయిదవవత్సరంకంటె । అతివమానగిరినుండదని । అయిదవవత్సరం । వచ్చి తొమ్మిదిరోజాలాయె । బాలకుమేమిప్పుడు । తొడుగులుంచాలేదు । పన్నెండు లక్షణాలవి । తొడుగుచేయించాము । బాలతొడుగులియిచ్చె । పచ్చలపతకమిచ్చె । శాంతకల్యాణమునకు । బంగారునగలిచ్చె । బాలతొడుగులియిచ్చె । యింద్రనీలపుమణులు । చంద్రికాలువయిచ్చె । కెంపులఅక్షతలు । భమిడిపేళ్ళగంప । బంగారుభాషికం। నవరత్నపళ్లెంబు మధుపర్కములియిచ్చె। మంగళసూత్రము । యేడువారపుసొమ్ము । పుత్రరజంధ్యంబు । అల్లునిఅరణాలు । అగలత్తులుయిచ్చె పట్నపుయేనుగను । మీరుమాబాలకుయివ్వమనె। యింతసొమ్మిస్తినీ । యింతినీమాకిస్తి । కన్యదానంచాలు । మాకుపాత్రంలేదాయె । మాగోత్రినామముతో । కన్యకానంబుచేయుకీ । అప్పుడు కౌసల్య । దశరధుతో బల్కె । యింతసొమ్మిచ్చారు । యింతినీయిచ్చారు। వారికిమనమేమి । యివ్వవలెననివల్కె । అప్పుడుమహారాజు । కౌసల్యకిట్లనెను । కోకిలాదేవొక్క । కాలిమట్టెలువిలువ । మనరాజ్యమున్నదా । పళ్ళెంలో ధనంతివ్వ । పట్టుచీరలువుంచి । కౌసల్యచేనంది । దేవికివ్వగరాగ। సరమాంసమమ్మమూ । నాతిరోసీకిప్పుడు । కోరబిక్షంబెట్టు । కొంగుబట్టెను శాంత । పుత్రబిక్షంబెట్టుమని । పుత్రికను అడిగితిరి । పుత్రికనుయి సీమి । పచ్చిబాలింతివు । వడిబియ్యముకడుము । మహాముని నగరిలో । కనకపీటలు వేసి । పట్నంపుదేవులను । యిద్దరినిపిలిపించి । అకట్టుకట్టించి । శాంతను బిలిపించి కౌసల్యకప్పగించి । వడినివియ్యమువుంచి వచ్చిబాలింతలు । పచ్చనక్షింతలు । పందిళ్ళచల్లండి । నవ్వుచుకౌసల్య । పందిళ్ళచల్లిరి । అప్పుడు దశరధుడు । కౌసల్యతో బల్కె । యింతదక్కనిచేడె । యీజగములోలేదనెను । యెవ్వరికియిత్తునని । ఆలోచించెనురాజు । శుభముహూర్తము వారు । ఋషిచూడంగానె । పట్నపేనుగుదెచ్చి । హౌదానువేయించి భమిడిపచంపరిచి । శాంతతోడుకువచ్చి । అంబారిలోవుంచె । జయభేరి వేసికి । జగమెల్లమ్రోగను । కోకిలాదేవపుడు । కూతురికిదిగులాందె । ఆటప్రాయమునాడు । ఆటచూడగలేదు । పాటప్రాయమునాడు । పాట చూడగలేదు । వేకుజామునలేచి తద్దివుండాలేదు । విత్తనములేకుండ వకరికి విత్తనంబెవెతిని । మొక్కలేకుండాను । మొక్కఒకరికియిస్తి । వీధిలో విస్తరి । ప్రాప్తమారాయెనుమాకు । అప్పుడుమహాముని । తనసతినిఓదార్చి । పందిళ్ళలోవున్న కైకమ్మనుజూచె । అద్భుతంబునవుషి । అక్కైకనూజూచి। అమ్మమిమ్మనమరచి । అందరూయేగిరా । కొమ్మనమ్మనివిలిచి। శాంతమ్మను

చేతికిస్తు । కూతుర్నియిచ్చియూ । కుర్రయువాంగావు । పెదబొబ్బలు పెడుతు । రాణి వహించెను । కైకమ్మట్టనంటె మెరచిపెళ్ళవద్దు । పరిజనము నులపి । సుమిత్రినుబంచె । కౌసల్యనుబంపె । యిద్దరూ పెళ్ళపుడు । కైకదోడుకవచ్చె । రాజుకవ్వించె । దంపతులు యిద్దరు । మగడీరధము యెక్కె । సతులుయిద్దరు । అందలములెక్కిరీ । పన్నెండుగడియలకు పట్నంబువెడలిరి.

శాంతను తీసుకొని దశరథుడు పురివెడలుట.

ఆడుగడుగున జేరిలె । మేజవాణ్ణీతో । పికేపదూరంబు । దాటి వచ్చిరవారు । అయోధ్యపట్టనము । అందరువచ్చిరీ । జగమెల్లమ్రోయగా । జయభేరిమోయించె । తక్కువచ్చెనాని । తక్కభేరిమ్రోగె । కైకరాజుకూడి రథములడిగ్గిరీ । కైకనగరికిజేర । సతులుయిద్దరు । అందలంబులుదిగిరీ । కోడిమ్ముందట । యేనుగనఆపిరి । ముత్యాలహారతుల । మంగళలుయిచ్చిరీ । రత్నహారతులు । వారాంగనలుయిచ్చె । శాంతను తోడుకొని । దశరాజుతావచ్చె । అయోధ్యపట్టణానికి । గద్దెచీరలు యిచ్చె । దశదానములు జేసె । మహారాజునగరిలో । కనకపీటలుపరచె । యిద్దరుభార్యలు । శాంతను తీసుకవచ్చి । మహారాజుకిచ్చిరీ । బంగారుపళ్ళెములో । పాలుపోసిరి । ఆదిలక్ష్మికి తానవని । సామకరణము వ్రాసె । అరుంధతిఅనసూయ । హారతీయిచ్చిరీ । పట్టుచీరలను । పదమూడులా యిచ్చె । చీరలుకట్టుకొని । పసుపుకొమ్మలు యేగి । దినదినంబున శాంత । దీప్తి పెరుగుచునుండె । కన్యపెరుగగా వారికి । కంటకంపుయిట్టోచె । ఋష్యశృంగుని తెచ్చని । మహారాజుతో బల్కె । యింద్రుడేమియిత్తునా । అప్పుడుకౌసల్య । మొమ్మివిచారించెను । ఋషితోనచెప్పవలె । దశరథమహారాజు । మౌనితోచెప్పెను । గొప్పవారియున్న కొడుకులపుడతారు । మీరుపుణ్యములు అవుతారు । సత్యవ్రతముకింద । తపసులా వున్నాడు । బొట్టను కొమ్ముండు । ఆయనిపిలుచుకవచ్చి । శాంతను యివ్వండి । కన్యకథయమగను । శాంతనివ్వనని । అప్పుడుకౌసల్య । మహారాజుతోబల్కె । రఘుడనీవు వినుమని ఋషియుచెప్పిననట్లు । మహామునికి యివ్వండి । సరిమాటకనిపతి । అప్సరసలబిలపించె । అప్సరసస్త్రీలు । అయిదుగురువచ్చిరీ । అడిగిధనమిత్తు । కడియకుక్రివారం । ఆఋషియుండెపొద్దుకు । వాటికోజకమీరు । అల్లుడ్నితేవలెను । సత్యవ్రతముకింద । పొదరిళ్ళవున్నాడు । దుప్పివలెవుంటాడు । బొట్టను కొమ్ముండు । ముంగండపుచెక్క । మహారాజుతానిచ్చె । సమపురకమాశన్య । దశరథుడుతానిచ్చె । అప్సరసస్త్రీలేగి । వనమంతా

వెదకిరి ।. ఆడుచుపాడుచు । అరణ్యమంతా వెదకి । కొలనుదగ్గిరజేరి । కొమలులు ఆడిరి । ఆనందడోలని । కన్నులుతెరచియు । కన్యలనుచూచి । రెండుకొమ్ములువుండె । వీరెట్టితపసులో । ఏపూజచేసిరో । ఆశ్చర్యమునుబొంది । రాజుఅల్లునిజూచి । రమణులునవ్విరి । మగవసువుకాలెను మాట్లాడనేరదు । పారిటాకులదెచ్చి । కట్టుమనియిచ్చిరి । తియ్యనిభక్ష్యములు । తినిపించిరివారు । రాజుయిచ్చిననగలు । రాజుఋషికిచ్చిరి । కంఠమాలములపుడు । ఋషిఅలంకరించెను । మల్లెపూవుపాన్పు । మగువలుపరచిరి । మంచిగంధముతీసి , ఋషిచేతులకుపూసి । అత్తరువుపన్నీరు । మేనునఅలదిరి । సంసారమర్మములు । సఖియలుజెప్పిరి । రెండుకొమ్ములుమీకు । యేరాజుయిప్పించె । యీశ్వరుడుయిచ్చెనా । బ్రహ్మయునయిచ్చాడ । గొప్పఋషులముఅనే । దండకారణ్యమున । వయినాలు ఆయివారు । పారిపోవుచునుండె । ఋషియువెంటాలగిరి । కూడవత్తునననెను । అయోధ్యకువెడలితామనీపురవద్దనిరి । వొంటిగానమువలో । ఒకగడియనిలువనను । అప్సరలావెంట । వచ్చుఋషికదలెను । ముగ్గురుకన్యలు । మునితోనువుండిరి । యిద్దరుకన్యలు । రాజుదగ్గిరకేగి । అతికష్టపడ్డాము । అల్లుణ్ణితెచ్చాము । అప్పుడుదశరథుడు । అతిసంతోషమునపొంగి । చక్కనిఋషియని । ఆచెలులంతాజెప్పె । చక్కనివాడని । చెలులుసంతోషించి । అతిపరాంతమ్మకు । తగ్గరుజేరాడ । కౌసల్య సుమిత్ర । కన్నీరుబెట్టిరి । కూతురుచేసినపుణ్యం ఫాత్రితఫలమిట్లుండె । అల్లుడుచేసినపుణ్యం । మరియేమంచిదిఅనెను । దశరథుడువెళ్ళి । ఋష్యశృంగునిజూచి । సముద్రునివలెపొంగి । యింతచక్కనివారుడు । యీభూమిలోలేడు । వందనముచేసిరి । దీవెనలుతాయిచ్చె । వివాహకార్యంబు । మీకుకావలెనయ్య । రాజకన్యయితేను । రమణినీవద్దనవెను । నాతనయశాంతిని । నీకుయిచ్చెదననెను । పుత్రకామేష్టిచేయ । పుత్రులుపుడుదురనెను । రాజుఅల్లుడుమీరు । రాచకట్టుకట్టండి । బంగారుదుస్తులు । నిలువుటంగీలును । రాజుఋషికిచ్చిరి । ముస్తాబుచేసిరి । నిలువుటద్దమ్ములవుంచి । అలంకరించిరి । దశరథునకుచూపించె । పానకపుకావిళ్ళు పదివేలుతెచ్చిరి । ఋషియురాజువచ్చె । సతులుయిద్దరువచ్చె । జయభేరిమోయించె గంధంబుపూసిరి । గంధపడిజల్లిరి కట్నాలుయిప్పించె । రాజుఅల్లునితోను । బంధువర్గంబెవరు । తల్లెవరుతండ్రెవరు । పూరేది పేరేది । వివరించువనిపల్కె । తల్లితండ్రినియెరుగ । పూరెరుగ పేరెరుగ । అంతటాదశరథుడు । వశిష్టునిబిలిచి యెవరిసుతులనియడుగ । ఋషిపల్లెలోపల । మాండవ్యమహామునికి । సుతులువీరనిపల్కె । వారికిమనమిపుడు । లేఖలు

వ్రాయవలెను । బ్రాహ్మలనివ్రాయుమా । రాజులవిన్నసితే । మనవిడిదికి వస్తారో । రాకోయనిసంశయం । మహామునితో కూడి । మంచివేళ సజాది లేఖలు వ్రాసిరి । యేమనివ్రాసిరి । శ్రీవేదమూర్తులు । సుజనపూజనపరులు షట్కర్మనిరతులు । మాండవ్య మహాముని । దానశాలికిఅనుచు । అయోధ్యాధ్యయేలేటి । దశరథమహారాజా । అనేకవందనములు । మీరిన కూడ ఋష్యశృంగునికి । తనయ శాంతనుయిచ్చి । విదియశుక్రవారం । ఆయనుషియాలపాద్రక్కి । అశ్వనీనక్షత్రయువ । మిథునలగ్నమందు । పరిణయంచేతువని నాటిరోజుమీరు । పరివారముతోను । దగ్గనమ్మనుమను । ఎచ్చినీంత్కింతలు మాయందిర్ఫ్లేవద్దు । మాపెయెత్తుసామ్ము । మగువచూతేవద్దు । అనుచులేఖలువ్రాసి । లేఖలనుపిచి । మహామునులకుయిచ్చె । మహామునులంతటా । ఋషిపల్లెకువెళ్ళి । లేఖఋషికివ్వగా విప్పిచూచునతడు । మహామునులతో చెప్పె । తనకూతుఋష్యశృంగునికి । రాజుకూతురూనితునని । విదియశుక్రవారం । శుభముహూర్తమునందు । శుభములాడకూడగా । అనుగడెలపొద్దు । పరిణయంచేతునని । నాటిరోజుమునల । అందరిని రమ్మని । వాచపిల్లనుతేర । రాణి అక్కరలేదు । సద్దనీమనమిప్రుడు । అప్పుడుఋషివరుడు । మహామునితో చెప్పె । రాజఋషికూమాతెలా । మహారాజానీకుయిచ్చేరీ । పుత్రికామేష్టిచేయిస్తే । ప్రకుపుపుసతాగ । వారుపుణ్యులు తగుగురు । అప్పుడుమహాముని । మానతచకుడు । ఋష్యశృంగునికి । మహారాజుకూతురు । విదియశుక్రవారం । ఆయనుషియలపాద్రక్కి । పరిణయంచేతురట । నాటిరోజుకుమునల । అందరిరనిమ్మనిరి । యేనాటిఋష్యశృంగుడు । యేనాటితనయుడు । అయిదునెలలబాలుడు । అడవి తపసుకు కువెళ్ళి । నాటినాడినిమీగ । నేటికితెచ్చితిరి । అప్పుడుమహాముని । మహాదేవికట్లనెను । అంతవారిబిడ్డ । మానమేమి పెపతాము । మొన్న పొద్దుటివేళ । వ్రాసినాయనంలోవి । మాట్లాడనూతప్పింబు । నాదగ్గరవున్నవి । నాతికిపెడుతెన । గుంషుముత్యాలపసత్తు । కూతురువప్పమండె । అదిపుట్టినుపచ్చి శాంతకుయిస్తాను । నాచెవులమద్దికాయులు । కోడలికియిస్తాన । మొన్నప్రొద్దుటివేళ । మూసివాయనంలోన । మేలిమిమ్మెయచీ । అచీరయిస్తానండి । అప్పుడుమహాముని । తనపతికిట్లనెను । అంతవారిబిడ్డ । ఇంతతేలికసామ్ము । రాజఋషిఅనగాను । లక్షలకుఅధికారి । దశరథులునగరందు । దశావతారులు । ఋషిపల్లెవారు । పెళ్ళికివెడుదురు । నల్ల పూసలచేర్లు । తలతలావచ్చెరి । పసుపుకుంకుమవళ్లు । పళ్ళతులపట్టిరి । పండుటాకులు । కాంతలుపట్టి వేదగోష్ఠులతోను । విప్రులుతరలిరి । వెళ్ళవారువచ్చిరని । రాజుతో చెప్పిరి

పరిరాజాలూకాదు । మర్యాదలుజేయు । నేనువెళ్ళగరాదు । రాజఋషినేను
మని । దశరథుడూజెప్పెను । అప్పుడుమహాముని । అతికోపమునబల్కె ।
నాగురునిబాసే నేనువెళ్లుదునయ్య । పానకపుకావిళ్ళు । పదివేలుబట్టుకొ
కౌసల్యసుమిత్ర । రాజఋషిఎదురువచ్చె । జయభేరివేసిరీ । జగమెల్ల మ్రో
యగా । కంచుభేరివేసె । కదలికజేసిరీ । మహారాజామహాముని । విశ్వాంతు
డునుజేరె । మహామునికివందనంజేసి । అప్పుడురాజఋషి । విశ్వాంకునితో
బల్కె । ధారపాత్రబట్టుకుని । మాకుపాత్రమూడొంకెను । అన్నిటికంటె
అధికంబు । శాంతనూయిచ్చితిరీ । గంధంబుబూసిరి । గంధవడిపల్లిరీ । క
ట్నంబులిచ్చిరీ । విశ్వామిత్రులవారికి । విడెమెల్లజూపించె । తనకూతుర్నికౌగిలించి
రమ్మణిచ్చెనువసాగె । కుప్పలుగకన్నీరు । తెప్పలుగపారెను । మహామునులు
ఋషులు । రమణితోచార్చి । అబ్బరింజేసె । అల్లునితోకొంచి । కౌసల్యఅ
ల్లుడు । కాశిపైనారాని । దేవికిదిగకుండ । మహారాజానిలుచుండె । కాశీ
కివెళ్ళేదు । మాకన్యనిస్తాను । అప్పుడురాజఋషి । మహారాజుతోజెప్పె ।
చెయిపట్టిచెప్పెను । శకునముకాదు । గడ్డంబుపట్టుకుని । బెల్లపుగడ్డ
పెట్టి । బ్రతిమాలసాగెను కాశివెళ్ళడు । మాకన్యనుయిస్తాము । కౌసల్యఅ
ల్లుడు । విపదియిక్కువెళ్ళె । జాముగాత్రివేళ । రాజాసంకల్పించె । కౌసల్య
సుమిత్ర జలకమాడివచ్చిరీ । శ్యాంత ప్యాణముకు । యింద్రనీలపుచాయ ।
చంద్రకాంతపుళాలు । కెంపు అక్షతలు । తట్టలతోవుంపించె । భమిడిపెళ్ళి
గంప । ఎండటకువుంపించె । నవరత్నపళ్ళెంబు । కాళ్ళుకడుగనుబెట్టె । బం
గారుభాషికం । నూటవకాళ్ళసుం । నానుతోసూత్రంబు । ఉత్తరజంధ్యం
బు । వుంగరంబుంచిరీ । అల్లునికిఅరణంబు ఆకలక్ష యిచ్చె । పదివేలమా
హిరీలు । మధుపర్కమూలిచ్చె । వశిష్టుడూవచ్చి । పెళ్ళిగురువేసిరి । ఓగురు
పెట్టించిరీ । కన్యాకన్యకా । భమిడిమూతుదుదెచ్చి । కుంకుమచక్రగజేసి ।
కులదేవతనువుంచె । వశిష్టునితోవచ్చి ! సూత్రధారణంజేసె । కింటెలుపతక
ములు । కానుకవుయిచ్చె । ఆ ఋషులువచ్చి । శాంతనుపెళ్ళికూతురినిజే
సిరీ । పసుపుకుంకుమయు । కాటుకలుదిద్దిరీ । అంతటమహారాజా । కౌసల్య
తోబల్కె । కన్యకునిష్టితగులు । పెద్దబొట్టుంచండి । పెద్దబొట్టుపెట్టిరీ ।
చెక్కిటచుక్కవుంచె । కాటుకలువుంచిరీ । గంపలోనుంచిరీ । అప్పుడు
రాజరుషి । అతంతుజరిపించె । మహారాజారాణులు । పన్నెండులక్షలు । రా
జరుషిసైన్యంబు । యిరువదీలక్షలు । పట్టపేనుగుదెచ్చి । అంబారివేయించె ।
భమికికనచంబరచె । ఋష్యశృంగునిదెచ్చి గజముపైనెక్కించె । అంగనలువ
చ్చియు । హారతులుయిచ్చిరీ । మహారాజానగరులో । కనకపీటలువేసె । వ

ఘూవరులను । అనీనులను జేసె । దీవించి కౌసల్య । దంపతుల పైజల్లె । పచ్చనక్షింతలు ।
దంపతులు శిరసంటె । అడిగినదియేగినా । అయోధ్యలోనున్న । ఋషిపత్ని
లావున్న । శాంతభామమిారి । అంతటఅల్లుడు । అత్తగారితో ఇట్లనె ।
అడవాతోన । మట్లాడనేరాదుగ । అప్పుడు కౌసల్య । దశరథునితో జెప్పె ।
సఖితో సన్నెసముడు । సమ్మతించుడు అతడు । అంతటను మహరాజు । రాజ
ఋషితో జెప్పె । అంతట రాజఋషి । నియ్యంకనితో జెప్పె । ఋష్యశృంగుని
తండ్రి । గొడ్డపోవారు । కోమలిని దెచ్చె । వారసమ్మతించెను । మంటపద్రి
యనిబెక్కె । బంగరపీటపై । రాజఋషినుంచె । దీవించెకౌసల్య । దంప
తులిద్దరిని గాంచె । జలతారుడాంచిరి । నీలంపుకొల్లెరి । పీతాంబరములిచ్చె । నల్ల
పట్టుచీర । శాంతకుకట్టించె । పన్నెండుపేటల । బంగారు దుగలువుంచె ।
నెలికేశకంఠం । పొలికిమెంకరంచరి । కంటె బెట్టితి । కన్నెదివించెను ।
కన్యాకోట్లకిజాడె । సొమ్ములుచేదారె । చంకబెట్టురజా । కన్యకాపామణి
కిచ్చె । కన్యకంఠమున నుంచె । రవిరజతోబెర్కె । మంగళ్రస్నానముతో ।
కన్యాధారపోయ్యండి । గారీతపస్సునవారు । శాంతనడోడుకమిచ్చిరి । కన్య
కిల్లికిఫ । గంగులాకుర్రోనను । కొల్లెపెల్లలు కొమ్మచేతయిచ్చె ।
నోట్లకిముత్యవాడు । నీకుపరదాయనసె । స్వర్ణపద్రనమిది । కంకణంగ
ట్టెన సతులవారికిచ్చె । భూమి పంచిపెడగ । ఇలపైనెపట్టుచీర । నాబా
అయినాన । శ్రీముఖనామంతో । పణతిగిధారపోసె గోదానంజేసె ।
భూదానంజేసె - సువర్ణదానంబు - సాలగ్రామదానంబు - వహిర జాజే
సెను - పీటలపైకూర్చోని - శాంతనతోడుకొచ్చె - కలుభుష్టంబేసిరి -
రాజతోడుకూని - శాంతమపూజించిరి - కరోమాణిక్యంబు - కౌసల్యకు తరి
కిచ్చె - శాంతకిరసునవారు - కాడికిరపాసిరి - జీలకర్రబెల్లంబు - ముని
చేతికియిచ్చె - కన్యకిరసునబెట్టించె - కన్యచేతవారు - జీలకర్రబెల్లంబు -
మునిశిరసునంచిరి - భరద్వాజులవారు - కన్యదానంజెప్పె - అప్పుడు
రాజఋషి - అల్లునితో జెప్పె - కరోమాణిక్యంబు - శాంతసొమ్మునిబెర్కె -
కరోమాణిక్యంబు - కోడలియువుంగ - పెడనస్వవరములు - శాంతకుయి
సుంచ - కట్టనపట్టంబు - అడవదుచకుయిమ్మ - పదివేలసొమ్ముతో - ప
ట్టిపుధారవోసె - నవరత్నముతోచేసిన - కళ్యంబు ఇచ్చిరి - వధుపర్కము
లు ఇచ్చె - నవ్వుచునపాముని - అల్లునికిగట్టించె - వుంగరముజంగ్యంబు -
మహారాజయిచ్చెను అల్లునికి అరణంబు అరలక్షలు యిచ్చె - అప్పుడువహా
ముని - రాజఋషికిట్లనెను - వహామునివినండి - వనతింతునడపండి - వారి
తండేవిషా । వరుసనడపండయ్య । మామిడాకుదెచ్చె । మగువమెల్లోకట్టిరి ।

శుభమూర్తములు । ఋష్యశృంగుడు కట్టించె । పట్టెముతో తలంబ్రాలు । రుషిచేతఁబట్టించి । మూడుదోసిళ్ళయిన । ముగుద శిరసునవుంచె । కన్యచేతావారు । శాంతునిశిరసునసుంచిరి । సతిఓంక ఋషిఁజూచి । యింతచక్కనిచెడే। యీ జగములో లేదు । అడవికవెళ్ళినా । అయోధ్యలో వున్న । రుషిపల్లెలో వున్న । కోమలినివచె నసె । లాజలోయుటకు । రాజాను బిల్చిరి । అంతట అవపోరాజా । లాజలూతబోసె । కట్నంబుకోరెను । అప్పుడుఋష్యశృంగుడు । మావతోనుబల్కె । సుతులు పుట్టినవెనుక । లాజికట్నములిస్తు । కట్నముఁజెప్పించి । రాజరుషికిప్పించె । సప్తపాదందొక్కె । దంపతుల బిల్చిరి । సన్నికల్లమర్చి । పాదములతొక్కించె । అప్పుడు ఋష్యశృంగుడు రాజరుషికిట్లనెను । అడబాసిపాదంబెట్టు । యేశాస్త్రములోనుండె । ఋషులుచెప్పిరి । అప్పుడురాజరుషి । అల్లునకిట్లనెను । మీరుతప్పిస్తేను । మరి ఒకరుసడుతార । శాంతపాదంమీద । పోకచెక్కవుంచి । సప్తపాదం దొక్కె । అయుంధగనిజూపించె । పొత్తునాగూర్చుండి । ఆరగించువారు । పరగలెంపినవాడు । పసుపులనలిచిరి । రవణాలందరుకలిసి । గాచక్రిడసల్పిరి । మూడవదినమున । పాకెన్నకేసిరి । యచ్చటనున్నవారిని । యెన్నికతోబిల్చె । రుషిపల్లెవారి । రాజరుషిబిలిపించె । శాస్త్రజ్ఞులొచ్చిరి । పాకన్నప్పైమూలు । పండితులుచదివిరి । పన్నెండు వరహాలు । సంభావనలు యిచ్చె । అరుంధతిఆసమయా । పేరంటాలుదెచ్చిరి । అయిదునూటవరహాలు । పట్టుచీరలుయిచ్చె । అప్సరస్త్రీలు । అయిదుగురువచ్చిరి । కతికప్రపద్దాము । బహుమానమిమ్మనెను । విలువురెత్తుధనము । దశరధుడుబోయించె చాలనామీకనెను । చాలునన చూవారు । ధనముచేకొనిబోయె । అంతట సుమిత్రి । కౌసల్యకిట్లనెను । శాంతకారతియివ్వ । నాకుమనసుఅయె । అక్కవాచెల్లెలవ । నీకువనమూపుట్టు । అప్పుడురాజరుషి । సుమిత్రికిట్లనెను । బుద్ధికిపెద్దవు మాటలకుమరదలవు । హారతివేదమ్మ - అంటసుమిత్రి - హారతితాదెచ్చె - అప్పుడు రాజరుషి - అపరిమితధనమిచ్చె - మునులరుషులూ అంత - రాజభాగ్యలుకేసి - ఆరగించిరివారు - హస్తములు కడిగిరయా - కర్పూరవీడెములు - దశరథుడుయిప్పించె - అపుడురాజరుషి - కౌసల్యకిట్లనెను - వింత్యపురాలుఆదారం - పీసమెత్తుజరుగలేదు - లక్ష వరహాలది - పరుపువేయగవలెను - నాలుగువేలూకలవి - చీరలివ్వగవలెను - వెండిబొట్టు పెట్టె - పెదులకుయివ్వాలి - దువ్వెన్నభరిణెలు కాటుకాయుగూర్చె - శాంతకునయివ్వాలి - యేడువారపుసొమ్ము - యింతికినివుంచాలి - వారాడబడుచుటకు - వరుసననడుపగవలెను - కౌసల్యసుమిత్రి - రాజానుమహా

ఋషి । అందరునువచ్చిరి । జలుఫ్రైవేసికి । తలుపులువేయించి । కౌసల్యా సుమిత్ర । విద్యాపురాల్నిపిల్చిరి । అప్పుడుమహాముని । తలుపుతీయించె । పగగుడాఅచేడె । పాన్పుపైబవళించె । కౌసల్యసుమిత్రి । పాన్పుపైకూర్చుని । పణతికిసాదాలవొత్తిరి । సరిగాలు ాగాము । పాదసేవలుజేసు । మీయంతవారంగాము । మిగులతొందుగులవేను । కళ్యాణంనాడయిన । శాంతచూపిస్తిరా । నిన్నమొన్నామేము । నగరునురాలేదు । పాకన్ననాడొచ్చి పంరెళ్ళునుంటిమి । నిండుజల్తారుచీర । కోడలికియిసేను । నాపెట్టెలోనుండునా గొడ్డుబూగిమేము । కూతుర్నితేలేదు । పుత్రిభిక్షంగోరి । పుత్రికోరలేదు నాసుతుడు । నాసుతుడు । ఋష్యశృంగునికి । బ్రహ్మచర్యవదిలించిరి । కౌసల్య సుమిత్రి । కడుచిన్నబోయిరి । కన్నవారంగాము । కార్యములుయెరుగము । కళ్ళమూడగలేదు । కానుకలుసర్దండి । కొద్దిగుమ్మడికాయ । మీచేతిలోపెట్టితిమి । ఆలోపాలోపములున్న । సర్దుకోవలెనమ్మ । ఆపపక్షుచులుమీరు । ఆలకేంచేస్తిరి । అలుకలుచెయ్యగా । అతిసరసమాయేమి । అప్పుడుసుమిత్రి । మహాదేవికిట్లనెను । యల్లుడుట్టినమొగాలు । పలుకరాచేయలేదు । పంకరచేయించిరి । కౌసల్యసుమిత్రి । మహాదేవిబిలిపించి । తలదువ్వికొప్పుపెట్టి । లక్షవరహాలాది । లక్ష్మికిపరుపేసె । నాలుగు చీరలు । నాతకీయిచ్చిరి । యేడువారపుసొమ్ములు । వెలదికలంకరించె । వెండి జోట్టుపెట్టె । బంగారుబరిగొలు । వెండికిచ్చిరి । వారాహపడుచులకు । లాంఛనములుదాచ్చిరి । ఋష్యశృంగునిబిల్చి । కేవిసరసునువుంచి । మద్దికాయిలుదెచ్చి । మహాఋషిసతికిజెట్టె । యప్పుడు సుమిత్రి । యుద్ధంబుచూపించె । మదికాయలవదినె । బహుముద్దుగావున్నది । యప్పుడుమహాదేవి । సుమిత్రితో బల్కె । కాసెబోసికట్టి । గడవేసిఆడము । చెంపకొప్పులుబెట్టె । బోగంవారముకాము । పల్లకప్పులువేసి । తురకసానులముకాము । మిడ్డాబోగంది కోకిలాదేవనెను । మిత్రిబాపబోగముది । కౌసల్యదేవిసుమి । రచ్చలో కైకవ్వ । రాక్షసీబోగమిది । నూటిపాటిమాట । సుమిత్రిబోగంది । యప్పుడు మహారాజా । యాచనకలాగించి । యిదియేమియనినవ్వి । తనసతులజూచి । మహాదేవికిట్లనెను । యక్కవీమరదళ్ళు । నేనువినియేటట్లు । చాలగాయనుమనెను । చాలుదుకన్యలు । వారురాచస్త్రీలు । మేళాలలోకల్ల । గరిడి మేళంబిడి । వాల్లందుయులిగెను । యలకపాన్పువేసె । రాజానుబిలిచిరి । యడిగివధనమిత్తు । యల్లుడారమ్మని । కోరినధనమిచ్చె । పట్టపేనుగుతెచ్చి । హౌదానువేయించె । దంపతులనిద్దరి । అంబారియెక్కించె । రాచనగరూనందు । యందరుచేరిరి । కనకపీటలువేసి । కౌసల్యసుమిత్రి । పీట

లామార్పోసిరి । ఋష్యశృంగుడు శాంత । పైడిపేళ్ళగంప । పందిళ్ళదించిరీ ॥
పదివుట్లధాన్యంబు । గంపలను వుంచిరి । యరుంధతియనసూయ । భూమిపేరో
కళ్ళిచ్చి । నెలమూడు శుభములు । యెప్పుడు జరుగవలె । వసంతము దెచ్చి ।
శాంతకై పులవారు । కన్యపైబోసిరి । యింతవేడుక యెప్పుడు । యింతి చూడ
గలేదు । సురలెల్ల పొగడగ । జలకమాడించిరి । చలువతల్లో త్తిరి । రాజఋ
షులంత । ఆరగించిరియంత । ఆరగించి లేచి । హస్తములు కడిగిరి । కర్పూరవి
డెములు । రాజాతాయిప్పించె । నాగవల్లిప్రోళ్లు । వహోమునిశేయించె ।
రాజనగరీలోన । కననీపీటలు లేసె । శాంతను ఋషిని బిల్చి । పీటలపైనుంచిరి ।
లక్కగుండా దెచ్చి । రమణి మెడలోన గట్టిరి । నాగబలి సేసిరి । మేలికమ్మి
చీర । వరుడు కట్టించె । మూడు తరముల చీర । యిచ్చినచ్చిన చీర । యెప్పు
డెప్పుడు కట్టండి । ఆచీర విప్పండి । నవ్వుతూ సుమిత్ర ఆచీర విప్పెను । చీని
చీనాంబరము । శాంతకు కట్టించె । మిథునవడియ పుపాన్పు । మహారాజా
చేయించె । దంపతులనిడిరి । పాన్పుపైనిదుంచి । సతిపతుల పిల్పించి । ఫల
ప్రదానమిప్పించె । బొమ్మవప్పా చెప్పి । వసంతములు బోసి । వసంతము
లాడిరి । కట్నములు దెప్పించి । కాంతలకియిచ్చిరి । బంగారుపళ్ళెములో
పాలుపొయ్యిపోసిరి । శాంతచెయ్యి దెచ్చి । పాలలోపలనుంచి । పతిచేతు
లో వుంచి । చెయ్యప్పగించిరి । అపవికయేగినా । అయోధ్యలో వున్న ।
ఋషిపల్లెలో వున్న । కాంతభారము మీది । శాంతిచెయ్యి దెచ్చి । పాలలో
నా వుంచి । అత్తగారికివాను । శాంతెనప్పా జెప్పె । బంగారుపళ్ళెములో ।
నవరసాన్నములుంచి । అతిపను బెట్టిరి । ఆరగించి లేచి । హస్తములు తా కడిగి ।
కర్పూరవిడెములు । సుమిత్రయిచ్చెను । వడిచీరగట్టిరి । వడిబియ్యముంచిరి ।
కంచవడి బెట్టిరి । బొమ్మవడి పెట్టిరి । తెల్లనివడిబాల్లు శాంతవడినింపిరి । పెం
డగిన్నియూ దెచ్చి । వెలదవడినుంచిరి । కౌసల్యసుమిత్ర । కన్నీరు పెట్టిరి ।
చేడెనిచ్చి మేము । చేరి నిలుచుంటిమి । అక్కచెల్లెలు లేదు । అన్నతమ్ములు
లేరు । కొట్టు తాళంబిడుగా । కొత్వాలునంపుము । అయిదువేల చెలికత్తెల ।
ఆరణంబులు యిస్తు । అప్పుడు మహాదేవి । కౌసల్యకిట్లనెను । వెలదులారమీ
యింట । పసిడిబొమ్మలు లేవ । దంతపు బొమ్మలు లేను । చాలగా చూస్తిని ।
మాటవినిసుమిత్ర । మణులబొమ్మలు యిచ్చె । అప్పుడు మహారాజా । మూండ
వ్యతో బల్కె । మాకేలవులు లేక । మాయింతిని మీరు । యెచ్చటికి పంపొద్దు ।
మీకేలవులు లేక । యింతినీపంపేము । అతమూనివాచానం । కోడలందగ
పలెను । అప్పుడు రాజఋషి । మహారాజుతో బల్కె । తివమాయిస్త్రీమి ।
యిట్లనియిష్టమునె । రాజఋషి యామునిని । మంచిరోజు జూచి । పట్టపేనుగు

దెచ్చి । యంబారివేయించె । దంపతులనుంచిరి । జయభేరివేసిరి । యప్సరప్ప
లాడగా । యడుగడుగుమజిలీల।వడిగవడిగగదలుచు। పెండ్లినడకలునడచుచు।
పట్నంపుగడియలకు । పట్నంబులుదేరిరి । ఋషిపల్లెలోపల । యుండరుచే
రిరి । లక్ష్మివచ్చినవనము । లక్ష్మిభేరివేసె । జమ్మిచెట్టుక్రింద । శాంతసార
లుప్పొంచె । పూర్ణకలశలుదించె । గృహప్రవేశంబాయె। నడికట్టువిప్పిరి ।
సంతోషమునవుండె । ఋషిదశరథుతోబల్కె । యజ్ఞంబుచేయుటకు । వ్య
వధిలేదుగనుక । ఋష్యశృంగునిదెచ్చి । కామేష్టిజేయించు । రాజామహాఋషి
కలసి । మంచివేళలుజూచి । లేఖవ్రాసిరివారు । ఋషిపల్లెలోపల । మాండ
వ్యమహాముని । బావగారికనుచు । యాగంబుచేయించ యల్లునంపుమని ।
ఒక్కలేఖయువ్రాసి । వశిష్టుచేతికిచ్చె । వశిష్టుడూ దెచ్చి । మాండవ్యుకిచ్చె
ను । సుతునిచేరగబిల్చె । యయోధ్యకేగుమనె । ప్రయాణమయ్యెఋషి యా ।
యయోధ్యారాగాను । యల్లునికియెదురుగా । దశరథుడుయేగెను । తగినమ
ర్యాదలతో । యల్లునిదెచ్చిరి । బంధుబలగంబంత । యేలరాలేదనెను । క్రి
తువునాటికివారు । క్రమముగా చేరదురు । యజ్ఞంబు చేయింప । యేమేమి
గావలెనో । అనతివ్వండనగ । వుత్తరపు దిక్కునా । వకశాలవేయండి ।
యూపస్తంభముదెచ్చి । మెప్పుతోపాతండి । పచ్చిపూరిమాకు । పదికోళ్లు
కావలెను । మోదుగాకుతెండి । రావిఆకులుతెండి । మామిడాకులుతెండి ।
కతులరాకట్లు । కావలసివున్నవి । నల్లపశువుంబమాకు । ధాన్యముగకావ
లెను । ప్రోక్షణంబండుటకు । భరిడిపాత్రలుతెండి । మంత్రములతోపిండి।
పంపించగావలెను । మంత్రిమంత్రమునకు । మాషవస్తువిద్య । నిలుచుండి
కూర్చుండ । పరుండీమంత్రమ్ము । మేముచెప్పగవలెను । పట్టుపుట్టంబిమ్మ।
ప్రశయాగ్నులుంచితే । పన్నెండువరహాలు । సోమిదేవమ్మలకు । మొహ
రీలుయివ్వవలె । యవభృతస్నానంజేసె । యవిమాకునస్వవి । రాజానూఋషి
గలసి । మంచివేళలుజూచె । వుత్తరదిశపాల । వొప్పుగాకట్టించె । పట్న
పేనుగుదెచ్చి । యంబారివేయించె । కౌసల్యసుమిత్ర । యేనుగనుయెక్కిరి।
దశరథమహారాజు । యగ్నిహోత్రింబట్టి । యల్లునితోవెళ్ళగా । హోరములు
దెంచకోని । హోరునాయెదుస్సు । కైకమ్మరావచ్చె । యల్లుదత్తనుజూచి ।
రాజగురుపిల్చెను । కళ్యాణరోజులలో । శాంతముడగలేదు ।
యీయింతియెవ్వరన । రాజామూడవభార్య । కైకయనిచెప్పిరి । మహారాజు
కైకమ్మ । ముగుడిరథమెక్కిరి । మంచివేళలుజూచి। శాలప్రవేశించె । అ
గ్నిహోత్రములుంచె । దర్భశీసుడునచ్చి । మంత్రాలతోనపుడు । రాజాన
దుమూకట్టె । సతులనడుముకట్ట । యప్పుడుకైకమ్మ। యదరిపడకుండగా

ముదలించి గూవారు । దర్భాసనము గుముగట్టె । సోమిదేవమ్మను । జట్టుజర
చిరి । ఆవేళ యజ్ఞంబు । ఋష్యశృంగుడు చేయించె । పాత్రగాకంబట్టి ।
మామమేమెసతాము । మంత్రాలతో ధనం । కొంచిపుచ్చుకొండి । ఋష్య
శృంగుడువచ్చి । పాత్రిణయోగంబట్టె । యిప్పుడు మహారాజా । మల్లని జూ
చెను । తడిమిమాచెదుగాని । కరిగివలెవున్నాడు । యిప్పుడు మహాముని ।
మహారాజుతో బల్కె । వంట గాత్రిణంలేదు । యింద్రలోకంబేగ । చంద్ర
మండలమేగ । సూర్యమండలమేగ । నక్షత్రమండలమేగ । పుత్రులు గల్గు
టకు । పుట్టుగతిజూపించు । సచ్చపూరికిమాద । పావకుడు పలికించె । ఆనం
దమునుపొంది । ఋష్యశృంగుడువచ్చె । సందెళ్ళలోపల । పట్టినీవుంచిరి ।
ఆవేళ యజ్ఞంబు । ఋష్యశృంగుడు చేయించె । యూప స్తంభం తెచ్చి । మెప్పు
తో పాతిరి । వెదురు స్తంభంపాతి । పసుపుల్లు రాసిరి । నల్లపశువులు దాన్ని
కట్టిబంధించిరి । మంత్రములతో పండి । మునులచే దంపించె । కూష్మాండప
యండి । మంత్రములు జెప్పెను । వాటిపొరలుదీసి । హోమంబు జేసిరి ।
యేనుగుధారగనేయ్యి । హోమమునబోసిరి । పాత్రిశలంపండుకు । పాత్రి
తా బట్టుకు । ఋషిపాత్రిణయోగంబట్టె । దశరధునకూమిరు । జన్మింతురా లేద
ప్రత్యక్షముయిపుడు । పావకుడు తాపల్కె । దశరధా రాజింట । నలుగు
రుజన్మింతురు । ఋష్యశృంగుడుమళ్లి । దశరధునిజేరిరి । మంత్రాలతో ఋషి ।
పాయసాన్నంబట్టె । మామదశరధునికివ్వ । కౌసల్యకిచ్చెను । కౌసల్యతానంది ।
కైకకు యిప్పించె । సుమిత్రకిప్పించె । శిల్పవద్దుకుచెలులు । గడియలో ఆర
గించె । యిప్పుడు సుమిత్ర । కైకదగ్గరకొచ్చి । సవతిపాలిక్కడికి । తప్ప
కవస్తివా । యదరిపడిమంద్రగా । పాయసంబెట్టంగ । ప్రీతితో గైకొని
మనువఆరగించె । యిప్పుడు ఋష్యశృంగుడు , మహారాజుతో జెప్పె । సోమ
గుండంతో ద్రిక్కుటకు ! ఆలస్యమునులేదు । మీకూడబడుమలను । తోడు
కుపమ్మనెను । యిప్పుడు మహారాజా । ఋషితో దజెప్పెను । సోమగుండంద్రొ
క్క । శాంతవోడుకురండి । తిరుగుపాఠయిచ్చి । దంతిగమననుదెండి । ఋషి
పల్లెకూబంప । శాంతకూపారెవుంచె । కౌశికునిబంపించె । కౌశకుండేగను ।
ఋషిపల్లెకూయేగి । శాంతనజూచిరు । పెద్దాశబడుచువట । సోముగుండం
ద్రొక్క । మీతండ్రిరమ్మనెను । యందరినిరమ్మనిరి । ఆడబిడ్డలతోను ।
ముందరునవచ్చిరి । పట్టుచేపురుదెచ్చి । కుంబారిశేయించె । శాంత పట్టుచే
నుగుదెచ్చి । అంబారిశేయించె । శాంతనుయెక్కించిరి । అందలములు యె
క్క । జయఘోషశేసిరి । అంగరుతర్లిరి । అయోధ్యకుచేరె । దేవునెదురుగ
వెళ్ళి । దేవినిదెచ్చిరి । కాళ్లుకడిగివారికి । ఆసనములేవేసె - ముత్యాలహా

పతులు - ముగుదలయిచ్చిరి । శాంతనుపౌత్రుని - రాజారోడలనువుంచి -
కల్యాణము కన్న - కడుసొంపుగానుండె . నవరసాన్నములుంచ - ఆరగిం
చిరివారు - పతికములుహారములు - పణతికివుంచిరి - బాలతోడుగులు వా
రు - శాంతకతోడిగిరి - పాచుగుండిందొర్కి - శాంతతోనేగిరి - అయం
ధతిఅనసూయ - అహల్యసురభిదేవి - బంగారుతోలేసి - భమిడిరోకలిద
చ్చి సుప్వసువ్వనిఁంచి । సుందరంబుగనుండె । చోద్యములుచూడవలె
నుదతిరూ ఫుజాచి । మోహంబులువయ్యె । మంత్రింజదువాలేక । రుష్య
శృంగుడనక్కె । గుండంబుదోక్క్రరీ । మాఅపపడుచులకు । దానంబు వస్తుం
ది - కౌసల్యచేతులపి - కంకణములివ్వండి - కౌసల్యచేతులపి - కంకణము
లిచ్చిరీ - పొనతీగతెంపి - పపసరుదెచ్చిరి - హోమంబువేల్చిరి - అంతట
తెల్లవారె - శాంతనుతాబికి - నాతల్లిశాంతమ్మ - నీకోరికలుదెల్పుమన
నవ్వుచూ అశాంత - తండ్రితోతా బల్కె - తమ్ములుట్టన వినుక - సగము రా
జ్యముయిమ్మ - శాంతఅసందుల - దశరధులునవ్విరి - అన్నదానంబులు
అపరిమితముగ జేసె - ఆశాంలంటించి అందరు వెళ్ళిరి - అల్లుని కట్నాలు -
ఆత్తెలుయిచ్చిరి- అన్నిఅందుకుని- అయోధ్యకువచ్చె- అంతఃపురములో
భార్యలతోచేరెను । ముగ్గురుసతులతో । ననహారాజభోగించె । అతివలకు
అంతట । గర్భంబులాయెను । రాజునువసుబుషులు । పరివారమంతాను ।
నవరసాన్నము వారు । ఆరగించిరివారు । కర్పూరవిడెంజేసె । మహాబుషు
లందరికి సంభావనలుయిచ్చె । రుషికీమహారాజు । గొప్పకట్నములిచ్చె ।
రొమవతర్భృతూవారు । దేగికిఅప్పుడు । శాంతకుగర్భంబు । క్రిగాముగాపెరి
గెను । రొనతేనిమాటలు । నెలతలుగోరిరి । పచ్చికొప్పుపప్పులు । పణతులూ
కోరిరి । పళ్ళుఫలహారములు పణతులుకోరిరి । శుభదినంబులయందు । చై
త్రశుద్ధనవమి । సువతునాడుముగ్గురు । నల్గురుపుత్రులుగనిరి । పురుడుపుణ్య
ముగడిపె । పదునోకండవనాడు । బారసాలనాడు । మహారుషులపిలపించె
రుషిపత్నెలలోనారిని । రాజరుషిలిపిలించె । రుషులంతివచ్చిరి । కనకపీటలువే
సె । ముగ్గురుభార్యలు । ముదతోముగారుచుండి సుతులనల్వరదెచ్చ । సతుల
తోడస్తైనంచె । బంగారుశైయ్యములో । పొలొప్పుగాబోసి । రామలక్ష్మణు
లనుచు । నామకరణంవ్రాసె । భరతశత్రుఘ్నులని । పేరొప్పుగావెట్టి ।
ఆరంగతిలనముదా । వారితుయివ్వంగి । అతివలకుబహుమాన । మహా
రాజయిచ్చెను । రుషులురాజనుగూడి ఆరగించిలేచి । విడెమునుతాజేసి ।
చక్కసీసతుంకిరివ్రులా త్సవంరిపి । కేదాకలుమీరగవేదులకువస్త్రమిచ్చిరి ।
పవ్వళ్లింబులు । పంచిపెట్టిరివారు । సకటుంబముగమీరు । రుషిపల్లె

రమ్మని । మాండవ్యమహాముని । దశరథునిబిల్వగా । రాజరుషితో బల్కె । పతిసుతులనందర । బంధుబలగమునంత । అయోధ్యపట్టణమున । అందరిని బంపెదను । నేను శాంతాదేవి । మానగరమందేము । రాజుమాటలకప్పుడు । ఋషియు తా చింతించె । దశరథుడంతట । తిరుణాలను తా బిలచి । యేడువారపు సొమ్ము । రైలనాగకును బెట్టి । అతివనిప్పుడుమీరు । యలంకారమును జేసి । వేగ దెమ్మనగాను । యువతులంతట వేగి । శాంతిను తా బిలచి । హారములుపతకములు - నవరత్నసొమ్ములు - నాతికప్పుడుపుంచె - పట్టుపేనుగుదెచ్చి - యంబారి వేయించి - యందలమును దెచ్చి - యంబారి యెక్కించి - నలుగురుసుతులను - నానాతిచెంగటనుంచి - జయభేరి వేయించె - 18 గడియలకు బైలుదేరివారు యడుగడుగునజోలు । యటురైగా చెండిరి । అప్పుడు కైకమ్మ । మందరకట్లాగను - రైవసరసు వెళ్ళారు - యెంచిచూడుమానగ । మందర తా జూచి - కొందరు వెళ్ళారు । చెప్పరా నీ సొమ్ము । శాంతకును యిచ్చిరి అమాటవిని కైక - యతివతో నూగూడ - ప్రియ బాల్యకపలె - ఋషిపల్లెచేరంగ । మాండవ్యమహాముని - సతితో డబల్కెన । రాజులోనున్నారు । పీటలు వేయించు । ముత్తమ్ములు నలుగుర - చంక బెట్టుకచేరి - శాంతయుంటికి రాగ । హారములుయిచ్చిరి - శుభముహూర్తంబున - సంతోషమునసుండె శాంతికాలంబునకు - బాలులనల్గురిని - యన్నప్రాశనచేతమని - రాజారుషియుకలసి మంచివేళలు జూచి । రఘునుపిలిపించె । ఋష్యశృంగునితో - గూడ - ఋషులెల్లవచ్చిరి - కనకపీటలు వేసె - బాలులనలుగురిని జలకమాడించిరి - చలువతిల్లొత్తిరి - కస్తూరితిలకంబు - కన్నులకాటుక - రాసుతులకును పుంచె - బాలదుడుగులువారు - బాలలకుపుంచిరి - సుతులనల్గురి రాజు - పరసముగపడినుంచి - బంగారుతబుకలో । క్షీరాన్నమును దెచ్చి - పసిడిగిన్నెలో పుంచె - ఆయుధంబులుపట్టు ఆభరణంబులు - ఛత్రిచామరములు చక్రరౌదుటను పుంచ - పట్టాభిషేకపుంగ్రం - భరతుడు తీసెను - వజ్రాయుధంబును - శత్రుఘ్నుడు పట్టె । చామరంబొక్కటి - లక్ష్మణుడు తాదీసె రత్నకవచంబొకటి - రామచంద్రుడు దీసె - రాజసంతోషించి - త్తునవత్రిలి మాదిరితో - యన్నప్రాశనచేసె - ఆరగించిరివారు - హారతులుయిచ్చిరి - యందరునూకలసి - ఆరగించి లేచి - కర్పూరవీడెములు - క్రమముగా జేసిరి - శాంతఆటలుమాడ - మహామునికిమనసాయె - శాంతికార్యంచేయ - రాజఋషియూతలచ - దశరథునుమహారాజు - తనయుడుశుభమిపుడు - తిరుణిచేయగతగదు - యాతివేమిచెయ్యగుడు - యాబలయునితా బల్కె - మామమాటయూవిని - ఋష్యశృంగులు బల్కె - గొప్పవారివిష్టము - కల్యాణమునకదు -

జమ్మిచెట్టుకు యిచ్చి - పరిణయంజేసితే - పణతిబాగుంటును - మామమీరవి పల్కె - ఋష్యశృంగుడువెళ్ళె - కౌసల్యమహాదేవి - శాంతనగ్గిరజేరి - యల్లుడుకోపించి - యడవికియేగితే - వెతికితేవగలేదు - స్త్రీయజ్ఞంవల్ల- సిద్ధరుషి తెచ్చితిమి - యల్లునికార్యంజేయ - యయోధ్యాథనోనుండు - రాజ ఋషిలూకలసి - మంచివేళలుకాని - దాంపత్యమునికి - మగువకు కార్య మని - బంధుపరివారముతో - పతిసుతులతోకూడి - సరగుననరుగుచని - శుభలేఖవ్రాసి - భూసురులచేతకమ్ము - ఋషిపల్లెవారేగి - మహాఋషికిచ్చిరి- మహాఋషి యదిచూచి - మగవతోనూజెప్పి - యంచరూ పయనమై - య యోధ్యనుచేరిరి - రాజాపతులూకలసి - ఋషికిమొదుగవచ్చి - వందనం బులుజేసి - వరప్తీకములువేసి - మాకునీయల్లునికి - కౌసల్యతలలంటె - యడ వికియేరినా - మయోధ్యనగ్గోపృచ్చ - శాంతిభారముమీద - తరతరంబులు మాకు - దాహిత్రులు కలుగవలె - జలకమాడించిరి - చలువతళ్ళొత్తిరి - పీతాంబరముతెచ్చి - అల్లునికియిచ్చిరి - కరకంచులాచీర - శాంతకును యిచ్చిరి - హారములుపతకములు - అల్లునికివేసిరి - బాలతొడుగులు అన్ని - పణతికినిచ్చిరి - అగ్నిహోత్రము నవేల్చి - మంత్రిఘంజదివిరి - దంప తులనువుంది - హోమంబువేల్చిరి - ఆశీర్వచించిరి - ఆయుంతటి అనసూయ - హారతులుతాయిచ్చె - మానసులసొమ్ములు - మహారాజవారికిచ్చె - తపసు లుచేతకు - రాజకట్నమిప్పించె - అప్పుడుకౌసల్య - వంటశాలలుజూచె- వియ్యాలవారొచ్చి - యింటదిగివున్నారు - యత్నంబులేదన - కోకిలాదే వొచ్చి - స్నానంబుతాజేసి పట్టుచీరయుగట్టి - కమండలముతోను - గంగ తాచేకొని - రమణిప్రోక్షించంగ - పాకమంతాఅయె - పక్వంపుకూరలు- పంచభక్ష్యాన్నములు - పాకంబుఅయిపోయె - కనకపీటలువేసి - శాంత లాడ్డించిరి - బంధుబలగములతో - మాకుఅల్లునికోడ - పతిసుతులతో డను - రాజాఋషిలూకలసి - ఆరగించిరేచి - హస్తములుతాకడిగి - వీడె ములుతాజేసి - వియ్యాలవారికి - కట్నవర్గంబులు - భూకాంతుమాతా యిచ్చె - కోకిలాదేవికి - కౌసల్యమిత్రి - కట్నవర్గమునిచ్చె - సాయం కాలపువేళ - పతిపతులారగించి - హస్తములుకడిగిరి - వీడెములువేసిరి - మహామునినగరుకు - కనకపీటలువేసి - దంపతులనిద్దర - పీటలపైనుంచె - మధుపర్కములందిచ్చి - అల్లునికియిచ్చిరి - మాణిక్యాలచీర - మగువకు యిచ్చిరి - ఋష్యశృంగునిచేత - ఫలప్రదానమిప్పించె। ముప్పయిమూడు కోట్లదేవతలు - మాకుకోట్లఋషులు - దీవించిరివారిన్ని - పానుపునవుంచిరి- ఋష్యశృంగుడు - రమణినితాబిలచి - సరిరాజాలంగామూ - [illegible]-

వుంగరంబెగరేయ - ఆనుర్మములెరుగము - ముద్దుటుమ్మావచ్చి - విడెము
చుట్టిమ్మనగ - విడెము చుట్టియిచ్చి - అత్తరుపన్నీరు - ఫలహారములు -
సతిపతులారగించె - సుఖనిద్రజేసిరి - మరికొంత సేపటికి - మహారుషి యూ
తాలేచి - సతివివస్త్రలేపి - నిజరూపు చూపింతు - నిర్భయంబుగ నాడు -
పున్నమిఆకాశమును - భూసురుడువక్కలై విశ్వంబు వెరవంగ - విశ్వరూ
పము చూప - గడగడవణకుచు - కాంతతానిలుచుండ - అతివరో జడిసితి
వని - అంగనను చేరబిలచి - సుఖనిద్రను జెంది - వేకువజామున లేచి - రుషి
యూతపసుకు వెళ్ళె - పతికిభయపడి కాంత - మరి లేవదాయెను - పదిగడియ
లాపొద్దు - పరగంగ యెక్కెను - శాంతనుజూడంగ - తల్లులావచ్చిరీ
తండ్రులువచ్చిరీ - కోవిలా దేవొచ్చె - పిలచిన పలకదు - కన్నెత్తిచూడదు-
కాంతిఝడిసినదని - వశిష్టుని బిలచి - వీభూది పెట్టుమన - విభుడునస్తే గాని-
కార్యమౌనగూడదన - తపసు చేసు రుషి - తరుణివద్దకొచ్చి - కమండ
లోదకంబు - కాంతముఖమున జల్లి - సంచి వీభూది - సరసిజాక్షికి వుంచ -
కలకలనవ్వుచు - కమలాక్షి లేవగ - కలికిచిలుకలకొల్కి - కళ్ళుపడ లేవని -
కౌసల్య సుమిత్ర - కాంతలంతా వాడలె - తల్లులజూచుటకు - తరుణి వేగ
మని - తల్లులనగరికి - తరుణి యూ వెళ్ళింది - తల్లులు యెత్తుకుని - తలలంటి
నీరోసి - దిష్టి యూతాదీసి - అలంకారములు వేసి - వధూవరులకు - విం
దులును జేసె - ఆరగించి లేచి - హస్తములు కడిగిరీ - వీడెములు జేసిరీ -
మూడునిద్రలువారు - ముదముతో చేసిరీ - రాచకన్యగనుక - రాచనడవడి
మప్పె - వారి యాచారంబు - విడనాడి యిప్పుడు - మనవడవడి నేర్పి -
మగనాను వుంచవలె - అనుచు చెప్పి రాజు - దర్భాసనంబును - చిత్రాసనం
బును - వజ్రకమండలం - మహామునికి తాయిచ్చె - అల్లునికి దశరథుడు -
కోడుకాలువలిచ్చె - అడవికి యేగినా - అయోధ్యన్యలో వున్న - రుషిపల్లె
లోవున్న - కాంతభారం మీదని - చేతిలో చెయి వేసి - రుషిచేతులో బెట్టి -
కాంతను వీడనని - శపథంబు రుషిజేసె - రాజుభార్యలబిలచి - వడినిబియ్యం
బుంచి - నడికట్టు కట్టండి - అప్పుడు అత్తవచ్చి - వడిచీర కట్టెను - సిరిగులుక
చుకుకుంచె - మణులు పతకములిచ్చి - క్షీరాన్నముంచెను - భక్ష్యంబులుంచెను
అతివ ఆరగించె । కర్పూరవీడెమును । కాంతతో ఆడేటి । చెలికాళ్ళు వగచిరి
రాజురుషి యూ కలసి । మంచి వేళలు జూచె - పట్టపేనుగు దెచ్చి - అంబా
రి వేయించి - రుషిని కాంతను జూడ - అంబారి యెక్కించి । జయభేరి వేయించి
రుషిపల్లెలో వారు - అందరును చేరిరి - కాంత సారెలు - సరసముగ పంచిరీ -
కాంతను దిగవిడచి - రాజసుతులను గూడి - బంధుపరివారముతో - అయోధ్య

ధ్యచేరికి - మరికొంతకాలమును - మగువనుచూచుటకు - తల్లులకుమను
పాయె - వశిష్ఠులనుయిచ్చి - వనితనుజూచుటకు - దశరథుడుతనసతుల -
సతులనుతోడిచ్చి - ఋషిపల్లెబంపంగ - కౌసల్యసుమిత్రి । శాంతినిజూ
చిరి - భరద్వాజునియింట - విందారగించిరి - మాండవ్యమహాముని - మగు
డివిందుకుపిలువ - మనువడుకలగనిది - మాయింటభోజనం - మేముచెయ్య
మనగ - ఋషికోపంవచ్చి - సుతనంపననిపల్క - మనసునిల్వగలేక - మ
గువలుభోంచేసి - సుఖతినీవోడొక్కని - అల్లునివోడొక్కని - సపరివారము
తో - అయోధ్యచేరంగ - కోసలేంద్రుండంత - కొలువులోకూర్చుండి -
వియ్యాలవారికి - వినయములుతాజేసి - నదురుచేసిరాజు - చక్రగామూ
ర్చునె - కూతునెత్తుకకౌసల్య - నగరకుచేరగా - కన్నెత్తిచూడదు - పిల
చినపలుకదు - భీష్మించుకున్నాడు - యినవంశరాజని - కూతునెత్తుకసతి
రాజుదగ్గరరాగా - తినయుశాంతాదిగి - దండముపెట్టియు - మావల్లతప్పే
మి - మహారాజుచెప్పుమన - మాతల్లికౌసల్య - మిగులగడుసుదిగనుక -
మగనిమాటయుదాటి - మరిమగువనడచునని । అంతటకౌసల్య సతిపాదము
బడగ - శాంతకళ్ళనుదాచి - కిరణించెఆరాజు - శాంతనెత్తుకరాజు -
మాతల్లి శాంతమ్మ - నగలుకావలెనమ్మ - యేనుగులుగుఱ్ఱాలు - రథవాహ
నంబులు - మణులురత్నములైన - మగువరోకావలెన - యేమేకావలెనె
నో - రమెలసాగకోరుమన - నలుగురితమ్ములకు - సరిపోవునట్లుగా - పని
డిబొమ్మలునాకు - చేయించియివ్వమన - విశ్వకర్మనుపిలచి - పనిమిపుత్త
డియిచ్చి - బొమ్మలనుచేయించి - కొమ్మకునుయిచ్చిరి - బొమ్మలతోగుమ్మ
లు - ఆడుచుపాడుచునుండె - సంతోషచిత్తులయి - దశరథులవుండగా -
జనకమహారాజునకు - సంతానములేక - యజ్ఞంబుచేయుటకు - భూమిదు
న్నించగా - నాగేటిచాలున - మందసంతిగలంగ - పరిచారకులువెళ్ళి -
జనకునకుచెప్పంగ । సంతోషమునపొంది - విధియుదొరకెనని - సభకును
సెలవిచ్చి - పాదచారైతాను - పరుగుపరుగునవచ్చి - క్షేత్రంబుత్రవ్వించ
బంగారపుపెట్టె - రంగుగాదొరకంగ - వెలుపలకుతీయించి - ద్వారంబుతెర
వంగ - దగద్ధగాయమాను - కలకలనవ్వుచు - కేకలనువేయుచు - చిరిగు
ఱ్ఱమన్నట్టి - శ్రీలక్ష్మిదొరకంగ - బాలనుతాయెత్తి - మురిపెముతో
ముద్దాడి - నగరుకుయేతెంచి । సాధులకుయివ్వంగ - సంతోషమునుపొంది
రమణిబాలింతయయి । పురమునతాగడపి - భారసాలయుజేసి - సీతయను
నామంబు - స్థిరముగాచేయించి - దశదానములుతాను - ధరణీసురులకు
జేసి - పరిచారకులబెట్టి - పణతినితాపెంచి - శివవిల్లువిరచితే - సీతనిత్తు

నని - స్వయంవరము చాటించ - కౌశికునిజనంబు - ఖరదూషణాదులు - క్రతువుధ్వంసము చేయ - అందుకోపగలేక - అయోధ్యకును వెళ్లి - దశరథు నిదీవించి - యుద్ధకరక్కసులు - అక్కడనాక్రతువు -పడటకలిపిరావారు పారిపోతున్నారు - పట్టుబడరెవ్వరికి - రామలక్ష్మణులను - రంగుగానాకిమ్ము - వారితోడుకుపోయి - అసురులవధియించి - జన్నంబుచేనికొని - చిన్నలాతోడొని - చయ్యనను నేవత్తు - అంగిటామహారాజా - ఆలోచనుచేసి - శాపంబుయిచ్చునో - కొట్టునోతిట్టునో - కోపగించునో - తనలోనతాదలచి - రామలక్ష్మణులపిలచి - రాజఋషివెంటను - వెళ్లుమనిసెలవిచ్చె - ఋషితోడవారేగి - రాక్షసులబరిమార్చి - క్రతువునూనెరవేర్చి - మునియూసంతసమంది - బలాతిబలములను - రెండుబాణములిచ్చి - జనకుడున్నచోటు - యీచక్కనున్నది - చూచిపోదమని - మిథిలకుయేగంగ - జనకుడెదురుగవచ్చి - అతిథ్యములుయిచ్చి - అల్లునిపూజించ అఖిలరాజులు జూడ - శివచాపమునువిరువ - సీతనిత్తునని - స్వయంవరముచాటించ - దశరథునిప్పుడు - లేఖలువ్రాయంగ - బంధుపరివారముతో కాలుబలంబుతో - కళ్యాణమునుజాగ - సీతకుమాళవి - పూర్ణిశశకీర్తి - నల్గురుకన్యలను - ఆజనకమహారాజా - యినవంశజులకొక్క - నలుగురుకుమారులకు నాకాంతలనుతాయిచ్చి -పరిణయంబేసి యూ-పుష్పకంకుములపల్లపాలకీలనుగులు - పానుపులుపత్తుములు - ముత్యములుపలకిచ్చి - మగుడిపంపంగాను - కడుసంతోసంబుతో - కదలివచ్చుచునుండ - పరశురాముడువచ్చి - పరమాత్మునితోడ - ప్రబలయుద్ధముచేసి - ప్రీతుడైయేగంగ - పట్నముకువారు చేరి - శతులుసతులూకలసి - విభవముతోనూరేగి - ఆయోధ్యలోపల - అంతఃపురమందునా - ఆనందమునసుండె - యిక్ష్వాకులకథలు యిలలోను స్మరియింప - యిందులఆదరికి - మోదతెంపసంపదలు - విష్ణుదేవుండిచ్చు- మరిగానిసంపదలు - మహాదేవుడిచ్చును -

21 శ్రీకృష్ణునిజననము, కంససంహారము.

కస్తూరిరంగరంగా నాయన్నకావేటిరంగరంగా
శ్రీరంగరంగరంగా ననుబాసియెట్లునేమరచుందురా॥
కంసునిసంహారింపా సద్గురుడుఅవతారమైనప్పుడు
దేవకీగర్భమునను కృష్ణావతారమయి జన్మించెను॥ ౧

తలతో నజన్మమాయె తనకుబహు మోసంబువచ్చునను చు
రౌదుడు కాళ్ళన బుట్టెను యేడుగురు దాదులను జంపెనపుడు॥ ౩
నెత్తురిలో యుండియపుడు ఆబాలకావుకావునయేడ్చుచు
నన్నేల యెత్తుకొనవే నాతల్లి దేవకీనందనమ్మ॥ ౪
ఒళ్ళెల్లహీనంబుతో యీరీతినున్నానుకన్నతండ్రి
నిన్నెట్లు యెత్తుకొందు నీవొక్కనిముషంబుతాళురన్న॥ ౫
గంగనుప్రార్థించెను జలనిధులుగంగతానుప్పొంగెను
గంగనదిలోనప్పుడు దేవకీజలకంబులాడెతాను॥ ౬
ఇకనైన యెత్తుకొనవే ఓతల్లి దేవకీవందనమ్మ
కానిబాలకనిపలెను నన్నిట్లు యెడబాసి యుండదగునా॥ ౭
నీపుణ్యము యెక్కడుకా ఒకొక్కనిముషంబు తాళుమనుచు
కామధేనువునప్పుడు దేవకీవద్దియుందుదలచగాను॥ ౮
పాలవర్షముకురిసెను అప్పుడాబాలపైజల్లగాను
తడివస్త్రములువిడిచెను దేవకీపొడివస్త్రములుగట్టెను॥ ౯
పొత్తులామీదినపుడు బాలుండుచక్కగాపవళించెను
తనరెండుహస్తములతో దేవకీబాలకృష్ణుని యెత్తుకొనెను॥ ౧౦
అద్దాలపైనేసుకు ఆబాలచక్కదనమును జూచెను
వసుదేవపుత్త్రుడమ్మ యీబిడ్డవైకుంఠవాసుడమ్మ॥ ౧౧
నవనీతచోరుడమ్మ యీబిడ్డనందగోపాలుడమ్మ
సీతాకళత్త్రుడమ్మ యీబిడ్డశ్రీరామచంద్రుడమ్మ॥ ౧౨
శిరమునచింతామణి నాతండ్రినాలుకనునక్షత్రము
పద్మనుపరకవేది భుజమందుశంఖుచక్రములుగలవు॥ ౧౩
నీపునవింజామర నాతండ్రిబొడ్డునాపారుజాతం
అరికాళ్ళతామరములు అన్నియునున్నవికన్నతండ్రి॥ ౧౪
నీదు పుచక్కనా అబ్బియ్యాయె నాన్నకృష్ణా యిసెతండ్రి
అన్యకారిగర్భమా నాఅయ్యయేలజన్మిస్తివయ్య॥ ౧౫
మాయన్నకంసుడుందూ ఇప్పుడూవచ్చురెకాయెరన్నా
నిన్నుచేసెత్తుకొని యేతోవపోదురా కన్నతండ్రి॥ ౧౬
ఆచక్కదనముచూచి దేవకీశోకింపసాగనప్రుడూ
తల్లిశోకముమాన్పగా మాధవుడు తానిట్లుచేసెనపుడు॥ ౧౭
పెద్దబొబ్బలుపెట్టుచూ మధవుడుగట్టిగాయేడ్వసాగె
శోకంబుచాలించితా బాలుణ్ణియెత్తుకొనెను॥ ౧౮

నాయన్నవూరుకోరా నాతండ్రిగోపాలపవళించరా
అల్లదుగో బూచివాడు నాతండ్రివస్తాడుపవళించరా॥
బూచెనువర్ధించను నలినాక్షిబుద్ధివంతుడనమ్మరో
బూచేమిచేసునమ్మ నాతల్లిబూచినన్నెరుగనమ్మా॥ ౧౯
నీపుణ్యమాయెకొడుకా నీవొక్క నిముషంబుతాళరన్నా
అల్లదుగో జోగివాడు నాతండ్రివస్తాడుపవళించరా॥ ౨౦
జోగివాండ్లుదంచుటూ యేవేళనాచెంతనుండగనూ
జోగేమిచేసునమ్మ నాతల్లిజోగినన్నెరుగునమ్మ॥ ౨౧
నీపుణ్యమాయెకొడుకా నీవొక్క నిముషంబుతాళరన్నా
అల్లదుగో పామొచ్చెనూ నాతండ్రిగోపాలపవళించరా॥ ౨౨
పాములకురాజు ఆయినా ప్రభుడునాపాన్పయునుండగానూ
పామేమిచేసునమ్మ నలినాక్షిభయమునీకేలనమ్మ॥ ౨౩
నీలమేఘపుచాయలు నీమేనునీలాలలవోరములును
ముద్దుసుడువార్పిచినాము నాతండ్రినీరూపుచక్కదనము॥ ౨౪
నిన్నునేనెత్తుకొని యెతోవబోదురాకన్నతండ్రి
మాయన్నకంసకుండూ వచ్చువేళాయెనాచిన్నిబాలా॥ ౨౫
నాకేవిభయముకులేదు వోతల్లినాకేమికొదువలేదు
మామామకంసకుండూ తెమ్మనీనన్నడుగవచ్చినపుడు॥ ౨౬
వాళ్ళతో అందియ్యవే దూరముగనిలుచుండిచూడవమ్మ
వాళ్ళచక్రిములుగాంచు నాపేరురఘునందుశ్రీరాఘవుండు॥ ౨౭
మామావనన్నట్టుగా యీవేళనన్నుతెరపించివస్తే
మామామనాచేతను మరణమైపోయేదినిజమ్మునమ్మా॥ ౨౮
వచ్చువేళాయెననుచూ నాతల్లివసుదేవులిలవనంపూ
గోపెమ్మబిడ్డనపుడూ శీఘ్రముగతెచ్చినీవుంచవమ్మా॥ ౨౯
అంతలోవసుదేవుడూ బాలుణ్ణితలమీదనెత్తుకొనెను
రేపల్లెవాడలోనూ గోపెమ్మయింటనూవుంచెనపుడూ॥ ౩౦
గోపెమ్మపుత్రినపుడూ వసుదేవుభుజముపైనెక్కించుకూ
అతిత్వరితముగవచ్చెను దేవకీహస్తమునందుంచిపట్టి॥ ౩౧
దేవకితనయుడపుడు పుట్టెననికంసునకు కబురాయెను
ఝల్లుమనిగుండెలదర కంసుండుపీఠంబుదుమికెనపుడూ॥ ౩౨
బాలకంబులుచూచెను గండంబుతగిలెననికంసుకుండూ
దాృయుధముబూనెను శీఘ్రముగదేవకీవద్దకొచ్చె॥ ౩౩

తెమ్మనిసుతునడిగెనూ దేవకీఅన్నదీఅన్నతోనూ
మగవాడుకాదురన్నా యీబిడ్డఆడపిల్లానమ్మరా॥ ౩౪
ఉపవాసములునోములు నోచియుపుత్రికనుగంటిరన్నా
పుత్రీదానముచేయగానాయన్న పుణ్యవంతుడవుకమ్మా॥ ౩౫
దేవాదిదేవులైన బ్రహ్మరుద్రాదులకుపూజచేసి
పూజఫలముచేతను వారికృపపుత్రికనుగంటిరన్నా॥ ౩౬
నీపుణ్యమాయెరన్నా పుత్రికనునీవుదయచేయరన్నా
నిరయాత్మకుడవగుచు నీవిట్లుచేయుటతగదురన్నా॥ ౩౭
ప్రేమతోచెల్లెలప్పుడూ అన్ననూచెయిబట్టిబ్రతిమాలుచు
గంగాదినదులయందు పుత్రిదానముసేయుమనివేడెనూ॥ ౩౮
కాదుకాదనికంసుడూ దేవకీపుత్రికనుఅడిగనప్పుడూ
అడ్డాలపైబాలను పుచ్చుకొనియెగరేసి నరకబోయె॥ ౩౯
అంబరముకెగరవేయ నప్పుడూఆబాలకంసునిజూచి
నన్నేలజంపేవురానీకుబ్బరేపల్లెవాడలోను॥ ౪౦
పెరుగుతున్నాడువినరానీయాయుష్షుతరుగుచున్నాడుకనరా
కృష్ణావతారమెత్తెనిర్మించి నిజముగాదోచెనిప్పుడూ
కంసునకుగుండెఝల్లు ఝల్లుమనియెను భయముతోచీ॥ ౪౧
వేయుపాయముదోచ కంసుడుయేతెంచిపలికెనూ
రేపల్లెవాడలోనుపెరుగుచున్నాడనీడిగలోంగుచూ॥ ౪౨
నీయబ్బనీతాతరా కంసుడా కృష్ణుడుపుట్టెననుచు
చల్లమ్మగొల్లసతులు యీకబురుచక్కగాచెప్పగాను॥ ౪౩
బూతకికికబురాయెను అప్పుడాబూతకీచనుదెంచెనూ
శృంగారముగబూతకి స్తనములకువిషధారలుంచుకొనియె॥ ౪౪
చక్కగావాడలందూ కృష్ణునూతిరుగుచున్నచోటను
చనుదెంచిచిన్నపాలనుయిచ్చెగాసమాకట్టియుండదాను॥ ౪౫
బాలులతోబంతులాడ కృష్ణుడూబాలురందరుకొట్టగా
కావుకావునరోదించుచూ నగగతి వీధినడుమనునిలచెను॥ ౪౬
ప్రేమకృష్ణునిజూచియుబూతకీప్రియముతో బుజ్జగించీ
నాయన్నరారకోరా నాతండ్రిపాలుయిచ్చెనురారా॥ ౪౭
మూడుగుక్కలుపీల్చగా బూతకియిట్టె కొరిగిపడగా
గోపెమ్మచూచియప్పుడూ బంగారుగిన్నెలోబువ్వపెట్టె॥ ౪౮
బ్రొద్దునావుగ్గుబోసి కృష్ణణ్ణియొడిలోనుపంపవేసె

అంతలోకంసకుండూ బండిరూపై కొదయుగా వచ్చెగ॥ ౪౯
పాదములదన్ని వేయ పిశుగున లెదడదడవరిగియపుడు
వృషభమైవచ్చినిలువ ఒక్కలఘువున జంపి వేసె॥ ౫౦
చల్లమ్మువారలాతో చక్కగా రీయగ మూవారితోను
చల్లనీపనులు చేయా గోపికలు గోపెమ్మతో జెప్పిరీ॥ ౫౧
మాయిళ్ళకొచ్చునమ్మ కృష్ణుడూ మమురవ్వ చేసునమ్మ
తాళలేమమ్మ మేము నీసుతుడు తాలిమితో వుండడమ్మా॥ ౫౨
మగనివలె పనులు సేయూ నీసుతుడు మాయిండ్లకూవచ్చెను
యికనైన బుద్ధిచెప్పి యింటనే పదిలము సేయుమమ్మా॥ ౫౩
అప్పుడూగట్టిగాను మనవుంతపట్టుకొని గోపెమ్మకూ
చెప్పు నామనుచు వారు చెచ్చెరచెలగుచునుండు నంత॥ ౫౪
సంవడిసేయకుండ వెన్నంత చక్కగా మిర్రింగుచుండ
వొప్పుగా వారందరూ కృష్ణునివరుసగా బట్టుకొనిరి ౫౫
గట్టిగాకట్టి వేసి గోపెమ్మకడకుబోయి చెప్పిరీ
గోపాలకృష్ణుడప్పుడు అవటనే పాలుందాగ్రివుచునుండెనూ॥ ౫౬
అంతటవారందరూ గుమికూడియిళ్ళకూవచ్చినపుడూ
నడిమి స్తంభమునందు కృష్ణుని చూచి యాశ్చర్యపడిరి॥ ౫౭
సిగ్గుపడిలేచితాము తనుతమయిళ్ళను వేగవచ్చి
యిదియేమి యాశ్చర్యమే చెలులార యిదియేమసోద్యమమ్మా॥ ౫౮
కనుపాపలనుతీసునె కృష్ణుడు దొంగతనములు చేసునే
యికనేమిచేసునో చెలీ మనము బులపాటమున వస్తిమమ్మ ౫౯
గోపెమ్మపిలచినపుడు కృష్ణుండు ఆగడపు పనులు నేడు
చేసినాననుచు తామూ గోపికలు గోపెమ్మతో జెప్పగా॥ ౬౦
అమ్మ నేనెరుగనమ్మా నాతోడి వేనుబోవుచుండగాను
ననురవ్వ జేసిరమ్మా నేనంతటి యుపడిన సినమ్మ॥ ౬౧
కొబ్బరికుడకలను మా కొబ్బునగోపికలు పిలువబోవ
కొబ్బరికుడకలివిగో యాను మిగిను పుబ్బలు చూపినారు॥ ౬౨
పౌర్ణమి రోజానందూ జలజాక్షులందరూ కూడుకొని
చీరలటుతీసివేసి గోపికలు జలకమాడుచునుండగా॥ ౬౩
తీసివుంచిన చీరెలూ కృష్ణుండు తీసి తాపొన్నమీద
వేసియా వేణునాదం పూరించుచుండె వామాధవుండు॥ ౬౪
జలజాక్షులందరపుడూ జలకంబు చాలించివచ్చిచూచి

మనచీరలేమాయనో వోచెలియమనరవికలేమాయెనే॥ ౬౫
నమ్మరాదమ్మమనము యీకమీదనీచిన్నిగొల్లవానీ
యెంతపనిచేసెనమ్మా ఓచెలియయేమియాశ్చర్యమమ్మా॥ ౬౬
కొతుకుచుకొందరుండె నీళ్ళలోమునిగియుండిరికొందరూ
అప్పుడుగోపికలలో నొకయింతితాజూచి శ్రీకృష్ణునీ ౬౭
రారెవోయమ్మలారా చెలులార రారెయో కొమ్మలారా
యీపొన్నమీదనున్న చిన్నికృష్ణమ్మనూ అడుగుదామూ॥ ౬౮
ఇవ్వరామాచీరెలూ ఓకృష్ణయివ్వర మాఁరవికలు
దండంబుపెట్టెదమురా కృష్ణయ్య దయయుంచి దయచెయ్యరా॥ ౬౯
అందరూఒకచేతితో దండంబుపెట్టగజూచితానూ
పొందుగామీరందరూ దండంబు రెండుచేతులబెట్టరే॥ ౭౦
ఎంతపనివచ్చెననుచూ గోపికలుమానభంగమునొంది
వసుదేవతనయునకునూ దండంబురెండుచేతులబెట్టిరీ॥ ౭౧
పొందుగావలువలన్ని కృష్ణుండుపేరుపేరునయిచ్చెనూ
నాయత్తకట్టునేమెందునచునొకరొకరితో వగచిరపుడూ॥ ౭౨
మాయాడుబిడ్డయిపుడూ కొట్టునే మాబావదండించునో
నామగడునన్ను బ్రతుకనివ్వడికనేనేమిసేతునమ్మా॥
కస్తూరిరంగరంగా మాయన్నకావేటిరంగరంగా
శ్రీరంగరంగరంగా నినుబాసియెట్లునేమరచుందురా॥ ౭౩

22. శశిరేఖ పెండ్లి పాట.

బలరామునిసుత బంగరుబొమ్మ । దుర్యోధన నీకుమారునకు
లక్షణాపతుడు లక్ష్మణునకు । ఇచ్చి వివాహము వేడ్కగ జేయ
నడుగమియని తన యంగనబలుక । భార్యమాటలకు పరమప్రీతితోను
భీష్మద్రోణుల బిలిపించియును । గురువర్యులిం ఇరువురువెంచేసి
బలరామునితో పాణిమలిచ్చి । శశిరేఖను లక్ష్మణునకునిమ్ము
అని యడుగుండన సంతసేపోయి । ఓబలరామా యొప్పుగనీవు
దుర్యోధననాకు దోర్బలయుతుని । లక్ష్మణ సెరుగవ లాలితమూర్తి
అతనికినీసుత శశిరేఖతోడ । నిచ్చి వివాహము వేడ్కగజేయ
మీయమునమీయన బలరాముండు । మంచిదిలగ్నంబుంచుదుమీరు

అనగానెల్లుట ననువైయుండె । మాఘమాస సప్తమితిథియందు
అనూరాధ కన్యాలగ్నమున । సుముహూర్తముతగు శుభమైయుండె
ననినమంచిదనినట్లనెచేతు । తలిదండ్రు తగతప్పక మీరు
అనిన మంచిదని యరుగగవారు । రేవతియంత భావమునందు
వగచివగచి వల్లభుతోడను । నిట్లనిపలికెను ఇంపెసగగను
అయ్యోయంటను నభిమన్యుండు । మేనల్లుడు నామేటికిగాక
లక్ష్మణకియ్యట లలితమెమీకు । అనగా మిక్కిలి యాగ్రహుడగుచు
అర్జునుడడవుల నంటుకపోయె । జానెడుపొట్టకు జేరెసుభద్ర
కుడువగనన్నము తోడుగగుడ్డ । లేనివారికి లేమానోసంగి
పాల్లుచూడవలె పాపముగాదా । కన్నబిడ్డలను ఘనులకునీయు
సుఖముగనుండిన జూడగలేవే । పట్టమూతిలను పెన్నటికయిన
పెళ్లికువాకడ ప్రియములుగావు । అనునట్టిమాటలను నాలకించుచును
శశిరేఖయుదాప్వంతమునందు । గుందుచుచెలులతో పొందుగకేళి
వనములకేగెను వనితలతోడ । పూవులుగోయదు పుష్పాదులయిన
ఎత్తిదుఫలముల నేమియుగొనదు । అభిమన్యునిపై అతిప్రేమమున
చిన్నటనుండియు జేసినమైత్రి । తలపునవచ్చిన తడబడుచుండు
ఇట్లులనుండగ నింతటిలోన । అభిమన్యుడుతా నచటికివచ్చి
సంగతియంతయు నరగునవినుచు । తల్లినిపీపున దనరగబెట్టి
తండ్రికిపడు పోడముపడమనుచు । మేనమామపై బూనినయాపక్ష్య
వెడవెడమిక్కిలి వృద్ధినిబొంద । పోవగపోవగ త్రోవలానొక్క
యాశ్రమమునగని యచ్చటికేగ । నచట ఘటోత్కచుడను రాక్షసుడు
ఎవ్వడవోరా ఇవ్వనమునకు । రాబనియేమిర రభసముతోడ
యుద్ధమొనర్చుచునుండగనంత । నారదుడెదురుగ నయముగవచ్చి
మీరలిద్దరును పోరుటతగున । అన్నదమ్ములయి నతిఘోరముగను
కొట్టుకొనుట మీకెట్టులజెల్లు । అనిననాతనికి నంతయుదెల్ప
అయ్యోతమ్ముడ అయ్యోయనుజ । నిష్కారణమున నీతో బోరి
పొరుగకచేసితి నెగ్గన్నకుమీ । తల్లిసుభద్రా తప్పెన్నకుమీ
అని పలువిధముల ననుతాసికేర్చ । కౌగలించుకొని కడుపడితాను
అమ్మకునొక సాష్టాంగముచేసి । కారణమంతయు కనుగొనితేగ
కోపముమిక్కిలి కురియుచునుండ । శశిరేఖనునే చయ్యననేడె
తెచ్చెదతమ్ముడ తెచ్చుటయేల । పెండ్లిచేసెదను పెండ్లియెకాదు
దుర్యోధనునాగితో లెదకేగ । ననుచువేగమే యచటికిపోయి

మంచముపై శయనించియున్న । శశిరేఖను మంచముతో గూడ
అభిమన్యునికడకనువుగ దెచ్చి । మరలతాను నొకమంచముమీద
శశిరేఖతో సరిచక్కనిరూపు । దాల్చిపరుండగ తగనచటికిని
చెలికత్తెలేతెంచి చెలియశశిరేఖ । పెండ్లివారందరును ప్రేమతోడుతను
వచ్చికూర్చుండిరి వనితరో లేవె । మంగళస్నానములు పొంగుచునుసేయ
వేచియున్నారమ్మ లేచియునురావె । అనునంతనామాటలతివచెవిబడగ
ఎక్కడిలక్ష్మణుడు ఎక్కడిపెళ్ళి । ముక్కుమొగమెరుగనిమూఢునిచేత
పరిణయంబగుకన్న మరణమేమేలు । అనియుల్క్కచెలికత్తెలట్లనుటకగున
రావమ్మతండ్రిబలరామునికన్న । తెలిసినవారెవరు తెలివిగలవాని
నీకుపెండ్లిచేయ నిశ్చయముగాను । అనుచుబలవంతాన అతివతోడ్తెచ్చి
పీఠముపైగూర్చుండబెట్టియాక్షణకి । లక్ష్మణాశశిరేఖలాలించిచూడు
అనగానెకన్నెత్తి యతివనీక్షించి । అమ్మయ్యొపెద్దపులి అమ్మయ్యొపాము
అమ్మయ్యొసింహమ్ము అమ్మయ్యొతేలు । అమ్మయ్యొవెలుగుబంటమ్మయ్యొజెర్రి
అమ్మయ్యొగండుబిల్లమ్మయ్యొరేచు । అమ్మయ్యొతోడేలు అమ్మయ్యొచిరుత
అమ్మయ్యొచిట్టెడ అమ్మయ్యొదెయ్య । మమ్మయ్యొరాక్షసి అమ్మయ్యొభూతం
అనుచుగజగజవణకి యుసతిలికిబోవ । పెద్దలందరుజేర భీతిలేదనుచు
చక్కనిశశిరేఖ చానముజూచి । యిట్టుభ్రమజెందంగనేల నాతండ్రి
యనుచుతీసుకవచ్చి యాపీటమీద । గూర్చుండబెట్టంగ గొబ్బుననుమరల
తేరిపారజూడ దెయ్యమమ్మయ్యొ । కళ్లుపెద్దవిజేసి కరవవచ్చెడిని
నాకుపెండిలివద్దు నన్నుచంపకుడు । ఎక్కడిశశిరేఖయిదినాకువద్దు
పోదమురండనుచు పోవుచుండగను । ఎక్కడికిపోయెదవు ఇదుగో నాదెబ్బ
చూడుమనివీపునను జరుగ్రమునిచరచ । బాబోబాబోయనుచు పరుగులెత్తంగ
అందరుభీతిల్లి బిట్టుపోవంగ । పోనురేమిమ్మింక పొడిచేయువాడ
నేఘటోత్కచుడని గిరిదబ్బనసి । నాతమ్మునకునీక నాతిపరులకును
పరిణయముచేతువా బలరామునీవు । నాతమ్ముడభిమన్యుడాతడిపుడున్న
చంపిపాగులుబెట్ట చాలడానాడు । మిమ్ములనందరిగూడ నొక్కపరిచంపు
బంధువర్గంబనుచు పారదోలితివి । శశిరేఖయభిమన్యుపతి గాగనుండ
లక్ష్మణునిపెండ్లాములగనెట్టులగును । చావవేదుయున్నచో మీరలంత
నాయాశ్రమమునకున రముగారండు । శశిరేఖపెండ్లిపెరగవీక్షింప
ననుచుకొందరువెంటనంటరాగాను । తనయాశ్రమంబువకుతగగొంచుబోయి
అచ్చటనునభిమన్యుహెచ్చైనపెండ్లి । యుత్సవముగావించియుండునంతటను
నిగ్గుపడిహాలధరుడుచెల్లెలాసేను । తప్పుజేసితిని ప్రభుతగగావుమింక

అభిమన్యుడా నేను అన్యాయమునకు । పాలయితినవియన్ని పాటింపబోకు
అని పెక్కురీతులను అందరకు దెలిపి । కూతుదగ్గర బిలచి కొమ్మరో నీవు
కోరుకొన్న విభుండు కూడె నీకిపుడు । నిన్ను బెట్టినకలతయెన్న బోకిపుడు
అనుచుండ రేవతి హాయనతి సంతసమున । వదినరో సుభద్రవనిత నీకిప్డు
నా బిడ్డ గాదిక నీ బిడ్డ సుమ్మి పనిపాటు లెరుగని పడతి సుమి వదిన
సిరికోట్టని ఆట్టకాంతను సుమి వదిన । నను విడచియుండని నాతిసుమి వదిన
చెప్పి చేయించుకొను టొప్పుసుమి వదిన । ఆకలని అడుగని అతివ సుమి వదిన
ఏవగించిన తెల్లపోవును సుమి వదిన । నను విడచియుండని నాతిసుమి వదిన
బొంకి ఎరుగని ముట్టిపాలతి సుమి వదిన । అని పెక్కుభంగులను అతివతా జెప్ప
నాకింతగా జెప్పనాక న్యూరాల । అన్న కూతురు గాద అతి సుగుణములను
నేనెరుగకుంటినా నాకింత యేల । పసితనము సుమి నా ప్రక్క నే లేదా
చాలకాలంబున చక్కనే లేదా । అని చుసంతోషమును గానలేక
తండ్రికి మ్రొక్కించి తల్లి మ్రొక్కించి । బావకు మ్రొక్కించి భక్తి మీరగను
పెద్దలకు మ్రొక్కించి ప్రేమతోనపుడు । సుఖముగా తమ తమ చోట్లకు బోయి
దంపతులు మిక్కిలి గౌరవముతోడనుండి । కాపురము చేయుటను గనులవీక్షించి
తలిదండ్రులతి మోదకలితులైయుండ్రి । బంధువుల్ సంతోషభరితులైయుండ్రి

23 శ్రీశైల భ్రమరాంబాష్టకము.

మొదటి పల్లవి ప్రతిచరణం ఆఖరున పాడేది.

రవిసుధాకరవహ్నిలోచన రత్నకుండలభూషిణీ ।
భవవినాశని మమ్ము నేలిన భక్తజనచింతామణీ। ౧
అవనిజనులకు కొంగుబంగారైన దైవశిఖామణీ ।
శివుని పట్టపురాణి గుణమణి శ్రీగిరిభ్రమరాంబికా॥ రవి॥ ౨
సోమశేఖర పల్లవాధర సుందరీమణి ధీమణీ ।
కోమలాంగి కృపాపయోనిధి కుటిలకుంతల ధీమణీ ।
నామనంబున బాయకుండెడు నగకులేశ్వరనందినీ ।
సీమలోపల వినుతికెక్కిన శ్రీగిరిభ్రమరాంబికా॥ ౩
అక్షయంబుగ కాశిలోపల అన్నపూర్ణభవానివై ।
సాక్షిగణపతిగన్న తల్లివి సద్గుణావలి శాంభవీ ।
మోక్షమొసగెడి కనకదుర్గవు మూలకారణ శక్తివై ।

శిక్షజేతువుక్రూరజనులను శ్రీగిరిభ్రమరాంబికా॥ ౪
కలియుగంబునమానవులకు గల్పతరువైయుండవా।
వరలుశ్రీగిరిశిఖరమందున వైభవంబుననుండియుఁక్।
అవనిలోపలభక్తజనులకు నఖిలదానములివ్వవా।
తిలకకుంకుమ కాంతిరేఖలు శ్రీగిరిభ్రమరాంబికా॥ ౫
భూతనాథునివామభాగముపొందుగాచేకొంటివే।
ఖ్యాతిగాశ్రీశైలమందున ప్రాకటముగనివసించితీ॥ ౬
పాతకంబులపారద్రోలుచు భక్తులనుచేకొంటివే।
భోగమున రజితాద్రివెలసిన శ్రీగిరిభ్రమరాంబికా॥ ౭
వేడ్క వెలసినమీప్రభావము। విష్ణులోకమునందునా
పల్లవించినయింద్రలోకము। బ్రహ్మలోకమునందునా
మొల్లముగకైలాసమందున మూడులోకములందునా।
చెల్లునస్మృతిలోకపావని శ్రీగిరిభ్రమరాంబికా॥ ౮
అంగవంగకళింగ రాష్ట్రాంధ్రదేశములందునా।
పొందుగాకాంభోజకొంకణ పూర్వభూములయందునా।
తెంగుగాకర్ణాటలాట మరాట దేశములందునన్।
శృంఖలారాజ్యమునవెలసిన శ్రీగిరిభ్రమరాంబికా॥ ౯
తరుణిశ్రీమల్లికార్జున దైవరాయునిభామినీ।
కరుణతోమమ్మేలుకొమ్మా కల్పవృక్షముభంగినిన్।
భక్తినిత్యమునష్టకంబులు వ్రాసిచదివినవారికీ।
శిరులనిచ్చుచు నుండగోరద శ్రీగిరిభ్రమరాంబికా॥ ౧౦
ధరణిలోనీఅష్టకంబాదరమునన్ వినువారికిన్।
ఘోరభూతపిశాచబాధలు చేరకుండగజాడుమీ।
తప్పులిందునగల్గియున్నను యొప్పులనిభావించుమీ।
చెప్పతోనమబ్రోవశెడద శ్రీగిరిభ్రమరాంబికా॥

24 గజేంద్రమోక్షము.

కథాగీతము

ఆనంద భైరవి-ఆటతాళము.

రాజేంద్రవినుమీ వీరాతిశయమగుగజరాజమోక్షణకథనూ।మహోత్కృధను
రహితమనోవ్యధనూ। రాతిల్లుభువి సుధరాత్రికూటాద్రి। యోజనయుత

ముగ సున్నితత్వంబూ । విభ్రాజితంబుగ కాంచనంబును రాజితంబున మో
మతుంబును నా జెలంగను శృంగములు మూడతులమున్ ధాతువులు వెలుగునల।
రాజేంద్రా ।

2. మాకలుంగలవంగలుంగ మాతకే తాకినుండా రాథల్లాతకా । మ్లా
తసింధువారా । పిప్పూలు ఖర్జూరకోవిదారా । పిచుమందకంజాతబీజపూరా॥
ప్రముఖావాసజాతనిరంత వసంత సామంత సామేత సౌభాగ్యసంభూత సా
మందితా । నూతనప్రియకోరకిత పల్లవితకుసుమితఫలితలతికో ద్భూతమక
రందాను మోదమిళిందమై యానందమైతచ రాజేంద్రా॥

3. శరభశార్దూల చామరశల్య భల్లూక వరగండభేరుండ । వృకాహి
ఘోరచండ వేదండా । ఖడ్గాది భాసుర ఖగపతికండా కలహంస ముఖరవి
హంగమఖండా । మహాషండా । గరుడగంధర్వకిన్నర విద్యాధరకింపురుష
సిద్ధసాధ్యసరససల్లాప । సంభరితమై సద్యోవిస్ఫురితదురితమై కమలామనో
హార చరితమై మోక్షార్థిజన బంధురితమై దనరారుచుండెను రాజేంద్రా

4. తనకుంభములు పూర్ణకలశకోటి సతులు పైటలు కుచములుదూర్చ
గా । యానము కోటియుంఘ్రులందెలు చేర్చగా । కరములకోటితోడలు
మేఖల కూర్చగా । రధరుచికోడినగవుముఖశశిదీర్చగా । వరదీర్చగా । తన
దూలానణ్యాము తగనియుంజవాదినవితలు తన వెంటజనుదేరగ జరాజా । దనక
రేణుల మొత్తమునుదాననుపిపాసాయుత చిత్తమున నటదీర్చగ ఒకసరోవరమొం
నకితననినటించుచుండెను.

5. ఛుగఛుగా యతధూళిబుద్బుదవత్ఘోటలు తారకలై దివికినే గాయా ।
హృత్కారముగొనిగ్రహములునే గాయా । నాలముక్రిప్ప తగనివాయువునే
గాయా । సంఘట్టణజగతీజములునె గాయా । నాగంబడియా । మిథుసం
భ్రమింపమించి కుప్పించిబెట్టుగహుంకరించి । తటుగపొంచిలంఘించి । వగ
దలిర్చగ భావుకబలింపవగముంగను ఘోరగాహావుపగిదినొక మకరీంద్రు
డత్తరిబట్టెగ్రక్కున నక్రేంద్రుని। రాజేంద్రా।

6 కరికరి హరిహరి గిరిగిరిపరిజేరి కలనిపోరినలీలగా । కారాకా
రిబోరనిధారుణివార్చిలగా । మూఖాముఖినలనితనువులుదూలగా । సారాకారి
బోరవిర క్తముగొర్చిలగా । పగలారగా కరిమాచినరమూచు వెరచూచు విర
చూచు జరచూచు దరమూచు మొరచూచు మొరలిడా । తరచుతరముచు
మకరియూ తకరినరిమురింబోరిపొరలివేయు వత్సరములిటుబోరగను శిథిలతన
లవి కరిచింతింమ చుండెను॥ రాజేంద్రా॥

7. సలలితముగు తరులురాపాడె వనములోపలను దిరుగుచునుండగా

చందనాదితరుల నీడలనుండగా ప్రియవాతగతుల పాలనచేనుండగా మక్కువచేవిలాసముగనుండగా । యేనుంగులా । కలసిమెలసి వచ్చుచుగాలు తగులుచెట్టులను ద్రొక్కుచును ధ్వనులను గావింపుచునూ । యొలకొలనికి వస్తివచ్చియు యేలయీనీటిలో జొచ్చితిచాలుచాలనపించె మకరియుజేలఁ జిక్కితినీశ్వరాయనే॥ రాజేంద్ర॥

8. ఇవ్వారిచరమూనా కెవ్వరడ్డమువచ్చునెవ్వాడు నాకాధ్యాడు । పరమేశ్వరుడెవ్వాడుకారణుడూ । సర్వాత్మకుండెవ్వాడు పరిపూర్ణుడూ మహాత్మకూ। డెవ్వానిచేనింగుయెవానిలోడింది యెవ్వానిలోనుండు యీజగమంతాయూ । యెవ్వడీలోకంబులను లోకేశులను లోకస్థులణగిన సర్వలిని పెంజీకటిని యేకాకృతిని వెలుగొందు ననెకరి॥ రాజేంద్ర॥

9. భవముదోషంబురూపంబు కర్మంబునాహ్వయు గుణములులేకనూ । నిజమాయచే నెవ్వడన్నియుంగైకొనూ వాక్యనముల వివరింపగారాకనూ । యేకభుతత్వనవిర శక్తైదాగనూ సరిగాకనూ । వివిధకారంబులువిస్తరిల్లను చికి కవికిప్రోహ్యముకు సాక్షికినిర్ధరూపికి । బ్రివిమలాకారునకు పరునకుపరమశాంతికి నని తెశక్తికిదవికి వందనము లొనర్చెదదాంగునకు శ్రీకాంతునకునకు॥ రాజేంద్ర॥

10 పరధర్మకాదర్ధనజీకి కామునై సదసులెవ్వనిగాంతురూ । ముక్తాత్మకేసురనంధ్యుదింతింతురూ । యేకాత్ముకే పరమాత్మునతియింతి । సుజ్ఞానలేపగాని ప్రశంశింతురూ । సేవింతురూ । సెరినసత్యమనెడి నీడతో వెలిగెటి పరమాఘన పునిగ్రహాపూర్ణనతీంద్రియూ దురితదూరుని యోగగమ్యునధోక్షజుని పరిపూర్ణసీకుని హానిని నిత్యుని స్థూలసూక్ష్మునిరాయమయునిథజియింతునసకరి॥ రాజేంద్ర॥

11. ఆవైకుంఠమునలో నగరిలోనామూల సౌధంబునో । దాపలమందారచీతవన్యంబులో । వామృతసారపాంతేందు కాంతోపలో । తృలపర్యంకజలధికన్యకేళిలో మెంగుచును । సలలితాసన్న ప్రసాన్నూదుకొరి విహ్వాలవానంప్రముపాహీయునగ కుయ్యాలించి । కలిమినెలతకు జెప్పకను శంఖంబుచక్రము దాల్పకను సేబలమును గూర్చకవైన తేయుని పంపకిపోవకదువకు శ్రీహరి॥ రాజేంద్ర॥

12. తనకాంటపిరలచ్చె వెంటనవరోధవ్రాతము వారలవెంటనూ । పక్షీంద్రుడాతార్క్ష్యాధిపుని వెంటను । చక్రాదిసాధనములు నావెంటనూ । నారదుడధ్వజిని కాంతుని మింటనూ । వచ్చిరో । చయ్యన వైకుంఠపురమునగలిగిన । జనములాబాలగోపాలమప్పుడు జూచె । తనమనంబున నిందిరా

వరి తా నెఱుంగడు పదము జెప్పెడు జనులకేయాపదలు గలుగునో యనుచుత లచుచు త్వరంబ జనియెను॥ రాజే॥

13 తాటంకచలనంబుతో భూజనాటకధమ్మిల్లి । బ ంబుతో । శాటీముక్తాతిసురలకుచంబుతో । కర్ణలాటద్విరేఫంబుతో సరోజసంకోచ ద్విలగ్నంబుతో । మహోన్నతకోటి యింద్రప్రభతో నిందిరరాగాదటికి । నిందాద్రిదిసురల గుంపులుగూడి నాటకధరసమోహ్నా రాయణయని । అటలలుపాటలను సల్పిరికోటి సూర్యులమించురత్నకిరీటములను భుజకీర్తులు నగల మేటికిని యాజ్ఞోటికినిపుడు॥

14. కరుణాసింధుడు హరిహరిచరమును ఖండించినిర్వక్రముగా । సత్వరితపరికంపిత భూచక్రము । జ్వాలాభీలకలి తాంబరము చక్రము । పాలితదివౌకసదేవమునిచక్రము । చక్రముబంపె । ధరణీసహస్త్రముకరణి గుభిల్లునపరసులోనదుమిక । యురనిమకరము ద్రుంచి । సరసిజాక్షుడుశంఖ మొత్తెనుగురుతుగా దుందుభులు మొరసెను విరులుమనురులు । గురిసె వర్షమువిష్ణురూపుండయ్యె గజపతి॥ రాజే ॥

15. జననాథదేవల శాపవిముక్తుడై కణగిగ్రిహాగతి విడచీహూహూ నామగంధర్వుడైనిలచి । తనతోంటిశృంగార తనువుబడసె । స్వామిని వేడు కొని । కటాక్షమువడసి తనపురికేగ । మునుకేంద్రకరిరాజామును ద్రవిడా ధీశుడు । ఘనుడింద్రద్యుమ్నుడుకదని మానముదాల్చి మనములోనచ్యుతుని దలచుచుమాని కలశజాడచటికొచ్చెను గనుగొనుకయున్నట్టి వేళల కరివిగ మ్మని శాపమొసగెను॥ రాజేంద్రా॥

16 చెడుకరులు హరులు చెడునుధనంబులు చెడుదురునిజసుతులు । యొకవేళను చెడుదురు నిజసుతులు । యొకలీలను చెడునులోకతతులు । మరియునుభువిచెడును కర్మగతులు । భవసంపదలా । చెడుచెనటులకివి చెడనినుగుణాలకు చెడునవములు విష్ణుసేవనిరటులా అడిగినప్పుడె నాజగజ్జనకు నకుజెప్పెననిర్వాణంబానయెడగురితే భావింపుచుంటిని యధిపనానని యది యౌనా వేరమా॥ రాజేంద్రా॥

17 గజరాజమోక్షణ కథవినువారికి కలుషముల్ హరియించును । దుస్స్వప్నముల్ తొలగును యశోపమ్మెను । దుఃఖముబాయు కలుషములు బాప్రింపవో । సౌఖ్యములు లు కైవల్యములొసగును । నిజమిదిగాగ సుజనులెన్నరేని సారదివేకువలేచి అజరుద్రికములసూర్యాబ్ధి పంచాయుధ । వజ్రము స్వర్గద్వారముద వాసద్భవపవనగరుడద్వాజాలవిప్రముఖులడలంచగ తనపథంబిత్తునని హరియనె॥ రాజేంద్రా॥

18. అరూఢిపాంచజన్యము పూరించినను నతిమోదము చేతను ! గరుడారూఢుడై హరి వెంచేసెను । వైకుంఠమున నమరగణంబెల్లను । సంతోషించిరతి మోదము చేతను । అని శ్రీశుకుడీరీతి జెప్ప పరీక్షన్నరేంద్రుడయ్యా రణ్యక ఘను నీకరిగించెనూతుడాఋషులు శౌనకప్రముఖులందు నన్యాతసారము గురియజెప్పిరి హరిమిత్రో శ్రీరామకృష్ణుని కోరికలు సారకును ఫలింపగా॥రా॥

25 గోవుపాట.

గొల్లకృష్ణుడు వేణునాదము - చేతబట్టుకునూదుకొనుచు - గోవుమందలవెంటనడచి - పొన్నవృక్షము చెంతజేర - గోవులన్నీ పొదలదూరి - కలసి మేయుచునుండగాను - పెద్దకాలపుఆవులారా - పేరుపడ్డాయుండలారా - కపిలియావుమాడలారా - కర్రియావుదూడరావె - తెల్లనావుపిల్లరావె - బొల్లియావుకీవురావె - కామధేనుకల్పతరువా - శ్రీలక్ష్మిపేరింటిదేవి - అన్నపూర్ణవిశాలాక్షి - తెల్లనిచ్చాగోవురావె - నల్లమచ్చఆవురావె - చిన్నఆవుదూడరావె - కనీవారము విష్ణుప్రీతి - పేరుపేరునపిలచితాను - బట్టుబట్టబిగియగట్టి - లేగదూడలచేతబట్టి - బంగారపుచెంబుపట్టి - వెండిత్రాళ్ళుతెచ్చితాను - బందనములను వేయుచును - గోవులను కాలుపితికి - గొల్లబాలుల మూపులందు - బెట్టివారియిండ్లకనిపి - చెట్టునెక్కి - వేణునాదము - చేతబట్టుకువూదుచుండగ - గోవులన్ని పొదలదాటి - సకలదిక్కులమేయుచుండగ - తూర్పుదిక్కుకొన్నివెళ్ళి - గట్టుపైనిమేయుచుండగ - గొప్పనాదం చెవులబడగా - అదురుకొంటూ మేతమాని - ఎదురుచూడగ గాండ్రుమనుచు - వేగమె పెద్దపులియొకటొచ్చి - నిలిచినాదు పాలముపాడు - నేడుగ పేడువచ్చినయావులారా - పోకుపోకుడు మేతమాని - చిక్కినావుగ చేతికి - వారమొక్కటీ సమమునుగా - గొంతువిరచిరక్త మెల్లా - గ్రోలిపట్టచించి వేగమె - కొవ్వుతీసి వారగిస్తును - దాటిపోవాజాలురేమో - పారిపోవజాలురేమో - కురువకొమ్ములు చిన్నయావుల - నినుపుకొమ్ముల పెద్దయావుల - పేరుబడ్డాయావులాను - కోట్లకొలదిగతిన్నదానను - నన్నువిడిచిపారిపోతె - వెంటవరిమిచంపివేతును - నాదుపోల మాచేరిమీరు - నాకుపారంకోరికిబూరు - నాదుపేరువ్యాఘ్రరాజా - మాకు మీకువైరమెందుకు - నేనుచెప్పినమాటదాటక - బుద్ధిగలిగివుండుమనుచూ - బక్కగా యల్లావుముందు - నిలచితానుబల్కుచుంటె - పేరుపేరుగ నున్నయావులు - వెనుకచేరినిల్వగాను - వ్యాఘ్రరాజా వినుము [illegible]

ఒక్కమనవి చిత్తగించు - మూడుదినములక్రింద నేను - కవలదూడలుకన్న
దానను - నన్నుపెంచినదాతలెల్లా - పాలుపితుకక యుండగాను - రెండు
దూడలెల్లా యెదురుచూచు - బెంగతోనుశలవు యిచ్చిన- పాలుయిచ్చివుళ్ళి
వచ్చి - నీదుయాకలితీర్తుననుచు - బల్కగాను నీదుమాటలు - నమ్మ నేను
వదలివేయు - నమ్మునన్ను వ్యాఘ్రరాజాను - నేనుగానఅనుచు బల్కుచుం
డెను - సకలదేవతలానవచ్చెద - నాపుణ్యముధారబోసెద - నాదుకొడు
కులమీదుగాను - సత్యమైనతల్లిదండ్రీ - తోడుపెద్దలమీద నేను - సకల
యానలుబెట్టెదాను - సత్యవాక్యముతప్పితేను - స్వామిద్రోహముజేసినట్లు -
పుట్టినింటివారికెల్లా - కీర్తిసంపదబోయినట్లు - కల్లగాదుమాటనమ్ము -
బొంకుగాదుమాటనమ్ము - శలవుయిచ్చినవేగవత్తు - కోరిమొక్కితిదా
పునా - ఇన్నివిధములకోరగాను - గొప్పయానలుబెట్టగాను - పెద్దపులికి
జాలిగలిగి - యడవిలోనా యానపెట్టి - తప్పితేను ద్రోహమూలు - మెట్టి
తనముకొచ్చినిన్ను - బట్టిచంపివేస్తునుగాన - వేగమె వెళ్ళినీవువీదు - కొడు
కులజూచిపాలుయిచ్చి - వెళ్ళిరమ్మటంచు - శలవుయిచ్చిన-గంతువేయుచు
ఛంగుఛంగునదాటుకొనుచు - యింటిమొగమైదొడ్డిచేరియు - కవలదూడల
చేరబిలచీ - పాలుయిచ్చి తృప్తిపరచి - బిడ్డలారవేగవెళ్ళెద - అడవిలోను
మేయుచుండగ - పెద్దపులియొకటొచ్చి - బట్టిబిడ్డలారజెప్పె - వేగమె
వస్తుననుచు - బాసలిచ్చియుంటినగాన - మీరుబుద్ధిగలిగి - నాపలుకుమం
డుడి - పచ్చిచేనులోమేయబోగా - కాపువేలిలోచిక్కబోకా - పొదచా
టునమేయబోకా - పులులనోటికందబోకా - ఇండ్లలోనాతిరుగబోకా -
కర్రదెబ్బలుతినకమీరు - కాపువాడు - మేపబోవుబీళ్ళయందు - నిలిచికసు
వుకడుపునిండాతినుమీరు - దొడ్డికొచ్చినిద్రజెందుడి - పేరంటేవిమీ
నాక్షి - ఆదిలక్ష్మి - అన్నపూర్ణా - కామధేను - కల్పతరువా - పేరుబ
డ్డగోవులారా - నాదుకొడుకులమీరుజూచి - ముందుకొచ్చిన - పాడవ
బోకా - వెనుకకొచ్చినతన్నబోకా - మందబేర్పుకబుద్ధిగలపుడీ - నేవ్యా
ఘ్రనాకుఆకలిని - దీర్చబోయెదా ఓగోవులారా - నాదుకొడుకులదయతో
జూడుడీ - తుంగభద్రానదులలోను - స్నానమాడిభక్తిగాను - దేవునిపూ
జించితానూ- అడవికేగెనూఓజనులారా - చూడచోద్యముగానుయుండేనూ-
అన్నరారా చిన్నిరారా - ఆకలిగనుంటెకోపము - వ్యాఘ్రరాజా వేగవ
చ్చితి - కోపగించక నన్నుబంపుము - కోటిగోవులతిన్నదానవు - లక్షరుచు
లనురెరిగియుండి - సకలన్యాయము తెలిసియుండి - గడువుమీరకవచ్చి
తేను - బొబ్బలిడినారాకయుండుటపులిరాజాతెలియజాలను - ఓవ్యాఘ్ర

రాజావేగవచ్చి - నన్నుజంపుటము అర్చుకొంటూ - అడలుకొంటూ వచ్చి గోవు - కాళ్లకపుడూమ్రొక్కి-చెప్పెను - వ్యాఘ్రిరాజతల్లినీవు - లక్ష్మి దేవిఅన్నమాట - దాటవేవునిన్నుమించిన - వారుభువిలోనీతిపరులా - గానలేని నీదుచర్యలు - విన్నవారలు చదువువారలు - వ్రాయువారలుయెంత మూర్ఖ - ద్రోహులైన పుణ్యాన బ్బి - మోక్షముంచేరు - ఓపి లారాత ప్పకనుచదువుచుండూడీ - అనుచుచెప్పి ప్రాణముపొందలెను - బ్రహ్మవచ్చెను రుద్రుడొచ్చెను - విష్ణువచ్చెనుయింద్రుడొచ్చెను - సకలదేవతలెల్లవచ్చిరిదం డ్రినీవెమాతనీవే - నిన్నుమించిననీతిపరులు - యెల్లలోకములందులేరు - నీవుయున్నాగ్రామమందు - పంటలెల్లపుష్కలగాను - నెలకుమూడువర్ష ములు - సకలజనులాసుఖమునొందేరు - వోగోపురాజానీదుకీర్తిని - చెప్ప శక్యమానీదుచరితము - చదువువారలు విన్నవారలు - జూచువారు కైలాసప దవి - చేరసుఖముగానువుందురనుచు - పేమచెప్పినమాటలెల్లాశాశ్వతంబు జరుగుననుచు - చెప్పివారిలోకములకు - వెళ్ళినంతటయల్లయావు । ముంద చేరిబిడ్డలాకు - పాలుయిచ్చెసుఖముండెను - ఓనులారాయెల్లకాలముచదు వుచుండూరు - అప్పటివింతలు యీదినంబునజరుగురీతిగను॥

26 శ్రీపారిజాత ప్రసవము

శ్రీకృష్ణుండొకనాడూ శృంగారాకారుండై ।
శ్రీకాంతమణీ నగరుకువచ్చెను చెలువముతోడుతనూ ।
యేకాంతిమ్మునననుండి ఇంతులుంతె నాడగను ।
సాకస్మికముగ నారదుడను ఒకవచ్చితఋషియూనేతెంచే ।
వచ్చిన నారదులుజూచి వనితలుతానుమ్రొక్కి ।
అచ్యుతుడూనారదుడుండిరి ఆసీనంబులను ।
వచ్చితుడైనారదుడు కృష్ణుడికొకకానుకగాను ।
కుసుమపుపువుచిగురాకున పొదిగియిచ్చెను వేడుకను ।
ఆదిస్వామీఅందుకు కన్నులనదుకు మ్రొక్కికి హంబనిముదితలచి ।
వెన్నుడురుక్మిణీదేవికియిచ్చెను వేడుకతో పువును ।
అమగువావేగముగా ఆంగుకుని వ్వాము వినయముతోడుత ।
తనపతికంతవినుతులుచేసె శరణుశరణుకృష్ణా ।
శరణు శ్రీగోపాల మారీశరణు కనకా బంగారుశరణు ।

శరణుదేవామిన్నందిన వేగమున మేలుగానొప్పె ।
ఆమగువంతట కొప్పునముడుచుక ఆశ్చర్యముతోను ।
తనదేహంబొకవింతచాయలు మెరయగను ।
చెల్వయెల్లరు యెంతచల్వైమో కాంతలోనను ।
తలకురులల ఒకవింతా మేలుగ నలుపులుయెక్క ।
అరుదుగకోమలి ఒడలికి ఒకవన్నెధికమయితోచె ।
శుకవాణియీపువ్వుచోద్యం అటులుండగావినుమీ ।
వికసించుచుండును వాడదు యెన్నడువిడివాసన జెడదు ।
ఒకయేడుయీపూవు వనరుగనీయెద్దవుంటే ।
సకలమైనవస్తువులను సమకూర్చుచువుండూ ।
అనినారదముని ఆడినవాక్యములన్ని ।
వినయముతోడుత సత్యభామకు వినిపించిరిచెలులు ।
యేమనిచెప్పదుమమ్మా యింతిరోనీమగనికీ ।
నారదుడొచ్చి పారిజాతమ్ము వనరుగయిచ్చెగదే ।
సామజవరదుడు రుక్మిణికాపువ్వు సరగునయిచ్చెగదే ।
ఆమగువా ఆపువ్వందుకు వేగముగా ।
నవ్వుమతనకొప్పు ముడుచుకుసొంపుననుండగదే ।
తరుణులుచెప్పినమాట నెంతనుగంధివిని ।
సరగునఅప్పుడు కోపముతోటి తరుణులకిట్లనెను ।
సరసిజాక్షులారా సర్వజ్ఞుండనియెరిగి ।
యెలమీతానేగతితో యింవరిసవతులలోపలను ।
నాకంటెయెక్కువఅనితలచెనురుక్మిణినిపుడు ।
అనితలకాయనుబిగియించి తరుణి మానముచేత ।
పొలయుచునవరత్నములుకలసిన ।
సొమ్ములుసళ్ళించి చెదరిన కొప్పటువిడిచి ।
శిథిలముగాముడుచుకొని ।
పొలయుచునవరత్నమ్ములు కలసినమందిరములుదాటి ।
పూరింటిలోకొక్క కీలుకుగ మంచముపై ।
చీరొక్కటిపరుచుకు పవళించెను శ్రీహరులనుదలచీ ।
వారిజలోచనుడంతా కోపముదీర్చభావమునను ।
చనుదెంచెనుతనభామగృహమునకు ।
భక్తులవాకిటనుంచీ సరగునలోపలికేగీ ।

కనకపుమేడలు రంగస్థలములుకాంచి కెరలఁదొడఁగే ।
మెత్తనిపానుపువెదకె మేపవడుగులు వెదకే ।
చిత్తరువుచవులను వీక్షింపుచు తనచిత్తముకిట్లానెను ।
కలహంసలనడనవుగా కలికా యింతులురారు ।
అపారమృదంగము తంతులుగట్టరు ।
ఆడగబాడగరారు యిన్నాళ్ళకెలేదు సుదతి ।
మందిరమేమోచిలుకకనసద్యంజెప్పదు ।
కోకిలకూడమియ్యదఫలము ।
రామలమితో వేళలా పనులుచేయదు పంకజముఖికేమో
సిరిమోమునమేమో చిన్నబోయున్నది ।
చెలియతో నెవరయిన పన్నగమునిదెచ్చినయా ।
పారిజాతపు మాట ।
విన్నంతములు కేసరికాబోలు మూవెన్నెల మొక్కగను ।
అనుచుమందరధరుడు ఆలసితెలుకగ ।
కనకపుమేడలు రంగస్థలములు ।
కలసికెరలిఅలసి వనితల మాటలు చెవులపని ।
పుగుళ్ళిందయిపోయా ।
వనజనాభుడుభామతో సఖియ కెనుకతానిలచె ।
మకరవిదేవిపకేటి మగువచేతనుదటి ।
మానముతో దుతిముకవయిరందుకు మత్యాన్యక్తికివిసరె ।
అనలినాత్ముండపుడూ అత్మలోనగుచును ।
పూబోణిమీదను పన్నీరప్పుడుచల్లంగదొడగె ।
ఇందాకాకేవిట్లోయీవింతవాసనలు ।
రాముదుండెకెంచెను కేనుచునవనితా మేల్కొనెను ।
పల్లవాధరులంత పయ్యెదలాడ్చకొనుచు ।
ఉల్లముబోఫట నయనముబల్కుట బుద్ధిగాదో చెలియ ।
పున్నమచంద్రునిబోలు మరిపెంపునీమోము ।
చిన్నబోయున్నకారణమేమో చిగురుబోణిచెప్పుమా ।
బంగారుతీగకంటె బాగయిననీమేను ।
కసికందులుకందినకారణమేమే కాంతరోచెప్పుమా ।
తమలపాకులవంటి తరుణినీహస్తములు ।
చిరిచెవటలు పట్టినవిధమేమో చిగురబోణినీకు ।

చిగురుటాకులవంటి చెలువంపుపాదములు ।
వసిగాళ్ళాడేటి కారణమేమే వనితరో నీకెను ।
కింకిణీవిల్లుంబోలు మారిపెంపునీకనుబొమ్మలు ।
పొంగున్నవితలనొప్పింతువుకదవే ।
లలితాంగిఅప్పటి వేళాబట్టిగోపాప్రాకన్నులనీరు ।
కుప్పలుగాపూష్ణించెను రెప్పలసద్దుకోవె ।
ఇంతాజేసిఖనీయేమిసేయగాగలవే ।
ఇంతులకింతేసి పంతములేటికే ।
ఇందువదనచెప్పవే కాంతరోపతితో
కలహంబేటికి కంబుకంఠిలేవే ।
వనితరో రెమ్మనుచుమారడించి ఒకవనజగంధిలేపె ।
జాతులారామీరు నగధరునివారుగాదా ।
ఈవగలెక్కడనేర్చిరనుచూ వనికలదిట్టించునూ ।
అకలంకినీదేహం అలయించుకునేనేమి ।
కమలాక్షుమాటలువిని నాపయికరుణవప్పనేరే ।
మదిరాక్షిజనులాడే మాటలకువెరచీ యీపువ్వూ ।
మొఖమాటమ్మున యిచ్చితిగానీమోహమ్మునకాదే ।
నీవాణ్ణిగానట కనీకు తప్పితినయినరానీనె ।
పంపునవచ్చితినిపుడు నీబంటనునేగానా ।
పద్మనాభుండపుడు సత్యభామపాదములపైఒరిగెను ।
భామలు అప్పుడుసిగ్గుతోడుతను ముఖచంద్రుగేవురును ।
మైనులోపలిదాగి అతివలువాడగఅప్పటివేళల ।
అతిసంతోషముతోను చిగురుటాకులవంటి ।
చెలువగుపాదములు నగమెట్లుదన్నితిరిమీరు ।
మందరగిరిధరా నెట్టనమందరగిరిమోపి నట్టిగట్టితలలు ।
ఇంతమృదువగుటకు కారణమేమో మారజనకచెపుమా ।
అనుచుపాదములొత్తి అతివలుసేవలుసేయా ।
కృష్ణమూర్తియతి సంతోషమున కలియనవ్వుచును ।
వక్కపువ్వుయింతికి సేవోసగితిగాకాయికనూ ।
చక్కనిపారిజాతంబొనితెస్తును సరసవనములోది ।
మొక్కవగానాటింతూ నీపూలవనములోను ।
అనిహరిబల్కగయింతిగర్విక్కనలేచి ।

మక్కువతోడుత శాకపాకమ్ములు మరి సేయుమనెను ।
జలకమాడి ఒక్కసన్నవలిపెంగట్టి ।
అళికులవేణీరత్నాభరణములన్ని ధరియించె ।
చెదిరిన కొప్పునముడిచి సంపెటిపందలు ।
భుజముల మెరయగ సవడి సేయుచును ।
పంపులు పెట్టుకుజనులు పాకములు సేయ ।
సంపెంగతైలము కృష్ణునికంటెను సత్యభామదేవి ।
అలరు సుగంధము అలది మలచుచు మేనునువలచే ।
జలకములార్చి వలిపెములిచ్చెను దినపతికంతటను ।
తెల్లని వస్త్రముతో తళ్కువత్తుకొనుచు ।
పీతాంబరములు ధరియించెను ఆ శ్రీవిష్ణుండపుడు ।
వల్లెవాటు చెంగు భామపై వొప్పుగానువేసి ।
బంగరు కుర్చీలమీద బాగుగ కూర్చుండిరి ।
సంధ్యావందన వేళాయెనని సఖియలతో బలుకా ।
బంగారుకలశతో బాగైన పుష్పములు దెచ్చిచ్చిరీ ।
తిరుమణి శ్రీచూర్ణముల బాగా తీర్చిదిద్దుకొనిరి ।
పరిమళములు స్వామి బాగానలదుకొని ।
బంగారుపళ్ళెరములో పంచభక్ష్యాన్నములా ।
పూర్ణములమరగ వేడుకతో పరమాన్నము వడ్డించిరి ।
పూర్ణేందులంతటను సంపూర్ణముగ వడ్డించిరి ।
పరిపూర్ణముగా భుజించిరి లేచిరీ పురుషోత్తములపుడు ।
ఆకుమడిపులిచ్చె మంచి అత్తరుజవ్వాదిచ్చె ।
మల్లెలు మొల్లలు విరజాజులు తానిచ్చె సత్యభామా ।
తనవాహనమయినా గరుడుని మోదముతో బిలువగను ।
కనకపురెక్కలు విసరుచు చక్కని గరుడువచ్చెనయా ।
గోవిందా కృష్ణా హరి గోపాలా గోవర్ధనగిరిధర ।
వామన కేశవ శ్రీధర శ్రీహరి యనుచు ।
తనవాహనంబయిన గరుడునిపై నెక్కి ।
అమరులు తమరు అతివేడుకతో అమరావతికేగిరి ।
పలుకులు కర్పూరమును పాదోదకటిగావించి పారిజాతం ।
వెల్లిగించుకువచ్చెను పక్షీంద్రునిమీద పట్టుకురాగాను ।
గట్టిగనుందుర్ శ్రీ సేలనతోను ।

కృష్ణునిమీదికి కయ్యానకువచ్చె ।
మతిదప్పివచ్చితివా మహిమీదనుయీచెట్టు ।
కయిగొనిసురల నీపురికేగగలవా ।
చెడుగుమనుజులెల్లాగర్వముతోనూ [illegible] ।
మర్మముతోనూ [illegible] పారిజాతం పెల్లగించితివా ।
అంతటయింద్రుమహానుభావుడు వరగడు[illegible]తెలిసి ।
అడిగినవేనుయిత్తుననుచును పాదములబ[illegible]ను ।
అంతటఅమరులంతయు అతివేడుకతో అ[illegible]వతి[illegible]గిరి ।
అవేళకుఅట్టెవుండి మరునాడుపొద్దున్న ।
అంతఃపురములోపలికొచ్చెను ఆనందముతోను ।
కర్పూరపుపలుకులతో పాదొకటిగావించి ।
నెలతలువేడుకతో పన్నీరుబోసిరప్పుడు ।
చిగుళ్ళఆకులతోను మొగ్గలుపువ్వులతోను ।
కాయలుపండ్లుతోటి చెట్టువికసించియుండే ।
వట్టిమానుక్రిందాపట్టుమంచంవేసి చెలి[illegible]తెలతో ।
సత్యభామ తాపవ్వళించియుండె ।
అంతటకృష్ణుండపుడు ఆనందములతోను ।
పట్టెమంచముపైకూర్చుండెను సత్యభామతోటి ।
పూచినపువులన్నియూ రుక్మిణీకపుడు వెళ్ళేతుమ్మెదలయి ।
పువులన్ని రుక్మిణిపయివాలె వేళ్యకాం[illegible]వుకనుక ।
నీవుపువులన్నిముట్ట [illegible]దు అంటరాదు అనికృష్ణుడుతాబలికె ।
అంతలోనె నారదుడు ఆనందముతోపాట[illegible]డుచు ।
సత్యభామతో దానవ్వుచుబలికె పూచినపువులన్నీరుక్మిణికడకువెళ్ళె ।
తుమ్మెదలయిపువులు అన్నీరుక్మిపైణివ్రాలె ।
వట్టిమానుయీరవ్వాయేలనీ నారదుడూబలికే ।
అంతటకృష్ణుడపుడూనారదుచెయ్యిబట్టుకుని ।
నారదుతోటికృష్ణుడుఅప్పుడునవ్వుచుతాబలికే ।
ఒక్కపువ్వొదెచ్చివనితలకునాకును ।
జగడంబెడితివిఅనుచూకృష్ణుడునారదుతోబలికే ।
నారదుడుకృష్ణుడుగలసిరుక్మిణిమేడలకేగ ।
నారదుడప్పుడురుక్మిణితోను నవ్వుచుతాబలికే ।
పారిజాతపుచెట్టు సత్యభామవేరటా ।

చేయుటగాని పూచినపూవులు అన్ని ।
నీపైనే వ్రాలెగదా అనుచు నారదుడు బలుకా ।
హస్తములు ముకుళించి నారదునికి కృష్ణునికీ ।
మ్రొక్కెను రుక్మిణి తానపుడు ।
గోవిందా కృష్ణహరీ గోపాలా శ్రీధర ।
గోవర్ధనగిరిధర వామన కేశవ శ్రీధరహరి యనుచు ।
పారిజాతాపూ వ్రాయువారూ పాడినవారును ।
పతులకు సౌభాగ్యంగల్గును సంతోషమ్మున నొందు ।

27 మేనకాదేవి నొప్పులు.

లాలి శ్రీనవరత్నా లాలి సురకల్పభోజా ।
లాలి కరతల దురిత సరోజా ఆలించు లాలి నత కల్పభోజా ।
నెలదప్పె మేనకాదేవికనుచూ మేలిమితో చెలులెల్ల చెప్పుకొనుచూ ।
నెలత నీభాగ్యమనుచూ మెలిమెల్లె పలికిరట్లని నవ్వుకొనుచు ।
రుచులపై వేడ్కలేదు సిగ్గు చేవచియింప నేపిగాదు ।
ప్రకటముగ దెలియనియ్యక రెండో నెల గ్రించుకను యున మేనకా ।
భావమెంతయున లేదు భుజియించ కేవలం బుద్ధి లేదు ।
సిగ్గిబట్టకట్టలేదు బలువైన కేవిళ్ళు కోపలేదు ।
వనజాక్షపునికి జూచి చూలాలవని పలికి మదినిగాంచి ।
సిగ్గుపడి ముఖము వంచ దినశుద్ధి కేసిరా స్త్రీలు గలసి ।
మూడో మాసమున బాలాకుచములను నిలిమా విసరించెను ।
మేలయిన వదనమున సుధవళ మాలీలగా గనుపించెను ।
నాలుగవ మాసమునను పాలుబడెనని కొందరు ।
మేలిమితో బాలికామణి కందురూ మేలువారలు అందరు ।
దినదినము స్త్రీలచేత నెవిందురు అయిదవ మాసమునను మంచిదినమందు ।
అయిన పుట్టిలువనం పొమోదముతో ధనము బంచీ సీమంతమాది శుభమందునుంచి
కలికి చేతులు గాజాలతో డిగించి కెలమితో దుతకాంతలు ।
ఫలములను పచ్చిపెసలు పంచిరా చెలులకును చంద్రముఖులు ।
ఆరో నెలబాలకనుచుచనెను తనజనని గర్భంబులోను ।
పనకాదు లెన్నగాను మేలిమితో బాలికామణి కందురు ।
ఏడో నెలబాలకనుచు కదులాడె రెయిడవ భాగమున బాలా ।

ఆడశిశువలుచు అబలా ఆని జనులు కోరియుందురు గర్భమున ।
ఎనిమిదో మాసమునను తనపతిని పతికూడలేకా ।
మోదముతో విడవలేకా పవళించను మాటాడలేకా ।
తొమ్మిదవ మాసమునను మాట్లాడిసాగ్రసిల మొగిముపాడ ।
సమ్మతిగ చెలులు వేడ మోదముతో కొంగుదిగవిడవిడా ।
వనజాక్షివునికి జూచి అలసటసొలసెనని మదిని గాంచి ।
తలఅంటిపోసి తుడచి జలశుద్ధిజేసిరా స్త్రీలుగలసి ।
అమ్మరో రాగదమ్మా భుజియించవమ్మయిపుడు ।
రేదిష్టమమ్మా సమ్మతిగ దెల్పవమ్మా మాయున్న కొమ్మతో ।
వేగరమ్మా వద్దనగూడదరమ్మా వినవమ్మ యొరాప్రపాలుసుమ్మా ।
యొద్రగాగాచిరమ్మా వేశేగజాగ్రవేముద్దుగుమ్మా ।
సుదతిభుజియించలేకా నిజప్రసవవేదనకు నిలువలేకా ।
నొప్పులని చెప్పలేకా చెప్పకను చెలులకును చెప్పలేకా
నగపతికి జెప్పరమ్మా వేల్పులకు నగమీదుగట్టరమ్మా ।
మగువలకు గండమమ్మా వీలయినతగువారినడుగరమ్మా ।
అనుచు చెలులు బల్కగా ఆర నాలు ఘనపాటకులు చదువగా ।
ఘనమంత్రతీర్థము మియ్యగా సన్నుతించెను నిజప్రసన్నములు దెలియ మొదలుగ
కరములతో వంత్రిపానీపట్టి తనకరముతో సతిసనాని ।
గట్టిగా వుండుమాని కూర్చుండ కరుణించు దైవమాని ।,
తరుచుగా మేనలదెను యూన్నమని తరుణిపై చెయివేసెను ।
వెరచియిటు అటు జూచెను తాళదని తరుణి కనుటయూనెను ।
తరుణిపరవశము జెందె నగరాజు మోదమున శాంతిజెంద ।
దివినుండి దిశలనెల్ల తెలివినొందే వనజాక్షివునికి జూచి ।
మ్రొక్కవే దైవాలను వేడుకొమ్మా ఆయినప్రార్థించుగరమ్మా ।
శిరసువుదయం బారుణో చూడరమ్మా మృగశిరా వృషభమునను ।
భీరమ్మున ప్రథమ చరణమందునా తగ సింహాలగ్నమందు ।
సప్తమీ బుధవాసరమ్మునందు నగరాజుపట్టణమున ।
దివినుండి వానలుగురిసెను తరులు చిగిరించె పూచె ।
బాలికా మెరుగుతీగెలు మెరసెను కలవాణులే తెంచిరి ।
బాలకూ జలకంబులాడించిరీ సొలసిపాన్పుననుంచిరి ।
వేడ్కతో బాలరూపముగాంచిరి తమ్ములను బోలుకనులా ।
ముంగురులు తుమ్మెదల మారుమిగులా అమ్మయీ బాలకోయలా ।

జగమెల్ల నెమ్మదినిబ్రోవజాలు
ముఖమువీక్షింపరమ్మా యీబాలకామారిసౌఖ్యసుమ్మా ।
అమ్మలోవినగదమ్మా శివునికీపట్నంపురాణిసుమ్మా ।
యిరువయివొకదినములా యేతెంచి పరవధూమణులమేనా ।
బాలికారత్నములను వరహంసతూలికాతల్పమునను ।
శృంగారపుమేడలోను బంగారపుతొట్లొకటికావించియు ।
మేనకారత్నమునను పూచిరాబాలికను ।
మణులందరుయీపాట పాడినావిన్నగాని ।
సకలసంపదలిచ్చిరక్షించుశంకరుండెల్లప్పుడును॥

28 శ్రీ కంచివరదరాజు పెండ్లిపాట.

వాణిదేవిమదినిదలతు వరదరాజాబ్రిస్తుతింతు ।
చారుమతినిదలతు సప్తసాగరమ్మున ।
కంచివరదరాజామీద మంచిపాటసకలకీర్తిగ ।
యంచగమనయీపాట యెంచిపాడరే ।
కవులకెల్లమేటియయిన కాళిదాసు మదినిదలతు ।
గావ్యంపుకర్తయైన స్వామిదల్చెదా ।
పెక్కుసూర్యమండలములు వొక్కచోటపొడిచినట్లు ।
చక్కనీవరదరాజా ఛాయలెట్టిదో ।
భుజమునశంఖుచక్రిములు ధగధగమెరయగాను ।
పరగరెండువేలస్త్రీలు పరిచారులు ।
అంతసముద్రాతనయ హంసగమనపేరుందేవి ।
వొవ్వపెరుగుచుండె తనమందిరంబునా ।
తొమ్మిదగుంపులనఁగ తోయజాక్షులనఁగ ।
రంగిళీబిండ్లబోలు చెలియబొమ్మలు ।
చెలియతామరజాట్లు శోభరించినట్టికర్మ ।
దివ్యఅరటిస్తంభాలు అతివతొడలును ।
ముక్కశేసాగరములు సూర్యచంద్రులవిందు ।
అక్కజముగ వియ్యమందె అతివకనులతో ।
పొన్నపూవులునోయచుట్టను పాదములుచెలంగునాని ।

రాచపడుచు నిపిలుతమనిరి రమణులందరు ।
సుందరవదన తల్లివద్ద కోమలాంగివుండగాను ।
కన్నుసన్న జేసిపిల్చె కాంతయొకతె ।
కేళించినవ్వి అపుడుకేగ్రిడి నవ్వముంపెదట్టి ।
పూలుగోయ్యబోదువా పుణ్యవతిజేరో ।
రాణివాసమెల్లవిడచి రమణితోటకెంటనేగ ।
భాగ్యమాయె దినీకు పద్మలోచనా ।
అనుచుతల్లి గారవించ పసిడి నా పేరుందదు ।
కొంగునగట్టినవి పూలన్ని కొరజల్లెనా ।
ఘల్లుఘల్లున నుమతిసా గజ్జెందెలు రవము సేయ ।
మెల్లగంధివారములు మోగుచుండెనూ ।
తరుణిచేరు చక్కబొట్టు నుదుటనాట్యములు సేయ ।
కొప్పునముడిచినపూలదండ గునిసియాడెను ।
కన్యకాదిగులై ద జాలి హృదయంపమరున ।
తల్లిచేరదీసి అపుడు సోకమాన్పెను ।
తల్లిగర్భమపుడు కరిగి తనయనప్పుడెత్తుకొని ।
పూలుగోయ్యబోదువాని బుజ్జగించెనూ ।
పన్నీటజలకమాడి చెంగావిచీరెగట్టి ।
వన్నెమీరజడవేసె వనితయొకతే ।
వారంపుసొమ్ము దెచ్చి భామరమ్మనిపిలిచి ।
నీటుగానుశృంగారించె బోటిఒకతె ।
పారంపుచల్లి దెచ్చి సఖియరమ్మనిపిలిచి ।
వెండిపళెనుచల్లి బెట్టె వెలతికరమునా ।
పసిడిపావాలు దొడగపసిడిగూడచేతబట్టితీసుక ।
చనుదెంచె నతి ఇందువదననూ ।
ఆరాత్రియదర్పీణ అతివలంతామాటగాను ।
తత్తుగావించిరా తరుణులందరూ ।
పన్నపూ [illegible] సఖియలంతా విసరగాను ।
సుం[illegible] తల్లి గునిసియాడగా ।
ఆడగా[illegible]లోను అపుడు కంచివరదరాజు ।
బోటిం[illegible] పొంచిచూసెనూ ।
యింతచక్కదనం కలది యిందువదన యెవ్వరనుచు ।

కనులతోటిమన్మథుని కాంతజూచెను ।
చూడగానెఆంతలోను సుందరీచెలులుగూడి ।
ముగువలంతకలసి తమమందరమునకరిగిరీ ।
వారుతీర్థములు జేసి ప్రేమబుజ్జగించనానుచు ।
వరుసగాబారుటాకులు కోసుకొనరే వొల్లనీఅరిటాకులు ।
ఒకరుపెట్టేరములందు మొల్లగంధిముద్రజేసి వొప్పగించరే ।
పోకపాత్రల్లుపరచిపాలతిపెట్టె జలములందు ।
నైవేద్యములు జేసి నెలతలందరూ ।
కరములూదుకుకోని కర్పూరంపు ।
తాంబూలములు అతిశకొంక్రవిరిబోసి మడచియిచ్చెరూ ।
బొడ్డుకుల్లెలూదచ్చి అంచముగపాన్పు రచి ।
యిందుముఖులుయచోట వుంచిరంగుగా ।
రాచలేమబ్రాగనుకరానంతుచుసని నుడిగినాము ।
తగినబహునాతియ్యవమ్మ పేరుందేనమ్మ ।
నవ్వీపేరుంచేదియు దు నళినాక్షుండు నెల్ల।
బాగాలుమూడలు పంచిపెట్టెనూ ।
కొలువుచాలించి లేచిపోదమనుచు పొన్నపూలు ।
నీళ్ళలోకిచనిరా భామలందరూ వొక్కపాత్రదువుందమనుచు ।
వొక్కఆటఆడమనుచు అతివలంతపొన్నమూనునీడకేగిరీ ।
వరదరాజుకరుణచేత పొన్నపూవులు యిమకుండ ।
గుడ్డలానునిండెనమ్మ కొమ్మలకప్పుడూ ।
బుజబుజరేకులనుచు కోమలాంగులుందుకొనిరి ।
నాలుగూస్తంభాలఆటలాడిరీ ।
ఆడగానెఅంతలోను కంచివరదరాజువచ్చి ।
అనుచుపొంచిచూచెగూ పట్టువట్టిమొలనుజుట్టి ।
బంగారుచిక్కటమున వంకిమొలనుజొల్లె కంచివరదుడెప్పుడు ।
చంద్రికావిగుడ్డ పొన్నచెట్లల్లమునుంచగానె ।
మంచిముత్యాలచేర్ల నామ్ముఖము బాగేనూ ।
కర్ణములచవుకగండు నీలంపుచాళు ।
సందిటాదండాలాను వంకీలు మెరయగా ।
మునిచేతులాకు మంచిముత్యాల కడియమూలం ।
ముంలఘుంట లారమూలం మిాశ్రుచుండెను ।

వొప్పేటికాసుభా పీణకంఠహారములా ।
చిలుకతాళిసంగతాళి రొులవిూదా గ్చెనూ ।
పరగునాచను దించి భామయెదుటనిలచుండి ।
చంకచాచిబెదరించె సఖియులంపరిని ।
అనుచుబెదరించగానె అతివలంతవణకుకొనుచు ।
నీళ్ళలోకిచనిరా భామలందరూ ।
పొదురేపణతులార పొన్నపూసుంకమీక ।
యేపుమీర మావనములకేలవస్త్రిరి ।
గూడకొక్కమాటయిచ్చి భామచను దించుచుంటె ।
పసిడిబొమ్మకోపమేలె పణతినీకూ ।
గొప్పకంఠ్లవరదరాజు ధిక్కరించిమాడగానె ।
అతివలంతపొన్నమూను నీడచేరిరీ ।
అప్పుడాపేరుందేవి కప్పుకొనుమపైటిచెంగు ।
వొప్పిదముగపల్కె కంచినగముతోడనా ।
మునికొప్పుమొల్లచాను తొగులజాయముఖము ।
బొందుసంపెంగచాయపనితచాలు ।
పలుకుపలుకుతేనెధార లొలుకగానెచిలుకపలుకు ।
కలికిమోవికంఠసాన గానచ్చెనూ ।
మాటపుచ్చుకొనలేవు రూకపుచ్చుకొనలేవు ।
మాచేతనో కారాగి కానుకొందువటర రమణసుంకరీ ।
పోరసుంకరీ యింతపోతరంపుమాటలేల ।
జాడజూచివనములోకి జాడఅరుదురా ।
జాణవేసీవుగనుక పరుగ్రాడలేదుగనుక ।
జాడగట్టివచ్చినాను జాణవందువా ।
వనితచేబుగోనువున్న జాడమాకుసకమాయిస్తె ।
జాడలేదుఅనుచు వనముగోకిఅరిగెదా ।
కలికిచిలుక నెత్తుకొని కంచిపురము కరుగవలె ।
తెలదులారమీరుచనరే వేగిరమ్మునా ।
శనివారమ్ముఅని పనాభోజనమ్ముకొస్తే ।
ఘనముచేసివోరి యింతఘాతకేతువా ।
కోకిలాపువ్వులన్ని కొమలిపైజల్లుకొని ।
ఉత్తడిబొమ్మ అక్కడచిక్కుండెనూ ।

అట్టితోలకరి మెరుపు హంసనడక లేడిచూపు ।
కలికిచిలుకలకాంతి వనములోలకరించెనూ ।
మచ్చెకంటిచిక్కపడక మరివేగిరమునబోయి ।
చెలులతోనుగల్సుకొనెనూ చంద్రవదనా ।
తమగూడలేనిపువ్వులు తరుణిగూడలోనెబోసి ।
భయముదూడిపిగారవించిరి సన్నుతాంగినీ ।
కుంజరమ్మఆచోట కొమరనెదురువచ్చెననుచు ।
చెప్పవద్దనుచు పంతమ్ములాడిరీ ।
ఆకాంతలెల్లగూడి యేకాంతమాడుకొనిరి ।
అందరూకలసివారు అరిగిరప్పుడూ ।
రవికెచుట్టుచుట్టుకొనుచు రవణిక. స్సనెత్తుకొనుచు ।
మగువదోట్కొని మందిరమునకేగిరె ।
యెదురుగానువచ్చితల్లి కౌగలించుకొనియపుడు ।
భయముదెలిపిగారవించె సన్నుతాంగికి ।
ముద్దుముఖముగడిగితల్లిముత్యాలహారతిచ్చి ।
తీర్థమాడిబుజ్జగించెసన్నుతాంగినీ ।
పున్నమాచంద్రబోలునీమోము అదిమేమో ।
వన్నెకలుతప్పియుండె వనితవెరస్తివా ।
అమ్మకుంజరమ్మమాకు అడ్డువచ్చెనొక్కచోట ।
వెరచుకోలేదుఅనుచు వెలదిపలికెను ।
తననుముందువరదరాజుకు అమ్మపెళ్ళిసేయుమనగ ।
అంతధనవుకొండమనాపాలికొచ్చెనా ।
ఆసదాశివునిబ్రహ్మఆత్మణముపిలువనంపి ।
కూర్చిసముద్రూసినుతకు కోవాలాంగినీ ।
వారుసాగరమునకుచనిరి వేగిరమునబోయివారు ।
ప్రియముచేసి కనకంపుపీటబెట్టిరి ।
వినవోయిసముద్రుడా మనవివెంకటవరదరాజులకును ।
కన్యకాఅన్నవడగకగామువసిమీ ।
వయసుకూడలేదుగనుక వనితచిన్నదుచుగనుక ।
గురువుకీయేదు పెళ్ళిచేయవచ్చునా ।
విన్నటికేళబట్టి వరదుడునీసుతనజూచి ।
భ్రమిసిఅన్నమింతచేయకోరతనుండెను ।

వట్టిమాటలాడవద్దు వూరికేమముపంపవద్దు ।
చిత్తమెరిగిపెండ్లికాయ త్తపడుడీ ।
మాసాలలోకెల్ల విశేషమయిన మాసమైన
వైశాఖమాసపంచమ్మినాడు మగువపెండ్లి ।
లగ్ననిశ్చయంబుచేసి రమణికపుడుబుజ్జగించి ।
నిబ్బరముగ కంచిపురముస్థలముకరిగిరీ ।
మూడుకోట్లయేనుగులు నుముప్పయికోట్లఅశ్వములు ।
పదికోట్లయేనుగులు నుభద్రగజములూ ।
నాభిమాణిక్యాము నాలుగుదిక్కులమెరయగాను ।
పక్షివాహనంబురూపు డెక్కుముపమున ।
గరుడపచ్చలపల్లకీలో కామాక్షమ్మయెక్కనపుడు ।
గరుడవాహనంబుయెక్కికంచివరదుడు ।
నిబ్బరముగఅంతగలని సాగరముకెత్తిరాగ ।
సకలసురలు మోదమంది వచ్చిరప్పుడు ।
ఆకాశమంతలేని పంద్రిళ్ళువేయగాను ।
భూమియంతఅరుగులేబాగవేసిరీ ।
గుచ్చిముత్యాల తోరణంబులేగట్టిరి ।
గుచ్చనీముత్యాల పళ్ళెమునసుంచిరి ।
మరునాడుదయమందు మరుజామువొద్దువేళ ।
వారికివరదులాకుతీర్థ మమరబోసిరీ ।
కన్యకపుడు శృంగారించి స్వామిసన్నిధినివుంచి ।
పెండ్లికొడుకుసెదురుకొనిరిప్రియముతోడుత ।
జీలకర్రబెల్లమ్ము చేడెశిరస్సునవుంచ ।
వరదరాజు శిరస్సునవనితవుంచెను ।
అగ్నిహోత్రసాక్షిగాను అతివనుపరిణయంచేసి ।
అన్నసాక్ష్యప్రామాణ్యమ్ము వారుచేసిరీ ।
అపరంజితాళిబొట్టు ఆదిలక్ష్మిమెడనుగట్టె ।
కళలుమీర కాంతిచంద్రునికళలుదేరమ ।
కనకంపుపళ్ళెరములఘనమైనముత్యాలు ।
అమరంగతలంబ్రాలు అప్పుడుబోసిరి ।
అలసిసొలసితలంబ్రాలు హాషజామెప్పగాసెబోసి ।
అఖిలబ్రహ్మదిమునులు ఆరఖుషులతో ।

లాజహోమములు వేల్చి రమణినపుడుబుజ్జగించి ।
పువ్వులంబుక్కావసంతమాడె కంచివరదుడు ।
బంగరంపుంబ్బెరములో పాలునెయ్యిదెచ్చియుంచి ।
అప్పగించెబంధువులకు మెప్పుతోడనూ ।
నామనవిచేకొమ్మి నాసుతనుయేలుకొమ్మ ।
చేకొమ్మనుచు సుతనుచేతికిచ్చిరి ।
ద్వారమందునిలుచున్న మామగారికిమొక్కి ।
భామనంపుమనుచు వారుపయనమ్ముజేసిరి ।
పుట్టినూవాళ్ళులేదు పొలతినత్తవారికంప ।
చిత్తమెరిగి నీపనులు చేయనేర్చునా ।
వింటివా కామాక్షమ్మ అతినుఅన్నమాటలకు ।
వినివూరకుంటనీవు ఆదివుచితమా ।
తల్లిమరుగు చిన్నదాన్నితనయుఅనిపంపరేమొ ।
తల్లికంటెమాగుతల్లిని తనయాసంపుడీ ।
శ్రీవెంకటాచలా శ్రీపతంపాతసిగివారు ।
అతివంశకుంటుమనకు ఆదీవుచితమా ।
కౌగలించితనా సుతనుగారవించి ముద్దుబెట్టి ।
పూలుకోయబోయివిభుని పొలతిదస్తివా ।
కందదు ఒడినివుంచి చందనంపుబొమ్మవుంచి ।
తెల్లవరిబియ్యం వడినింపవ పిరి ।
పసుపుకుంకమ్మ చ్చాల ఒడినేవుంచి ।
పల్లెలైన గానులు బళ్ళతో వెంటదోలిరి ।
మూడుకోట్లయేనుగులు మూడుకోట్ల అశ్వములు ।
పదికోట్లయేనుగూలు భద్రగజములు ।
నాభిమాణిక్యమును నాల్గుకుక్కలమెరయగాను ।
పక్షివాహనంబురూపు దేవుడుత్రిధమయుగా ।
గరుడపచ్చలపల్లకిక్కి కామాక్షమ్మతాను ।
గరుడవాహనంబునెక్కి కంచికరిగెవరదుడు ।
తలుపులు వేయించి పేరులు జెప్పించి ।
ఆశీర్వాదముచేసి అక్షంతలిచ్చిరి ।
వచ్చిన బంధువులందరికిని పగాసకట్నాలిచ్చి ।
విందుచేసి సిశారినగరిపొందుకంపిరి ।

బంగరంపు మేడలోను పసిడిపొన్నలామీద ।
అందముగా పొన్న పరచిరపుడు వరదుకు ।
పన్నీరు అత్తరు పొన్నపంగాని చిలికించి ।
మల్లెవిరజాజులూ సంపెంగలు జల్లిరీ ।
బంగరంపుముదితరావె పణతినీవు వేగరావే ।
కామునీ కోధరావె కలికిరావే ।
సంకరులుతోటినీవు జూదమాడి వోడితేవె ।
అంతధనము గెల్చుకోవె యిందువదనా ।
పచ్చివాకలూను పండుతెల్లనాకులూను ।
తాంబూలమేసిరా దంపతులిద్దరు ।
కోర్కెలీను లింగంపల్లి గోపయ్యా రామునేర ।
కణరుకలిగి యుండెచాలు కంచివరదుడూ ।

29 అశ్వద్ధ ప్రదక్షిణం.

విష్ణుగ్రామమందు కృష్ణమ్మ బుట్టె । రాజీవలోచనుడు రావిగావించె కూర్మమ్ములోను కుదురాయెనావి । అశ్వద్ధ అశ్వద్ధంలో పుబ్బటిల్లె వేదమ్ములనియేటి వేర్లుగలరావి । అమృతుండనియేటి ఆకులారావి కమలనాభుడనియేటి కాయలారావి । పద్మనాభుడనియేటి పండుల్లరావి పండుసంపూర్ణము యిచ్చాలటందు । పలుకులు కోవిలలు బకములుగుంపులు యెప్పుడు అశ్వద్ధంబు పైనాడుచుండు । పక్షిజాతులు రేపును వృక్షంబుమీద అట్టెఆడుచుండు ఆ రావిమీద । మూడువేలవిద్వాంసులా రావిక్రింద ముఖ్యపురాణాలు చదివేటివారు । నాలుగువేలపురాణులు ఆ రావిక్రింద చాలపురాణాలు చదివేటివారు । పదివేలవిద్వాంసులా రావిక్రింద భక్తిపురాణాలు చదివేటివారు । ఋగ్వేద యజుర్వేద సామవేదములను ఆరుణాలుచదివేటి ఘనపాఠకులు । విద్వాంసులందరు విచారింపుమను యీ రావిప్రదక్షిణం యిదిరొట్టెవనిరీ । భక్తితో రావికి ఘర్మ్యమిచ్చినను విద్వాంసులమధ్యను పుట్టినదిరావి । కోటానుపాపములు బాపునరావి యిది కొట్టినదనిమీరు అడిగితిరయినా । పాడినావిన్నాను పాపములుపోను గోత్రాలువిన్నాను కోడుకులనుగనును । బ్రాహ్మణుడువింటేను యజ్ఞమ్ము చేయు రాజులువింటేను రాజ్యకర్తగును । కోమటివింటేను కోటీశ్వరుడవు

కూర్మిదుండేన శుభముచేసరా । కన్యలుండేన కళ్యాణపు పున
బ్రహ్మచారికింటే గృహస్థుడగునా । పుణ్యస్త్రీకయితే సంతానంకలుగు
నమ్మియున్నావయ్య ననకేటిచోర । అన్నిటికన్న అంపకమితిండ్రి
పాదాలు అయినాను పట్టివున్నాను । కృష్ణజేకృష్ణజేకృష్ణమ్మదేతు
రామజేరావజే రఘురామచలతు । యిటువంటి దులమాకు యిచ్చిరక్షించు
బంధువులదరిశనములు బాసి రక్షించు । నాచింకెరొండబాపు యేచింతలేక

వ॥ అశ్వద్ధనారాయణతిండ్రి యేడాదికి ముడమట్లు కాశికివెళ్లి
వచ్చావుగనుక అందులో ఒకసారి ఫలంనాకుయిచ్చిరక్షించు॥

ఇందువదనా వింటివా । సద్దూలు చంద్రవదనరో గంటివా
మందగమనరో వింటివా । యీ రంగాడి మర్మమంతా దెలిసెను
కోపగిరోనన్నాడబాయకవ నిచెప్పి । పాములబట్టేగదా
చెయ్యరాని బాసలు జేసేదే । దానింటికిపోనని బొంకేగదే
అడిచాలవలపించుకుందేగదే । తిరువెంగళరాయని । పరిమళగంధము
దానికుచములపై సిందాను । ఘుమ్మఘుమ్మని కన్పడేగదే
వాంచారువందూలవ హిమాలు । యేడాదికోకతూరి వారి యూరువస్తేను
యేమన్నానన్నింత రట్టుజేసేరు । యేలనన్నానన్నింతరవ్వజేసేరు
శృంగారవిమ్మాని కాకటింగాని । రంగూగల నద్దుకున్నదట
పట్నములోవున్న ప్రజలంతజూడగ । విభునిచెయి జిక్కించుకున్నదట
రంగానిబంగారు రొమ్మెక్కి కూర్చొను । తప్పాయెనావల్ల తగనాడెనేను
యేమేవరయూరునాచారకాలుతో । యేమనినన్నాడిపల్కి తివా చెవుమా
పుట్టింటి పెరిగింటి యింతదాననైతి । యిటువంటి బూటాక మెన్నాడుయెరుగ
దేవతలందరు జేజేయనగ । బృందావనమున పుట్టితినిగాని
పేరుప్రతిష్ఠలతో పెరియాళ్వారింట । మురిపెముతో పెరుగుటయెరుగరామీరు
పెరియాళ్వారింట యిచ్చాకములాడిన । హితవులజెప్పిన రంగదేశాడా
వ్యాయమదప్పుడు నాటికేటికి । నన్నాడబోయ నాప్రాణనాధుడు
నాకేమితలయిమే నీరంగక్షేత్రి । నీకన్నయూరెదు వాచ్చయినదాన్ని
అకార్యమూరెదు వెచ్చని కొత్తవి । తిరువాళికొండపైయెక్కి నిల్చుంటేని
నేను పెద్దగాననగదున । నాటక్కడుండగా నీవరునిపద్దనయినను
అరబప్రిమ్మాడకూతురు నీకేతి । అణకువశేబ రొమ

అక్క-అరవవారిచిన్నిపాపనునేనయితె । అన్నింటనెరజాణలౌనుము మేము
బ్రహ్మకుమట్టారునరుగుము మేము । కొమ్మ నాకొనగోర వంచంగగలవా
నీళ్ళలోముట్టివజాలారికన్య । నీటనుత్యాంపట్టు మావారియింట
నీటిమంగళాలు తెల్లారిముత్యాలు । మాణ్యాలుగలవాటవే
విడావారు బలుజాణాలుగారాటవే ।
ఒప్పయినముత్యాలు గొప్పవిగలవే । కోరివపుత్తిళ్లు గొప్పభువనామే
యెట్టెట్టుబ్రహ్మకుయేలాటిమట్టాలు । నేనుయెరుగకుండాను
నానాథుడెరుగకుండాను
ఉత్తమామాన్యజవంశజాతకను । గంగాగౌతమి యమునవర్ణకావేరి
ఆయముయునపట్నంపురాణులతోను । యెల్లాగొకమునయేయునన్నాను
బంగారుకోటలు బారయినమేడలు । నేయిన నాటపురాణులకోటి
బ్రహ్మాండభాండములు నాసొమ్మురెన్ను । బ్రహ్మనుతెరహామరే
దేవురపెండ్లికొచ్చేటప్పడు । విష్ణునేనెకొచ్చేటప్పుడు
కుంచెమురయ్యము కూరానుకట్టె । దానమిమ్మనుంటివా
నీవింతవామనున్నావానవా । అమ్మక్కనెగ్గితివా । పనిపోరునువస్తివా
అక్కవెయ్యికాళ్ల మండపంబులోన । రంగమువేమకొలువుండగా
యిరువంకలాసతులుండగా । పరమభాగవతులుపాడ
పన్నిద్దాళ్వార్లుస్తుతులునేయ్యా । నారదుడువీణేమీటా
ఆదేశకంఠసరులూయిచ్చెనే । యీకోపము నాడేలతే నాయె
సవతినేడేరీనుగలిగెనే । అక్కాకోవెలలో రంగేశునూ
పరిజనములతో కొలువుండగా । యిరువంకలాసతులుండగా
పరమభాగవతులుపాడగా । పన్నిద్దాళ్వార్లు సన్నుతిజేయగా
నారదుడువీణేమీటగా । వేయికొమ్మలజేయూ వెలలేనిపచ్చ
లక్షకోట్లోకేయూ రత్నమాణిక్యం । నానూను వేయారనావినిదికొచ్చె
బంగారుగొలుసులుపట్టుమంచమున । శూరుడు ద్యా పైని శయనించియుండ
కోపామేలరీను కోమారియని । మోవిమూసి యూ మోహంబుచేర్చి
తెచ్చినసొమ్ములు కానుకాయిచ్చె । వేడుకతో నామెడను ధరియిస్తినమ్మ
మాహాంప్రుంవతివి । ముగ్గారాలపూసిల్లు । వద్దానేయుండాగనూ
యిటువంటిముద్దులునీకేటికే । అక్కపెద్దానవని మిట్టీడేచేసెం
చుట్టూపట్లవారు మాచంగనూ । మన్మథునివంటికొమరుయగన్నానవనా
మండలాధిపతి అరివంటిరీవు । నాపతిని రాని న్యాయకటే
చేవికిబంగారుకోలుపూనయూయుంది । నావికివికిరాముండచేతూరటె

వేపూనిరా పళ్ళు బెదురూవటే । అక్కరాకుండిజేసితె నగుబాట్లగాదటె
రంగానివా యింటికీబంపవద్దా ।
అలుక జూపవద్దా వీతనిపైనయినా । యిటువంటివీక లికికిలక్షణమా
సతియూపతియూగలని । వకచోటుండాలి । పతినివిడచిసతియుండూనగే
నీవంటిపంచలమారిగాబోకుమా । అక్కా కేలస్త్రీలకు । వన్నెకాడయితిరిగినా
వరునిన డతిక వోర్వాక నీవాశమా । పాతివ్రతిఐంటిదానికియినమా
చనువునావీవంటివా । నాకన్నచక్కానిదానావటే । యెక్కడనుండోస్త్రీవే
నావిభూనియెంతరాపిడిబెడితివే । పూరేది పేరేది నీవున్నస్థలమేది
యిచటికిరాకారణమేమే । యీడుతోడుదన । నాపూరేలదలచేవు
పేరేలదలచేవు । నావారినితపానకారణమేమే । వియ్యామందగవచ్చిరా
నీతోటికయ్యామందగవచ్చిరా । తాటంకముత్యాలకమ్మాలుగదలాగ
తాటాకితెలపూచకే । నీవుసాటిదానవుకేదువే । అక్కముందు నావల్లాను
యేమిముచ్చాటగిన్నావు । కాకనావల్లానుకడతేరదిపుడూ
వన్నెలాడినీవాడినమాటలు ।
భువిలోనచోద్యములే వన్నెలాడియని । నన్నంటివి యిపుడూ
వన్నెమృగమునుదెమ్మంటివ నెనా । పతినియనుజాని బంపితినె నెనా
రక్కసునివరియించి రథముపైకెక్కి । లంకలోకి వెళ్ళియుంటినా నేనూ
బిత్తరినీవగుదువే । దేశమ్మురిఅటుపోగదే । దిమ్మరినిన్ను అంటివివోకొమ్మా
రొమ్ముపగులగొట్టించేదనుఋతుల చేత । ముడిచివిడిచినపూలు రంగనాథునికంపి
వలపించుకున్న స్త్రీసెరజాణవే । ఆటదానపోవే
నీతోటిమాటలుయిక నేటికే । ఆటదానిననినన్నంటివియిపుడూ
పట్టూజూచుకువుండు పదిలముగానూ । తిట్టకా సేమాన నేనక్కా
మరిబూసి నేరేడుపళ్ళమ్మనేలా । అంగజజనకూమావారిని
అంగట్లోబెట్టుదురాపలుకూరు । కాంకరాలవని వచ్చియుంటిని గాని
నీతిదప్పినదానివనియెరుగనె । నీపూరికొస్తూంటే నీవుండువాడలకు నేవత్తునా
అక్కా నీపేరు కలలోనయినను దలతునా । సప్తసముద్రాలు ప్రళయముమూపొంగగా
నక్కానుజూచి నేపలుకూదునా । కుక్కకంటె నేజూచి బెదురుదునా
కుటిలకుంతలిరావె । నాంచారురావె । పట్నంపురాణ్ణీరీగొబ్బూనరావె
పళ్ళురాలాగొట్టకె । దానిధాటీలుతగదాతయా । యేమి చేయగగలవటే
నన్నిపుడు వంచనలు జేతువటే । ముందుచెవులాకన్న వెనుకకొమ్మువాడి
అన్నసామ్యంబు నిజమాయెనే । యిందుముఖులంతామ ఒకచోటగుమిగూడి
చెవులలో సీసంబుపోసినట్లుండు । కఠినములకు । పెద్ద ముఖులయివుండు

మాటలు నేరవి మృదుభాషివనీవు పద్మనాభుని ముద్దు । గుమ్మరో రావే
పారిజాతములు ముడిచీ । పరిమళాద్రవ్యముతో శృంగారించి
చేరబోయి యీదాని కొప్పుబట్టితీసి కొప్పులోవిరులన్న । విప్పితీసుకురారె
కానుకలిత్తూగదే । చెలులార కట్నంబులిత్తూగదే । అక్కగజ్జలాగర్రిమ్మా
యొక్క రంగేశుడు । ఘలుఘల్లమనుచును రవళిమ్రోయంగ
మకరకుండలములు మణికిరీటములు । శిరసన శ్రీరావస్తాళిధరయించియు
వచ్చుచున్నాడమ్మ శ్రీప్రాణేశుడు । వోయమ్మ యికమీరు వాదులు మానారె
వనజనాభుడంత వాహనంబు దిగి । అదరుద్రాదగ అందరిని బిల్చుకొని
మాపటికాలువునకు రమ్మని చెప్పండి । రావమ్మ శ్రీరంగనాంచారు వేగ
మేలిమగులద్దూలు తియ్యాగిబూరెలు । మరివారిమండియ్యలు
తేనెతోనలు చక్కిలములు ఆరగించెను । రంగేశుడప్పుడు
రావమ్మ శ్రీరంగనాంచారు వేగ రావమ్మా । నిగనిగముత్యాల కమ్మలు మెరయంగ
నటనతో బంగారుబొమ్మవలెను । గజరాజవరదుడు మెచ్చువాకిచ్చిన
కంతసరులలాడవే । నాకంతానలుగుతున్న విప్పదూ
పచ్చనలాపల్లకీపట్టు దని । యింకనే పుట్టింటికి బోవలెను
పెరియాళ్వారుల కూతురని అనినన్న । వేవేలవిధములాపూజిస్తురాగదవే
తెచ్చునన్నట్టి ఆదొమ్మరిసతిచేత ।
తిట్లుబడవే సొచ్చె బ్రహ్మవిధియిట్లుంది గాబోలను
యేలయ్య యీవాదులాడించుతున్నావు రంగధామా ।
మాటాడబోతేను కవలికొట్టగవచ్చె రంగధామా ।
పోయిన పుట్టింట పొందూగనుండెదరంగధామా ।
ఘాతపిల్లులు జవ్వాదిపిల్లులా రంగిధామా ।
కస్తూరిపిల్లులా కానుకంపినదయ్య రంగిధామా ।
ముప్పదిమూడుకోట్లధనరాసులంపింది రంగధామా .
హస్తకంకణాలు అవనితి జేయించె రంగధామా ।
సముద్రుడుమీకిచ్చి వేడుకలచూచె రంగధామా ।
మకరకుండలములు మీమామబంపేను రంగధామా ।
పన్నీరుచెంబులు బంగారుకోకలు ।
వన్నెలరవికలు మాణిక్యాలతో కట్టిన మకరికపత్రికలు ।
జవ్వాదిభరిణెలు ఆడేటిబొమ్మలు అపరంజసొమ్ములు ।
పట్టెమంచంపరుపు పాలిచ్చుమొదవులు పదివేలిచ్చిరయ్య నీలవర్ణాడా ।
వెండివికడవలు వెలలేనిరత్నాలు పగడంపుకోళ్ళు పమిడిపాన్పులవి

వజ్రములకోళ్ళు దంతపుదువెన్న ముత్యపుచిక్కంటు ।
కాటుకాయకరాటము పంపించిరొయొరుగవ నీలవర్ణుండ ।
యేటేటతప్పకసారెచీరబెట్టెరంగధామా ।
మురిసేవుముద్దులాకోమలాంగినిజూచి నీలవర్ణుడ ।
కడుపునిండగనీకు అన్నంబుబెట్టిర పచ్చానికమ్మాలమప్పాటిబెట్టిరి
నీపాదధూళిమాపైనిసోకితేచాలువిజయలక్ష్మి ।
జన్మపావనమాయెను పతితులమగుదుము అగిలక్ష్మి ।
సిగ్గాయెనీయొగ్గుమాటాలువినగాను నీలవర్ణుడ ।
మురసేవు ఆముద్దుకోమలాంగినిజూచి చక్రిధరుడా ।
పరిణయకాలమందు నాగవల్లిరోజున నేను యావరరత్నపీఠంబుపైగూరుమంద।
హోమమువేల్వగ బ్రహ్మదేవుడువచ్చి కల్పముజెప్పగ ।
సముద్రుడుయేతెంచి కట్నకానుకలిచ్చె నీలవర్ణుడ ।
కరమానపచ్చాలకడియాలుబెట్టుకుని వెలలేనిపతకములుమీకంఠమునవేసి ।
పీతాంబరంగప్పిమీకువిష్ణుడ కోటిసొమ్ములిచ్చె ।
దాదూలనిచ్చిరి వెల్లయేనుగులయిన ఒకలత్తుయిచ్చిరీ ।
పట్టుఢేరాలును పల్లకీలయినాను పట్టిమంచంబులుపరుపులూ ।
తలగడలు పణతికిచ్చిరయ్య పద్మనాభా ।
యేటాకోటిధనము జంబూద్వీపమంత మొఖాసాయిచ్చిరి నీటుగాడా ।
భార్యలేచి పంచభక్ష్యాన్నములువడ్డించ ।
నంబెరుమాళ్ళయితె తానారగించెను ।
హస్తములుకడుగుకుని కర్పూరవిడెంజేసి ।
సతియుపతియుగలసి సౌఖ్యంబుగానుండె రంగధామా ।
సవతులావ్యాంబు భువిలోనెలతలుబాడ ।
దంపతీసౌఖ్యంబు బాగుగాపొందెదరు రంగధామా ।

31 వెంకటేశ్వర్లువారి వేట.

శ్రీకరముగశ్రీవెంకటనాధుడు । శ్రీతోకొలువయికూడియుండగా
అటతలవచ్చిరి చెంచుమగువలూ ।నయుతోకరమునను
కనుగొనిమ్రొక్కిరి పొగిడించిరీ । జాంటిలేనియింబు
కానుకలిచ్చిరీ వినయమ్ములతో । అతివేడుచూ వేటకువస్తునిరి

ఆమాటలువిని వేంకటనాథుడు । అలిమేల్మంగను జూచినవ్వుచు
మానవతీ నామాణిక్యము వేటకుబోవగ । కోరికయున్నది
సెలవులాసంగితె పోయివచ్చెదను । భామా యిక్కడికోనన్నుబంపుమీ
తడవుసేయకుండా ఆమాటలువిని । అలిమేల్మంగయు
నమ్మరాదుగా పురుషులమనసులు । కోరికలువుండే వేటకుపోవు
చెట్లలో పులా వేటలాడుమీ । చెంచితలేకన్నపల్లెదోవుమీ
గట్టినమ్మికలుయిచ్చిపోవుమీ । నామనసునమతిప్పబోవుమీ
వేటకుబోయీ వేగరమ్మనెనూ । ఆమాటలువిని వేంకటనాథుడు
ఆదిలక్ష్మికో నీమాటకుతిరుగా । ఆతురపాటి నేనెప్పుడన్నదంవా
మాటలుజెప్పుటవేయూనేలా । మనసుకుమానసే సాక్షిగావా
కోటికిరెయిమ్మవనీవుండగమా । యేటికిచెంచితలు నాకిప్పుడు
నిన్నెనమ్మినవిభుణ్ణిగాదా । నన్నేకొలచినదానవుగాదా
వనితా నామీద । అనుమానించకుమనవిభుడూ
శంఖుచక్రములు తాధరియించుకు । కుంకుమపింగీ కాల్బలమ్ముతో
గుర్రములేనుగ లొట్టిపిట్టలు । దండుసేనలతో
చెంచులచూచుక కోనకు వెంచేసె । యేకడనున్నవియేమపందులూ
తెల్లమచ్చలుగండామృగములు । పెద్దమెకంబులు చిరుతపులులూ
దంతిఅయిన ఆవెలుగుబంటులు । వుండుజాడలూ చెప్పరెచెంచితలూ
యీరీతిగతో వేటమూని । వేలుపురాగ సంతసమును
జల్లిమృగంబులు ఝూడీమెకములు । చిన్నమృగములు
చిరుతపులులు కొట్లకొలదీ । చచ్చెనుకోనీ
వచ్చినిలచెనూ వరమునిసన్నిధిలీ । వాళ్లనుజూడగ వేడుకలాయె
ఆడవులవెంటమతిగనుగసాగెను । వక్కలిచెంచితపంఘముజూచెను
ఆక్కజమగు యారూపులుజూచె । మక్కువతోయా యువలజూచె
వరదుడు వారికియిట్లనెనూ । పోరుటూమలూకట్టున్నారు
పర్ణశాలలోనెగియున్నారు । ఆడవిమృగములో పలునున్నారు
యెవరో మీరువివరముదెల్పండి । అక్కడగలిగినచెంచితలందరు
స్వామియనుచు బహుభక్తితోడను । కరములుమోడ్చిసాగి మ్రొక్కియూ
వెన్నునిముందర నిలచీ కేళించిరీ । వనితలారమీదక్కడవదంబులు
పన్నులువాసులుజనులుచెప్పగా । ముప్పటియెయ్యమనాపయిప్పవూ
మీకానలకును నేనువచ్చెదను । దానిజూడుడీ పోవమువమ్మనెను
కట్టుకున్నవీ పాయటూమలూ । కమ్మలచీరలు మెరుగమెన్నమూ

చెవులను బెట్టము సొమ్ము లెన్నడు గురివింద లెకానీ । గోవను పెరిగివారము మేమూ
కూరగాయలతో ప్రొద్దులు పుచ్చెదము । కందమూలములె భక్షింతూము
మహాఘోరమగు అరణ్యములో । మహోరుషులము మేమూ
పలుగర చెయ్యము ముఖము కడుగము । పారుటగాలిన జలకమాడము
తలకిక్కలునూ విప్పవేసము । అందపు కొప్పులు పెట్ట నేరము
కలిగిన పువ్వులు ముడువ నేరము । గట్టుల తిరిగెదము
మానవకోటుల మేప్రాసుమూ । మమ్ములఁ జూచితే మనసు రోయదా
కోనేటయ్యా నీకు తగదుమా । గొడిగ చెంచితలఁ
అప్పయకొండయ చెంచమతారలా । అందరికీ అన్నిన్ని గంపుల
తెప్పలు దేరగ అరవయినాలుగు । జీవశమ్ములెగా విరీ
పుత్తడి మేడలు గోపురంబులూ । కుంకుమ సెజ్జ పుచుట్ట మేడలూ
గరుడైయున్నఁ పసిడిగదు । వనగు దెమతాఁ విరీ
కోటకెళ్ళిన వెంకటనాథుడు । పాదంబులు సెజ్జకు జేరగ
పండ్లఫలములూ జాంటి తేనియలు । ఫలహారంబులు ఆరగింపయు
ముచ్చటలతో నిద్రించంగా । వేగలేచియూ చెంచుమగువలూ
చేరగ స్వామి నగరికి రాగా । అందంబగు యొక చక్కని కన్యను
వెంకటనాథుడు చేపట్టంగా । పారిటాకలూ పరవై చెనూ
పన్నీటానే జలకమాడెనూ । కోరిన చలువలు కట్టు కొనెనూ
కుంకుమగంధము మేనన లదెనూ । పొంకముతో శిఖ పూలజడ్డైనూ
పొందుగ కస్తూరి బొట్టు పెట్టెనూ । యేడువారముల సొమ్ము బెట్టెనూ
కోనేటయ్యకు చెంచుమగువకూనూ । యిష్టాన్నంబులు పక్వరంబులూ
కేదుకతో నూవడ్డించిరి చూతఫలంబులు । పనసఫలంబులు
ఖర్జూరంబులు కదళీఫలములు । కండశర్కరలతో ఆరగించిరీ
దంపతులిద్దరునూ । శృంగారంబగు యౌవనమందున
గాంధర్వముగా పరిణయమాయెను । చెంచుచేడెతో సఖ్యము జేసెను
పర్ణశాలలో పాదము వేసెను । యెక్కువ సౌఖ్యములనుభవించెను
కోటకబోయిన వెంకటనాథుడు । చెంచుమగువతో నగరికి రాగా
ఆదిలక్ష్మి కాఁడల పెంచి । తలుపులు వేయుంచే
జాలంబ యెనుఁ లక్ష్మీరమణా । పెదిమె ఱికినా కక్కుబోయెను
నీకిన్నాకాటు తొక్కుడిది । నీకై సొమ్ములు యేవేలదులొ । ప్రియా నీమముగ తెప్పు
ఆమటలు విని అలిమేల్మంగతో । చక్కగను మిడిపందూ దినగా చిడిపోకపగితె
సకటులిద్దరు స్వామిగూడిరి । భక్తిభవడిరుల నొప్పియుండిరి

లాలితముగ శ్రీవేదవాదుడు । లాలితనీకథబుద్ధిజెప్పగా
పాలసముద్రినీపైపవళించెడు జగతీపతియాకో నేటయ్యా
శిరులుయిచ్చిమమురక్షించును । సంధ్రిముతోడుతనూ

32 కోవెలరాయభారము

చిరిచిరిపువ్వులావారేకోవిలారో - శ్రీరామచంద్రులే కోవిలారో
లక్ష్మిపాణివల్లభులే కోవిలారో - ముక్కంటివిల్లువిరచే కోవిలారో - ము
రయూచుకళ్యాణమాడె కోవిలారో - పర్ణశాలలోవిడిచీ కోవిలారో -
మాయామృగంవెంట కోవిలారో - పాపకర్మునిచేజిక్కితి - కోవిలారో -
భర్తానువిడచితి కోవిలారో - వెన్నెలలుగాయంగ కోవిలారో - చల్లనిరాత్రి
లందు కోవిలారో - శ్రీగంధమలదితే కోవిలా - భూదేవికూతుర్ని కోవిలారో -
జనకునికూతుర్ని కోవిలారో - దశరథులకోడల్ని కోవిలారో - శాంతకు
మరదలును కోవిలారో - కౌసల్యకోడలును కోవిలారో - ఊర్మిళకు అక్కను
కోవిలారో - లక్ష్మన్నవదినెను కోవిలారో - రాఘవులదేవిని కోవిలారో -
నల్లనయినవారే కోవిలారో - నవ్వుచునుందురే కోవిలారో - యర్రనయినా
వారే కోవిలారో - యేడురాజ్యములేలె కోవిలారో - సాగరంకట్టిరే కోవి
లారో - లంకదండెత్తిరే కోవిలారో - రామచంద్రులజాపు కోవిలారో -
అశోకముక్రింద కోవిలారో - ఆహారనిద్రలేకుంటి కోవిలారో - రాము
కర్మ్యానిచెప్పవే కోవిలారో - మెదడివారంయిస్తు కోవిలారో - ప్రాణేశుదో
ద్దెమ్మ కోవిలారో - పక్షిజేసినపనులు కోవిలారో - వుపకారము యిచ్చుండు
కోవిలారో - యీపాటబాడితే కోవిలారో - సతిపతులకలసుంద్రి కోవిలారో॥

33 వామనచరిత్రపాట

సరస్వతిగారి నివరలక్ష్మిదలతు । విఘ్నేశుపార్వతీ శంకరులదలతు
వామనమూర్తికథవర్ణింతునేను । పాపరాసులనెల్లపారంగదోలి
శేషవామనరూపపుణ్యచరిత । తెప్పలుగహరికథలుచెప్పుచుందురు,
బలిచక్రవర్తి నేప్రబలరాక్షసుడు । సకలదానంబులాసర్వజ్ఞుడయ్యె
దానసామర్థ్యమునఅన్నిలోకములు । యెదురులేకాభూమి యేలుచుతాను
సూరులగుదేవేంద్రదేవతలనెల్ల । సూరుదైస్వర్గంబుచౌరగుండగొట్టె

అసురులు భూలోకమున సర్వరూపమున। ధరియించి జగమెల్ల చరియింపుచుండె
అమరులు పోషగాన దితిభీతిల్లి। అతిశోకదావాగ్నిలోన మునుగుచును
చిత్తమున వగచుచు కశ్యపబ్రహ్మ। వచ్చి అదితియెదుట నిలచి తాబలికె
వున్నారు నీసుతులీ యూర్విమందు। చనినారు బలికొరకు స్వర్గంబు విడచి
యెంతైన బలిదానమే మరలబోదు। యెంతైన బలి గెల్వ నెవ్వారితరము
బహ్మేంద్రరుద్రులు దేవతలు మునులు। నిలుపలేరా బలి చేయు ధర్మములు
అట్లైగాని మ్మనుచు అదితి నీనమున। పట్టి ఒక వ్రతం పరమాత్మ గూర్చి
చెలగి ద్వాదశివ్రతం చేయుచుండె। అదితి తపస్సునకు ఆత్మలో మెచ్చి
శంకచక్రములతో శ్రీవిష్ణుమూర్తి। గదయును ఖడ్గము చేతులను మెరయగు
వచ్చి యెదుట నిలచెనా రాయణుండు। దేవాదిదేవుని దేవి తాజూచి
ప్రణమిల్లి మ్రొక్కిన పణతి నిదీసి। కోరము వరమని కోమలీనడుగ
బలినణచి దేవేంద్రపట్టంబు నీవు। నాసుతునికి గట్టుమీ నరనాధి యనిన
యింతి నీకోర్కెలు అవిన్యధా యనుచు। కాలంబు సమకూర బలినణచి వైతు
నీగర్భమందున విష్ణువై పుట్టి। బలినణచి వైతును ప్రబలంబుగాను
అంతకన్యపు మనసు ఆనందమాయె। హోదేవ యనుచు మహావలచుచుండె
అంతయది మాసంబు అదితికి వచ్చె। అదితి గర్భంబు వాశ్రీహరి జొచ్చె
ప్రథమమాసంబు నాబహలి దేహంబు। రెండవమాసమున నెలతకళ వప్పె
మూడవమాసమున ముద్దయాయెండె। నాలుగవమాసమున నరరూపమాయె
అయిదవమాసమున అవయవపూర్తి। అరవమాసమున ఆయుస్సు పోసె
యేడవమాసమున కేశములు కలిగె। యెనిమిదో నెలను కన్యగర్భంబు
తొమ్మిదోమాసమున వికసించె నాభి। ప్రసూతకాలమని యణికిని వోచె
బ్రహ్మేంద్రరుద్రులు బ్రస్తుతి సేయ। తుంబురు నారదులు గానంబు సేయ
రంభయూర్వశి మేనకలు నాట్యమాడ। దశదిక్కుల కాంతి దీక్షతో వెలగ
కోటిసూర్యుల కాంతి తేజంబు నొంద। ముక్కోటి దేవతలు మొరయుచువాడ
భాద్రపదమాసమున శుక్లపక్షమున। శ్రవణద్వాదశినాడు దివ్యదినమందు
అమరమధ్యాహ్నపు సమయంబునందు। కొమరొప్ప కన్యపుని అదితిగర్భమున
అమరులకు సమ్మదయి ఆదితి కుదయించె। దేవుడు వదయించ గాదివ సుందుభేల్ల
ధిమ్ముధిమ్మన మ్రోసె నాకాశమందు। దేవతలు పుష్పవర్షము కురిపించె
భానుతేజానికన్న ప్రభకలిగి వెలుగ। పరమాత్ముడప్పుడు బాలరూపముతో
తనయుడు కలిగెనని కశ్యపబ్రహ్మ। పుత్రోత్సవం బచ్చె యెల్ల భూసురుల
దశదినంబులు వారు గడిపిన వెనుక। నామకరణము జేసె వామనుండనుచు
శుక్లపక్షము పెరుగు సోమునివగది। అభివృద్ధి పొందెను అపరాత్పరుడు

అందంపు అడుగులు చిన్ని పాదములు । చెన్నొప్పుచుండేటి జానలు కురులు
పొన్నకాయలు బోలు చిన్ని పిరుదులను । అరటియాకులు బోలు నీయరికాళ్ళు
అదితి జేసిన తపసు అధికఫలమాయె । పంచవర్షమ్ములు బాగుగా రాగా
పొందుమీరగ బృహస్పతిని బిల్పించి । అత్తుర భాగ్యంబు సుతునికి జేసి
ఉపనయనము జేసి చినవడుగునకు । వేదశాస్త్రంబులు వేడ్కతో జెప్పి
అరువది యారు విద్యలు అన్ని నేర్పంగ । బహ్మాదిరుద్రులు బ్రస్తుతులు సేయ
బ్రహ్మోపదేశంబు బృహస్పతి జేసె । పసిడి మౌంజీ గోచి పతకంబు గట్టి
పొసగంగ ఉత్తర జంధ్యాలు వేసె । తిరుమణి జందెంబు నుదుట తిలకంబు
తీర్చితో దుకూవచ్చిన దిత్తి దగ్గరకు । భవతి భిక్షాం దేహి అని సుతుడు అడుగ
అంత సుతునకు బెట్టె అన్నతి భిక్షంబు । సావిత్రి తా యిచ్చె మరల భిక్షంబు
గాయిత్రి తా యిచ్చె మూడవపారం । శ్రీలక్ష్మి తా యిచ్చె సిరిసంపదలను
సరస్వతి తా యిచ్చె సకల విద్యలను । శివుడు పార్వతి యిచ్చె తేజస్సు బలము
బ్రహ్మేంద్రరుద్రులు అసురులు మునులు । భక్తి తమ తేజస్సు ఇచ్చిరందరును
అంతట వగరుద్ద వయిన సవయమున । వెన్నుడొక చిన్ని బ్రాహ్మణ వేషమునను
విప్రుల్ రొచ్చొట్టకేగుచున్నారో । వచ్చెద కచ్చోట యిచ్చాయను మీర
ఆయనవాడున దానవేంద్రా శకలిగె । అందరము గూడి బలిని యడుగు దానవుచు
శ్రీవల్లభుడు లోకస్తుతికత్కుడు । భావజగురుడు గుణపద్మలోచనుడు
యేతెంచె యావిప్రరూపముల గూడి । రాక్షసరాజగు బలిచక్రవర్తి
అమరావతీపురంతా నేలుచుండు । సురులును మునులు భూసురులు పొగడగ
చెలువొంద యాగంబు సేయంగ దలచి । పట్టణప్రాంత నదీతీరంబునందు
నాలుగు యోజనాల్ పొడవయినయట్టి । రెండు యోజనముల వెడల్పుగల
చతురస్రముఖముతో సుశాల వేయించి । హోమగుండంబులే యాగస్తంభములు
ఉపయోగపాత్రలు హోమద్రవ్యములు । అపరిమితంబుగా అందు సమకూర్చి
పత్నితో తా మను బ్రహ్మరథమెక్కి । భేరీమృదంగ శంఖములు మ్రోయ
శాలప్రవేశమై సన్నొందిరెలుగ । జనకునికడకేగి వామనుండంత
తండ్రితో తగ బల్కె తాపసోత్తమ । యేదానమడుగను బలి యింటికేగి
అనుమతి పల్కులు ఆలించి తండ్రి । కటకట లోకకర్తయయి తాను
శివిష్ణువై జన్మించి లీలలు జరిపి । మాయకల్పనగ మన నన్నడుగుచుండె
నాయంతరము దద్ధప్రక్రియా నీవు । నగరులు సౌధములు నవరత్నములు
గజములు అశ్వములు క్షేమరాజ్యములు । కోరి పృథ్వి మూడడుగుల దుగుమి
బలి వికోర మునీకభయమేమిలేదు । అంతటా లును వానకు పార్షంబు దుమ్ము
వంటలు మాయవి సంచరించకుండ । మంత్రనంబున నుంచె మంచిదిగుర్తి

ఆని వీడ్కొని ఆవటుగటుచనియె । గొడుగు జంద్యము చేతను బూచుకొని
చిన్ని మడుగు గోచి మనిబొట్టును మట । చిటిచిట్టి అడుగులతో శ్రీకృష్ణమూర్తి
ఘల్లుఘల్లున పాదగజ్జెలటు మ్రోయ । వామనుడు వేంచేసె రాజశాలకును
రాక్షసరాజు బలిచక్రవర్తి । చెలగి కూర్చున్నాడు సింహాసనమున
సమస్త దేవతలు సప్తమహా ఋషులు । బ్రహ్మరుద్రులు అష్టవసువులును
గరుడగంధర్వులు అప్సరస్త్రీలు । కొలువున నుండిరి కొమరొప్పగాను
వచ్చిన పరమాత్మ వారెల్ల జూచి । సాష్టాంగదండంబు సరగుననుజేసి
అర్ఘ్యపాద్యంబిచ్చి ఆసనంబిచ్చి । శంకరుడో విష్ణువో వారూ దేవుండో
ఇంద్రుడో చంద్రుడో యీతడు చేరుండో । యజ్ఞ నారాయణడో వేంచేసెననుచు
చెలిగి పూజలు చేసి ప్రస్తుతించిరి । యిచ్చె మంత్రాక్షతలా రాక్షసేశునకు
మేలిమితో అక్షింతలు శిరసందుదాల్చి । దేవదేవుని చేతదీవనలు గొనెను
ఓ రాజదేవేంద్ర ఓ కీర్తిసాంద్ర । పరమ ధార్మికుడవని ప్రజలు చెప్పంగ
అష్టదిక్కులకీర్తి విలసిల్లుచుండ । వేదవిప్రుడనేను బాలుండ వగుట
దానంబు నిన్నడుగ వస్తినిచ్చుటకి । వినియు రాక్షసరాజు వడుగుతో బలికె
బాలుడవు జూడ బుద్ధులు పెక్కు నీకు । తల్లెవరు తండ్రెవరు పూరేది తెల్పు
నీ పేరు యెవరోన నిజముగా దెల్పు । అనగ నావామ నవ్వి సురరాజుతోను
పెక్కు దేశంబులు ఒక్కలోకంబు । నిక్కముగ నేనుండు నిర్మల భూమి
భూమి ఆకాశంబు నాకు తల్లిదండ్రి । చుట్టాలు బంధువులు పృథ్విలో లేరు
వారలు నాకుగారు నేవారలకాదు । శరధియందు వనమందు చోటెందు లేదు
దశదిక్కులాయందు తిరముగా నుండ । విశదంబుగా నన్ను వివరింపలేరు
కనిచూచినా ఘనులెవ్వరు లేరు । కనుపిస్తూనా నిజము ఘనముగా నీకు
మనుజమాత్రుని గాను మదినెంచవలదు । తత్వమార్గం బెల్ల దనుజపతి వలసి
మందరగిరిధరుడో మధుసూదనుండో । కాకుంటె ఒక చిన్న బాలునివలెను
యీప్సితంబులు కోరయిట వచ్చువాడే । యిస్తునావిప్రునికి అఖిలభాగ్యములు
అనుచు మదిలో దలచి ఆవడుగు బిలచి । దానవుడడుగుము నీవు కోరుడాయనిన
పృథ్విమూడడుగులు దానమ్మొయిమ్ము । తడవు సేయగవలదు త్వరగాను బంపు
అనవిని బాలుని యౌవనము జూచి । బాలుడవు బాలుడవు కష్టమెరుగవుగ
సతిసుత సంపదలు నీ వెరుగవయ్యా । భూములు పురములు కనకసౌధముల
సింహాసనంబులు గజ అశ్వములు । యిన్ని సంపదలు ఇంటనిండియును
కోటి ఒక వేరి దానంబియిపుడు । మూడడుగులా భూమి నీకేమి చాలు
సభవారు నవ్వరా ఓ విప్రవరుడ । అనియిట్లు దనుజేశుడా సభలోన బల్క
చిరునవ్వు నవ్వెను శ్రీవిష్ణుమూర్తి । అధిక దానంబడుగ ఇలపాటిగాదు

భూములుపురములు మేలందలములు । నవరత్నసొమ్ములు ధాన్యరాసులును
నాకేమికొరగావు ఓయసురరాజ । నేనడిగినదిచాలు నాకనుమనపుడు
పృధివిమూడడుగులు దానంబుఇమ్ము । ఇచ్చెటివాడనిన్నడుగనేటికిని
వేదంబులందున శాస్త్రంబులందు । తర్కమీమాంసల తగపరీక్షించు
చప్పన్నవిద్యలు యెల్లశాస్త్రములు । నేర్చితిపిఒకటయినదిగబడకుండ
జగములోపలబుట్టి విప్రబృందమునను । తడయకనేనిస్తు తగినపరీక్ష
దానంబునాకిమ్ము దనుజేంద్రమునిన । సురలగురువనగుఆశుక్రాచార్యుండు
సభలోకిరాగరాజుతాజూచి । చేసెనువందంబుచెయ్యెత్తిఅపుడు
మొక్కులుగైకొని మునియుదీవించి । ఒదానవాధీశఓధర్మరాజా.
దాతసేశ్వరాఓబలిచక్రవర్తి । నామాటవినవయ్యనాకనివాసా
బాలుడుబ్రాహ్మణుడుబహుకంత్రవాడ । మాయలుమంత్రములుబహునేర్చినాడు
ఆదివిష్ణునాథుడవతారమూర్తి । మత్స్యమైసోమకునిమర్దించివాడు
కూర్మమైకుధరమును కుదురుగానిల్పె । వరహావతారమై హిరణ్యాక్షునిజంపె
నారసింహుండై ప్రహ్లాదుగాచె । వామనరూపమై వసునజన్మించి
నిన్నువంచనజేయ యిటకొచ్చినాడు । పొట్టివానికిగావపుట్టెడుబుద్ధి
దిట్టతనమునవీని ఝడిపించివిడువు । గట్టిగాయితనికికడుపులోపలను
సృష్టించెనుమిబ్రహ్మచపలబుద్ధులును । నినుబట్టి పాతాళమునుబెట్టుటకును
వామనుండైపుట్టె వనజనాభుండు । దానంబుఅతనికినీవివ్వవలదు
వట్టియుక్తులుజెప్పెదంపుమీవాని । గట్టిగానీపాలికాలకింకరుడు
ఆచార్యపలుకులు ఆరాజువినియు । తపసితోయిట్లని తాజెప్పదొడగు
వోవిప్రపుంగవా ఓమునిచంద్ర । నీవుచెప్పినబుద్ధులు హితముగావయ్య
లోకాలకర్తగు శ్రీవిష్ణుమూర్తి । ఆదినారాయణుడు అఖిలరక్షకుడు
కోరిదానంబడుగ నేనిస్తునంటి । యిచ్చటపావముల మూడుఅడుగులు
సత్యంబుగాయిస్తినో తాపసేంద్ర । యిచ్చెదననివొప్పి మారుమాటాడ
సత్యంబుతప్పితేబల్కపాడగునే । నారాయణుడుక్రిందు నేనుమీదాయె
పాపపక్తుల ప్రబలదానంబు । శ్రీవిష్ణుకునిచ్చిసిద్ధిబొందెదను
అనిపల్కరాజుమాటాలించి । గురువుమెల్లగా వెంచేసెమేడలోకి
రత్నాలగద్దెయందంగుగావేసి । ముద్దులబాలుని కూర్చుండబెట్టి
సభలోనందఱుచూడ సంతోషమునను । బంగారుపళ్ళెములోపాదుకలనుంచి
కనకకలశంబుతో వుదకంబుదెచ్చి । తనసతిచేతితో పదగడ్డింప
భక్తితోగలిగినా పార్థివోత్తముడు । కృష్ణార్పణమని వటునకుబల్కగను
సభవారునవ్విరి సామాన్యుడనుచు । మూడడుగులాయిచ్చె దానశేశ్వరుడు

పుచ్చుకొని పాతాళమునకణచితివి । ఆకాశమొక అడుగు భూమియొక్కడుగు
మూడవ అడుగుకు చోటియ్యరా బలీ । రిష్ట్వరదశ్రిల దొల్లదేవతల
మూర్ఛవడ దైత్యుల అప్పుడు సప్తనవ । సంభుతి చయంబు సర్వంబుగూడ
గరుడాంగదర్పులు రక్షసులవసల । పిలిచి తెగఁడిరి ఆసాయమందు
కాలాగ్నిరుద్రు వారియ వేగము । కృష్ణకరుణ దయతోడ నెమడు
బలియు దైత్యుల బలిపవ్వ దైన్య । ప్రహ్లాదుఁడు వచ్చి వందనంజేసి
శరణు శరణు నీకు దీనరక్షకనీలా । రక్షసేకుని రక్ష దయగామిగాలె
ఆడనము టక పదర డిపా । రాయము సర్వేశ్వర జగదీశ
మాధవవిమ డలతు వరలోన నెపుడు । అపల్ల బాలనమాటకినినవ్వ
పటమాట ఉన్నని లలతో పెక్క । ప్రపపి ము పడగల దాసంబోంగి
ఒక్కడుగ కూచోటు చెప్పకన్నడు । ఇదవక నంధించి విశ్వంబలోన
తడయుఁటటివింక మ్మంబగద । వారివ క్రమ ఆసుదంరధివాని
కాలున కంటనైన దప ములు । ఆ బ్రహ్మాండ బ్రపాదములు
మున్నాసేగడిగిన మదుపాదములు । నాలంప్రతమియుంచి నన్నురక్షించి
నాతో నంచిమీ నలినాయతక్షు । అనిచెక్కగా వినవ వసుదు
మూడడుగ పాదంపు జలిక సన్నగ । మురయుచు నానంచె మురవైరియ ప్రభు
సురగణములు వేలు వేలు చూపించెదరి । గంగ ఉదకంబులు కడువేగ తెచ్చి
పరిపూర్ణ మునులెల్ల అశీర్వదింప । పట్టంబు తాఁగట్టె దేవేంద్రునకును
ప్రహ్లాదుని పిలిచి వారట్ల బలికె । మీ తండ్రి బలిచక్రవర్తి స్వర్గలోకమును
యేలువాడి కొన్నాళ్ళ మాదనము । మా సన్నిధిని యుండు వెలవిస్తిమయ్య
అనిపల్కె వామనుఁడు వైకుంఠపురిక । ప్రహ్లాదుఁడొడగాని సేంచేయగాను
ఋషులు తివపిడీదలకు తెల్లకెల్ళిరి । లోకనాయకుఁడగు శ్రీకృష్ణకథలు
పాటలుగా వించె ఎంతులకునెల్ల । ఆయురారోగ్యంబు అఖిలసంపదలు
బాసుగాపొందెదరు మహిలోన జనులు ।

34 లక్ష్మీదేవి సొగటాలాట.

శ్రీవెంకటపతిని చిత్తమున దలతు । శ్రీలక్ష్మినిని మనసున దలతు
కేతలుమ దుంచుకు సరస్వతిని దలతు । వసజోభర పాదములను మదిదలతు
కీరవాణి వనిధకల్లారా । వాక్కుతో సరస్వతి సేవర్ణమ్మ
జయతు జయతు శ్రీవెంకటపతికి । జయతు మా పద్మినిస్వామికి

పంచశరుడ నీకేజయతు । పరగంగా మహేశ్వరినిస్వామి
గజ్జరూపునవెసబోయి । ముదముతో మూడడుగులనడిగి
బలికిశిరస్సున పాదములిడిన । పరమాత్మనీకేజయతు
జనకునికూతురు జానకిదేవి । దేశాయీలు మిమ్మున బొగడ
నిమిషమ్మున పెండ్లిఆడిన । నీలవర్ణుడా నీకేజయతు
కలికికాంతల అభిమానమ్మున । ఘనముగమీరటు కొల్లలుగొంటిరి
కలికావతారుడ మముకరుణించు । కలకలనవ్వుచు కమలనాభుండు
అంబుజాక్షితో నిట్లనిబల్కె । పాడచిన ప్రొద్దూబోవలెవానకు
వేడుకజూడం బాడుదురమ్మ । అనుచును తననాథుడుబిలువ
హర్షించెనుగా లక్ష్మిదేవి । గజవరదుని కరములుబట్టి
పగరాంగణపు నగరికిజనిరీ । చతురంగపు శాలలలోను
చిటిచాపలు శ్రీహర్షమునబరచిరి । దలపడియంతట సంతోషమ్మున
గూర్చుండిరిగా పరుపులమీద । కొండితో జేసిన సొగటాలేమొ
వెన్నుడుతాను దెప్పించె । రత్నాలసొగటాలేమో లక్ష్మితెప్పించె
బంగారుసొగటాల్పాలి పద్మనాభుడుబరపించె ।
మందరపందెము నాదీయనుచును । మురియుచుశ్రీవిష్ణుడుబల్కె
అతివతోను ఆడగవచ్చి । ఆభరణమ్ములు సొమ్ములుబెట్టె
చేర్పుతో పెంలనూళ్ళుబెట్టె । మేలగుంసా పతకంబుబెట్టె
యురమునయూత్తర జంధ్యంవేసే । పెంలనూళ్లు మ్రోయుచునుండే
మోహనాకారునికపుడు । అతియగుదేవుండపుడు అందెలుపాదములబెట్టె
వక్షస్థలమునా వనమాలా । అచ్యుతుడుతా ధరియించె
చెక్కుటకుండలములు । ధగధగలాడుచును మెరయగను
ధగధగలాడే ముత్యపుసోగులు । చెలువులను మెరయగాను
ముద్దుముఖమ్మున ముత్యపుతిరుమణి చక్కగతాను ధరియించె
నెలవంకబోలు వెన్నుదురుమీదను । చంద్రవంకాతిలకందీర్చె
పిగిలిపింఛలతలకూజుట్టి పీతాంబరముపైనిగప్పె । వన్నెకాడేకల్కివిష్ణుండు
వల్లెవాటొప్పగ వేసితాను । సొక్కుచుపోలుచు వేణునాదం
చక్కగానువారియాబట్టె । కన్నులుగీటుచు సన్నలుజేయుచు
పారిజాతతాండవమాడుచును । దేవేంద్రాదిదేవతలెల్లా దేవదేవునిచూడవత్తురు
అత్రియుడుమొదలగు । హరిదాసులెల్లాగూడి
భక్తితో భోగపద్దులు । పద్మనాభుని జూడవత్తురు
నాతులారా నాథునికొల్వను । నవ్వుచురారే కొమ్మలారా

యిట్టిదేవునిహోములు అంతా । అప్పుడయిన జూచితిరి మీరు
అంతటనూ ఆలక్ష్మిదేవి । ఆభరణములు సొమ్ములు పెట్టె
నేర్పుతో మొలనూళ్ళు బెట్టె । మేలయినా పతకంబెట్టె
పచ్చలకెంపుల బన్నసరములు । మెడనిండా దిగవేసెను చాలా
మున్ననియాభరణముల నడుమను । చెన్నమరిన చంద్రహారంబెట్టె
రత్నాలు దాపిన రవికా దొడిగె । ఆభరణమ్ములు సొమ్ములు బెట్టె
నాతి నాసికమ్మున ముక్కెర బెట్టె । నవరత్నములు గీలించిన
వడ్డాణం నడుమున బెట్టె । సొ[illegible]భూషణాలు వుంచె
పద్మనాభుల దేవి కనుక । కంకణములు తూటిగాజులు మురుగులయిన
కరముల మంచె । చక్కనగు సందిటిదండలు బెట్టె
సర్వేశ్వరుల దేవి కనుకా । సంపెంగ తైలం శిరసున బెట్టి కొప్పు దిద్దె
కొప్పుమీద రత్నాల । కొప్పుగొలుసులు ఒత్తి బెట్టె
ముద్దుమోమున ముత్యపు తిరుగుణి । ముద్దులు గుల్కగ తాను బెట్టె
చక్కనగు నుదుటిమీదను । చంద్రవంకన తిలకం దిద్ది
పణతి తన పాపిటయందున । బంగారంపు మామకముంచె
కలికి తన కన్నులమీదను । నిగనిగ కాటుక మెరయగను
యిత్తిగతి పంచా ఆదిమక్కా పగడా । అప్పటికి అచ్చోగ అతిశారయనుచు
జవ్వనుచూ జూదనుచూ । పాచికపలుమారు
బలువైన పందెములను । పద్మనాభుల దేవి వేసె
ఆటలతో వారూ । పొద్దుబుచ్చుచుండగను
పాపకర్ముడు । పాండురాజుల ఘాతకుడు
ప్రజలద్రోహుడు దుశ్శాసనుడు । ద్రౌపదిని సభలోన
వలువలిమ్మని విప్పగాను । అన్న నీవే దిక్కు అనుచు ఆద్రౌపది ఆర్పుదుబల్క
ద్రౌపది పల్కులు కృష్ణుని కంతో । నాదంవలెవినగా వచ్చి
అక్షయమను చూపా చికశేయా । కోట్లపాదుగునా చీరలు పడెను
మేట్లకొలది రవికెలు పడెను । కట్టలేకను ద్రౌపదిదేవి
విప్పలేకను దుశ్శాసనుడు । స్వామిమహిమయిది యనిదలచి
ఇచ్చేటివాడు విశ్వంబరుడుండగ । విప్పగ నెవరితరమయ్యా
చుక్కల పొడుగున రాసులు చీరలు । చొక్కమైన రవికెలకొళ్ళు
కొలువుకూటమున కలవారెల్లా । పట్టుచీరలు బంగరు రవికెలు
కట్టుకొనిరే వీరజాతులు । పంకజనాభుండైన శ్రీకృష్ణుడు పక్కన వ్వా
ధుపనీలూ నవ్వినవిధము । నాకెరిగించుమి శ్రీకృష్ణ

నీరజనాభుడ నవ్వినవిధము । నీతితోడుత నెరిగింతూ
కమలనాభుడ నీతోడ బొంకే పాదిక వైచితి నా
భువననాభుడ నవ్వినవిధమూ । బొంకకనాతో నెరిగించు
నాతీరూపువల్లని గాని । నాకూతగదని నవ్వితిరా
వనితాతవంతవచ్చినదాని । వలచుటతగదని నవ్వితిరా
పదహార్వేలునుగువలగోపల । పణతీతగవని నవ్వితిరా
రుక్మిణిమొదలగు పట్నపుదేవికి । పొంకముగాపువు దచ్చిస్తే
పంకజాక్షి సత్యభామా । పల్కని అందుకు నవ్వితిరా
మారిమిగు అచ్చటికేగి । అభామకోపం దీర్చి
శౌరికృతో నేవృక్షము దచ్చి । వేసినందుకు నవ్వితిరా
యెల్లపకులలోకెక్కువైన । రుక్మిణికివరము లిచ్చ్యా
పెక్కువినమ్ముని పిరికముననొందిన । మక్కువలకు నవ్వితిరా
ద్రిమ్మరిగా సవునీవుపతులను । దిట్టవయి చెట్టాబట్టి
చెంగాబిడ్డల చెలువముతో తెచ్చి । నీచంవం గాదునుమ్మా
హెచ్చవునా నీకునను । తచ్చనసేయకువోకృష్ణా
తచ్చనగాసవునీవూకృష్ణా । హెమ్చులుకాయకే నేబుదువా
యెన్ని నేర్చకుంటే నీవు । యింతులనెల్ల చేపట్టి
లోకమ్ములు అన్ని సాదునబట్టి । మోగ్రియాగునా
జారగుణంబులు చోరతనంబులు । యెన్ని నేర్చెనో మాయన్న
అనూమాఅలక్ష్మిదేవి అచ్యుతులను । డాయుగవచ్చి
చిరునవ్వులునవ్వుచును । మురయుమశ్రీకృష్ణునికొంగుబట్టె
ముత్యాలహారం మెరయా । మురహరుడు మదితోనవ్వె
పతికొంగుబట్టినవారికి । తప్పులేదా ధరణిలోన
నాకొంగుబట్టితే యాను । నేరములు యేమయా నాగలనా
నేడు గాదే వీకొంగుబట్టి । బహుగాకాలం అయె నేలక్ష్మి
తరుణీనా చిటికనాబట్టి । తరుణులచేతా పూజలుగొంటివి
గోవిందూ లక్ష్మివని । కోరికలన్ని యడుగుదుమూ
పురుషోత్తములా దేవీ నానిభూజనమెల్లా । కేశవగోప మురుచిక్కితినీ చేతయనుచూ
చిరునవ్వులునవ్వుమును । పక్కనహరి చెక్కలినొక్క
మారియాచమును లతను మోద్దిడగా । నవ్వినపురుషుని బంటనబెదురు
యేలోకమునందయునస్త్రీలు । నాతిరో నన్నూ బందవబెడితివి
నేడునాకుకానుకవచ్చు । నాతిరో నేను నవ్వినవిధమూ

కోమలి వీకరిగించెద వినవే । నాగసహోదరి పరమపావనీ
బహుపతివ్రతా ద్రౌపదిదేవి । రాజసభలోనుండాగాను
పరమద్రోహుడు దుశ్శాసనుడు । వలువలివ్వగా దుఃఖముఁబొంది
అక్షయముగా వలువలివ్వమని । ఆద్రౌపదియు వానమ్మినదలచె
అక్షయముగా వలువవేఁపుడ । ఆపతితచ్చినన్నిటిమీ
యింతేగాని ఇంకెరోనాస్తి । నే. ముత్తెంచగాతిగుచానీకు
సుఖముగానుపోదము వనము । అంతిపురమునకనుచు లేచె ఆదిలక్ష్మి
శ్రీకృష్ణుడు పరమసంతోషముగానుండి । యీపాటపాడిన విద్వాంసులకు
సంపదలును అష్టసంపదలుంగల్గి । యిష్టసంపదలుగల్గి
పరమాత్ముని వైభోగమ్ములు గాంతురు । యీశ్వర పాడిన విద్వా
యిహపరసౌఖ్యం కృష్ణుండిచ్చు । సద్ధచరిత్రుడు శ్రీకృష్ణుడు

35 యశోద కొంగపాట.

శ్రీకృష్ణ శ్రీపతి శ్రీపురుషోత్తమా । శ్రీనారసింహాయ్య శ్రీమూర్తినాధా
శ్రీధరా శ్రీకృష్ణ శ్రీవాసుదేవరా । బాలముద్దులపట్టి భక్తియశోదతు
నాకేర్పడిధమనా నన్నుస్తుతియించేరా । వినరయ్య గోపాల లీలలనగాను
కొలనూర్పుమోగినా ముద్దుపాపడు । తల్లికొంగెకట్టైమ పెయ్యలావిప్పుడు
కొండవులామేపుతూ యశోదఅన్నరాకుమి । కొంగగద్దూ
రేలవచ్చెవుకృష్ణ పాలిడివచ్చెదను । పంచక్కరరాక్షసాపరమపురుషా
పాలిచ్చెదాదిచే విన్నిచ్చివచ్చేను । కెన్నాడరాకమీ వెనువెంటనూ
తాపంపగాదలతు కరుణాకరనిన్న । రాకుమీనా వెంటరామచంద్రా
అచ్యుతా మందలకు వచ్చినాబాలురను । కొంగయెత్తుకుపోయేరా
విన్నమమందలో యిద్దరిబాలుర । యెత్తుకపోయెను గోవులానడిగిచూడు
అనగవినికృష్ణమ్మ తనతల్లికిట్లనెను । కొంగనగయెట్టిదో గోపికేవి
మత్స్యావతారమై ముచ్చుపోమకదురించి । తెచ్చియావేదములు బ్రహ్మకిచ్చితి
అర్థిలో పలకొంగ అనగవినము ।
కూర్మావతారమున కొండవీపున మోసి । దండిగా అమృతముతరచియిచ్చితిగాని
కొంగజాడాలెరుగనవే ।
వరాహావతారమున వొంటికొమ్ముదాల్చి । ధరణిగ్రుచ్చినహిరణ్యాక్షుజంపితిగాని
కొంగజాడాలెరుగనవె ।
నరసింహావతారమున ప్రహ్లాదునిగాంచి । కశ్యపుజంపితిగాని కేకొంగకెరుగ

వామనావతారమున బలినిమూడడుగులడిగి । త్రిభువనమాక్రమించితి గాని
గోపిదేవి నేను కొంగనెరుగ ।
పరశురామావతారమున వసుధరాజులనెల్ల । యిరవైయొకమారు బరిమార్చి
పృథివియేలితి గాని గోపిదేవి నేను । కొంగజూడా
శ్రీరామావతారమున సిరులు అనుభవించి । దురాత్మరావణుద్రుంచియేలితి గాని
గోపిదేవి నేను కొంగనెరుగ ।
బలరామావతారమున పృథివి నాగటినెత్తి ।
క్రూరదైత్యులదునిమి ధరణియేలితి గాని । గోపిదేవి నేను కొంగనెరుగ
బుద్ధావతారమున ముద్దులు జూపించి । గొల్లముద్దియలతో ఆటలాడితి గాని
గోపిదేవి నేను కొంగనెరుగ
విల్లానువిరచితిని మల్లూలజంపితి । రణయుద్ధములోన కంసుజంపి
కాళింగిమడుగొచ్చి కలికినాగులయొక్క । కన్నులావిషములుపిక్కటిలగా
పడగమీదపాదాలు పరగమోపియు నేను । తాండవంచేసితి తరుణిఅప్రుడు
కొంగయెట్టిదోయెవ్వగ గోపిదేవి
యేడుసముద్రమ్ములూ యేకమయిపారగా । అక్కడాఅమ్రిరియాకుమీద
వటపత్రశాయివై బవ్వళించితి గాని । మగువరో కొంగ నేనెరుగమ్మ
నన్ను వెరపించేవు నలినాక్షి కొంగనుచు । కొంగజూపవె తల్లి కొంగజూపు
అనినోరు దెరవగా అఖిలబ్రంహ్మాండములు । తనయుని కుక్షిలోనిండియుండెను
పారేటికాల్వలు పర్వతమ్ములు చెట్లు । పాతాళములు పెక్కు బ్రహ్మాదులుం
చంద్రసూర్యులు సప్తసాగరమ్ములును । త్రిభువనంబులు జూచి యాయశోదా
భయమంది వెరచియు తననుతునకిట్లనెను ।
నాయన్న నీమహిమ బ్రహ్మాదులెరుగరు । వెన్నుడా నిన్ను నేకన్న బలిమి
కొంగంటె వెరతునని మరచిపల్కితి గాని । మురవైరిమాయయు మీఱెక్కుడాను
తనతల్లి వెరచుటకు తననోరుమూసుకొని । మందమునుగొంపో శిశువువనన్ను
అనిపల్కుమాటలకువద్దుశ్రీకృష్ణమ్మవద్దుపురుషోత్తమావద్దువద్దనితల్లి మళ్ళిచెప్ప
మూగుదశ్రీకృష్ణమ్మ ముయ్యాలలోవుంచి । భమిశివుయ్యాలచేరుపరగబట్టి
జోజోమత్స్యావ జోజోకూర్మావ । జోజో అచ్యుతా జో అనంతా
శంఖుచక్రధరా అనియిట్లుయశోద । అంకించిపాడగా అతివలొచ్చి
పెరుగుడు పెరుగిడి యిరుగిళ్ళకుపోయినాను । తరికడవతా పెరుగు తాగిపోయె
అనియిట్లు యశోద అంకించిపాడగ । పొరుగింటివనిత తా బోరునవచ్చి
పాలిడిపాలిడి యిరుగిళ్ళకుబోయినాను । యీడముంతలపాలు తాగిపోయె

యేమిసేయుదుమమ్మ యిచ్చటికిబోదము । పందుంనేతికివున్న వెన్నదినెను
అంతటఒకచెలియు అతివేగిరంవచ్చి । చెప్పకుడిగోపిదేవి చేతనిశెట్టదుగా
మనమెంతపించినా మాధవునిచరియలు । పానుపేలేదమ్మగోపిదేవి
పోదాముపదరమ్మ ఆసామితోనునను । రారాపుశేలయిక వనయిళ్ళకు
యీరీరుజలజాక్షులందరునుచెప్పగా । వినిగోపిదేవినాకొడుకుముచ్చకెదరా
వారిజాక్షులార మీయిళ్ళగలమంచి । నెయిపెరుగులుబోసిబాలుపెంచు
కదుమంచిదాదులను అచ్యుతులకు । కాపుంచిగొల్లకజనెను గోపిదేవి
తమతల్లితోగ్రిపలు తనయుడుగుకెరిగి । వారికంటెనుముందుతానుబోయి
యేయిల్లుజాచిన పాయిసపుకడవలూ । యేయిల్లుజాచినా పాలునెయ్యి
యేయిల్లుజాచినా పెరుగులూమీగడలు । వెన్నజాట్లతోను నిండియుండె
ఈరీతిగానుండి గోపికేవిమూర్ఛిల్లి । గొల్లవాడలుదిరిగెను
గలకుంభములన్ని కంశలన్నియునిండె । దండిక్షీరములతోను
కలశతో ఒకవనిత జలకంబుశేబూని । యశోదకాళ్ళకడుగుటకివ్వగా
కలశలోనిరంత క్షీరంబులయిపోయి । సిగ్గుపడియాచేడె శిరసువంచె
వెన్నదిన్నాగుర్తులా శెళ్ళజాపారమ్మ । పాల్దాగినదుత్తలాజాడశేవే
యేపాలుయేనెయ్య యేర్పడకదిన్నాడు । నాకొడుకుముచ్చనైనిచ్చెదను
నీకొడుకుముచ్చగాడచ్యుతులయోగ్యుడూ । ముచ్చలముమేమవీముగుదలనిక్
కాంతలంతాగూడి కట్నాలయిచ్చిరీ । మళ్ళినగరికిజనెను గోపిదేవి
పులికాలుపులిరతు పాంబ్రాణిగుగ్గిలం । అగరుధూపములచే దృష్టిదీసి
ముద్దాడిపాలిచ్చి సతులచేతికివిస్వ । గొల్లచేడియలెల్ల ముద్దుగానిరీ
ఆదిత్యవారమున అష్టమీదినమందు । బాయకను ఈపాటపాడినావిన్నా
భక్తిముక్తులుగల్గు పరమాములుగల్గును । పాటచెప్పుడుమీరుబాయకండి

36 సీతాదేవి వామనగుంటాలాట.

వామనగుంటాలాడుదాము వనితజానకీ ।
పాముజవరదారావయ్య నాస్వామిరాఘవా ।
ముత్యాలవామనగుంటాల పీటలుంచూకూని ।
మాగుదపీత మనమిద్దరమాడుదామటే ।
వజ్రాలవామనగుంటాల పీటలుంచూకూని ।
వనితమనమిద్దరమాడుదామటే ।
కెంపులావామనగుంటాల పీటలుంచుకొని ।

సొంపుతో మనమిద్దర మాడుదామటే ।
రత్నాలవామనగుంటాల పీటలుంచుకొని ।
రమణిసీతా మనమిద్దర మాడుదామటే ।
పచ్చాలవామనగుంటాల పీటలుంచుకొని ।
పణతీ మనమిద్దర మాడుదామటే ।
నీలాలవామనగుంటాల పీటలుంచుకొని ।
నీలవేణి మనమాడుదామటే ।
రాముడుకదలెను రత్నంపుచవికెకు రమణిసీతను గూడుకొని।
కర్ణకుండలములు కదులుచుండగాను కాకుత్స్థతిలకుడాడెను ।
పచ్చలబావిలీలుగదల పణతిజానకియాడెను ।
రెంచామంచాము అవులనుసీతదీసెను ।
పసిడిడబ్బీలన్ని పందెములుగెల్చి పరమాత్ముడేదీసెను ।
చిన్నబోనుయేలనీవు చెలియజానకీ ।
విభుడుయిళ్ళమన్న నందాలన్ని తానేదీసెను ।
అఖిలబ్రహ్మాండములే ఆటపీటములరా ।
పలుధర్మములచేత ప్రజలరక్షించూటె పసిడిడబ్బులరా ।
సఖియనీతో ఆటనేడుసంభ్రమాయెనే ।
ఆటచాలానికనూచెలియ పీటగట్టువిరా ।
పీటగట్టుమనిబొంకి పారిపోదురా ।
ఆటకరువైవేలుయివ్వవలె కలిగున్నవోలిట్టక అడుగుదాటికదలనివ్వనూ ।
విలువునిలువుమనుచు సీతఆజ్ఞ చేసెనూ ।
స్వామిపై వోణిఅయిన పట్టుకుఆపెను ।
పుడమిలోనెవరయినా ఆటవోడితె ।
కానుకీపమిత్తురుగాని వేలుయిత్తురా ।
నేనుగెలిచినా వోడినానీసొమ్ముగాదటే ।
నీవుగెలిచితేను నాసొమ్ముగాదటే ।
భరతలక్ష్మణాలువింటె నిన్నుగేలిజేతురే ।
నావారంతావింటే నవ్వుకొందురే ।
నాలుచాలుసఖియ జాణవందురే ।
దొడ్డనేర్పరివందురే ।
అయితేసీతానాచేతిలో యేమివున్నదే ।
ముప్పదివేలాదిముత్యాలుపతకాము ముగుడపుచ్చుకో ।

పదివేళ్ళున్నవి బంగారుబటువూలు పణతిపుచ్చుకో ।
చంద్రకాంతూలదీప్తి శోభిల్లుచున్నట్టి కిరీటమున్నదిపుచ్చుకో ।
మామగారునాగతల్లినాకిచ్చిన ముద్రికయున్నదిపుచ్చుకో ।
పడకటింటిలోన పదిలక్షలుజేయు పానుపున్నదిపుచ్చుకో ।
అయితేసీతా నా చేతిలోను యింకాయేమియున్నదే ।
కోసలరాజ్యమంతా కోమలియున్నది యేలుకోగదే
గొల్లదాన్నికాను స్వామి పల్లెకేగిచల్లఅమ్మను ।
అయితేసీతా నా చేతిలో నింకానేమియున్నదే ।
ఏనుగులుగుర్రములు హెచ్చుంబలములున్నవే ।
పురుషరాజవునీవు భూమీశుడవుగనుక రొక్కటమునీకెదగుగాని ।
యాచకుట్లు నాకేల తెచ్చేరు యికమీరుస్వామి రాఘవా ।
నవ్వుకొనుచు సీతలేచిపోయెను ।
ఆకుగంటం స్వామిచేతికిచ్చిరి ।
చైత్రశుద్ధనవమినాడు ఓడినందుకూ ।
చిల్లరనగలన్నీదీసి సీతవోలియిచ్చెను ।
అరువైవేలుకాంతకు అరణమిచ్చెను ।
నవ్వుకొనుచుసీతతాను నూడెకేగెనూ ।
కౌసల్యాదిఅత్తలంత చూచినవ్విరి ।
భూపుత్రిమీదంపతులలా ఎవరుగాన్పిరి ।
రమణినీవువోడివాన చంద్రకోడనా ।
మీకొడుకుగడుసుగనుక డిబ్బదీసెను ।
కానుకలందియుపుడు మీకు తెచ్చియిచ్చును ।
మాండవియుశ్రుతకీర్తియూర్మిళనుగుణలందరు మాబావతోడు ।
గెల్పులన్ని విన్నవించుచు ।
అనగచిరునవ్వునవ్వి బావకోడి పదివేలు కట్నమిచ్చేను ।
భరతశత్రుఘ్నులంత పణతినిపరిహాసించిరీ
అనుమదంపతులుకలిసి అధికసంతోషమునమందిరి ।
పుడమిలో ఈపాటబాడిన పుణ్యకాంతలు ।
సీతారాములవరెనుగూడి వర్ధిల్లుచుందురు॥

37 శివుడు పాలారగించుట.

మహాదేవుడను పేరశివభక్తుడొకడు । ఉదయానపొరుగూర కేతెంచదలచి
పిలచెనుతనముద్దుపట్టిదగ్గరకు । పొరుగూరుకేబోయి పొలతి నేవత్తూ
మాయమ్మమాతల్లి మాచిట్టిబొమ్మ । మాబొమ్మలకు నెల్ల పాత్రికలు దెస్తు
కొమ్మపొరుగిళ్ళకు పోబోకుసుమ్మి । బాలలతోగూడి కయ్యాలుదేకు
పూనినమావ్రతం తప్పబోకుండ । గుడికేగినిత్యమ్ము కుంచెడుపాలు
అనుదినంశంభునకు నైవేద్యమిమ్ము । అనివిన్నవించియు జననిజనకుండు
తల్లివెళ్ళంగాను తరలాయెతాకి । కార్యముఖమునగడిగి స్నానంబుజేసి
శుచిశుభ్రమెతాను శేగనువిడిచి । గోక్షీరములన్ని మరగంగగాచి
కొలిచికుంచెడుపాలు కోలలోనుబోసి । కోలచేబూని శివుద్వారంబుజొచ్చి
పాలకోలశివుని ముందరబెట్టి । ఆరగించుమిదేవ హరహరయనిన
ఆరగించకహరుడు నుయుగునమదాగ । మరివచ్చిచూచి నామతరిగ్గకుండె
క్షీరంబుచేకొనవు యేలసర్వేశ । త్రాగుటకుచాలవాకాగనులేదా
కాటనబోయెనా మీగడలేదా । సొచ్చైనగలిసెనా పరమాత్మ దెలుపు
కోలవెలితాయెనాకుంచెమూలేవ । వుట్టిమీదటికలోవున్నదినెయ్యి
అదిఅయినవడ్డింతు నీవారగించు । చిన్నటుకుమీదను అరిసెలున్నవిగ
అదిఅయినవడ్డింతు నీవారగించు । పినభద్రికజాతరవేడుకలలోను
పాయసంబెట్టింతుబంగారుతండ్రి । సోమేశ్వరునిపెళ్ళి చూడబోతాము
పాలారగింపుమీ ఓపరబ్రహ్మ । యెన్నివిధములయేడిన యేలదయరాదు
కటకటాపోయెకన్నీరునించి । దిగులుపడిధరగూలి మూర్ఛలునొంద
కాలుచేతులుకొట్టి కలువరంబొంది । తెప్పిరిలితెలిసితాచప్పునులేచి
భుజియించుమని తెల్పిగుడ్లెరజేసి । యీపాలుతాగవని మాకాయువింకె
చంపుదురుయికనన్ను సందేహమేల । యెప్పటికినాముప్పుతప్పదుయనుచు
యిచ్చటశివహత్యయిపుడుజపుదును । అనియాడుచెలిపల్కులాలించిగౌరి
కటకటశివహత్య మనకేలనయ్య । పాలారగింపుమాపరమేశ్వరుండ
బాలభక్తికిమెచ్చి ఆసాంబశివుడు । కోలతోపాలెత్తి తానారగించె
నన్నింతవేచితివి చిన్నదాన్నగుట । కరకంఠయీమాట గైకొనకున్నా
కొట్టుదునాచేతి కుంచెకోలతోను । అనిబల్కెఆకన్య యిల్లుచేరంగా
పూరికిబోయినాతల్లి దండ్రులు । యెదురుగావచ్చినా బిడ్డనుజూచి
యెదుండిన పిటి యెలనాగచెప్పా । బాలయొక్కడాశి ఆడిన నీవి
మీరుచెప్పినట్టు శివునికేపాలు । అరగింపుజేసి అమ్మయిపుడో ప్తి

ఈశ్వరుడుండుచోట పాల్గొనుమమ్మా । నక్కకుబోసితివా కూలనేసితివా
ఆడేటిబాలలకు బోసివచ్చితివా । శేషయినచూతాము యీకన్యమహిమ
అనితేఁ బోయెుచు తెల్లవారంగ । మహానాడుతాలేచి శివభక్తుడంత
గోక్షీరములుగాచి కొప్పెరలబోసి । బోరుననవశ్శివు ద్వారంబుజొచ్చి
తెచ్చినఆకోల శివసన్నిధుంచి । అరగించుమిదేవ హరహరాయనగ
చిరుతబోయీవారని సన్నిధినినిల్చి । ఆరగించుటలేదు ఆసాంబమూర్తి
ముక్కంటిబిల్లడే ముద్దుగుమ్మా । లింగమూర్తియు అరగించడిప్పుడూ
ఓబాలరొన్నటికి వల్లదేపాలు । పొట్టజీల్చునిన్ను పొడుతునయంచు
శీఘ్రానవచ్చినపుడ శిక్షజేయంగ । హాశివశంకరా హరహరాయనుచు
బాలస్మరియించెనూ కైలాసపతిని । పార్వతీపతితన వక్త్రంబుతెరచి
కన్యనభక్షింప కడుప్రీతితోడ । కూతురుమహాత్మ్యంబు జూచిజనకుండు
అధికదుఃఖముతోడ సతికినిదెల్పె । ఆశోకమునతల్లి హడలుచువచ్చి
కూతురుగుణములు మదినిదలపోసి । చిత్తమ్ముఅంతాను శివునిపైనుంచి
చక్రిధరులకుతన [illegible] । బొమ్మలాడవే నాముద్దుగుమ్మ
చెంగునారావమ్మ ఓకలాకంఠి । గుజ్జనగూడువండు చెలులతోగూడి
నీవాడుబొమ్మలు రెవ్వరికిస్తు । పసిపుత్రిబాలాది బంగరంబునీవు
నినువిడచిమేమెట్లు జీవించగలము । సుతకుమకైవల్య పదవిచేకూడె
అనుచుశోకించి దంపతులుయేగ । యీపాలమంజరి పాడినావిన్న
పంచపక్షంబుల ఫలనజేసినవా । కైలాసవాసులయి ఘనముగానుందు
శంకరానీపాద సన్నిధినిజేర్పు । జనులనందతిజేలు జనలోకవంద్య॥

38 శకుంతల సీమంతము.

దుష్యంతునిరాణికిని । దోయజగంధి శకుంతలకు
గర్భపుచిన్నెలు గలిగినతోనే । కాంతకువచ్చెను కాంతులుచాలా
అన్నమురుచించుకతినదూ । అతిలిపలుమరగనదు కోకిలస్వరముకబెదరు
కోవలి కోరునుఫలపు । ఆశ్రమవాసులగనదు ఆసించదుతానతిరసము
చింతచిగురులనుగోరు । చేమంతులనటగనబోదు
పుల్లటిఫలములుగోరు । ఒల్లదునడువనుదాని
ఓకిలింతలతిఘనమాయెను । ఓర్పులకరువాయెను
పతికిబట్టెనిత్తిగజెట్టె । పలుమారుపవళించు
చిక్కినికంచెముకస్నెంచేరాయ । నడుమలావుగాదాతియమారె

ముఖము వెల్లనై ముదితకారొప్పె । నింటియురంబులు నింపుగ పెరిగె
ఆచందముగని చెలులలా । ఆయింతికి తామిట్లనిరి
అన్నము తినవించుకైన । ఆకలిలేదని యంటావు
కోకిలస్వరముకై చేదందవు । కోరుచు మెక్కుడు నుప్పులను
ఆశ్రమవాసులు లగనవు । ఆసించవు నతిరసము
ఓకిలింతలతి ఘనమాయె । ఓపిక లేకను పోయె
బట్టలు నెత్తుక బరచి । పవ్వళింతలతి ఘనమాయె
గర్భచిహ్నములివి గావా । కామిని దాచెదవేలా
చెప్పెదమిప్పుడె చేరియా । చెలగుచు నాకణ్వునకు
అనుచు సతులు నపహాస్యములాడి । అతివకు తామస మెచ్చె
బొబ్బరి రొట్టెలు గోరె । పాలతులు తెచ్చిరి చాలా
విప్పరి పేలాలడుగా । నింతుల వేసిరి వేగ
ఊచబియ్యమును గోరా । ఉవిదలు తెచ్చిరి చాలా
కందవడియములు గోరా । కాంతలు వేసిరి వేగ
పుల్లరేగులను గోరు । పూదేనియలుగ కనబోదు
రొండకాళలకుయింతీ । నడలుటగనపూబంతి
తల్లికిజెప్పదమనుచూ । తక్షణమె గౌతమికడకేగి
చేడెగుణంబులు జెప్పి । సెరపుమనిరి సీమంతము
రాజావేటకై వచ్చి । రమణితో గలసిననాడె
గర్భము నిలిచెను సుతకు । కబురంపుము ఋషిసతుల
అనవిని గౌతమి వేగా । అతివను జూచెను పేరిమా
హర్షమొందుచును చాలా । అతివకు జేసెను సేవ
అమరించెను పండ్లు । తరులఫలంబులు గోసి
తరుణికియిచ్చెను చాలా । చందనతరుకడకేగి
గంధపుచెక్కలు దా తెచ్చి । బండరాళ్ళపై రాచి
భూమినిదీసెను గంధంబు ।
అడవిపువ్వులను దెచ్చి । అతివకు దువ్విరితలను
గోరోజనముల దెచ్చి । గొబ్బున నుంచిరి నుదుట
పర్ణశాలయందంత । పడతులు బెట్టిరి ముగ్గులను
మామిడాకులను దెచ్చి । మగువలు గట్టిరి తోరణము
గౌతమియందరకపుడు । కపురుబంకెను రమ్మనుచు
సీమంతంబును చేయ । చేరిరి చెలులాతోట

ప్రేమతో యొకసతియపుడు । బెట్టెను బేలపువుండలను
ఇంతికొక్కసతియపుడు ।
ఇచ్చెను నివ్వరి ముటుకులను । వాతికొక్కసతియచట
నయముగ బెట్టెను దుంపలను । కాకుంతలకొక కాంతి
కాకంబులుదినిపించె । పృథ్వ్యాది సెడుయీ పతికి
పుట్టెను పట్టపు రాజనుచు । మంచి ముహూర్తమునందు
మగువను కూర్చొబెట్టి । ఇంపుగ పాడుచు సతులు
ఇచ్చిరి మంగళహారతులు॥

39 శ్రీ కన్యకామ్మవారి పాట.

శ్రీరాములకు మ్రొక్కి సీతకును మ్రొక్కి ।
గణనాథునకు మ్రొక్కి శరకంతు మ్రొక్కి
మునులతో సూతుండు మును చెప్పినట్లు । కన్యకాచరితంబు కరమొప్పచుండ
చెప్పెద వినుడి మీరు చిత్తంబులలర । శివుడు పార్వతి పెండ్లి చేసుకువచ్చి
కయిలాసగిరియందు కరమొప్పచుండ । కొలువుకూటమునందు కూర్చున్న వేళ
కరమొప్పనురలెల్లకామకలొసంగ ధనధుని జూచియా తరుణేందుధరుడు
దివినుండి వచ్చియీ దేవతలంత । కామకలనుమన కర్పించుచుండ
భూలోకవాసులు కామకలుమనకు । లేకున్న పోవుదెల్లు మనియనుగ
తారకాసుర భీతి తరలి దిక్కులకు । పారిరిజ్ఞానులో వైశ్యులు లేక
కామకలు రాకుండె గౌరీశయనగ । నీకుందు ధనదుతో నిట్లని పలికె
వాణిజ్య గోపరిపాలనాదులను । వ్యవహారములనిచ్చి యవనిను ఏలి
గంధర్వవరుల చేగనిరి శాపములు । అతిముదితెరిగి శశాంకధరుండు
వైశ్యుల భూలోకవానుల జేసి । ధనకనకాదులు దద్దరయునొసగి
వస్తువాహనధాన్య బహుమతినొసగి । రత్నపరిమళాదిపత్రిజ్ఞలనొసగి
క్రయవిక్రయంబులనయబుద్ధినొసగి । రమ్యనగానంద రాజ్యలాలించి
రక్షించుమము దేవయక్షరాణ్మైత్రి । యని శంకరుని వేడ నభయంబొసంగి
అతిసంతోషమునమందుడనశంభుడనిరొ । మరికొంతకాలంబు జరిగిన వెనుక
వైశ్యులు శివద్వారపాలకులయి యుండ । వాని మీరగను దూర్వాసముని వచ్చి
హరుని దర్శింపబోనాటంకపరుప । కోషంబు చేగొప్ప శాపంబొసంగ
పూవుదము మీందుర్నశాసనంబిచ్చి । కోపంబువారించి కూర్చుండ బెట్టె

బ్రహ్మాదిదేవతలు భవునిదర్శింప । వచ్చినవారికినిచి పీఠములు
కోలఁ పునసుండియా కోమట్లుజూచి । బహుతాపములమీరు యతితులయిరుంట
కైలాసముఖమునకర్హులు కారు । భూలోకమునకేగి పుణ్యాత్ములగుచు
శాపములన్నియుబాపుకొనిమీరు । శుద్ధులయికైలాస సుఖమొందుదనిన
వినివైశ్యులందరు వెతజెందివేడ । కరుణించిచెప్పెనా కైలాసపతియు
భూలోకమునమీరు పుట్టినవెనుక । నగరేశ్వరుండను నామంబుచేత
అచ్చటవెలసి మిమ్మాదరించెదను । శ్రీగౌరి వింధ్యవాసినియనుపేర
వెలసియిష్టార్థములనిచ్చుచునుండు । అన విని నారాయణునిజేరి మ్రొక్క
పార్వతీనాథుడు పల్కినరీతి । భూలోకమున మీరు పొలుపారుచుండ
ధరణిమీపురజనార్దనుండనవెలసి । శిరిగూడిమిమ్మురక్షించుచుండెదను
అనవిని వైశ్యులత్యానందమంది । విష్ణుదేవునిపాదనివేడుచునుండ
వైశ్యులనుజూచియావాసుదేవుండు । వసుమతికిప్పుడుబోవతప్పదనుచు
భూలోకమునమీరు బుట్టినవెనుక । జగతినిభాస్కరాచార్యుడనంగ
కోమట్లకెల్ల నుగురువయిపుట్టి । ధర్మశాస్త్రంబులుందగుబోధపరచి
పిదపకైలాసపదవిత్తుననగ । ఈశ్వరునాజ్ఞ చేవిలనుదయింప
నారదమునియొక్కనాడువైశ్యులను । జూడవచ్చిన గని శుభముమాకనుచు
నర్ఘ్యపాద్యములిచ్చి యామునికిమ్రొక్కి । వారికష్టంబులువరుసతోదెల్ప
మునినాథసుక్షేత్రమొక్కటిదెల్పు । మనమునిహిమగిరికతిసమీపమున
ఘనవశిష్టాశ్రమమున కామధేనువర । గర్భమందొక్కవత్సరంబున్న
కుడిచెవిలోనుంచి వడిపురుషగణము । వామకర్ణంబున వనితాగణంబు
బుట్టుదురందునపూతాత్ములనుచు । దెల్పినారదముని దివికేగుదెంచె
నారదవాక్యానుసారంబుగాను । హిమగిరివసిష్ఠాశ్రమముజేరి
కామధేనువుగర్భంబులోన । వసియించిబుట్టిరి చెవులలోనుంచి
వరకుబేరునిగూడి ఘనజగర్భుండు । పుష్పకంబెక్కి యాభూమికేతెంచి
ఆబాలురకు జాతకాదులొనరించి । వుపనయనాదుల నొప్పగాజేసి
అరదంబుపయిజేర్చి ఆబాలకులను । తీరగుగౌతమీ తీరంబుజేర్చి
అరుదగుపెనుగొండయను పురమొకటిగల్పించె ।
ధనకనకసంపదల నలకపురముకన్న చోద్యంబుమైనట్టిపురము
మణిమయసౌధాళి మహితవనాళి । భూలోకవైకుంఠ పురమనదనరె
వర్ణింపశేషుని వశముగాదనగ । దీనికిసన్నిధి దివ్యమానట్టి
ఘనపురంబులు పదునెనిమిదిగాగ । విశ్వకర్మసృజించె వేడుకతోను
వరజగన్నాథాఖ్య పురమాదిగాగ । గ్రామసంబునకునిచ్చెకమలోద్భవుండు

పాలు పొరు పెనుగొండ పురము లోపలను । శ్రీవింధ్యవాసిని శ్రీనగరేశు
లనేకనకులజనార్దనులనగ । వెలయు దేవతల కో విలలుగట్టించి
సకలోత్సవంబులు జరుపుచునుండి । భైరవాదుల నెల్ల భక్తిపూజించి
వ్యవహారముల యందు వాసిదప్పకను । దానధర్మంబులు మానకెప్పుడును
ముదమున పెనుగొండ పురవాసులయిరి । అపుడు కాలంకాయనాఖ్యమునికిని
మ్రొక్కి ధర్మంబులు చక్కగావిల్చి । కుసుమశెట్టి యనంగ కోమటి యొకడు
ఈశ్వరారాధనయింపారనేయ । నీకుంగ పుత్రకామేష్టిసేయంగ
పుత్రులు పుత్రికలు బుట్టెదనరగ । పుత్రులుగలిగిన పున్నరక మొదలు
లేకున్నగతులు లేవంచురియులను । యనికుసుమాంబిక తనపతికి మ్రొక్కి
బహుచింతగుందిన భార్యనుజూచి । భూరిధర్మంబులు బోధించిచెప్పె
పూర్వజన్మంబున పుణ్యంబులేమి । నేనికిప్పుడు నిట్లు చింతింపనేల
పూర్వజన్మంబున పుణ్యమేమియును । జేసియుండితి మేని సిద్ధించు తన్నె
పుత్రికామేష్టిచే భూతేశుగొలచి । ప్రార్థించగా నిచ్చునంత పుత్రులను
యనిపుత్రికామేష్టి ఆరంభించంగ । పరమేశుడప్పుడీయని తనుజూచి
వనజాక్షి భువినొక్క వైశ్యకులమందు । పుత్రులకోరుచు పుత్రికామేష్టి
చేయుచునున్నాడు శీఘ్రంబునేగి । పుత్రులనిమ్మని పురవాసుండనిన
గౌరిపుడమికివచ్చి కరుణవైశ్యులను । ప్రత్యక్షముగనున్న పదములకు మ్రొక్కి
దీనులయి వేడగా దేవియిట్లనియె । కొడుకులు కూతుండ్రు కులముద్ధరింప
గల్గుదురని వరంబులునిచ్చెనియె । బ్రహ్మాదులను భక్తిపూజించి
విప్రోత్తములకిచ్చె వివిధదానములు । వారడు గౌరియు కుసుమాంబగర్భమున
కరుణతో కవలలుగా నుద్భవింప । బ్రాహ్మణులను పిలచి వైశ్యోత్తముండు
జాతకర్మాదులు జరిగించి యువల । విద్యబుద్ధులు నేర్పి వృద్ధిబొందంగ
అపుడు కన్యకకు పరిణయము సేయదలచి । జననంబు సేయునా సమయంబునందు
అటకౌసకాదులకా సూతసూతి । చెప్పినరీతిగా జెప్పవినుడు
ఘనుడు కాలంకాయన మునీశ్వరుండు । విష్ణువర్ధనుకథ విశదంబుగాను
వంశక్రమంబును వర్ణించెనపుడు । ఆనవిమార్కండేయ మహాముని ఆశ్రమంబరన
రాజమంద్రంబను పురము నేలెడు । రాజనరేంద్రుడుగర్భమున
వైశ్యశాపంబున వరచిత్రకంఠు । డనెడు గంధర్వుడు యవతారమొంది
విష్ణువర్ధనుడన విఖ్యాతినొంది । రాజమహేంద్రాఖ్య రమ్యపట్టణము
తనరాజధానిగా దగనేలుకొనుచు । కులధర్మములనెల్ల కొదువలేకుండ
కొమరొప్పపల్పుచు కొలువు పాగించి । మంత్రితో నిట్లనుమను జేశ్వరులను
యొనిమిదినాళ్ళకు యేతెంచుమనటుల । రావించుమనిన యా రాజాజ్ఞ భటుల

పంపించిచాటింప పదివేవృపులు । సకలాయుధంబుల సంహతితోను
జనుదెంచియుండగ రాజాధీశ్వరుండు । చతురంగబలముతో చనుదెంచి యపుడు
విఖ్యాతిసర్వదిగ్విజయంబుజేసి । తీర్థయాత్రలునెల్ల తిరిగి సేవించి
రాజమహేంద్రి పురంబుతా జేరి । పెనుగొండమహిమంబు విష్ణువర్ధనుడు
వర్ణింపుమింపు ఆవైశ్యులువచ్చి । విష్ణువర్ధనునకు వినుతులుసేయ
అంతకుసుమశ్రేష్టి యనువైశ్యుకుండు । సకలభూషణములు కానుకలిచ్చి వేడి
పెనుగొండకువేంచేయ పెద్దగాకోర । పెనుగొండకేతెంచి వినయంబుతోను
శివకేశవులభక్తి సేవించిరాజు । ఆకుసుమశ్రేష్టియొక్క ఆత్మజజూచి
అతిమోహమున విరహాగ్నిలోమునగ । అదిగనుగొని మంత్రియారాజుతోను
వాసవియనుకన్యకోప బుమారు । ఆశజెందితివింత కతిచింతయేల
ఆకన్యదెచ్చిమీకర్పింతుననియె । కుసుమశ్రేష్టిని మంత్రి గాంచంబొప్ప
వాసవియనుకన్య వనజాతాక్షి । విష్ణువర్ధనుడు వేడ్కనిమ్మనిన
కుసుమశ్రేష్టియు బహుకోపంబుతోను । వైశ్యులలోనున్న వాసవిమిన్న
ధరనురాజులకీయ తరముగాదన్న । అనిపల్కె విష్ణువర్ధనమహారాజు
పటురోషమున పెండ్లాడ్డనిబల్కె । ఆవైశ్యుకోమటులతిభీతిజెంది
ప్రభువులకోపంబు ప్రళయకాలంబు । అలిగివచ్చినమనకు శక్తి తప్పచ్చు
నిర్మ్యాకున్నమబ్రతుకని వ్యాడీరాజు । వైశ్యులవెల్లమనసుమతిలోన
వెతకిచంపించునీవిష్ణువర్ధనుడు । కోమటులపుడు అగ్నిగుండమేర్పరచి
చూరదోవవాసవి తరలాక్షిజూచి । తనతండ్రితో ఇట్లని చెప్పదొడగె
వరమునచేనీనీకూతురనయితిగాని । ఆదిశక్తనిదేవతారాధ్యనేను
రూఢిగానానిజరూపంబునీకు । జూపింతుననివిశ్వరూపంబుజూప
ఆరూపమునుజూచి యతిభీతినొంది । చేతులుమోడ్చిని చ్చేష్టుడై యుండ
ఆవిశ్వరూపంబునపుడుంచాలించి । వాసవిరూపంబువనజాక్షిదాల్చి
జనకునితోగూడ సభకురాజూచి । మెండుగానానూటరెండుగోత్రముల
వారుభార్యలతోడ వచ్చిరాసభకు । సభలోన భాస్కరాచార్యులకుమ్రొక్కి
చిన్నబోయినకుసుమ శ్రేష్టిముఖంబు । కూతురుభావమెటులున్నదో చెప్పుమని
యిప్పుడువీరితో నిప్పులోబడగ । నొప్పునోయొప్పదో యుప్పతియనగ
మిన్నకతనతండ్రి యున్నసమయమున । తనవిశ్వరూపంబుతండ్రికిజూప
ఆశ్చర్యమునవైశ్యులందరుతలింప । విశదంబుగాతనవృత్తాంతమెల్ల
దెలిపెనునగరాలకును తేటపడగ । తగనూటరెండుగోత్రజాలరావించి
కోరినవరములు కొమరొప్పనొసగి । యొప్పటికన్యయైయెదుటనునిలచె
గురువులుతమశిష్యకూటంబుగాంచి । నిలనుమేరినకంబులివ్వనివారు

తెలుచన ధోలోకములు చెందగలరు । అప్పుడు మాండవ్య మహామునీంద్రుడు
వాకన్యకిప్పుడు మేనరికంబు వ్రాసె । తనమామకూతురు తగదని తలచి
అన్యకన్యల పెండ్లి యాడంగరాదు । తెలియక వరియించితే పాపమగును
తల్లిగా భావింపదగు నన్యకన్య । యనుచు నగరాలకన్నిధర్మములు
వర్ణాశ్రమాచారపద్ధతులు దెల్ప । నపుడు శాలంకాయ నాఖ్యాత పరుడు
శిష్యసంఘంబుతో చెలగముగ వచ్చి । సభకు వేంచేయ వైశ్యాగ్రణుల్ మ్రొక్కి
యుచితాసనంబుల నుంచి పూజించి । విష్ణువర్ధను భావమును చెప్పి
అగ్నిప్రవేశప్రయత్నంబు దెల్ప । శ్రీ కృతగోత్రప్రవరలు దెల్పుచును
భూసురశాపంబు బోవుటకొరకు । వహ్నిగుండంబులో బడిన మీకెల్ల
కైలాసవాసంబు గలుగును మీకు । అని చెప్పి బ్రాహ్మణుండాశ్రమంబేగ
గరిమతో వైశ్యులు గురువును గాంచి । మా మీద కరుణింపుమని వేడుకొనగ
కుసుమశ్రేష్టియు నగ్నిగుండమేర్పరచి । ధిలమహాజన భృత్యవరుల నింపించె
అతడేగిన గరేకు అలయంబెదుట । ముఖ్యాగ్నిగుండంబును ముందుగ గల్పించి
మహనీయ వాసవాంబకు పెండ్లియనుచు । ఘాటించి చెప్పిన పాటితెరవులను
పెంపు మహాత్మంబు పెంపారనునిచి । పరిణయోచితమయి నవరత్నకలశ
శుభలేఖలను చాలసొంపుగా వ్రాసి । రేపటిరోజున రేడేగుదెంచు
వాసవాంబకు పెండ్లి జేసెదమనగా । వైశ్యావరి నిసేదు వారములందు
పరుసగా పూజింపవలయునటంచు । పిరివియగ వనంబు విడిదిగానిల్పి
హితుడైన తన పురోహితుని బంపించె । అవ సవీమాయ నటుడు మాయిమరచి
యేమి దెలియక నతడేమరివుండె । అప్పుడా వాసవి భ్యంజనము చేసి
నీరొత్తిరి చెలులందరు గూడి । కురులు నాన్నగ దువ్వి కొప్పుగా ముడచి
నుదుటను తిలకంబు నొనరంగదిద్ది । నఖశిఖాంతము భూషణములను బెట్టి
తహతహలాడుచు తల్లియిట్లనియె । వాసవి మాతల్లి వరమున గంటి
నీముద్దుముచ్చట లేమి నేగంటి । కోప నిస్నాట్ల గుండంబులోన
పడద్రోయనగునమ్మ పద్మాయతాక్షి । అని విలపించుచు రాజాను పెనుగొండ
లలితాంగి నీకింత లావణ్యమేల । వేర్వేరు బొమ్మల పెండ్లిండ్లు చేయ
నెవ్వరు మాయింట సభరాజగమన । చిలుకలన పలుకులు చెప్పనెవ్వారు
రెన్ని నోములు నోచి నోచియే నాత్మకగంటి । నెలతలందరు నన్ను మెత్తురనుకొంటి
పైడిగిన్నెలలోన పాలు నెయిబోసి । పంచదార యొకింత మించగా వేసి
బహువిధంబుల బోలపాడి త్రాగింతు । నీముద్దు పలుకులు సింపుగా వినుచు
పాలతి నీబుద్ధులకలరుచునుంటి । వ్రతములకెల్ల సుఫలమింతగలిగె
పుత్రికా నీ ప్రితి పాలతి శంకరుడు । వినుమాకునిచ్చెను తనయను జేసి

కలికితొమ్మిదినెలలుకడుపులోమోసి । పెంచిననందరి విడచిపోదగునే
నీముద్దుమోముచెప్పవదుచూతుననుచు । పొంగుచునుంటివో బంగారుతల్లి
అగ్నికీలలకెట్లుఅప్పగించెదను । బ్రహ్మవిష్ణాదులు యీపాటువినిన
యెవరుచెప్పెద మాకేది త్రోవమ్మ । అంతవిరూపాక్షుడాకన్యజూచి
యేలపుట్టితివి మాయింటనోయమ్మ । అనివిలపించుచున్నట్టిసమయమున
తననిజరూపంబు తల్లికినిచూపె । కనులచూడగలేక కాంతలందరును
కనులుమూసుకొనంగకన్యయునిలచె । కుసుమశెట్టియునెల్లకోమట్లుగూడి
తగువారితోగూడనూరెగుండములు । యెవ్వరెవ్వరికేదియేదియటంచు
మండుచున్నట్టిగుండములలోన । శిఖిజ్వాలలెల్లకొనిచెలరేగుచుండ
పరవిజొచ్చినవహ్నిచల్లనయియుండె।అందులోనుప్రధానమయినగుండమున
పరమేశ్వరధ్యాన పరవశమయిన । వాసవియనుకన్యవహ్నిపయినలిగె
యామెకోపమునకు యనలుండుజడిసి । ప్రత్యక్షమయివాసవాంబకిట్లనియె
యిటువంటిఘనుల నేనెట్లుదహింతు । దహియింపదురితంబుతప్పనేయనగా
చేతులుజోడించి చిచ్చులోయుంచి । బయటకువచ్చిన వైశ్యులచూచి
మీయందుదయచేతమిమ్ముగాల్పకను । యుండితిగాని నాయుగ్రతగనుడు
యనుచుభగభగమంచులాకాశమంట । వైశ్యులందరుతమవనితలతోడ
భూషణంబులుదాల్చిపాలుపారుచుండ । కుసుమాంబమొదలగుకోమటిసతులు
ఆకన్యకాంబకు అభ్యంజముజేసి । సాంబ్రాణిధూపంబుచక్కగాజేసి
పచ్చకర్పూరాది పరిమిళములొసగి । మండుచుండెడు అగ్నిగుండములుజేరి
వలగొనిమమ్మారు నహ్నిపడబోవ । కలిగిసాగరములు కలుషములయ్యె
చుక్కలుదివినుండి మిక్కిలిగవ్రాలె । సూర్యచంద్రాగ్నులు మాటలుదప్పె
పరమేశుడంతటప్రత్యక్షమయిన । శ్రీవాసవాంబికశీతికందుచూచి
తగునూటరెండు గోత్రజులయినవారు । సౌఖ్యసుఖంబిచ్చి రక్షింపుమనిన
వసుధయందిష్టంబువచ్చినన్నాళ్ళు । మోదించికైలాసమునకు రమ్మనియె
వాసవాంబచ్చట వైశ్యులజూచి । యచ్చటనుండిమీరిండ్లకుచేరి
కన్యకాంబనవొక్క కలశమేర్పరచి । భక్తికాలంకాయనోక్తమంత్రముల
బూజింపగామీరు పుత్రపౌత్రాగి । వివిధసంపదలచే వృద్ధిపొందెదరు
కోమటులారామీకులమందుబుట్టు । పణతులెల్ల కురూపవతులగుదురిలను
యనిశాపముపెట్టె నావాసవాంబ । ఆమాటవినివైశ్యులతిచింతగనిరి
పరమేశుడావాసవాంబనుబట్టి । మహానీయమయినట్టి మధ్యగుండమున
చొరబడనంతలోజూచికోమటులు । తమగుండములయందుతమరు దొరబడగ
పుష్పవర్షముగురిసెపాలుపారనపుడు । వానవాదులనిష్టవరములనిడిరి

ముదముతో కయిలాసపురమునకేగి । వారునిగొల్చుమునఖండానందులయితి
భువిబాలనగరులుఉరుదుఃఖమొంద । గురుడువారలమదిగుదురబోధించె
వీరలదుఃఖముల్వెనిగాఢభటులు । కృతాంతమంతయుఃనిభీతినొంది
విష్ణువర్ధనునకువేగదెల్పుటకు । రాజుమహేంద్రవరముచేరంగరాగ
కరమువిహారించ్చగలవారుగాన । రాజాపెనుగొండకురాబగాలుదేర
చాకులజూచిరాజతికోపమునను । పెనుగొండవిడచివచ్చినహేతువడగ
కుసుమకోమలిసత్యకోమట్లుగూడి । చిచ్చులోజొచ్చెననిచెప్పగానపరి
కాలమృత్యువుబోలుశూలంబుచాల్చి । వేలకొలదులతలగూలంగవేసె
ఆపార్వతీకృపనుశాపంబుడోప । గంధర్వరూపంబుకరమొప్పదాల్చి
బాలనగరులనుచేపట్టికగడించి । వీరలందరివెంటబెట్టుకొనితాను
కాశిగయాప్రయాగలుపుణ్యనదుల । క్షేత్రంబులన్నియు సేవించియచట
చేయించెనతడు విశేషదానములు । పితృదేవతులకు సంప్రీతిజేయించి
తగనుదీవించి యంతర్ధానమొందె । తగవాతవిష్ణువర్ధనుకుమారుండు
జనకునిసంగతివినిచింతజెంది । కులగురుడౌధౌమ్యుబిల్పించివేగ
పితృకార్యమంతయునతిభక్తిజేసి । తనపరివారంబుతోపెనుగొండవచ్చి
బాలనగరులనెల్లనిట్లప్రార్థింప । నన్నురక్షింపుడునారాజ్యమందు
అర్ధరాజ్యమును మీకర్పింతుననిన వినుపించుకొనకయున్ననువారిజూచి
మీకిచ్చురాజ్యంబుచేకొనగన్న । నిపుడుప్రాణములుమీకొప్పింతుననగ
కరుణతోబాలనాగరులాలకించి । కన్యకాంబకునుతుల్ కావింపదేపి
ప్రత్యక్షమాసప్తరాత్రంబులు । నీతిశాస్త్రములన్నియునుబోధపరచి
నిజరూపమునతానునిలచిదీవించి । నిరాజసుతుడిచ్చినరాజ్యమద్యమర్ధంబు
నాకుపట్టాభిషేకంబుగావించి । విరూపాక్షుగావింపుడనిన
మార్కండభాస్కరుడు । మొదలుగాగలమునులుమోదంబుతోను
కన్యకాంబకుగట్టిరపుడుపట్నంబు । భక్తితోకన్యకాచరితంబువినిన
వ్రాసినచదివినపరమేశ్వరులు । భుక్తిముక్తుల నిచ్చిబ్రోతురుగాక

40 సుభద్రసారె.

చిత్రింపుపాంకోళ్ళురత్నబాగడల్లా । అర్జునుడుందొడిగవేఅపడకటింట్లో
నడుమువాలుగుడికలనవరత్నసేతా । తలాపిదిక్కునాతామారగేబెట్టి
పాన్పుమీదపవళించె పద్మనాభుడు । ఆకిదుగోపోకిదుగోఅడకత్తెరిదుగో
మునంగపుకాయిదుగో చుట్టియున్నదిమే । ఆకేలపోకేలఅడకత్తెరేల

సున్నంపు కాయేల చుట్టిస్యునేలా । అనగపార్థుడునవ్వి అతివకిట్లనెనూ
పున్నమ్మనాడయిన బూరెలొందుకుని । పుణ్యుడారమ్మనిపిల్చిరెమీవాళ్ళు
అమావాస్యనాడయిన అట్లువండుకొని । అల్లుడారమ్మనిపిల్చిరెమీవాళ్ళు
కనుము నాడయి నానుగారెలొండుకొని । కాముడారమ్మనిపిల్చిరెమీవాళ్ళు
మావాళ్ళుపేదవాళ్ళుమాకేమిగలదు । పెట్టగలపెద్దింటపెండ్లాడితేను
అచ్చటలుముచ్చటలు అన్నియౌనుజరుగు । అతివపల్కులువిరిగుడ్డైరి జేసి
ఎడమమీసందువ్విపాంకోళ్ళుమెట్టి । పాంకోళ్ళతో దన్నిపక్కననవ్వి
ఘల్లుఘల్లుమనిగోడపైకెరిగి । ఎంటిసొమ్ముతీసి భరిణెలనుంచి
మాసినబట్టగట్టిముసుగులువిప్పి । ముత్యాలాముద్దున్నిచంకబెట్టికొని
గంటలాబొల్లుచెట్టపట్టుకొనివెళ్ళెనే । సూభద్రఅన్నవాడలకు
వాకిట్లవారన్నదిదుగళయవించె । అంతిపురీశునివదినెరొయెరుగనవచ్చి
ఆడబిడ్డనుజూచిఅతిజాలిజెంది । నిద్రవోతున్నావునీలవర్ణుండ
నీచెల్లెలువచ్చిందినిద్రలేవయ్యా । నాముద్దుచెల్లెలాయేమెసుభద్ర
యేనుగులుంపెంగగుర్రాలుండంగ । హౌదాలువుండగాపల్లకీలుండ
బంటులూవుండంగ బానిసలుండంగ । కాలినడకలతోనుఒంటరిగనీవు
విడిబడివచ్చుటకునగరడ్డమేమి । పున్నమ్మనాడయినబూరెలొండుకొని
పుణ్యుడారమ్మనిపిల్చిరెమీవాళ్ళు । అమావాస్యనాడయినఅట్లువండుకొని
అల్లుడారమ్మనిపిలిచిరెమీవాళ్ళు । కనుము నాడయి నానుగారెలొండుకొని
కాముడారమ్మనిపిల్చిరెమీవాళ్ళు । పుల్లవిరుపుమాటలాడిపురుషుమావన్న
గుడ్డైరిగాజేసివచ్చానదన్నె । మాటలుచునువ స్త్రీనీఅన్నామీకడకు
చెల్లెలనువోదార్చిచేరంగదీసి । కంటతడిబెట్టకుమికాంతరోనీవు
దండెమునావున్నాయి కొత్తచీరేలు । యిదుగో నిచెల్లెలా నీకుఅరణమ్ము
పెట్టెలోవున్నాయిపట్టుచీరేలు యి॥ చె॥
గూట్లోనువున్నాని గుండుగిన్నెలను యి॥ చె॥
అటుకుమీదనువున్నవి అంచుబిందేలు యి॥ చె॥
భరిణెల్లోవున్నాయి పతకములపేర్లు యి॥ చె॥
సావిట్లోవున్నాయి కావడిపెట్టెల్లు యి॥ చె॥
రత్నాలకోళ్ళది పట్టెమంచమ్ము । ముత్యాలజాలరుపచ్చలదోమతెర ॥యి॥చె
వారంపుసొమ్ములు । మందసమునుండె యి॥ చె॥
కాపాలుభామాలు । బానిసలుయుండగ యి॥ చె॥
అనుచువిష్ణుడుయిచ్చి సతులకడపంపె । పెదయింటిపెదవదినెపోయివచ్చెదను
పోయిమాఅత్తింట బుద్ధిగలిగుండు । చిన్నింటిచినవదినెపోయివచ్చెదను

పోయిమీఅత్తింట బుద్ధిగలిగుండు । మారిపెంపుముద్దువదినెపోయివచ్చెదను
పోయికోడకనిగని రెత్తుకొనిరమ్మి । బుద్ధిగలముద్దువదినెపోయివచ్చెదను
ముద్దుల్లాబాలుని రెత్తుకొనిరమ్మి । చిన్నారివావదినెపోయివచ్చెదను
చిత్రాంగిబాలుని రెత్తుకొనిరమ్మి । పొన్నారిమావదినెపోయివచ్చెదనూ
యిల్లావిరచుకపొమ్ము రామముద్దుగుమ్మ । యింటివాకాలన్ని బండికైవే
మూండ్లారవాసాలుముట్టించిపొమ్మి । యెండినధాన్యమ్మురెత్తుకొనిపొమ్మి
వండినవంటకము కట్టుకొనిపొమ్మి । కాళ్ళమట్టెకోడు దీసుకొనిపొమ్మి
కట్టుకొనుబట్టయిన ఒకటియుంచకము । అనినగుజడుజలాడిఅతిపదుఃఖించి
అన్నలారావింటిరా అతిమాటలను । కొన్నబాసలంటే కొదుపేమివనకు
వనఅమ్మకొన్నది మాయవందరను । పదవేమోహూభద్రాప్రపంచేపత్తును
పల్లకియెక్కించి పరమాత్ముడప్పుడు । నవరత్నాభరణాలు పట్టెమంచములు
ఆవులుఆశ్వాలు మేలందానములు । కాపాలుబానిసలు కలవియన్నియును
కానుకలుగాయిచ్చి కవలాత్ముడంపె । సిరిసంపదలుగల్గి స్థిరముగానుండి
అర్జునుడుసుభద్రారెండులవితోనుండె । ధరణిలోగలయట్టిదంపతూలంతపాట
పాడినవిన్న ప్రిబలులయియుందురు॥

41 ప్రయాగదళము.

గ్రుక్కనప్రయాగపట్నము కాంచిరివార్షములోన ।
చక్కగపాగిదండప్రణామంబులు సమర్పించి ।
పెక్కుజన్మములయెత్తి యెక్కువయినభాగ్యములు ।
దక్కనిభాగీరధితల్లిని సేబొడగంటి ।
జన్మపావనమాయెను భాగీరథిదర్శించినమాత్రమున ।
అక్షయంబగుపుణ్యములు అమరపతి మాకొసగాగంటిని ।
త్రివే భాగీరథిగంటిని సరస్వతియమునాకంటిని ।
బిందుమాధవుల కన్నులపండుగానుకంటిని .
భాగీరథీవైభవములు వైకుంటములోన ।
పసుపులుకుంకుమకాటుక పరిమళద్రవ్యములు ।
పద్మాక్షులుపూజంతురు భాగీరథీదేవమ్మను ।
పొమ్ములుచీరలు రవికెలుం ఘుమ్మను గంధపుష్పములు ।
కోమ్మనీకిదికానుకనుమ్మా । భాగీరథమ్మాగైకొమ్మా
మేలయినభూషణములు పాడిమితోధరియించి ।
హితమయిన। త్రివేణి పాదమ్ములుసేవించి ।

కాళింగుమర్దనమిది కడుతీర్థములోయనుచు ।
కమలాక్షుడుజేసెను దశాశ్వమేధయాగములు ।
ఆహాయీకోలనుకు పడమరదక్షిణాంబుధనుచు ।
అలివేణులుగూడుకుని అందరుకదులుచునిహా ।
సుదతికితూర్పుదిక్కున దూసీపట్టణమనగా ।
పణతికిపడమరదిక్కున ప్రయాగపట్టణమనగా ।
తరుణికిదక్షిణదిక్కున రామేశ్వరమనగా ।
సువిదకునుత్తరదిక్కున కాశీపట్టణమనగా ।
అవినాలుగుపట్నంబులుఅమరించెనుకమలజాడు ।
శ్రీమదమ్మనేతెంచిప్రయాగస్నానముజేసి ।
నీమముతోచనుతెంచిరి భాగీరధిస్నానముకు ।
మందరగిరివరునిగొనియాడుచు మహాదేవులబొగడుసు ।
పొందుగదివ్యవిమానమందుకుని హర్షంబుతోను ।
అందమయినపల్లకీలు అందమయినరధములను ।
పొందుగకొల్లరిబండ్ల సందడితోనడువగను ।
అశ్వములుగజములు అమరినలాటిటలరా ।
విశ్వమ్మలోచనుదెంచిరి వివరమ్ముగకాశికినీ ।
కాశీపట్నములోనా భాసురముగప్రవేశించి ।
గంగాస్నానముజేసి మంగళగౌరినిపూజించి
విశ్వనాధునిఅన్నపూర్ణను అందముగమొక్కి ।
అండజవాహనుడైన దండపాణినిసేవించి ।
నిండినవేడుకతోను గణపతినిబూజించి భాగీరధీనదుమును ।
అందముగలహరిశ్చంద్ర స్తంభంగంటి ।
పాపమ్ములుబాయువలెనని పంచక్రోశందిరిగితినీ ।
ముక్తిమండపంబెక్కి త్రిమూర్తులకెదురుగనిల్చి ।
సత్తులుజల్లుచుప్రజలు సరగునగయకేతెంచి ।
వటవృక్షముదర్శించి నటభోజనములుబెట్టి ।
వైతరణీగోదానము వైభవముతోసేయుచును ।
తిలతర్పణమ్ములు విడచిరిద్రవ్యములతోను ।
పితృదేవతలకు పిండములుంచిరి వేదమంత్రములతోను ।
తీర్థవిధోప్పంగబెట్టి దీపారాధనజేసి గదాధరునేవించికదలిరి ।
జగన్నాధమునకు దరిసించిపురుషోత్తము రారోజగన్నాధమునకనుచూ

మురియుచుతమకావళ్ళు మూపులపైబెట్టుకుని ।
గోవిందలుపాడుచుకదలిరి గోదావరినదికి ।
గోదావరిస్నానముజేసి యుదకముకొప్పెర్లనుబట్టి ।
గోదానంబులు భూదానంబులు కోవరొప్పగజేసి ।
సప్తసాగర సంగమంబులకు సరవితోడజేర ।
స్నానమ్ములుజేసి శిద్ధులమఠముల చిత్రవిచిత్రములుజూచి ।
శిద్ధులకైలాసంజని బుద్ధినిదలపోయుచును ।
క్షేత్రపుపోష్యములుండి నవనందులసేవించి ।
తిరుమలకొండకుజని వేంకటేశునిజూచి ।
తిరుపతులు తిరుమంటపమ్ములు । దేవాలయములజూచి
కాళహస్తికిజని కాళహస్తీశ్వరునిజూచి ।
కుంభకోణమును తామేజనికుంభేశునిజూచి ।
కావేరితీరముజని స్నానమునజేసి కావేటిరంగనసేవించి ।
వింజిల్లుచు రామేశ్వరమునకు రభసముతోజనిరి ।
దశరథరాములపాసగ కట్టనసేతువులోను ।
ధనుష్కోటిలో స్నానముజేసి । సేతుమాధవుడు రామలింగనికి
నామమంత్రముతోను । గంగయోదకము అభిషేకముజేసి
పిండివంటలు పేరినసేతులు । పాయసాన్నముతోదండిగ
రాజాన్నంబులు తమరంతాసమర్పింతు । జేజేశంఖురురాణి
జేజేఓభవురాణి । యనిపాడుచుసచ్చిరి మధుర పురమునకు
మధురాపురమునకుజేరి మీనాక్షినిసేవించి । యీశ్వరునిదర్శించి
కాంచీపురమునకుజని యాకామాక్షమ్మనుజూచి । శ్రీశయిలంబునకుజని
మల్లిఖార్జున భ్రమరాంబపూజించి ।
దక్షిణవాటికకుజని భీమేశ్వరుని । మాణిక్యాంబనుజూచి
పీఠికాపురికేజనియు । పాదగయస్నానముజేసి
కుక్కుటేశ్వర కుంతీమాధవుజూచి । రాజేశ్వరలక్ష్మికినమస్కరించి
బెజవాడకేగి కనకదుర్గతల్లినిసేవించి ।
యాత్రలుపూర్తిజేసుకుమరలిరి । సంతోషముగానయిండ్లకుజేరి
బంధువులు ప్రియులుహితులగూడకొని । కాలభయిరవునిసంతర్పణజేసి
గంగపూజజేసి బాలభజంత్రీలు । బాకాలతోడగంగానీరాగంబుజేసి
సుఖముగనుండిరిసుందరాంగులెల్ల । బాయికయాపాటబాడినయింతులకెల్ల
పరమేశ్వరిచ్చును కైవల్యపదవి । కడుసంతోషముతోడ

42 తిరుమంత్రము.

హరిహరిరామానుజా నీమతమందు నమ్మినహరిదాసునీ
హరిహరిభూములందూ యీవనమందు తిరుమంత్రముకొరకై
భూములన్నియు తిరిగితీ మంత్రముకొరకు బుద్ధిమిముకూడితి
యిమ్మని మీవెంటను అలసటలేక వెదకివెదకితిరిగితీ
గోవత్సస్థలమందునా ఆచార్యులు దాహము తెమ్మనెను
అటుయిటువెదకిచూచి జలమందక యిదియేమి చోద్యమనుచు
ఆకాశమందుజూచి అయిదు తూర్పువీధిని వెళ్ళగా
యెగిపోయెపక్షులా మీరెళ్ళేటి జలమున్నస్థలమేదయా
వినవయ్యహరిదాసుడా మేమెళ్ళేటి నీడదప్పకరావయా
పయినపక్షులువెళ్ళగా నీడనునీచీ కొలనుతావునవచ్చెను
కమండలముతోనూ తీర్థముతాను గ్రక్కునచేరబూనెక
తనగురువుయేమాయెనో అనుచూతాను పరుగుపరుగునవచ్చెనూ
అంతఆచార్యులూ పరమపదమువేంచేసె కాలమందూ
ఇంతకాలమందునా యీ బిడ్డకు అంటదాయెనుమంత్రము
తనమనసుజాలినొంది మేదినిపయినిహస్తముంచితుడిచి
ఘనమయినతిరుమంత్రము ఆచార్యులు వినయంబుగావ్రాసిరి
దేహముకట్టడవిడచీ ఆచార్యులు జేరిరిపరమపదము
యీటిసానివకట్టతె తిరుమంత్రము వినయంబుగాచదివెను
అతనివ్రాసుకునీ హస్తముంచి ఆబారు తుడిచివెళ్ళె
జలముదెచ్చినదాసుడు ఆచార్యులస్థలముదగ్గరకొచ్చెను
జలమారగించరయ్యా ఆపొదట మమ్మురక్షించరయ్యా
నిద్రలేనిఘనులూ యీ స్థలమందు నిద్రింపతగదులేడీ
చెంతస్థలమందున్నట్టి చెరుఫువుజూచి గుండెలెగసిగొట్టెనూ
గురువునెరుగనయితిని యీవనమందు గుట్టుతెలియకపోతినీ
జలధిగట్టుకుపంపెనా గురువునన్నుడివిపాలుజేసెనా
గురువేమిజేసెగదా యీవనమందు గుట్టుతెలియకపోతినీ
గురువుపైచెయ్యికని తనగురునివూపివూపిలేపెను
తనమనముదృష్టిచేత తనగురువునకు తగినక్రియలెల్లజేసి
అంతఅంతటపరమాత్ముడు ఆతోవను పనులగాచుచుండగా

పసులుగాచెటిబాలుడా యీతోవను పద్మాలెందరువెళ్ళిరీ
వినవయ్యహరిదాసుడా యీతోవను యీటిసానివెళ్ళేను
యీటిసానెకుఅబ్బెనా తిరుమంత్రము వీధంతావిరజల్లెను
ఆటసానెకుఅబ్బెనా యీమంత్రమందరికి యెరుకాయెనా
అంతరిని వెదుకుకుంటూవెళ్ళిరి వారుహస్తినాపురమందునా
పల్లెగుడిసెలయందునా చోళపురాజా పట్నమందునజొచ్చిరీ
అమ్మమ్మలుమ్మేలుమీ చెప్పినపనులు ఆజ్ఞతో చేయించుమీ
మీరుజేసెడిపనులు మాకేలయ్యా మావద్దవుండుమానే
ధర్మరాజానేసెడీ యజ్ఞముజూచి హరిదాసుడెళ్ళగాను
యెవరయ్యహరిదాసుడు తెలియకమీరు యిబ్బందిపడకరండీ
సమయానద్వందార్థము తిరుమంత్రము సమకూడదాయెమాకు
తెలియాకుపుచ్చుకుని పాతనవేసి తలచేనుఆచార్యులా
నాగవాసములేనిఘంటలు ఘల్లుఘల్లున మ్రోయగను
సభవారుఅంతవచ్చి తెరచాటున సభదీర్చికూర్చుండిరీ
యెవరయ్యహరిదాసుడూ ఇచ్చటికిమీరెందుకేంచేస్తిరీ
సమయానద్వందార్థము తిరుమంత్రము సమకూడదాయెమాకు
యీటిసానివద్దనూ తిరుమంత్రము యిప్పిస్తెపదిలక్షలా
ఆమాటలువింటునే ధర్మరాజు ఆశ్చర్యములబొందెనూ
వేయిబ్రాహ్మణులకెల్లను సమకూడదపెక వైష్ణవుండెక్కడా
ఈటివాళ్ళనుపిలువుడీ యిచ్చటికి మాటలాడించుదామూ
యీటిసాటివానివచ్చెను దండంబెట్టి నాట్యమాటలుజూపెను
మాటలజూచిమెచ్చీ మేలిమిమిద యానతివ్వగాను
మిద్దేలస్తలముకింద కర్ణములకు ధరణిపైబడవేసెనూ
అయాకుతీసుకుని ధర్మరాజుహరిదాసు కివ్వగాను
ఆకుపాతనతీసెనూ హరిపురమందు దాసుడైనిలచుండెనూ
హరిదాసుకథలన్నియూ నస్నాకన్నా వ్రాసినాచదివినాను
ఫలమయినతిరుమంత్రము దొరకును వినయంబుగానమ్ముడీ॥

42 తులసి గోవింద నామములు.

భక్తితో తులసికిగోవిందా రామ । పాదుఅయినాజేతుగోవిందా
కృష్ణతులశమ్మకు గోవిందారామ । మొక్కఅయినాజేతు గోవిందా

నిత్యవుదకంబులు గోవిందారామ । నిమ్మళంగా బోసు గోవిందా
భాగీరథీనీరు గోవిందారామ । భమిడిబిందులబోతు గోవిందా
పాదములుగడిగిరు గోవిందారామ । పైజల్లుకుందుము గోవిందా
కంచుకొప్పెర్లతో గోవిందరామ । కాశీవుదకంబుబోతు గోవిందా
విరివిగల కొమ్మలతో గోవిందారామ । విస్తీర్ణమైవుండుగోవిందా
కడసారకొమ్మకు గోవిందారామ । పరగనైవోదళము గోవిందా
గోమయంబెచ్చిరయా గోవిందారామ । బృందావనము అలికి గోవిందా
ముత్యాలముగ్గులు గోవిందారామ । ముదముతో నేబెడుదు గోవిందా
వజ్రాలముగ్గులు గోవిందారామ । వరుసతో నేబెడుదు గోవిందా
కెంపులముగ్గులు గోవిందరామ । సొంపుతో నేబెడుదు గోవిందా
పచ్చలముగ్గులతో గోవిందారామ । పద్మాలు నేబెడుదు గోవిందా
దామరాపద్మంబు గోవిందారామ । యోప్రొద్దునేబెడుదు గోవిందా
అష్టదళపద్మమ్ము గోవిందారామ । నిష్టతో నే వుంతు గోవిందా
వొనరుచాతుర్మాస్య గోవిందరామ । ఒక్కద్వాదశివాడు గోవిందా
నీమమ్ముతో ప్రజలు గోవిందారామ । నిన్నుపూజించితె గోవిందా
అష్టహారతిలోను గోవిందరామ । అరువై వేలవత్తులేవేసి గోవిందా
యేకహారతిలోను గోవిందారామ । వెయ్యికోట్లవత్తులేవేసి గోవిందా
పంచహారతిలోను గోవిందరామ । పదివేలవత్తులువేసి గోవిందా
రాగిపళ్లెంలోను గోవిందారామ । లక్షవత్తులువేసి గోవిందా
ఆవునెయ్యిలోను గోవిందారామ । మహాలక్ష్మికి దీపంబువుంచెగోవిందా
సాంబ్రాణిధూపంబు గోవిందారామ । కదళిఫలశర్కరులు గోవిందా
అవుసరంయిచ్చిరి గోవిందారామ । పాయిసంబూరెలు గోవిందా
నైవేద్యమిచ్చిరి గోవిందారామ । సిరిసంపలదలోను గోవిందా
స్థిరముగా నుందురూ గోవిందారామ।

43 తులసి పూజాకల్పము.

శ్రీ తులసిమహాలక్ష్మిపూజ ప్రారంభః.

కేశవ. నారాయణ, మాధవ, గోవింద, విష్ణో, మధుసూధన, త్రివి
క్రమ, వామన. శ్రీధర, హృషీకేశ, పద్మనాభ, దామోదర, సంకర్షణ,
వాసుదేవ, ప్రద్యుమ్న, అనిరుద్ధ, పురుషోత్తమ, అదోక్షజ, నారసింహ,

అచ్యుత, జనార్దన, ఉపేంద్ర, హరే, శ్రీకృష్ణాయనమః ॥ ఉత్తిష్ఠంతు భూతపిశాచా ॥ ఏతేభూమిభారకాః ఏతేషామవిరోధేన బ్రహ్మకర్మ సమారభే ॥ ఓంభూః, ఓంభువః, ఓంసుః, ఓంమహః, ఓంజనః ఓంతపః, ఓగ్ంసత్యం, ఓంతత్సవితుర్వరేణ్యం, భర్గోదేవస్యధీమహి, ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥ ఓమాపోజ్యోతి రసోమృతం. బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోం మమోపాత్తదురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం, శుభేశోభనే, మహావిష్ణోరాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్య ఆద్యబ్రహ్మణః ద్వితీయపరార్థే శ్వేతవరాహకల్పే వైవస్వతమన్వంతరే, కలియుగే, ప్రథమ పాదే, జంబూద్వీపే, భరతవర్షే॥ భరతఖండే అస్మిన్ వర్తమాన వ్యావహారిక చాంద్రమానేన సంవత్సరే, అయనే, ఋతౌ, మాసే. పక్షే, తిథౌ, వాసరే, శుభ, నక్షత్రే, శుభయోగే, శుభకరణ ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం, శుభతిథౌ శ్రీమతి, గోత్రవతి, నామధేయవత్యాః, ఆచరితవ్రత సంపూర్ణసకల ఫలావాప్త్యర్థం లక్ష్మీనారాయణదేవతాసహిత, శ్రీతులసీదేవ ఉద్దిశ్య తులశీదేవతా ప్రీత్యర్థం, శ్రీసూక్తవిధానేన ధ్యానఆవాహనాది షోడశోపచార తులసీపూజాం కరిష్యే॥ ఉదకంవదిలిపెట్టెది గంగకలశా రాధనం కరిష్యే॥ చెంబుకు అక్షతలు గంధం ఉంచేది కలశస్యము ఖేవిష్ణుః కంఠేరుద్రస్సమాశ్రితాః। మూలేతత్రస్థితో బ్రహ్మమధ్యే మాతృగణాస్థితాః। కుక్షౌతుసాగరాస్సర్వే సప్తద్వీపా వసుంధరా । ఋగ్వేదోథయజుర్వేద కలశాంబుసమాశ్రితాః కలశేగంధపుష్పాక్షతైరభ్యర్చ్య । అకలశేషు ధావతి పవిత్రేపరిషిచ్య తేఉద్ధృత్య క్షేత్రేషుగమనతా । అపోవాఇదగ్ంసర్వం

విశ్వాభూతాన్యాపః । ప్రాణావాఆపః । పశవఆపోన్నమాపామృతమాపః సమ్రాడాపో । విరాడాపస్స్వరాడాపశ్ఛందాగ్ంస్యాపోజ్యోతీగ్ంష్యాపో। యజూగ్ంష్యాపస్సత్యమాపస్సర్వాదేవతా ఆపోభూర్భువస్సువరాప ఓం ॥ గంగేచయమునేచైవ గోదావరి సరస్వతి । నర్మదేసింధుకావేరి జలేస్మిన్ సన్నిధింకురు॥ ఆయాంతు శ్రీతులసీపూజార్థం దురితక్షయకారకాః । కల శోదకేనపూజా ।

ద్రవ్యాణిదేహమాత్మానం సంప్రోక్ష్య కలశఉదకంపువ్వులమీదను తులసిమీదను శిరస్సునచల్లుకొనేది॥ ధ్యానం॥ తులస్యమృతజన్మాసి సదాత్వంకేశవ ప్రియే, కేశవార్చన యోగ్యమే వరదా భవసర్వదా । కృష్ణానందాశ్రు సంభూతే వరదేవతులసిస్త్వయం త్వామహాద్య నాహాయామ్యర్చ్య కవలాప ఠితల్లభే ॥ షోడశోపచారపూజాంకృత్వా॥ హిరణ్యవర్ణాంహరిణీం సువర్ణ రజత

స్రజాం। చంద్రాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదోమమావహ॥ శ్రీతులస్యై నమః ఆవాహనం సమర్పయామి॥ తులసిపైని పుష్పం ఉంచేది తాంమఆవహ జాతవేదో లక్ష్మీమనపగామినీం యస్యాం హిరణ్యం విందేయం గామశ్వం పురుషానహం శ్రీతులస్యైనమః ఆసనం సమర్పయామి పుష్పం ఉంచేది॥ అశ్వపూర్వాం రథమధ్యాం హస్తినాదప్రబోధినీం

శ్రియం దేవీముపహ్వయే శ్రీర్మాదేవీజుషతాం తులస్యైనమః పాదయోః పాద్యం సమర్పయామి ఉదకము చల్లెది, కాంసోస్మితాం హిరణ్యప్రాకారామార్ద్రాం జ్వలంతీం తృప్తాం తర్పయంతీం। పద్మేస్థితాం పద్మవర్ణాం తామిహోపహ్వయే శ్రియం తులస్యైనమః, హస్తయోరర్ఘ్యం ఉదకంవిడిచేది, చంద్రాం ప్రభాసాం యశసాజ్వలంతీం శ్రియంలోకే దేవజుష్టాముదారాం తాంపద్మినీం శరణమహం ప్రపద్యే, అలక్ష్మీర్మేనశ్యతాం త్వాం వృణే తులస్యైనమః ఆచమనీయం సమర్పయామి ఉదకము విడిచేది, ఆదిత్యవర్ణే తపసోధిజాతో వనస్పతిస్తవవృక్షోథబిల్వః, తస్యఫలాని తపసానుదంతు మాయాంతరాయాశ్చ బాహ్యా అలక్ష్మీః, తులస్యైనమః స్నానం సమర్పయామి, నీళ్లు చల్లెది, తదనంతరం పంచామృతస్నానం సమర్పయామి, దధిక్రావ్ణో అకారిషం జిష్ణోరశ్వస్యవాజినః సురభినో ముఖాకరత్ ప్రాణ ఆయూగ్ంషితారిషత్ పెరుగుతో స్నానము, ఆప్యాయస్వ సమేతు తే విశ్వతస్సోమవృష్ణ్యం। భవా వాజస్యసంగథే, పాలతోను, శుక్రమసి జ్యోతిరసి తేజోసి దేవోవస్సవితోత్పునాత్ అచ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ వసోస్సూర్యస్యరశ్మిభిః, నేతితోను, మధువాతా ఋతాయతే మధుక్షరంతి సింధవః మాధ్వీర్నస్సంత్వోషధీః మధునక్తముతోషసి మధుమత్పార్థివగ్ం రజః మధుద్యౌరస్తునః పితా మధుమాన్నో వనస్పతిః మధుమాగ్ం అస్తుసూర్యః మాధ్వీర్గావో భవంతునః, తేనెతోను స్వాదుః పవస్వదివ్యాయ జన్మనే స్వాదురింద్రాయ సుహవేతునామ్నే స్వాదుర్మిత్రాయ వరుణాయ వాయవే బృహస్పతయే మధుమాగ్ం అదాభ్యః శర్కరతోను, తదనంతరం శుద్ధోదకస్నానం సమర్పయామి, ఆపోహిష్ఠా మయోభువః తాన ఊర్జేదధాతన మహేరణాయ చక్షసే యోవశ్శివతమోరసః తస్యభాజయతేహనః ఉశతీరివమాతరః తస్మా అరంగమామవః యస్యక్షయాయ జిన్వథ ఆపో జనయథాచనః శుద్ధోదకస్నానం సమర్పయామి॥ ఉపైతుమాందేవసఖః కీర్తిశ్చమణినాసహ ప్రాదుర్భూతోస్మి రాష్ట్రేస్మిన్ కీర్తిమృద్ధిం దదాతుమే తులస్యైనమః వస్త్రయుగ్మం సమర్పయామి॥ క్షుత్పిపాసామలాం జ్యేష్ఠామలక్ష్మీం నాశయామ్యహం అభూతిమసమృద్ధించ సర్వాన్ నిర్ణుదమేగృహాత్ తులస్యైనమః యజ్ఞోపవీతం సమర్పయామి॥ గంధద్వారాం దురాధర్షాం। నిత్యపుష్టాం క

రీషిణీం । ఈశ్వరీగ్ం సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయేశ్రియం ॥ తులస్యైనమః దివ్యశ్రీచందనం సమర్పయామి॥ మనసః కామమాకూతింవాచ స్సత్యమసీమహి పశూనాగ్ం రూపమన్నస్యమయిశ్రీ శ్రయ తాంయశః తులస్యైనమః ఆభరణార్థం అక్షతాం సమర్పయామి॥ కర్దమేన ప్రజాభూతామయి సంభవకర్దమ శ్రియంవాసయమేకులె మాతరంపద్మమాలి నీం॥ అథాంగపూజా-తులస్యైన్నమః పాదౌపూజయామి, విష్ణుప్రియాయైన మః గుల్ఫౌపూజయామి, రంభోర్వైనమః ఊరుపూజయామి. క్షీరాబ్ధితన యాయైనమః కటింపూజయామి సకలసురపూజ్యాయైనమః నాభింపూజయా మి, ఇందిరాయైనమః ఉదరంపూజయామి, బృందావనవాసిన్యైనమ. వక్షస్థ లంపూజయామి, మహాలక్ష్మ్యైనమః, స్తనౌపూజయామి, భుజాయైనమః ఉద రంపూజయామి, బృందావనవాసిన్యైనమః హస్తౌపూజయామి, సుముఖాయై నమః ముఖంపూజయామి, రమాయైనమః లలాటంపూజయామి, ఇందుసోద ర్యైనమః శిరంపూజయామి, శ్రీతులస్యైనమః సర్వాణ్యంగాని పూజయామి, కుంకుమసహితపుష్పైః పూజయామి, అనికుంకుమపువ్వులు అక్షతలుతో ఆఖ రువ్రాసిననూటయొనిమిది నామములచేతను పూజజేసేది.

ఆపస్రజంతు స్నిగ్ధాని చిక్లీతవసమేగృహేనిచదేవీం మా తరం శ్రియంవాసయమేకులే తులస్యైనమః, ధూప మాఘ్రాపయా మిఆర్ద్రాంయఃకరిణీం యష్టింసువర్ణాం హేమమాలినీం సూర్యాం హిరణ్మ యీం లక్ష్మీంజాతవేదో మమావహ తులస్యైనమః దీపం॥ ఆర్ద్రాం పుష్క రిణీం పుష్టిపింగళా పద్మమాలినీం చంద్రాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాత వేదో మమావహ॥ తులస్యైనమః నైవేద్యంసమర్పయామి॥ తాంను ఆవహ జాతవేదో । లక్ష్మీమనపగామినీం । యస్యాం హిరణ్యం ప్రభూతంగా వో దాస్యోశ్వాన్ విందేయం పురుషానహం శ్రీతులస్యైనమః తాంబూలంసమ ర్పయామి యశ్శుచిఃప్రయతో భూత్వాజుహుయాదాజ్య మన్వహం శ్రి యః పంచదశర్చంచ శ్రీకామ స్సతతంజపేత్ తులస్యైనమః నీరాజనం సమర్పయామి॥ ఆనందః కర్దమశ్చైవచిక్లీతఇతివిశ్రుతాః ఋషయ యస్త్రియః ప్రోక్తాస్వయం శ్రీదేవదేవతా । పద్మానసేపద్మఊరుపద్మాక్షీ పద్మసంభవే త్వమాంభజస్వపద్మాక్షీ యేరసౌఖ్యంలభామ్యహం । అశ్వదాయీగోదాయీ ధనదాయీ మహాధనే ధనం మేజుషతాం దేవీంసర్వకామార్థసిద్ధయే ॥ లక్ష్మీ క్షీరసముద్రరాజతనయాం శ్రీరంగ ధామేశ్వరీం దాసీభూతసమస్తదేవ వని తాం లోకైకదీపాంకురాం । శ్రీ మన్మందకటాక్షలబ్ధ విభవబ్రహ్మేంద్ర గంగాధరాంత్వాం త్రైలోక్య కుటుంబినీం సరసిజాం వందేముకుందప్రియాం

శుద్ధలక్ష్మీర్మోక్షలక్ష్మీర్జయలక్ష్మీ స్సరస్వతీ శ్రీలక్ష్మీర్వరలక్ష్మీశ్చ ప్రసన్నా మమసర్వదా। వరాంకుశౌ పాశమభీతిముద్రాం కరైర్వహంతీం కమలాసనస్థాం బాలార్క కోటి ప్రతిభాంత్రినేత్రాం। భజేహమంబాం జగదీశ్వరీంతాం సర్వమంగళ మాంగళ్యే శివేసర్వార్థ సాధకే శరణ్యేత్ర్యంబకేదేవీ నారాయణినమోస్తుతే తులస్యైనమః॥ సువర్ణమంత్రపుష్పం। ప్రదక్షిణం॥ యాని కానిచ పాపాని జన్మాంతర కృతానిచ తానితాని ప్రణశ్యంతి ప్రదక్షిణ పదేపదే। పాపోహం పాపకర్మాణాం। పాపాత్మాపాపసంభవా। త్రాహి మాం కృపయాదేవి॥ శరణాగతవత్సలే అన్యథాశరణం నాస్తిత్వమేవ శరణం మమ తస్మాత్కారుణ్య భావేన రక్షరక్ష జనార్దనీ। తులస్యైనమః ఆత్మప్రదక్షిణ నమస్కారాన్ సమర్పయామి। నమస్కరోమి దేవిత్వాం విష్ణువక్షస్థలస్థితాం। ప్రణతాక్రమాకేన్నిత్య మభీష్ట ఫలదాయక॥

శ్లో॥ యస్యస్మృత్యా చనామోక్త్యా తపః పూజాక్రియాదిషు న్యూనంసం పూర్ణతాంయాతి సద్యోవందేతమచ్యుతం। మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం జనార్దని। యత్పూజితం మయాదేవిపరిపూర్ణం తదస్తుమే। అనయాధ్యాన ఆవాహనాది షోడశోపచార పూజయాభగవతీ సర్వాత్మకా శ్రీతులసీదేవతా సుప్రీతా సుప్రసన్నావరదాభవతు॥ అని ఉదకంవిడిచేది తులసీ దేవతా ప్రసాదం శిరసాగృహ్ణామి॥ తలపైనుంచుకొనేది॥

శ్రీ తులసిపూజాకల్ప నామావళి ప్రారంభః

ఓంప్రకృత్యైనమః
వికృత్యైనమః
విద్యాయైనమః
సురభ్యైనమః
పరమాత్మికాయైనమః
వాచేనమః
పద్మాలయాయైనమః
పద్మాయయైనమః
శుచయైనమః
స్వాహాయైనమః
స్వధాయై నమః
సుధాయై నమః

ధన్యాయైనమః
హిరణ్మయైనమః
నిత్యపుష్టయైనమః
విభావర్యైనమః
ఆదిత్యైనమః
దీప్తాయైనమః
రమాయైనమః
వసుధాయైనమః
వసుధారణ్యైనమః
కమలాయైనమః

కాంతాయైనమః
కామాక్ష్యైనమః
క్రోధసంభవాయైనమః
అనుగ్రహప్రదాయైనమః
బుద్ధ్యైనమః
అనఘాయైనమః
హరివల్లభాయైనమః
అశోకాయైనమః
అమృతాయైనమః
సర్వభూతహితప్రదాయైనమః
ప్రశాంతాయైనమః
విభూత్యైనమః
దీప్తాయైనమః
లోకవినాశిన్యైనమః
ధర్మనిలయాయైనమః
కరుణాలోకమాత్రేనమః
పద్మప్రియాయైనమః
పద్మహస్తాయైనమః
పద్మాక్ష్యైనమః
పద్మసుందర్యైనమః
పద్మోద్భవాయైనమః
పద్మముఖాయైనమః
పద్మనాభప్రియాయైనమః
వరరోహాయైనమః
పద్మమాలాధరాయైనమః
దేవ్యైనమః
పద్మిన్యైనమః
పద్మగంధిన్యైనమః
పుణ్యగంధాయైనమః
సుప్రసన్నాయైనమః
ప్రసాదాభిముఖ్యైనమః
ప్రభాయై నమః
చంద్రవదనాయైనమః
చంద్రాయైనమః
చంద్రసహోదర్యైనమః
చతుర్భుజాయైనమః
చంద్రరూపాయైనమః
ఇందిరాయైనమః
ఇందుశీతలాయైనమః
ఆహ్లాదజనన్యైనమః
పుష్ట్యైనమః
శివాయైనమః
శివకర్యైనమః
సత్యైనమః
విమలాయైనమః
విశ్వజనన్యైనమః
తుష్ట్యైనమః
దారిద్ర్యనాశిన్యైనమః
ప్రీతిపుష్కరిణ్యైనమః
శాంతాయైనమః
శుక్లాంబరాయైనమః
శ్రియైనమః
భాస్కర్యైనమః
బిల్వనిలయాయైనమః
యశస్విన్యైనమః
వసుంధరాయైనమః
ఉదారాంగాయైనమః
హరిణ్యైనమః
హేమమాలిన్యైనమః
ధనధాన్యకర్యైనమః
సిద్ధయేనమః
స్త్రైణసౌమ్యాయైనమః
శుభప్రదాయైనమః
నృపవేశ్మగతానందాయైనమః

వరలక్ష్మ్యైనమః
వసుప్రదాయైనమః
శుభాయైనమః
హిరణ్యప్రాకారాయైనమః
సముద్రతనయాయైనమః
జలాయైనమః
మంగళాయైనమః
దేవ్యైనమః
విష్ణువక్షస్స్థలస్థితాయైనమః
విష్ణుపత్న్యైనమః
ప్రసన్నాక్ష్యైనమః
నారాయణసమాశ్రితాయైనమః
దారిద్ర్యధ్వంసిన్యైనమః
దేవ్యైనమః
సర్వోపద్రవవారిణ్యైనమః
నవదుర్గాయైనమః
మహాకాళ్యైనమః
త్రికాలజ్ఞానసంపన్నాయైనమః
బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మికాయైనమః
భువనేశ్వర్యైనమః

44 తులసి దళము.

శ్రీనివాసమూర్తి సేవజేసి నేన విన్నవింతు । మానసమున తులసిదళము మహిమ దెల్పెద । తులసిదళముమహిమ దెలియ తెలియ నెవరివశముగాదు । తులసిదళము సకలలోకముల పవిత్రము । తులసిదళము మహిమ యెంత వర్ణింపనలవిగాదు । సరసముగ వినగ నలరుచు సరగ చెప్పెద । మున్నుమీరి నట్టి ద్వారకాపురమ్ములోన కృష్ణు । డెలమితో విహరించి రాజ్యమేలుచుండెను । ఇంద్రపదవికన్న యెక్కువై చెలంగుచుండు దేవేంద్రపదవి జూడవలెను యేపుమీరను । నారదుడువచ్చి లోకనాధు కృష్ణు ప్రస్తుతించి । ద్వారకాపురమ్ము మహిమ తెలియ జూచెను । బాగుమీరగాను సత్యభామ నగరికేతెంచి । వదన మెత్తి భామతోను వరుస బల్కెను । అమ్మ మున్ను యెందు పూజలెన్ని యెట్లు జేసినావో । చెన్నుమీరగను భర్త వెన్నుడౌటకు।
తిరిగి మగని యెత్తుధనము మరల భూసురులకొసగి । ముదముగను నోనగవలెను ధర్మశాస్త్రము । కోరిభర్తదానమిస్తు గొమ్ము లేనుగుదానమిచ్చు దారిజెప్పుమనుచు తిరుగ తిరస్సి అడిగెను । నామనోహరుని లోకనాయకుని దానమొంద । నోము నీందరి నీకు తప్పదో పరమ్మరు అంజలిని బట్టుకొని వినయముతో సత్యభామ । మరియు చేతులు మోడ్చుకొని మగువ బల్కెను । స్వామికృష్ణ చెట్టబట్టసఖుల కోర్కెలెల్ల దీర । మనవి యొక్కటున్న దనియు మగువ బల్కెను । యింటిని గృహంబులోను వింతగాను మనవి లేదు । మనవి యొక్కటొచ్చెనని మగడున వ్వెను । స్వామి నారదుడువచ్చి వ్రతమొకటి చెప్పినాడు । విభుని దానమియ్యమని వ్రతము చెప్పెను । భామనన్ను దానమియ్య వ్రతమా

ఒకటిపట్టినాక తానివెనుకఁ ద్రిస్తేను కదలిపొమ్మనె కొంకముతో భూషణము
లలంకరించి వంచిగంధం । కొంకముతో సురులు సొగసుపణతియంగన ।
యనిశధాస్తు తెమ్మటంచు వడిగ విభునితోడి తెచ్చి । చెలది ద్రౌపతితోడునపుడు
వింతగా నమానిరొదట నిల్చెను । లెక్కలేనిమాటలన్ని ఒక్కవంకరాసి
పోసి । వొక్కవంకకంస వైరి నంచెముదమున । యెత్తురాకపోసిధనము యే
మినిప్పటోట్లుగలవు । యెంతగానతూచినాను తూగదాయెను । యేపుమీర
వింద్రపదవి చూడబోయి తెచ్చినట్టి ధనమువేసితూసినాను మొగ్గదాయెను
రాజసూయయాగమునకు రాజులెల్ల పూజచేయు । మణులువేసితూసినాను
నీడదాయెను । చెలదిజాంబవతీ మిత్రవింద రాధ మొదలుగాగ సతులకలిగి
నట్టిధనము లంతకలియఁజేసిరి । హితులు మంత్రులు పురోహితులు సతులు
మిత్రులును యితరమయినవారు చాలకనకమిచ్చిరి । అంతయితరమయిన
వారుచింతసేయగానె బుద్ధిమంతులయిన వృద్ధుఁడు మంతనమ్మున తెలియదింక
రుక్మిణీసతులు యేమియుఁతిధనము । కలదుయింక మనకు ఆశకల్గుచున్నదు
అనుచు వృద్ధుఁడు బల్కె మదిని సత్యభామ దలచి రుక్మిణమ్మకడకు నేను యెట్లు
బోదును । యింతకాలమాయెనను యంతులేకయున్నడయిన । చేరిరుక్మిణి
కిచేను సేవజేసిన । విభుడుతనకులోలుడనుచు చెడ్డతోనుబోధపడితే ।
తానువరీణాణితనము మాటలాడును । చనుగానిరుక్మిణమ్మ కడకు నేనుబోన
టంచు । ఇంతముతో సత్యభామ పలికెనప్పుడు । నోరుపంతమాడిలేను నొస
లుపంతమాడునటమ్మ । వారితోడరుడు తన్నువంచదలిచెను ... ...
గద్దెపైన కూర్చుండి కనులబాష్పములుగురియ లజ్జతోనుబల్కె సత్యభామఅ
ప్పుడు అనుచు సత్యభామబల్కె వదినీవద్ధవుండి తలచి । రుక్మిణమ్మకడకుబో
వనీకు లజ్జలేటికే నీకన్నపెద్దవనిత వినుముగాదు రుక్మిణమ్మ । మొక్కిసచ్చు రుక్మి
ణికి మోడమేఁటిగ । భూతిదయలుగల తల్లిభూములన్ని పాలింప । ఆదికాల
మందులక్ష్మి అమదియు యెరుగవ ముఖ్యమయిన ప్రాణనాథుడు దక్కలేనీకు
చాలు । చేతగాదె రుక్మిణమ్మకడకు బోవను । అనుచువృద్ధవుండ బలుకమదిని
సత్యభామదలచి కష్టకాలము వచ్చెనని కదలివచ్చెను । అందుచేరిముందుని
లచి సుందరీజనాంగియపుడు । సందడితో రుక్మిణికి మొక్కినిలచెను । అక్క
నారదునితో జేసినప్రతిజ్ఞకే యిందారిజెల్లె । ధనముగూడెవారి సోదరుడు
తన్ను వంచించదలచెను । కల్కినీకుకంధనమ్ము కానవచ్చుసగము ధనము ।
కంపికేసిదూచివాను యెత్తుకాదుగా చెలదినీకు కంధనమ్ము వేగదెచ్చి విభు
నికిస్తె । తిరిగికృష్ణమూర్తి నిప్పుడు తెచ్చుకుందును । అనుచు సత్యభామబల్క
మదినిరుక్మిణమ్మనవ్వి । నారదుడు దానమంద సత్యభామ వదన మపుడు

నియ్యి విభుడు బోవుట వల్ల యొక్క చింతదోచెను అయినగాని తనకుగలుగు అంతవస్తు వియ్యవలెను । గాని వెనుకవస్తునేను కదలిపొమ్మనె అనుచు సత్యభామను పదహారు వేల సతులు జేరి । వింత గాను తోలిపంపిరి వేట్కలలరగా । వెలయుగాను నగరిలోను తల్లిదండ్రులుండగాను తల్లిదండ్రులివ్వవలెను సకల జనులకు నందుడా యశోదదేవి ముందుగాయుండగాను, దేవి దానమిచ్చుటేమొ తెలియదాయెను ॥ పట్నంపుస్త్రీ అయినయిచ్చినా చెల్లుగాని, వేశ్యకాంతదానమియ్య ధర్మమున్నదా । స్నానమాచరించి మంచిసరసవన్నె పట్టుగట్టి మేన సొమ్ములన్ని బెట్టి మెరుపు దీర్చెను । పొంకమయిన భూషణము లలంకరించి మంచిగంధం పొంకముతో సతులు వేగ అపుడమర్చిరి । అందముతో తులసిదేవి అరుగుఅలికి ముగ్గుబెట్టి పణతిసకలోపచారముల పూజచేసెను । హేమమయమైన రత్నగజపీఠమందు తాను। వీమమలర వుంచెవళవనేర్పుతోడను । అతివకు తాంబూలము చెలులు అందియిచ్చుచుండ । గాను భూషణములు మెరయుగాను కదలివచ్చెను । వచ్చినారదునికి మ్రొక్కి వాని కోర్కెదీరునట్లు । రుక్మిణమ్మ ధనము త్రాసులో నిలువగాను । హెచ్చిదేవమునీ చాల మేలు మేలనే । వెలదినీకుకలధనమ్ము వేగ దెచ్చివిభునిస్తె ॥ యెంతసేపువిష్ణుమూర్తి నిచ్చిపోదును । అనగనవ్వి భీష్మపుత్రివినయమొప్ప మ్రొక్కి నిలిచి । ఘనులు మీరుయెరుగరాని కారణమున్నదే । సకలజగములెల్లయితని గర్భగృహములోనుగలవు । వనజనాభ యితడు సత్యవంతుడాయెను । ఆదిమూలమయిన విష్ణుఅతనిదైవమాయేనేమెం । వేదములు శాస్త్రములు వెలసియున్నను । తులసిదళముల చేత బట్టి తూగవలెను అనుచుబాల । చెలియమానితోడతా । బ్రతిజ్ఞబట్టెను । మొదలుమట్టుధనముఅంతా మొదట అంటతీసివేసి । చెలియకుడకలోను తులసిదళమునుంచెను । అపుడుసకలజనులు జూడఅద్భుతముగవిష్ణుమూర్తి । కపటమేమిలేక తూనికమరబొచ్చెను । అపుడురుక్మిణీనిజూచి అమ్మనీవుతులసి పూజ । యెన్నగానుజేయుటచె కలిగభాగ్యము । కాదుకబరికాదు యేమొ కానవచ్చునో వినోది । మగువతులసిదళములో దెమహాప్రభావము। తులసిప మహిమయెవరుపాడినను విన్నగాని । పరమపతవిగలుగుపాతకములుబోవును ఎకరముగతులసి పూజచేసివిష్ణుసేవచేసి । యేకదంతునిదలచి తులసిమహిమ విస్తరించెద । మహామునులారతులసిమహిమ । మహిమకెల్లదొడ్డ మహామహిమతెస్సపూజచేసి । భూతికొందరు । పుత్రపౌత్రసమస్తమయిన భోగమనుభవింతురిగాని । పవిత్రులైజన్మిస్తురెల్లకాలము । యెలమిపట్నానరాజాయేలుచుండెనుతులులేక । చెలిమిమీరదప్పిచింతసేయుచుండెను । అంతలోవశిష్ఠ

మూని అచటికేతెంచిరాగ । చింతదీఱువిధము నతనికి చెప్పుమనిరి । వృద్ధుల
యిరియొకనుగారుమొఱవుతేదుగాన । శుద్ధము మనతులసిపూజచేసుకొమ్మనె ।
విన్నవెంగళుపరిరాజు భూమియున్న పదుముజేసి । చెన్నుమీర గుంపతులసి
వనమువేసెను । పాలునెయ్యి చెఱకుమంచి పానకంబుతేనెవాని కేశజలము
జేసికొన్నాళ్ళుపెంచిరి । ఆదరముగ దంపతులు సకలోపచారంగాను ।
క్రమముయెరిగి పూజయేడాదిజేసిరి । అంశముసలితనముపోయె । కొంత
చిన్నవయసువచ్చె । రాజువకుకాంతుఁడును సుఖులకల్గిరి । వేడ్కశోభ
భరతుఁడనుచుపేరు ప్రఖ్యాతిగాను ఆతనికిచ్చె । రాజ్యమేలెభరతవంశముకని
పేర ఎల్లవారియాయెను । సరసముగసౌఖ్యమిచ్చు స్వామిసన్నిధిజేమఱ ।
పరమశోభనమిది ప్రథమపటలము.

రెండవపటలము.

ఓయివిప్రులారమీరు ఒకకథవినుడిమీరు । బాయుసకలవిధములయి
నపాతకమ్ములు । మేలుగానుమంచితులసి మీదనుండివచ్చునట్టి గాలిబారి
తేనుమాసులకు హర్షమొందెను । తొల్లిలుబ్ధకుండొకడు దోషకారియొకక
వాడు కల్లవాడు కలిమిపోతు కాడుమానుషి । కుటిలవర్ధనుండు మనుజుల
కూడ గొట్టిచంపివేసి । మాంసమారగింపుచుండెను । నరులజంపిభూసురుల
జంపిమనిషి మాంసమారగింపుచుండె ననేకకాలము ... ...
యీవివిధములభోజనములు జీవహింసలెల్లజేసి తోరివనచుప్రాణములను
సంహరించెను । ఒకానాడుభార్యజంపి మాంసమారగింపుచుండె । ఒకానా
డుతల్లిపంక్రులం నుగ్గుజేసెను । ప్రాణులెవరుదొరకకున్న భక్షణాధారము
యితన ఆత్మసుతులగొట్టితా భోంచేసెను । మరణసమయమందుదేవ సుహి
మతో చలేదుగాని పుణ్యవశము నతనిమీదతులసిగాలిబారెను । తులసిగాలి
బారినపుడె యమభటులువచ్చి కపటముతో వాణ్ణి బట్టికొట్టికట్టిరి ।వినయ
ముతో విష్ణుభటులు వీనివగ్గరకువచ్చి యమభటులనుతారదోలి విష్ణుపురికి దచ్చి
రి । కాలకింకరులు యమునికి పరికారము తెలియజేయ చాలకోపించి యము
డువిచారమునుబొందును । దోషకారియొకవాణ్ణి చూచితేనుపాతకములు
వాసుదేవుపటపారిపోవుట వరుసయేమిటో । తెలుసుకొకమనసులోని తెగులు
పోవదనుచులేచి । బలముతోను వేగిరమున పైనమాయెను.

భూతగణముగొలువగాను మహిషరాజు మందికానుపోతువెక్కి
వేగవిష్ణుపురికివచ్చెను । నిల్పినావునీవు దండకార్యములకుకర్తజేసి బలమునీ
కిజేసినావు ఖ్యవముగునా । చెక్కింపవలెవీణ్ణి చెక్కవెయ్యవలెను డొక్క—

కొక్కసందు నాను వీనితొక్కవలెనయ్యా। పొట్టచింపవలెను వీణ్నికట్టి పెట్టికొట్టవలెను కొట్టిమంటలంటునా పెట్టవలెనయా। దుంపగీకుదోషకారి దొంగవంటివాడు దేవ నీదండనుండతగడు నాదండకంపుము। గుఱుతుగాను మరలమరల వాడిసరకమునకు పాపిష్ఠియైన యొకవాన్ని తెచ్చినావు యేమిపాపము। దశపాతకములన్ని ముందుజేసినాడు తుదకు అగణితముతని మీద తులసిగాలిబారెను। తులసిగాలిబారుటాచే యొకవానికిమోక్షమిస్తి దోషమితని యందులేదు గానయమునిపొమ్మనే। అనుచువిష్ణుమూర్తిబల్కి హాసమొందియముడు తనలోకమునకు తరలివచ్చెను తులసియింటనిల్పువారు తులసిపూజచేయువారు తులసియందుభక్తులయి మొక్కువారలు। తెలసివారిదిక్కున యమభటులుచేరలేరుగాన స్మరించితేను మోక్షమిచ్చు పుణ్యమిచ్చుద్వితీయపటలము॥

45 సీతాదేవివేవిళ్లు.

సృష్టంతయేలేటి రామచంద్రులూ। రాజ్యపాలకులయిన రామచంద్రులు యొదురులేకాభూమి యేలుచున్నారు। ఆనందభక్తులయి అయోధ్యలోను అంతటాజనకసుత గర్భిణమ్మలాయె। నెలనెల్లిరెణ్నెల్లు అమరియుండగను వేవిళ్లుఘనమాయె లోకుల్కెల్లా నాయె। తలవాల్చిపుడిచెయ్యి తలక్రిందనుంచి పాన్పుమీదపవళించె పద్మాయతాక్షి। అన్నమ్ముముట్టదూ ఆరామసీత తాంబూలము వెయ్యదుసర్వేశ్వర్ల దేవి। నిత్యతనదాసీల నిల్చిపిలువదు పాదాలువత్తుమని పణతిపలుకాదు। మధురమగుమామిడిపండ్లుగోరు అతిపఅరటిపండ్ల నవియైనగోరు। కాంతఖర్జూరము లైననుగోరు పణతిపనసా పండ్లవ్వయినగోరు। వెలదివెలగాపండ్లనయిననుగోరు నాతినారింజపండ్లనయిననుగోరు। పాలకొమ్మలమీదిపండ్లయినగోరు చింతకొమ్మలమీది చిగురయినగోరు। దోరచింతలుగోరు తోయజగంధి యీరీతికోరికలుకోరుచుండగను। మూగుదకుముత్యాలపట్టెడేసడలె నాతికి నడుమువడ్డాణమేసడలె। పణతిచేత బాజబందులేసడలె అచ్చనవరత్నాల పేరులేలసడలె। అనేకరత్నాలసొమ్ములేసడలె పాన్పుమీదపవళించె పద్మాయతాక్షి। ధర్మనేనుడుతన సతిమేడకొచ్చి రెప్పవేయకను కనువిప్పిమోహాన। తప్పక జూచెను తరుణితావంక పణతిగానిరమ్మనె రామచంద్రులు। యేమేమిజనకసుత నీవున్నవిధము

.కారడవిదిరిగావుకష్టపడ్డావు । ఆనాడుయీరీతి వడిలుండలేదు.
అడవులన్నీదిరిగి అకుభక్షిస్తె । ఆనాడుయీరీతివడిలుండలేదు
బావులనీళ్ళన్ని చేదిపడత్రాగి । ఆనాడుయీరీతి వడిలుండలేదు
యెండలోనేయెండి వానలోనేతడిసి । ఆనాడుయీరీతి వడిలుండలేదు
పండుటాకులవలె పాలివున్నావు । పారుటాకువలెపవ్వళించావు
నీవిధములక్ష్మన్న కెరిగింపవలెను । గాజులమరించినా గడపలుదాటి
ముత్యాలమర్చిన ముంగిళ్ళుదాటి । రత్నాలమర్చిన మేడలనుదాటి
పగడాలమర్చినపందిళ్లుగాటి । పచ్చలమరించినారచ్చల్లుదాటి
వచ్చేనేరఘురాములక్ష్మన్నకడకు । అల్లంతటొచ్చేటి అన్నగాడజూచి
పొగడవిమామ్మారుప్రదక్షిణంజేసె । సాష్టాంగదండప్రణామంబుజేసె
వందనముజేసికదుముందరనిలచి । అన్నవినులక్ష్మణావిన్నపమునాది
అన్నమీవదినెంత బడలివున్నదీ । కారడవిదిరిగిందికష్టపడ్డాది
ఆనాడుయీరీతివడిలుండలేదు . అడవులన్నిదిరిగిఆకుభక్షించి
ఆనాడుయీరీతివడిలుండలేదు । బావులనీళ్ళన్నిచేదిపడత్రాగి
ఆనాడుయీరీతివడిలండలేదు । యెండలోనేయెండివాననేతడచి
ఆనాడుయీరీతివడిలుండలేదు । పండుటాకువలెపాలివున్నది
పారుటాకువలెపవ్వళించిందీ । నాచేతినొక్కటిమూద్రుటుంగరమూ
మూంజేతదోడగొచ్చ్రికలక్షమన్నా । అయింతిగర్భిణినితాఃచారించి
మనసుసంతోషానమరిపొంగుచుండె । పాలుపొంగినట్లుపొంగిలక్ష్మన్నా
నక్షత్రపర్వతంనడచినట్లుండె । చుక్కలపర్వతంచూచినట్లుండె
అట్లయితెమావదినెన్నచూచివత్తును । అంబులుఅయుధాలన్నికడనుంచి
విగదీసిలక్ష్మన్నపిడిఃట్లుకట్టె । లక్షకోలాగొడుగుతాచేతపట్టె
వచ్చేనేలక్ష్మన్నవదినెమేడలకు । అల్లంతటొచ్చేటిమరదినిపాడజూచి
కాళ్ళపాపీరావెకదుశీఘ్రమునను । బంగారుచెంబుపన్నీరుదెచ్చి
పాదములుకడిగించెనారామదేవి । బంగారుతీగెలాతివా పిపరచి
పచ్చకర్పూరాన తాంబూలమిచ్చి అలసివచ్చినారుకూర్చుండరయ్యా
సాష్టాంగదండప్రణామంబుజేసె । వందనంజేసి కదుముందరానిలిచి
అమ్మమేముపోతాము అజ్ఞయివ్వండి । వేగిరం మీఅన్నకడకు పొండయ్యా
కదుకేగమీఅన్నకడకుపొండయ్యా । గాజులమరించినా గడపలుదాటి
ముత్యాలమర్చినా ముంగిళ్ళుదాటి । పచ్చలమరించినా రచ్చలుదాటి
పగడాలమర్చినా పందిళ్లుదాటి । అల్లంతటొచ్చేటి అన్నపొడగాంచి
పొడగనిమూర్చ్వాతు ప్రదక్షిణంజేసి । సాష్టాంగదండప్రణామంబుజేసె

వందనము జేసికడుకుందరానిలచి। మీకంటె ఘనులయి పుట్టనున్నారు
మీరేలురాజ్యమ్ము లేలనున్నారు । మీరెక్కుసింహాసనం యెక్కనున్నారు
మీచేతిఆయుధంపట్టనున్నారు । అయింతిగర్భిణిని తావిచారించి
మనసులోసంతోషంమరిపొంగుచుండె । పాలుపొంగినట్లు పొంగరాముండు
నక్షత్రపర్వతం నడచినట్లుండె । చుక్కలాపర్వతం చూచినట్లుండె
ఆలంకలోపలా దండుదిగిరాగ । అక్కడరావణబ్రహ్మకూతురు
అలిగిఅత్తింటికి వెళ్ళిపోగాను । హస్తములుచేపట్టి యెత్తలేనయితి
నిండూగావున్నదినీలభవనాద్రి । పక్కలువింతుంది పంకజగంధి
ఆయింతికదిముదురుగర్భిణోయన్నా । యీయింతికిదిలేతగర్భిణోయన్నా
వెండిబల్యాలవారువేయిలక్ష వేలు । రాగిబల్యాలవారులక్ష వెయివేలు
కంచుబల్యాలవారుకమ్ముకున్నారు । పాదాలకప్పుడుపణతివినకుండ
పాన్పుమీదనొచ్చిరి పద్మనాభులును । కూర్చున్నదాసీలువిల్చుండిరంతా
ఆడవలెనోడవలె గెల్వవలెగాని ।ఆటవిడిచీమీరు లేవపనిలేదు
చిరునవ్వునవ్వీరి దాసీలుఅంతా । పుత్తరందక్షిణం చూచెనాదేవి
తూరుపూపడమరా చూచెనాదేవి । ఆడేటిసొగటాలు ఆటుపారవేసి
పాన్పుమీదికొచ్చెను పద్మాయతాక్షి । గుర్రిచ్చికాగాలించియెత్తితోడనుంచి
అటుకులుచక్కెలాల్మంచివస్తువులు । యీమాటమాఅమ్మకు చెప్పిపంపితేను
యీక్షణముతెప్పిస్తు యిందీవరాక్షి । పాలపళ్ళుమంచిఖర్జూరములును
యీక్షణముదెప్పిస్తుయిందీవరాక్షి । ఆనాడునీమేడకొస్తినేదేవి
చాలచిక్కుంటివే చదరాలనీవు । ఆనాడునీవద్ద నేపవ్వళిస్తె
చాలచోటాయెనే చదరాలనాకు । యీనాడునీమేడకొస్తినేదేవి
చాలనిండుంటివే చదరాలదేవి । నీనుతులునీవును పైబవ్వళిస్తె
పాయలక్రిందనేనేపవ్వళిస్తు । రాజాధిరాజులకు విన్నపమయ్యా
రాజులల్లుళ్ళకు విన్నపమయ్యా ।రమణులకునందరికిదీ వినలయ్యా
ఆమాటమీరేలఆజ్ఞ జేసేరు । మామీదదయవుంచి మమ్మురక్షించు
దండంబుదండంబు నీకురఘురామ । యీపాటపాడినా విన్నానుగాని
యిహపరంబులయందుసుఖమొందుదురు ।
మోక్షమిచ్చునుమీకు రామచంద్రుడు॥

46 గంగా గౌరి సంవాదము.

శివశరణము మాంపాహి శివశరణ సోమా । శివశరణ మనసా శివునికి శరణు
గురుశరణము మాంపాహి గురుశరణ సోమా గురుశరణ మనసా గురువునకు శరణు
హరిశరణము మాంపాహి హరిశరణ సోమా । హరిశరణ మనసా హరునకు శరణు
యెక్కిన గౌరమ్మ యిల్లసందిమీద । కోసిన పూలన్ని కొమ్మ పిరువకను
ముడిచినట్టి పూలు ముందుగా తాను । ముడువమిగిలిన పూలు పళ్ళెమునుంచి
పంపెను గవురమ్మ గంగ మేడలకు । వాడిన పూబంతి పనిలేనిదేమౌ గవురమ్మ
పడలిన పూబంతి సవితకౌ నమ్మ । చాలకుంటే తిన్న సరికొల్లలాడు
సరికొల్లలాడను సరిదాననటవే । సరిదాన్ని కాకుంటె శివుడేల దెచ్చు
శివుడేల దెచ్చును జగమేల మెచ్చు । శివుడికి చిన్నాలిని నీకు చెల్లెలను
తెన్నైన తనసవతి గుండెల్లు గల । అక్క మీ పాదాల రాలిన వన్న
పందుల్ని గట్టిస్తు గొందుల్ని గడుదు । కొడుకు వీరన్నకు కోటగట్టిస్తు
కోడలకు భద్రాద్రికి మేడకట్టిస్తు । బసవన్నకు దుకు సేసంచ టరు గేస్తు
శివునికి శివపూజ గద్దిగట్టిస్తు । నీకునాకు అనగ సరిగద్దెక దుదు
సరిగద్దెకట్టను సరిదాననటవే । సరిదాన్ని గాకుంటె శివుడేల దెచ్చు
శివుడేల దెచ్చును జగమేల మెచ్చు । శివుడికి చిన్నాలిని నీకు చెల్లెలను
తెన్నైన తనసవతి పళ్ళెస్న రాల । అక్క మీ పాదాల రాలిన పళ్లు
కూర్చుండి యేరిస్తు గుండుగంపలను । నిలుచుండి యేరిస్తు నిలువు గంపలకు
పండుండి యేరిస్తు పకటయిన లేక । పిన్నలకు పెద్దలకు పెద్దలకు నీవు పంచి పెడితె
పసిపుత్రిబాలాంకె పంచి పెడుదు । సమముగా పంచిపెట్ట నీవు సరిదాననటవే
సరిదాన్ని కాకుంటె శివుడేల దెచ్చు । శివుడేల దెచ్చును జగమేల మెచ్చు
శివునికి చిన్నాలిని నీకు చెల్లెలను । అనిపలికి గంగమ్మ జానెను మేడలకు
అంతట గవురమ్మకు చెంగు తనూసె । ఉదకాల జాడలు కానరావాయె
తనకొడుకు వీరన్నను గ్రక్కునా బిలిచి । రావోయి వీరన్న రాజశేఖరుడా
వయసుగలిగి వర్ధిలు శివు వీరన్న । ఉదకాల జాడలు కానరావాయె
ఉదకాల జాడలు చూచిరా కొడక । అటుబోయి వీరన్న ఆకొలను జూచె
ఆకొలను ఉదకాలు దాచింది గంగ । ఇటుబోయి వీరన్న ఈకొలను జూచె
యీకొలను నీరంత దాచింది గంగ । చిలక సముద్రమున జాడ చిన్న పెత్తు లేవు
పాలసముద్రంజాడ పాతికత్తు లేవు । ఎచ్చట తిరిగినా వుదకంబు లేదు
వీబూదిగుండాన యింకిపోయినవి । మల్లయ్య గుండాన్న మరిగిపోయినవి
పసతులగుండాన చట్టుపోయినవి । వెళ్ళెను వీరన్న గంగమేడలకు

ఉడకాలజాడలు కానరావాయె । దక్షుమేడలదాక పోయిర కొడుకా
పోయి నేడ దక్ష సతి యేమాయె నమ్మా । దరి పుట్టి జెప్పరా మీతాతతోను
పదుదినములాయె స్నానమ్ములేదు । ఆరుదినములనుంచి శివపూజలేదు
శివపూజమాటల్ల చేసనే లేదు । ఉడకాలజాడలూ కానరావాయె
ఉడకాలజాడలు విన్నదుగావాను । అను టపసితల్లి వీరన్న అప్పుడు
బల్లెంబు కాలంబు కల్లెత్తి మొకటి । రాక్షసుల వర్జింప రవ్యంబుచేత
జయ క్రోడ లేచినన్న సలోపమునను । గజ్జము విడిచాటి గలిలాడదాటి
కావరగా వీరభద్రుడు గండెకడల । వెళ్ళినవీరన్న దక్షుమేడలకు
ఎన్నడు నావేడ రాదుగ పుత్రుండ్రి । ఏమిటకు నేనుకాపూచి వీరన్న ।
పదదినములాయె స్నానంబులేదు । ఆరుదినములనుంచి శివపూజలేదు
శివపూజమాటల్ల చేసనే లేదు । ఉడకాలజాడలు కానరావాయె
ఉడకాలజాడలు విన్నదుగవానాను । యిటుపోయి దక్షుడ యీకోలన జూచి
యీకోలన ఉడకాలు దాచిరిగగ । అటుబోయి దక్షుడు ఆకోలన జూచె
ఆకోలన ఉడకాలు దాచిరిగగ । గంగకు సర్వాధికారమిచ్చినారు
ఏడుసముద్రములోన చిన్నవెతకేవు । పాలసముద్రములోన పాతికెత్తకేవు
దీర్ఘ దిగుడాన దుంకిపోయినవి । వల్లయ్యగుండాన్న మరిగిపోయినవి
పాతాళగంగాన దట్టిపోయినవి । కాశికాడిగట్టి కాశిగేబంపె
కాశిలో వుడకాలు కన్నిబడవాయె । గంగకాడిగట్టి గంగకేబంపె
గంగలో వుడకాలు కానరావాయె । కట్టించు దేవాలపాలకాళ్ళు
కట్టించు దేవాలనేతికాళ్ళు । పాలకాళ్ళిచ్చి పండ్లిడగాను
నేతికాళ్ళిచ్చి మేపిల్లిగాను । పాలతో నేగొనిస్నానంబు జేసె
నేతితో గొనిశివపూజ జేసె । చీవలదోవలు నిడకట్టిపాగా
గండచీవలు వేసు చెండతుమండె పంచటిదాకపోయిర కొడుకా
పోయి నేకవన్నీ యేమిదుగనమ్మా । పదుదినములనుంచి స్నానమ్ములేదు
ఆరుదినములనుంచి శివపూజలేదు । శివపూజమాటల్లె చేసనే లేదు ।
వుడకాలజాడలూ కానరావాయె । ఉడకాలజాడలు విన్నదుగనేమా
బల్లెంబు కాలంబు కల్లెత్తి డొకటి । రాక్షసుల వర్జింప రవ్యంబుచేత
గజ్జము విడిచాటి గలిలాడదాటి । కావరగా వీరభద్రుడి గండెలుకదుల
వెళ్ళినవీరన్న తండ్రిమేడలకు । రాన్నడు నావేడ రాదుగ పుత్రుండ్రి
యేమిటకు నేనుకాపూచి వీరన్నా । నీమంచిగుణములు నేచెప్పచందు
మూర్ఖుడ వీరన్న మూర్ఖుడవయ్య । … మీకు
పదదినములనుంచి స్నానంబు లేదు । ఆరుదినములనుంచి శివపూజలేదు

శివపూజమాతల్లి చేసుకోలేదు । ఉదకాలజాడలుకానరావాయె
ఉదకాలజాడలు మిమ్మడుగమనెను । మీఅమ్మతప్పేమి నాయొప్పేమి
పుట్టించగిట్టించ శివుడుకర్తగును । నోచిననోములకుగౌరితాకర్త
యేపొద్దుగంగతో యెదురువాదమ్ము । కూడదనిచెప్పుమీఅగౌరితోను
యీపొద్దుగంగకుతా మొక్కుమనుము । గంగసమ్మతిచేతఘునఉదకమిచ్చు
నదులన్నినిధులైనిండుండునయ్యా । స్నానపానమ్ములుసకలజపములు
నీరుంటెనెరవేరునెలమివీరన్నా । మీతల్లిస్నానంబుఅటుజేయువచ్చు
అనిచెప్పవీరన్న తల్లిమేడలకు । చనిదెల్పెనీచక్క ప్రదమంబుగాను
మీయమ్మతప్పేమి నాయొప్పేమి । పుట్టించగిట్టించశివుడుకర్తగును
ఆయుష్షుపోయుటకు బ్రహ్మకర్తయెను । అందర్నిరక్షించవిష్ణుకర్తయెను
నోచిననోములకు గౌరియేకర్త । అనీళ్ళజాడకు గంగతాకర్తా
యేపొద్దుగంగతోయెదురుకయ్యమ్ము। యేపొద్దుగంగతోయెదురువాదమ్ము
కూడదనిచెప్పుమీ అగౌరితోను । యీప్రొద్దుగంగకు తామ్రొక్కమనుమీ
గంగసమ్మతిచేతఘునవుదకమిచ్చు । నదులన్నినిధులన్నినిండుండునయ్యా
స్నానపానమ్ములు సకలజపములును । నీరుంటెనెరవేరునెల్లవీరన్నా
నీతల్లిస్నానమ్ముఅటుజేయవచ్చు । అనిచెప్పుమనిచెప్పెనమ్మతోయనగ
ఆపల్కులువినిఅంబతానుతులో । కంటనునీరుంచికఠినంబుగాను
నీచదానింటికిపోలేనుకొడకా । జాలారిదానితో పొత్తేలనునకు
నీవైయునగోయురాముద్దువీరన్న । వెళ్ళెనువీరన్నగంగమేడలకు
యున్నదునామేడయెరుగవుతండ్రి । యేమిపనికొస్తివినీవువీరన్న
అనిబల్కెవీరన్నగంగతోజెప్పె । ఐదుదినములనుంచిస్నానంబులేదు
ఆరుదినములనుంచి శివపూజలేదు । శివపూజమాతల్లి చేసుకోలేదు
ఉదకాలుజాడలూ కానరావాయె । ఉదకాలజాడలు నిన్నడుగమనెను
మీయమ్మతప్పేమినాయొప్పేమి । ఆమెకంటెసువతి నాయందుకద్దా
ఉదకాలజాడలునేనెరుగననెను । అమాటవీరన్నవిని గుండెపడుతు
తలపగులకొట్టైను చంపిసేసెను । యమభటులకునిన్నువప్పగించేను
యమదండసనిన్ను చాలజేతును । వద్దువద్దువీరన్నవానమ్మునాతో
పోవోయివీరన్న పొంకమ్ముమాని । వచ్చెనువీరన్న తల్లిమేడలకు
యేమనిదెల్పెరా యెలమిగంగమ్మ । మీయమ్మతప్పేమి నాయొప్పేమి
ఆమెకంటేఘునత నాయందుకద్దా । ఉదకాలజాడలు నేనెరుగననెను
అమాటవిని వురుద్దేవిదిగులంది । యెందుకీవైరమ్ము యేమిపాపమ్ము
దైవవిధిగనుపలుతరమె యెవ్వరికి । శివునికిచిన్నారి శిరసెక్కగనుక

ముచ్చట్లమురియుచు ముదితకూర్చుంది । అనితానుతలపోసి తాపయనమాయె
ముందరనువీరన్న వెనుకగణపన్న । యిద్దరినడుమను గౌరితానడచె
గవరప్పరాకలు గంగిప్పజూచి । పంచనచేరుటకు వనితతాదలచి
పచ్చిచేపలుదెచ్చి పందిళ్ళువేసె । గొండుచేపలుదెచ్చి తోరణాలుగుచ్చి
పెద్దచేపలు పంచెటయుగులుగట్టె । కప్పజచ్చిననీళ్ళు కళ్ళాపిజల్లె
చేపజచ్చిననీళ్ళు చెయ్యితాగడుగ । యెన్నడునామెడ యెరుగవూ అప్ప
ఏమిపనికొస్తివీ నీవుగవురప్ప । ఆమాటలువిని వారురాణిజెప్పె
అయిదుదినములబట్టి స్నానముసేసె । ఆరుదినములనుంచి శివపూజలేదు
శివపూజఅయినాను చేసుకోలేను । ఊదకాలుజాడలు కానరావాయె
ఊదకాలజాడలు చెప్పగంగమ్మ । వుదకాలజాడలు నేయెరుగనెను
నాకొడుకువీరన్న నీకిస్తుగాని । వుదకాలజాడలు చెప్పవేగంగ
నీకొడుకువీరన్న నాకొడుకుగాడా । వుదకాలజాడలు నేనెరుగనక్కా
నాకోడలుభద్రగిరిని నీకిస్తుగాని । వుదకాలజాడలు చెప్పవేగంగా
నీకోడలుభద్రగిరి నాకోడలుగాదా । వుదకాలజాడలు నేనెరుగనెను
నాకున్నరవికెలు నీకిస్తుగాని । వుదకాలజాడలు చెప్పవేగంగా
నీకున్నరవికెలునాకునులేవా । వుదకాలజాడలు నేనెరుగనెను
నాకున్నచీరలు నీకిస్తుగాని । వుదకాలజాడలు చెప్పవేగంగా
నీకున్నచీరలు నాకున్నలేవా । వుదకాలజాడలూ నేనెరుగనెను
నాకున్నసొమ్ములూ నీకిస్తుగాని । వుదకాలజాడలు చెప్పవేగంగా
నీకున్నసొమ్ములూ నాకునులేవా । వుదకాలజాడలు నేనెరుగనెను
నాఒక్కశివుని నీకిస్తుగాని । వుదకాలజాడలు చెప్పవేగంగా
యిప్పుడన్నామాట తప్పకుమిఅక్కా । యీమాటకుసాక్షి యెవరినీబలికె
భూమిఆకాశమ్ము అవిరెండుసాక్షి । సుద్దులుదూరేళ్లు అవిరెండుసాక్షి
సకలదేవతలువారెల్లసాక్షి । అనుచుసంతోషించి గంగప్పతాను
గుప్పుగుప్పనగంగ వుప్పొంగుచును । యేరులన్నీచాల యేకమయినీడ
గౌరిస్నానముజేసి శివపూజజేసి । శివుడొచ్చువాకలు గౌరితాజూచి
కుడిగౌగ్రిమ్మునబెట్టె గవరమ్మతాను । భోజనతలుపెట్ట్యమేలాయెనక్కా
భూమియాకాశమ్ము వారిద్దరసాక్షి । సుద్దులామూరెళ్లు అవిరెండుసాక్షి
సకలమైనదేవతలు వారెల్లసాక్షి । యీశ్వరాగవరప్ప యిచ్చెనునిన్ను
అనిచెప్పశివుడప్పుడుఅందరినిగెలిచి । సాక్ష్యంబువ్వకొని పకియగౌరితో
మీకిద్దరకుకలహంబువద్దని । పలుకవారంతసఖ్యులై పొరలుచుండిరిగ

సవతులకయ్యము.

పట్టుదంచినబియ్యం నీవుపుచ్చుకుంటె । పుత్రపుత్రాకేల యీ వాదులాట
చల్లచేసిన వెన్న నీవుంచుకుంటె । చల్లనీళ్ళకేల యీ వాదలాట
విడెము జేసిన కమ్మ నీవుంచుకొంటె । కట్టెపిప్పికేల యీ వాదలాట
పట్టుమంచంబు నీవుంచుకుంటె । నులకమక్కికేల యీ వాదలాట
వయసుప్రాయము వెళ్ళనీవుంచుకుంటె । వార్ధక్యమునకా యీ వాదులాట
చెప్పరుగ కడపమ్మ రుక్మిణి చేయు । యీలాగు వాదమ్ము సవతులు జేయు
యిద్దరినివోదార్చి శ్రీకృష్ణుడూ । శిరమున జాలారిగంగ నేవుంచి
తొడలను పార్వతి జేనేవుంచి । శ్రీసదాశివుడు కైలాసగిరికి
శివుడిక దశావరి పాడినా విన్న । యిష్టార్థఫలసిద్ధియు పొందగల్గు
మోక్షసిద్ధియుగల్గు ముక్తియుగల్గు । ధనధాన్యసమృద్ధి చాలగలిగుండు
సర్వేశుకారుణ్య మందము కేగలుగు ।

47 అనంతపద్మనాభుని చరిత్ర పాట.

జయజయ గోపాల జయకృష్ణమూర్తీ । జయముగ యీ పాట జేతు నీమీద
శ్రీలక్ష్మి సరస్వతులు శ్రీపార్వతితో । అనంతుని పాటలాడేరు తోడ్తో
ధర్మరాజువారు దరిద్రదశతో । జూదమాడియు రాజ్యమోడి సంకటము
కమ్ముల దారిద్రతో నవారు గోలను । చరియించ మూలోకి పాండు నందనులు
వచ్చి పాండవులు మొరలిడ వనచ । అచ్యుతుడు ఇష్టస్త్రీకృత పరొక్క
రుదరోచ్చి దండవిడె ధర్మనందనుడు । శ్రీమద్వనకల సమేతవుంతా
వరుసగా మొక్కి ఓం మత్స్యనకను మొక్కి నమరదునా చక్రధర దత్తి
అక్కున జేర్చుకొని అతిభక్తితోను । సరగున పాండవ శ్రేష్ఠా గమిడగ
పాడలు మనస్ఫూర్తి చెల్లెలుగత్తి । కన్నెనీరంటి కాంత తోరంగ
రేడవ దారిద్ర్య రేడవక వచ్చ । కాంత నీకన్నుల కారుజల మెల్ల
కుడ్డంబు యాప్రాబుల కొవ్వులకేల్ల బాధించనిచెప్పి పడతి నోదార్చి
జిష్ణుండు పాండవులతో కెంచి నటించి । సూర్యుండిరోక చోట కదురు గానంత
భూమెల్ల తా మోడి వచ్చిన దిమొదల । చెప్పను జచక్రధరుని తోడు తను
కుబెరికి యీ రాజ్యమింక మాకేల । దాయాదుమైన దల దైత్యులచేత
మాయ వాయువు జేసి మోసపోయితిమి । అజ్ఞయిన దారిద్రతిని పాపకర్ముడు

దుడుకున బాధించిదుఃఖపెట్టించె । అనిధర్మనందనుడు అనినమాటలకు
వినియానావిష్ణుండు వివరముగబలికె। వినవోయి ధర్మజా బహుళచింతలును
పోయేటిదొకవ్రతం అనతిచ్చెదను । భాద్రపదమాసమునశుక్ల పక్షమున
చతుర్దశితిథియందు అనంతువ్రతము । దానిప్రభావంబుదగ నెరిగింతు
యమునానదికినేగిపూజగావించి । పంచవన్నెలముగ్గు లమరబెట్టించి
సప్తఫణాకారసహస్రమూర్తి । గావించిఆపూర్ణకలశమందుంచి
పుష్పగంధాక్షతలుపురుషోత్తముని । ధూపదీపములిచ్చినయివేద్యమిచ్చి
పవిత్రముగకుంకమబొట్టుబెట్టి । పద్నాలుగుమూరవస్త్రంబుగట్టి
అచ్చగోధుమపిండివంటకంజేసి । హెచ్చుగవిప్రునికొకదానమిచ్చి
కోరితోరముచేతకొనగట్టుకుని । విష్ణుండనేనుసుమికృష్ణుండనేను
శివుడునానేనబ్రహ్మయునునేను । సూర్యుండనేనుసుమిచంద్రుండనేను
అష్టవసువులునేనుశేషుండునేను । ద్వాదశాదిత్యులుయేకాదశరుద్రులునేను
యాగంబులునేనుయజ్ఞములునేను । ప్రీతితోవేసేటిపిండాలునేను
అర్థులకుబెట్టేటిఅన్నమ్మునేను । ఋగ్వేదమ్ములుయజుర్వేదములు
నేనువేదమ్ములుసర్వమునేను । అథర్వణవేదంబులర్థమ్మునేను
అక్షయంబగుచున్నవటముక్రింద । ఆర్తితోకుడిచేతిబ్రాహ్మణుడనేను
అశ్వత్థవృక్షమ్ముఅవనిలోనేను । మార్గశిరమాసమ్ముమహిమీదనేను
వారములలోకెల్లవిశేషమైన । భానువారమునేనుపార్థివోత్తముడ
యిన్నినేనగుటకుయిదినిశ్చయంబు । ఇంతిసూతసందేహమిసుమంతలేదు
నల్లకలువలుబోలునాతికన్నులును । పీతాంబరధారినిపురుషోత్తముడను
శ్రీవత్సలాంఛనంచెన్నగలవాడ । ఆజానబాహుడఅనంతుడనుపేరు
కృతయుగపుకథయొకటిగలదుచెప్పెదనుకలదుసుమంతుడబ్రాహ్మణోత్తముడు
ధర్మపతియనునొకయింతిపెండ్లాడి । ధర్మార్థకామమోక్షంబులుజరిపి
సద్గుణశీలనొక సుతనుతాగనియె । సుతకుసుశీలయని నామంబులిడిరి
దైవవశంబునదేహంబువిడచి । సతియామరణంబయిజనెనుకైలాసం
కర్కశయనుపేరుకన్యకనుదెచ్చి । చేసెనపరిణయంసుమంతునకును
కర్కశదినదినంయిల్లిల్లుదిరిగి । కలహంబుబెట్టునుకడుప్రేమతోను
వీధివీధులవారువెరచిపోయినను । వాడుశేవనిపెక్కువాడలేదిరుగు
తోసెమ్మనీవునాతోవోడితివనుచు । అశమ్మరమ్మనుచుకాల్దువ్వుచుండు
వెలపెట్టికొన్నట్లువీధివీధులను । కలసిజగడముదెచ్చుకర్కశెప్పుడును
సుశీలపెరుగగ బ్రాహ్మణునియింట । కన్యయున్నదనికౌండిల్యునకుదెలిసి
పరిణయంబగుటకువచ్చెనచ్చటికి । వచ్చినమునికితగవందనంజేసి

అర్ఘ్యపాద్యంబిచ్చిఆసనంబిచ్చి । పెట్టలుంచినశుభముహూర్తమున
వేదోక్తవిధముగాపరిణయంజేసె । భార్యనుబిల్చిగావేదబ్రాహ్మణుడు
సుతకుకట్నముయేమియిత్తామనెను । సుతకుపెండ్లిమెట్లుజేయుదామనెను
పతిమాటలకు సతిఆగ్రహంజెంది । పంట్లుపటకటగోరికి తల్పుమూయంగ
కూతునిఅల్లునికి సారేమిలేదు । పేలపిండియిచ్చి అంపెదననుచు
పిండిమూటయుగట్టి బిడ్డకునునిచ్చి । పంపెనుకూతుర్ని తనపతితోడ
బంగారురథమెక్కి మునితోడగూడి । పరగుపంతోపానమునియానంచేసె
మార్గమధ్యంబున ఆయమునదరిని । పురుషులుస్త్రీలునునిండియుండగను
యిచటుండకారణంబేమని వారినడుగ । అనంతునివ్రతముఆచరించితిమి
కాంతలనడిగెను మౌనీశ్వరుండు । యీవ్రతముతెరగెల్ల మాకుదెల్పుడి
అనగవనితలుమునికి అనతిచ్చిరి । భాద్రపదమాసమున శుక్లపక్షమున
చతుర్దశితిథియందు భానువారమున । యమునానదికేగి పూజమరజేసి
పంచవన్నెలముగ్గు లమరంగయుంచి । సప్తఫణాకారమూర్తిగావించి
పూర్ణకలశంబుంటి పాలుపొందనిల్పి । పుష్పగంధంబులు అక్షింతలును
ధూపదీపమునిల్పి పూజింపవలయు । పట్టునిఘంటను పట్టుంటిబెట్టి
పథ్యాలుగూమూర కాలువయుగట్టి । అచ్చగోధుమపిండ వంటలుండేసి
హెచ్చయినవిప్రునికి దానంబుయిచ్చి । కోరితోరముహస్తమందునగట్టి
భుజియించవలయునుభూసురోత్తముడ । అంతటహారుండుఅతివేడ్కతోడ
యింటికిజనుదెంచి యింతితోగూడి । యమునానదికిబోయిస్నానమ్ముజేసి
వ్రతములుసేసిరి పృథివంతమెచ్చ । ఆతనిదిష్టముమెచ్చ ఆపవిష్ణువు
కుటీరములు దివ్యభువనంబులాయె । రత్నాలరాసులతో నిండియుండెను
నవరత్నసొమ్ములు మునిభార్యబెట్టె । సుశీలతోగూడి శుభలీలనుండె
సతిచేతనున్నట్టి తోరంబుజూచి । పతికిగర్వంవచ్చి పణతికట్లని సెను
కంకణములాదిగా కరమునను వెలుగ । నూలుదారంబేల ఓనారిమురిరో
అనుచుకోపంవచ్చి హస్తంబుచేత । తాడెంపిమంటలో పడవేయగానే
యీదారిత్రముహిమచే సల్లభుకవిసర । అవంతుడుమనకిచ్చె సఖలసంపదలు
అనుచుమండెడుఅగ్నిలోనూలుదీసి । సుశీలతావైచె క్షీరంబునందు
పశువులనుదొంగలు తోలుకొనిపోయి । యిల్లువాలుతాకనునకిల వేల్పుఆయె
వెళ్ళునభాగ్యంబు వెల్పులకడకు । కుడువకూడునులేదు వస్త్రంబులేదు
సతిపతిచిడిప్రుడతికష్టపడుచుండ । పళ్ళతోనిండినచూతవృక్షమును
చూచికనుంటివా అనంతునీయని । కానననితాదల్పెచూతవృక్షంబు
కొంతదూరముబోయిఒకగజమునుచూచి । గజమనీవెరుగుదువఅనంతునడెను

ఊరుగననియేనుగు ఋషితోడబల్కె । వృషభము గార్దభమారెండుగన్పడగ
చూచితిరెయీయనంత దేవునియనగ । యెరుగమనియారెండుయేర్పడగదెల్పె
అవురేగఁ జూచె నంత బ్రాహ్మణుడు । దేవునిజూచితిరె ధేనువాయనగ
యెరుగననియదిదెల్పె విప్రునికపుడు । యెండలకొండల యిలసలుచెంది
పారుండువడదగిలి పుడమిపైబడగ । వృద్ధరూపంబున యావిష్ణుమూర్తి
ఋషికితానెదురయి నిల్చుండియడిగె । అలసియుసొలసియు అన్నమిటులేక
కారడవులలోదిరుగ కారణంబేమి । చేరువదేవేంద్రపట్టణంగద్దు
పోయిభుజించుము ఋషివర్యయనిన । వెళ్లెను బ్రాహ్మణుడు దివ్యనగరమునకు
నవరత్ననిర్మితనగరు గనుగొనిరి । ఆడెదురంభలు అప్సరస్త్రీలు
తుంబరులునారదులు గానములుసేయ । శేషపర్యంకమున బ్రహ్మాండమూర్తి
శ్రీదేవిభూదేవి పాదంబులొత్త । దర్శనంబిచ్చెనాధరణీసురునకు
పూర్వజ్ఞానంబున దెలిసిబ్రాహ్మణుడు । ఓపుండరీకాక్ష జేచక్రహస్తా
జేజగన్నాథయో గోపాలకృష్ణ । అనుచుస్తోత్రముజేయ నామురవారుండు
మూడువరములఁగోరునీకిత్తుననగ । పతిసుతబాంధవులు గల్గనొకవరము
అష్టధనములఁగల్గ రెండువరములు । మూడువరములతో సాయుజ్యమిమ్ము
యిభరాజవరదుండు నిచ్చెవరములు । వరములనుహెచ్చెమఁదరలిబ్రాహ్మణుడు
అడిగెనాబ్రాహ్మణుడుఅనుమానములు । ఓభక్తకల్పకాదేవదేవేశ
వింటిగాకాపెనెనేచూతవృక్షంబు । పండయినముట్టదేపక్షొక్కటయిన
ఆచూతవృక్షంబువేదపాఠకుడు । శాస్త్రమెవ్వరికినీచెప్పకయున్న
అతనికియీగతిఅనతిచ్చితిని । యేనుగనుజూచితినియోదేవదేవా
యొకరాజవాదముచేకుంజరంబాయె । గార్దభముజూచితినికరుణాకరుడా
యీవియియ్యవనివానికీగతిగల్గె । అబ్బోతుజూస్తినీవారివారీలునిన
హంకారమనియేటిఆదిజీవరాశి । అనిఆవిష్ణుండుఅన్నమాటలకు
సంతోషమునుజెందిపాండవాత్మజులు । ధర్మజుడుజేసేసేఈపుణ్యవ్రతము
పోయినారాజ్యంబుఅష్టసంపదలు । యిచ్చెవిష్ణుండుయీప్సితార్థములు
వందనంజేసిరివరాహరూపునకు । కష్టజేకృష్ణజేకృష్ణమ్మదలతు
యిష్టసంపదలుమాకిచ్చిరక్షించు । పాపములపఁదోర్చిమమ్మురక్షించు
కాళింగమర్దనుడకాచిరక్షించు । గోపికావల్లభాశ్రీపద్మనాభా॥

48 ఉషా స్వప్నము పాట.

(ఆటలన్నియూ కలవు)

అన్నంబుదినరాదాయె నాటలకుబోదాయె । నట్టేనిలుచుండునంత
నిదురబోదాయెను నీరంబుగొనదాయె । నేలబొమ్మందునెప్పుడు
కలువరింపుచునుండు కలకంఠినవ్వుచుండు । పలుకదెవ్వరితోడను
పూలుగోయదాయె పుష్పాలుముడవదాయె । బుద్ధినిలకడ సేయదు
పన్నీరుగొనదాయె పరుపుమెట్టదాయె । పాటలుపాడదాయె
కథలుచెప్పదాయె కబురులాడదాయె । కాంతలతో గూడదాయె
సుందరనగిదియాడదు గుడిగుంజలాడదు । దాగుడుమూతలాడదు
కోతియ్యలాడదు దాటుబిళ్ళాడదు । గిట్టిమీదకోడియాడదాయె
నెత్తినగాళ్ళాడదు వాత్తిచేతులువేసి । కత్తిబదాటాడదు
వామనగుంటలాడదు పాచికలాడదు । వానలాటలాడదు
బంతులాటాడదు పరచజల్లినయట్టి । చింతగింజలాడదు
బొమ్మలాటాడదు బూజమాటాడదు । నిమ్మసిళ్ళాటాడదు
నాయప్రసవరమును నాకదెమ్మనునాట । సఖులతో తానాడదు
వానవానచెల్లప్ప వాకిలదిరుగుచెల్లప్ప । పాటలాడదెపుడు
చల్లోయమ్మచెల్లలని స్తంభములుపట్టుకుని । గొల్లాటలాడదాయె
వెన్నెలాత్తాడదు వెలదులనుగూడుకొని । వెసగద్దుకదురాడదు
కాళ్ళగజ్జెయనుచు కంకణమొయ్యయనుచు । కాంతతానాడదాయె
తేగుచుకొక్కయని వెలగమొగ్గయని । వెలదితానాడదాయె
దోపిడీపుల్లయని దొంగాడిపుల్లయని । తోయ్యలియాడదాయె
చిన్నిబిన్నెంతగద్దు సింగరగారెంతగద్దు । తాకిబేకెంతగద్దు
తానురమొగల్లాయని తద్దాటలాడదు । తరుణిటిల్లాటాడదు
చెమ్మచెక్కయని చారిడేసిబుక్కయని । సఖియతానాడదాయె
అట్లుపొయ్యంగనని ఆరగించంగనని । యువతితానాడదాయె
దాచుకోమూచుకోసంబారిబుడ్డియని । తరుణితో బంతాడదు
చిత్రరేఖయనువాడిచెలికతైదరిచేరి । చెలియతోనిటులబల్కెను
పూర్వరీతిగేళపాలికంతయుమీరి । పూబోడియెటులుంటివె
నీకుగలిగినకలయు నీమదిగలకోర్క । నెలతనాతోజెప్పవే
సుందరుడెవ్వడో చూరగొనెనీమనసు । సుందరాంగిరూపల్కవే

పేలనీవీల నెడదచింతింగ । నెలమినాతో దెల్పవే
చెలికత్తెకడనిటులచెప్పకుండుటతగదు । చెలగిసత్యము జెప్పవే
ఎన్నడుయిటువంటి నెరుగవుసికిటు । లేటికే వింతింపగా
దుస్స్వప్నమాయెనో ధూళిపడనాయనో । దోషంబుబాయుకొరకు
రక్షరేకునుగట్టిరమణినుంత్రించి । రాతిర్ధూతీయుసంగెవ
తాయెత్తుగట్టెదను తరుణిరో చెప్పవే । తగగిటులకృశియించగా
అనిన వ్వమధూతనుంట లేదతివరో । యాత్మచోరుడువచ్చెనే
అనగానెచెలికత్తె యంతయును దెలుసుకొని । అతివయింద్రుడువచ్చెనా
అనగానెకాపమ్మయింద్రునాయకునన్న । నతిపాపమబ్బునాకు
అనగానెచెలికత్తె యంతయును దెలుసుని । యబ్జభవుడే తెంచినా
అనగానెకాదమ్మ అబ్జసంభవునన్న । నతిపాపముబ్బునాకు
అనగానెచెలికత్తె అంతయును దెలుసుకొని । యా ర్యావిభుడువచ్చెనా
అనగానెకాదమ్మ హరుడంచుబల్కినను । నతిపాపముబ్బునాకు
అనగానెచెలికత్తె యంతయును దెలుసుకొని । యాజయంతుడువచ్చెనా
అనగానెకాదమ్మ కులజయంతునినన్న । నతిపాపముబ్బునాకు
అనగానెచెలికత్తె యంతయును । దెలుసుకొనియలవసంతుడువచ్చెనా
అనగానెకాదమ్మయావసంతునినన్న నతిపాపముబ్బునాకు
అనగానెచెలికత్తె యంతయును దెలుసుకొని । యాకుబేరుడువచ్చెనా
అనగానెకాదమ్మ యక్షేశునని చో ।నతిపాపముబ్బునాకు
అనగానెచెలికత్తె యంతయును దెలుసుకొని । యబ్జబంధుడువచ్చెనా
అనగానెకాదమ్మయబ్జబంధుండనిన । నతిపాపముబ్బునాకు
అనగానెచెలికత్తె యంతయును దెలుసుకొని । యానిశాపతివచ్చెనా
అనగానెకాదమ్మ యానిశాపతికన్న । నతిపాపముబ్బునాకు
అనగానెచెలికత్తె యంతయును దెలుసుకొని । యంబుజాక్షుడువచ్చెనా
అనగానెకాదమ్మ యంబుజాక్షునిరూప । మనుమనేకొంచెముగను
అనగానెచెలికత్తె యంతయును దెలుసుకొని । యామన్మథుడువచ్చెనా
అనగానెకాదమ్మయామన్మథునిరూప । మమరెచాలవరకు
అనగానెచెలికత్తె యంతయును దెలుసుకొని । యనిరుద్ధుడే తెంచెనా
అనగానెకావంచు నవ్వునంచుబల్కెక । యతివశిరమునువంచెను
చేతితో దలయొత్తి చెలికత్తెనవ్వినను । సిగ్గుచే దలయొత్తదు
కాలివేలితోడ నేలనురాయుచును । కాంతదాతలయొత్తదు
వయిటసవరించును పాపిడినిదిద్దును । పడతితాతలయొత్తదు

మురుగులొత్తుకొనుచు ముక్కెరనుదిద్దుచును । ముదితాతిలకయొత్తదు
కురులందిద్దుకొనుచు కొప్పుసవరించుచు । తరుణితాతలయొత్తదు
ముఖముపైచెమ్మటను ముదముతోతుడుచుచును । సఖియతాతలయొత్తదు
రత్నాలహారమునురదనమున దొరుకుచును । రమణితాతలయొత్తదు
రవికముడిగిల్లుచును రాయిడికినొక్కుచును । యువిదతాతలయొత్తదు
అట్లుండచెలికత్తె యంతయును దెలుసుకొని । యామెతండ్రికినిట్లనె
అయ్యానీపుత్రికకు యవ్వనమువచ్చెను । అనిరుద్ధుమీదిప్రేమ
కలగాంచనిత్యమును పలవించుచున్నదిక । కౌతుకముసేయవలయు
ఆన నుషాజనకుండు హర్షంబుమితిమీరి అట్లనేచేతుననగ
ఆమాటచెలికత్తె యామెయొద్దకుబోయి యంతయును దెల్పగాను
ఆకొన్నమనుజునకన్నంబుదొరకిన । ట్లామె సంతోషమొందె
పేదకునులభియించు పెన్నిధివిధంబునను । వెలదిసంతోషమొందె
దగగొన్నమనుజునకు దాహంబుదొరికిన । చందమున సంతోషమొందె
నడియేటమనుజునకు నావదొరికినయట్లు । నాతిసంతోషమొందె
పడగొన్నసస్యంబు వానదడిపినయట్లు । వనితసంతోషమొందె
తరువాతవారికని తనరవివాహమై । ధరణిసంతోషించిరి
ఈపాటపాడిన కన్యలకునుపెండ్లి । కావచ్చు హరికరుణను

మైరావణచరిత్రపాట.

రావణుపోయెను రాజ్యముపోవును । రామయుద్ధమందు ఆహా!
పరబలముననే మిగిలియుండినను । బ్రతుకుతెరవుతగునా
రాముడునరుడని తలచినందులకు । రాపిళ్ళయ్యెనుగా
కోటిలోనతల దూరిచియిప్పుడు । కోకటికైవెరపా
కలదుగదానొకమిత్రుడునాకు । బలవంతుండతడు
పాతాళంబునరాజ్యమేలుచు । ప్రబలియుండువాడు
నవరత్నంబుల దగద్ధగితమగు । సింహాసనము
దానిమహిమచే నాతడేలుపా । కాళముగడగడగా
ఆపదిమిత్రము సంపదిమిత్రము । అతడేయాజాడ
ఆపదధర్మోద్ధారకంబుగా । నతనిదల్తునిపుడు

రావణుడు ప్రతాపలంకేశ్వరుని దంచుట.

దలపుదలపులో తగిలియుండగనే । తనకెదుట నతడు
ప్రతాపలంకేశుండెను నాడు । పని ఏని అడుగుమెను
వానిజూచి సంతోషముగ నంత । రావణుడు లెక్కనపుడు
రాముడు పోయెను రాజ్యము నీవును । రాముయుద్ధమందు
వరబలముననే మిగిలియుండెను । ప్రతుకు తెరవు తగునా
ఆపలుకులు విని యతిరౌద్రముతో । యనియెనతండిట్లు
వరపులస్త్యునికి పరపౌత్రుండవు । పాడియా యయ్యిల్లు
దీనజనులకు దీనత బలుకుట । మా మనవయ్య యిపుడు
నా జీవంబును ధారపోతు నని । ర్ణము చెప్ప నగి
రామలక్ష్మణాలు శూర్పణఖను కూర్చి । చముగ దరిగినారు
దానియేడ్పువిని చెవులు తెగుటగని । నేను పోతిన టకు
మారీచుడు నా వెంటవచ్చెకదు । మండిభటుండతడు
వాడు లేడియై మాయ జూపగా । వానివడతి సీతా
లేడిని దెమ్మని రాముని చాలా । వేడగాను నతడు
మాయలేడియది మనకేలనగా । మటసినదు సీతా
అంతట వాతడు రాగ లేచియుం । మాయదారితీసె
రాముడు దానిని వెంటపగిలి యిట । రాకయుంటజూచి
మరదిలక్ష్మణుని పంపె నచ్చటికి । మహిళామణియంత
ఆమె ఒంటిరిగా నుండగ నుంగొని । కామార్థతి నేను
పోయి విమానము పైనెక్కించుకు । పోతిన తిపగొనుచు
క్షత్రియవీరుడు రామనరుడు నను । చంపి సీతగొనగ
యొత్తుచేసెనొక పెద్దయొత్తు యది । యేమనియడిగెదవా
ఎరుగుదుగద వానిలి శూరుని । హితుడౌనునతడు
అతనిజంపి వాతనిసతినిసుగ్రీవున । కితడొసంగినాడు
దానితోడ సుగ్రీవుడు కోతుల । దానవొసంగినాడు

హనుమంతుడు వార్ధి దాటుట.

వారిలోన హనుమంతుడొక్కడు । వార్ధి దాటినాడు
లంక చేరి, మనలంకిణిజంపియు । లలనసీతవార్త
రామలక్ష్మణులకెరిగించియు పో । రాటబెంచినాడు
వారధిదాటగ కోతిమూకచే । వార్ధిగట్టినాడు

దడదడదడదడదడ ధవుడాయించుచు । తరలెకోతిమూక
వందలు వేలు లక్షలకొలదిగ । వచ్చిచేరి లంక
దణదణదణణదధవుడుచేసిరి । దండుగట్టుకొనుచు
మంత్రిప్రహస్తుడు చిటికెలోన । మటుమాయంబైనాడు
అతికాయుండును మహాకాయుడును । అకంపనపుత్రుండు
మకరాక్షుండు మహోదరుండును । మహాపార్శ్వకుండు
కుంభనికుంభులు ఇంద్రజిత్తును । గూడిన పుత్రకులు
హతమైనారని రావణుండు తా । వాడలియేడ్వగాను
మిత్రుడు కన్నుల నీరుదెచ్చుకొని । మేనుగదలగాను
చెప్పవైతివే దలపవైతివే । చెనటీనరుండెంత
అనవిని పౌలస్త్యుండనె నిట్టుల । నతడునరుడుగాడు
మనవిభీషణుడు వానికూడికడు । మంతనంబుసల్పి
రాజ్యమిట్టిగతి దెచ్చినాడుసుము । రాముడులేకుంటే
లంకదాటియిటు కాలుపెట్టుటకు । జంకకుండలేదు
బొటబొటబొట కన్నీరుగారగా । వాడలుచుదుఃఖింప

ప్రతాపలంకేశ్వరు డోదార్చుట.

గని ప్రతాపలంకేశుండిట్లనె । వనటమానుమయ్య
నేటిరాత్రియే రామలక్ష్మణుల । వీటబుచ్చికాళి
కాలయంబునను బలియిచ్చెదమహం । కాళిదేవికిపుడు
అపలుకులువిని యానందముతో । ఆరావణబ్రహ్మ
ముంచుకొండబలె పొంగిపోయెను । మంచువిరిగినట్లు
తనమెడనున్న చంద్రహారమూ । తనిమెడబెట్టుచును
దండము దండము దండమనుచు పడి । తడవలు పొగడగను
పాతాళేశ్వరుడప్పుడుపోయెను । పాతాళంబునకు
పోయిరాములను పట్టితెచ్చుటకు । పోదమనుచుతలచి
బహుప్రయత్నములు సలుపుచుండెనట । భవ్యులతోనిచట
దెబ్బతినినపులి రావణాసురుడు । బొబ్బరించుచిపుడు
రాడు, రానికారణమేమోయని । తోడివారలెల్ల
నాలోచించ విభీషణుండు తా । లోనికేగియపుడు
తనప్రియురాలిని సరమజూచి తా । రణమేమునియెడుగ
సభకువచ్చి సుగ్రీవాదులతోనిటు । సలిపె భాషణంబు

రావణునికి పాతాళవాసి యై । రావణుండుగలఁడు
మాయలమల్లఁడు మోసగాఁడు బలు । మాటకారియతఁడు
రామలక్ష్మణుల మోసవృత్తిచే । రాత్రిపూట యతఁడు
దొంగిలించుకొని కాళిదేవికి । బలిపెట్టెదననుచు
చెప్పిపోయె మనకేమిదారియని చిత్తవ్యాకులుండై
బలికిన నందరు నాదుగ జాలివిని । భయకంపితులైరి

హనుమంతుఁడు శ్రీరామలక్ష్మణుల కాపాడుట.

తుదకువిభీషణుడిట్లనె హనుమం । తుని ముఖంబుజూచి
నీవలన నెగావలె యేపనియైనను । నీకంటెను ఘనుఁడు
స్వామిభక్తుఁడును బుద్ధిమంతుఁడును । సచ్చరితుఁడుగలఁడె
సుగ్రీవాదులు జాంబవంతుఁడును । స్తోత్రములొనరింప
పొంగుచు పెంచెను హనుమంతుఁడప్పుడు । పూర్ణముగను తోక
పాతాళాంతరమునుండియు నది । బర్వె సకలలోక
వ్యాప్తంబై బ్రహ్మాండమంతటను । ప్రబలుచుండెనప్పుడు
ఆవాలంబున కట్టె కోట భువి । నంటనుండు చోట
అచ్చటనుంచెను రామలక్ష్మణుల । నంటముట్టరాక
పారా యుంచిరి వానరకోటులు । పరిబలి చుట్టుజేరి
పోటుబంటుడై జాంబవంతుఁడును । చాటుమాటుగాను
పారాయిచ్చుచు వచ్చిపోయెడి । వారినిగనుచుండె
సుగ్రీవాంగద గంధమాదనులు । సుషేణులు గస్తీలు
తిరుగుచు మరుగుచు చూచుచుండిరి । తెరపిలేక యెప్పుడు
వేగుమాపుతో దిరుగుచుండె వి । భీషణుండు చుట్టు
ఇట్టులవానర వాలపుకోటను । గుట్టుచెడకయుండ

పాతాళలంకేశ్వరుఁడు రాముల దొంగిలింపజూచుట.

పాతాళంబున మైరావణుఁడు । జాతదయాపరుఁడై
రావణబ్రహ్మకు మాటయిచ్చిని । రాముఁబట్టంగ
విధిచెందుటిది మిత్రధర్మమా । నిందవచ్చుననుచు
మూడవజామున నిద్రించి సతి । మోముజూచునంత
ఆడదాననని యెగడుసేయకుఁడు । ఆడిగెదనొకమాట
మీరుమనసులో రాముని బట్టగ । కోరుచుంటిరాన
రాముఁడీశ్వరునవతారమ్ము । సీతయాదిశక్తి

వారిబట్టగాపోయిచెడెను రా । వణుడులంకతోడ
గోలుపోయెపుత్రులను బంధువులు । గోలుపోయెలంక
గోలుపోయె సోదరువిభీషణుఁడు । గోలుపోవురయుఁనురు
స్త్రీచెరబట్టిన ఫండాలుండని । స్త్రీలుగోణగుచుండ
సిగ్గులేకయె తమ్ముఁజెరిచెనని । స్త్రీలుతిట్టుచుండ
తరుణినివ్వనగ తన్నుదన్నెనని । తమ్ముడెడలుచుండ
తనయులుబంధులు సోదరనుచుతన । తరుణిదుఃఖమొంద
ఇప్పుడో ఇంకనుకానేపటికో । యీల్గనున్నవాడు
కడుదుర్మార్గపు చేష్టలచేతను । కాగియున్నవాడు
వానికిబాసటగాజననీవును । బంధుజనములతోఁ
పరిజనములతో సతీసుతులతో । మరణముకెందెదవా
పాతాళంబు సమస్తభాగ్యమును । పాడుచేయఁదగునా
అనివాపోయెడి తనసతిగాంచుచు । ననియెను వాతండు
ఆపద్ధర్మముగా నన్నడిగెను । అతడు రావణుండు
మాటయిచ్చితిని రాముఁదెత్తునని । మాటపరాకయిన
నీతిదప్పుదును ఖ్యాతిదప్పుదును । నీమముచెడపోవు
కావునతప్పదు రామునిదేవరె । కాదనకిఁకమీద
ఘటికాసురుఁడా కాగలకార్యము । ఘటనచేయుమయ్య
ఓయి సుచర్మక ఓయీ ఘటకా । నోపికబూనుచును
మీరిద్దరులంకాపురమునగల । వీరులైన రామ
లక్ష్మణమూర్తుల దెండికిగమే । తక్షణంబు పోయి
వారిశాత్రి మన కాళీదేవికి । వారఁబోయవలెను
వారితలలు మనకాళీదేవికి । బలులుపెట్టవలెను
చెల్లెలిముక్కు చెవులనగోయఁగ । చెల్లెలేడ్వగాను
అన్నయుండి తానూరకుండునా । అవిడయేడ్పులకు
అందమైనదా సీతయుంచును । అవిడచెప్పఁగ
పోయి కష్టపడితెచ్చెరావణుడు । పాలితలంకలోకి
అంతమాత్రమున కింతయుద్ధమా । ఎంతపొగరోచూడు
వాలిజంపి సుగ్రీవునకిచ్చెను । వాలిభార్య తార
ఏమిధర్మమో ఏమినీతియో । ఏమిరాజుకొడుకో
కోతిమూకలను మూటవేసుకొని । కొండలగొట్టుచును
వార్ధిగట్టెగద సేతుబంధనము । వానితీరుజూడు

పొండి పొండి లంకాపురికిప్పుడు । పొండి తెండివారి
స్వామిభక్తిగలవారలయితిరా । వారి తెండి యనగ
మంత్రులిద్దరు బయలుదేరిరి । మంచిదనుచు లేచి

ప్రతాపుని మంత్రి లంకకోనికి వచ్చుట.

త్రుటిమాత్రంబున వచ్చిజూడ । నొక్కటిగానరుగా
ఎక్కడజూచిన తోకయొక్కటే । నిక్కమని పెంచె
దానికితుదయూ మొదలునులేదు । దాకిలేదు తెలియ
పాతాళంబున తోకయున్నది । బర్వనిటునదియె
భూమ్యాకాశంబంతయు తోకయె । బుద్ధిమకిలపడియె
ఘటకుండప్పుడు తోక పండ్లతో । కడగియెత్తగాను
పండ్లువిరిగెను తోకలేవదు । బరువునాపలేక
దొర్లి క్రిందబడి దొర్లజొచ్చెను । తోకతాపుచేత
రెండవమంత్రియు తోకముక్కుతో । చెంపజాచెగాని
ముక్కువిరుగగా మూలబడియెను । మూలు వెంటబడగా
ఇద్దరుమంత్రులు దద్దరిల్లుచును । యిద్ది యేమిమాయ
ఎవ్వరితోకది యెక్కడతోకిది । యేమితోకయనుచు
నెవ్వరినడిగిన నెరుగమనిరిగా । నేరుపరుపలేక
తిరిగితిరిగి చెడతిరిగి మర్లి వే । మరలివచ్చివారు
స్వామితోవారు తిరిగినాము మా । స్వామిభక్తిచేత
ఎక్కడజూచిన తోకమాత్రమే । యెరుకపడును గాని
పుట్టువెక్కడో అంతమెక్కడో । బుద్ధితోచలేదు
తిరిగినాము చెడతిరిగినాముగుమి । దివ్యప్రభూత్తంపా
యనుమాటలవిని యాతడునవ్వుచు । ననియెనిట్టులపుడు
పోయి తెచ్చెదను రామలక్ష్మణుల । పొండీయిళ్లకును
భద్రము భద్రము పాతాళంబున । భద్రమనుచు జెప్పి

ప్రతాపలంకేశుడే రాములను గొనిపోవుటకై వచ్చుట.

ఒక్కక్షణములో నెగిరిపోయి । నాదిక్కువ్రాలినాడు
నిమిషములోన విభీషణుభూమిక । నెటియుదాల్చినాడు
చూచినవారు విభీషణుడేయని । శుభములడిగినారు
ఇక నొకజాము పొద్దున్నదినుమ । యేమరి యుండకుము
రామలక్ష్మణుల నొకానుమంత । రక్షింపుమిజాగ్రత

యనిహనుమంతుని ముఖమువారంబున । జని వారినిగాంచి
మోహజనకమగు పుష్పొడిజల్లిన । మూర్ఛిల్లినవారి
రామలక్ష్మణులనిద్దరిపెట్టెను । గోముమీరబెట్టి
పెట్టెచంకలో పెట్టుకవచ్చి । కీర్తిగదురననియె
ఓహనుమంతా మైరావణుడు । వహయలకారివాడు
మాయవేషములు దాల్చివచ్చువాని । మాయతెలుగలేక
జాగ్రత జాగ్రత పోయివచ్చెదను । జాగ్రతనువ్వయ్య
అనుచుబోయి పాతళమందుగల । అంబికగుడిలోను
పెట్టెదించి యాగుడికితాళము । బెట్టి భార్యకడకు
వచ్చి యిట్లనె ఓమాతంగీ । దెచ్చినానువారి
దెచ్చినానునుమి కాళికిబలిగా । యిచ్చువాడనెపు
ఆమాటలువిని గగడవడకుచు । ఆమెయనియెనారా
చేయరానిపని చేసినందుకును । చేటువచ్చుమనకు
లంకపాడుపడు రాణుజచ్చును । పొంకవడుగు మనకు
నిన్నువారె బలియిచ్చెదరయపయి । నీవుడలియలేవుష్ట
రామలక్ష్మణులు దేవులువారిని । దోచుకనుచుదెచ్చి
చంపజూచెదవు పిచ్చివాడ నీ । పాపసమేమందు
ఇప్పుడయిన గొనిపోవారిని । చప్పుడుగాకుండ
లంకలోననిడి చెంపలేసుకొని । నింకబ్రికవాడు

ఇచ్చట విభీషణాదులు రాముల పోకడ గనిపెట్టుట.

ఆనెడు భార్యగని యదలాయించుచు । నలిగెను నాతడు
ఇవటలంకలో విభీషణాదులు । ఇంపుమీరగ స్త్రీ
తిరుగుచునెప్పుడు తెల్లవారుగా । దివ్యమూర్తులకను
యుద్ధవిజయమును రావణువాతియు । నెప్పుడుజరిగెనుకా
జాగ్రత జాగ్రత హనుమంతుడా । జాగ్రత్తవినిపలుక
ఘనువిభీషణని గాంచివానరుడు । కడగియిట్లనియె
యిప్పుడేగదా వచ్చిపోయితివి । యింటిలోనికనగ
తెల్లపోయియనె విభీషణుండు । తెలిసితప్పినాము
నావేషముతో మైరావణుడు । మనలమోసపుచ్చి
పదము పడుడని లోనికరుగగా । ప్రభులతెరచూడ
లోకచట్టయేచట్టకొన్నది । శ్రీకరుటలేరు

ఏమిచేతమని పిలుగుకొనుచు । వారేమిచేతమనుచు
సుగ్రీవాంగద జాంబవంతులు । సుషేణులనువారు
కపికోటులు భల్లూకకోటులును । కకవికలై యుండిరి
ఎవరికోసమీ యుద్ధముజేసితిమి । యెవరికోసమిటుల
వార్ధిగట్టి రిపువర్గముచంపితిమి । పారావారంబు
తల్లడిల్లగనులంకాపట్నం । బెల్లతూల్చినాము
ఏమిచేతమిపుడేమిచేసి ప్రభు । హితముజరుపగలము
అని చింతించుచునుండ విభీషణు । డనియె నపుడులేచి
చింతించుటచే కార్యంబౌనే । చింతమాని యిపుడు
చెప్పెదుపలుకులు వినియాకైవడి । చేయదలచుకొండి
లంకకెడమపార్శ్వంబున కవతల । లావుమిగులువనము
కలదా వనిలో కలదొకకొలను । కలువలుతామరలు
సొగసగుపూవులు సువాసనలతో । సొగసుగులుకుచుండు
అందొకపద్మము శతపత్రంబది । సుందరంబుగాను
వికసించును నోకారవిధమున ద నిని । వేడుకగనుచూడ
దానినాళమతిసూక్ష్మము సుమ్మీ । దానిదూరిపోగా
పాతాళంబగపించును చూడఁగ । ప్రభలవెలుగుచుండు
మైరావణుడా పాతాళంబున । మహిమమీరనుండు
వాని జయించియు రామలక్ష్మణులు । బూని తేరవలయు
నని చెప్పిన వినిహనుమంతుండనె । మనవిభీషణాధ్యు
జాగ్రతతోడుత చూచుచుండుడీ । సకలజనులుకలసి
అనిచెప్పుచు తాసూక్ష్మరూపియై । అపుడా కొలనికిపోయి
పద్మనాళరంధ్రముజొచ్చియు । పాతాళంబునుగనెను
ప్రథమద్వారము బుడబుడదూరగ పారాయిచ్చుచునున్న
మత్స్యవల్లభుడు మారుసుతుని । మరిమరి గిరగిర త్రిప్పి
విసరివేయగా పద్మగర్భమును । వెలువడికొలనికివచ్చి
పద్మనాళరంధ్రముజొచ్చియు । పాతాళంబునుగనెను
ప్రథమద్వారమును పరుగునజారగ । పట్టుకొనెనుమరల
మత్స్యవల్లభుడు మారుతిసుతుని । మాటిమాటికిటువేయ
వచ్చిచిక్కులను పడిరోదవర్యా । వచ్చినట్లైపొమ్ము
ఈపలుకులువిని హాశ్చర్యంబున । నిట్లడిగెనునతడు
ఎవ్వరిపుత్రుడ వెక్కడివాడవు । ఇక్కడపనియేమి

ఘనవినుమని యాశెందుచెప్పెను । ఘనము మీరగాను
వినియుందువుగద రామచంద్రుడను । ఘనదైవతమొకడు
సీతాదేవిని రావణుండుగొన । చింతపొగిలియపుడు
హనుమంతుడను వానరేశ్వరుని । పనిపెసీతజాడ
నామహోనుహుండప్పుడు దధిపై । నంబుజేయుచుండ
జారిపడెను చెమ్మటబిందువు మ । మత్స్యంబొక్కటి మ్రింగి
గర్భము దాల్చెగ నేజనియించితి । క్షణములోననప్పుడె
మత్స్యవల్లభుండందఱునన్నని । మనుతమీరబల్కి
కౌగిలించుకొని పుత్రకుండనని । కడు సంతోషముతోడ
నే హనుమంతుడనని నాతడువిని । నీనిజరూపముజూపు
మనవుడప్పుడా హనుమంతుడు తన । రూపునికిజూపగాను
తప్పాగాయుమని ధరపైవ్రాలు । తండ్రిపాదములబట్టి
లేవదీసి సుతుతోడ చెప్పెనిటు । రావణుండు సీత
దెచ్చిన జాడనుచెప్పినరాముడు । దైవ్యరయుద్ధముజేసి
ఓడజేసిన పౌలస్త్యునిసుతు । డోడిమిత్రుడైన
మైరావణుడేమాయల బఱపియు । మారాములగొచ్చ
పాతాళంబునబెట్టినాడు నే । పగిదినైనవారి
గైకొనిపోవలె రాముకార్యమిది । కడగిచెప్పుమనిన
స్వామిద్రోహముకాదా మర్మము । నీదుమిషలిచెప్ప
తండ్రివిగావున చెప్పెదనొక్కటి । ధర్మమొప్పగాను
ఇదిదాటినగలదు తులారంధ్రం । బదిదాటగనచట
నలుబదికోటుల రక్కసిమూకలు । • లుతెరగులనుమంద్రు
వారిదాటినను ధ్వజస్తంభ ను । వలను గానుపించు
తొంబదికోటలరక్కసి మూకలు । తూగుచుందురచట
వారిదాటినను కాళికాలయము । వరలుచున్నదచట
అచ్చట తక్కినసంగతులన్నియు । నపుడె తెలియుపొమ్మ
సరేమంచిదని పుత్రునువీడక । చరచరలాడుచునపుడు
హనుమంతుండపు డరుదెంచెను నా । కాలనుదరికివేగ
అప్పుడె యచటికికలశోదకము । జొప్పడగొనిపోయి
రామలక్ష్మణుల స్నానాంతర మా । సుహాసిదూలకాళి
గుడిలో బలిపెట్టగ దోర్దండియు । గోరివచ్చెనార
అనుహిళామణి రామలక్ష్మణుల । అన్నజంపుననుచు

కించపడుచు లోగుందుచునుండెను । మంచికాంతిగాన
ఆంజనేయుడీదోర్దండినిగని । అడిగెనువినయముగా
అమ్మాచెప్పుము భయములేదు నే । నమ్మాగాములకు
అనగానా మెయయి చెప్పెయిదంతము । ననుమానమువాని
అంతటనాతడు నామెకలశలో । వింతకప్పయగుచు
దూరెనామెతో తులారంధ్రమును । దూరుచుండగాను
పెళపెళపెళమని పెద్దమ్రోతతో । భీతిగలుగునట్లు
తులారంధ్రము విరిగిక్రిందబడెను । తోడనె రాక్షసులు
ఎక్కడదాస్తివి దొంగవాడు నీ । కెక్కడతాదొరకె
ననుచుండగ నానాంజనేయుడది । విని బ్రహ్మాండముగ
తోకబెంచి ఘనకాయముబెంచుచు । తోలెనువారలను
కొందఱిజంపెను కొందఱిజిదిపెను । కొందఱిబోడిచేసె
చిందరవందర చేయగతక్కిన । చీమరక్కసాళి
పారిపోయిరా ప్రాంతమునుండి । తేరిచూడకుండ
ఆంజనేయుడా వెన్క ధ్వజస్తం । భంబుకడకురాగా
తొంబదికోటుల రక్కసులప్పుడు । దొడరిపోరగాను
కొందఱిజంపెను కొందఱిజిదిపెను । కొందఱిబోడిచేయ
పారిపోయిరా తొంబదికోటులు । తేరిచూడకుండ
అప్పుడుకాళీయాలయమందున । నొప్పుతిరిగియున్న
రామలక్ష్మణుల పెట్టెజాచి తా । రయమునగొనబోగా
నక్కడిరక్కసమూకలు రేగి । యుక్కుమిగిలిపోర
కొందఱిబాదెను కొందఱిమోదెను । కొందఱిపరువగను
మిగిలినవారలు పారిపోయి యా । వగ ప్రభునకు దెలుప
నాతడుగ్రుడై మంత్రిపుంగవుల । నాహ్వానముజేసి
యేమిచిత్రమిది పాతాళమునకు । నెటులజొచ్చినాడు
ఏమిచేతు మనవీరాలాపము । లామెతలాయగను
కొట్టితెచ్చెదముకోతిలెక్కయా । కూరుచుండుడయ్య
చావుమూడియే వచ్చినాడునుమి । చంపివేతుమిదిగో
చూడుండీయని పండ్లుగొరుకుచు । కూరాలాపముల
కటకటలాడుచు వచ్చిచూడగా । పటుబలవంతుండా
తోకవిసరుచు త్రోసివేసెను । తొక్కి రక్కసులను
యామడదూరము వాడలిపోయిరి । యాయారక్కసులు

కొండలుజచ్చిరి కొండలునొచ్చిరి । కొందరేగిప్రభువు
ముందఱవ్రాలిరి పాతాళమునకు । ముప్పువచ్చెననుచు
ఆపలుక్కులువిని మైరావణుడు । అదరిపడుచులేచి
నిప్పులురాల్చుచు కోతిబట్టుడని । నేటుబంటులైన
మేఘకల్లభుని ఘటకాసురుని । మించిన చర్మకుని
భైరవముఖుని నలుగురిబిలచి । మీరుపోయియిప్పుడే
కోతిబట్టుడనిపంపెనువారిని । కోట్లసేనతోడ
వెడలిరివారలు చిరుతప్రులులతో । భేరిమృదంగములు
దిక్కులదరమ్రోయంగ యుద్ధము । రక్కసులావంగ
వారినందరను కాళికిబలియని । బల్కి కోతియపుడు
శివమునజంపెను కోట్లబలమును । చెండికిబలిగాను
పోయికాళితో భద్రమురాములు । పోయిన సీగుడివి
నిన్నుగూడ నేపెకలింతును సుమ । కన్నుకాయమనుచు
పెడబొబ్బలతో నొక్కగంతుతో । ఫెళ్ళుమనుచు బడెను
ఈ మాడావిడికి కోట్లరక్కసులు । ఇజగుజలైపోయి
చాపచుట్టగా పడిపోయిరి తమ । చావువెదుకొనుచు
అంతట రక్కసులందరుదిగులున । అదవదలైయపుడు
వారిసవీరుని వీరినివారును । విఱుగద్రొక్కికొనిరి
అందఱద్రొక్కను కోతినాయకుడు । హైసరమజ్జనుచు
పాతాళంబపుడంతయునిండెను । పారెడునెత్తురుతో
పేగులు డొక్కలు ముక్కులు చెక్కలు । పెద్ద మొండెములను
తలలును కాళ్ళును చేతులు వీపులు । తలతలలాడుచును
పగిలిన శిరములు నొగిలిన పొట్టలు । పిగిలినప్రేవులును
అన్నియునేకై పారదొడఁగెనునా । హాళాహాళినిజూచి
భూతప్రేత పిశాచిడాకినీ । బేతాళాదులును
యిష్టవిహారము సల్పెరపుడు । సంతుష్టులౌచు వారు
ప్రాణబంధువుడు ప్రభువుచెంగటను । బల్కెనపుడునిట్లు
అయ్యా అందరు మరణముపొందిరి । మర్యాలించండి
రామలక్ష్మణుల నిచ్చివేసిమము । రక్షింపుడివేగ
ఆమాటలువిని మండిపడుచునా । పాతాళేశ్వరుడు
పటపటపలుపటపండ్లు గొరికెతా । బ్రహ్మాండంబదియ
సింహనాదమును జేయుగావేసా । సింహముఖానముడు

సర్పముఖుండును కర్కటముఖుండును । చాగముఖాసురులు
అసురులెల్లరును గడగడలాడుచు తా । నపుడు వచ్చినారు
ఏమిటియాగడమేమీ బ్రతుకులు । ఏమీవిలక్షణంబు
మీరు మాన్పరా నేనేపోయియుంట । వారి మాన్పవలెను
ఆపల్కులువిని అందఱులేచి । హుంకృతిచేయుచును
నడుములుగట్టిరి వానరుపట్టగ । నక్రిసర్పవృశ్చి
కాదివాహనంబుల తామెక్కుచు । నట్టహాసములతో
పదునెనిమిదికోట్ల రక్కసబలము । పరుగువారిరపుడు
వారిజూచి మనవానరబంటును । పాఱె కాళికడకు
అమ్మా తల్లీ ఆదిదేవతా । అరుగో రాక్షసులు
నీకాహారము నైవేద్యముగా । నిపుడు తెత్తుననుచు
మొక్కి కాళితాముదమున । నొప్పంగ మోముచాటికోతి
బడ బడ జడ బడ పరుగువారిపై । బడెనుమూకమీద
చెల్లా చెదరై చెట్టొక పిట్టగ । చేరినారుమూక
కాళ్ళు విరిగియు నడుములు తెగియు । కంఠములు తెగియు
రక్తవరదలై యుద్ధరంగ మది । రహింవీగతినుండ
మంత్రులుదొల్లిరిమూకలుజచ్చెను । మనకు గతియికేమి
పాతాళంబునకిక నాశనమే । ప్రభువా యేమందు
మిగిలినవారము అంజనేయుతో । మించిసంఖ్యమొనర
చేసి వెంటనే రామలక్ష్మణుల । దీసియిచ్చి బ్రతుకు
దారిగంపమన మండిపడుచునా । క్రూరవిదుండపుడు
నేనేవత్తును యుద్ధభూమికని । బూన్చి మనెను తేరు
మాతంగినేయుద్ధముచేయగ । జూతువేమొనమ్మ
కదనభూమి యిక గడగడ లాడును । కాంతజూడుమనగ

ప్రతాపలంకేశునిభార్య యుద్ధము వద్దనుట.

ఆర్యా యుద్ధము వద్దువద్దుమన । కచ్చిరాదుగాపుడు
రామలక్ష్మణులు విడిచిపుచ్చుమన । రాజ్యమేలుకొమ్మా
రాముడు దేవుడు రాక్షసహరణము । నీమముతో బుట్టె
నీవిపుడాతని నెదురించుటలు । నీతికాదుమాను
అనగా కన్నుల పెద్దజేయుచును । ననెసా రుద్రుండు
తేరుసిద్ధమై యున్నదిచూడు । వీరసేనలవిగో

లక్షరథములు లక్షగుఱ్ఱములు । లక్షలుకోలదులుగా
పదాతివర్గము చుట్టుకొలువగా । భయనుగు నేమనకు
పాతాళమునకు రాజునుగాక । పరగనరయోధ్యా
భూమికిరాజని ప్రజలుపల్కగా । శోకాకులంగ వేమి
గజఘీంకృతులు గుఱ్ఱపుహేషలు । కాల్బలములు రొదలు
దుమ్మురేగి యెటులాకాశంబున । దోచుచున్నవోయిపుడు
శూరుడైనవాడెవడీ సడిలో । పోరకుండగలడు
మిత్రునియాపద నీయాపదయే । మించిచూడవదియు
రావణుండనన్ గడగడలాడును । బ్రహ్మాండంబంత
అట్టివాడునను బట్టగోరెనీ । గిట్టవివారలను
పట్టితిరిగియీరొక్కరీతికే । పట్టలేకనిట్లు
నేమనుకొందురు జగతిలోని వా । రేమియుజూడవుగా
అదిగో శంఖారావముచేసిరి । పదపడపోవలెను
దారికడ్డముగనిలువబోకు నీ । దారిజూచుకొనుము
ఈపల్కులువిని మాతంగప్పను । ఇకనూ గతులులేవు
బ్రతుకుకాలములు సరిపోయెను నా । బ్రహ్మవ్రాలుపోలు
నీవికరావిక నేనికనుండను । నేటితోనుతీరె
పాతాళంబేలెడిఋణమదిమనకు । పాపము పండెనుపో
పొమ్మనిపలుకుచు పెటపెట ధ్వనులను । పోయెనతడుయుద్ధ
భూమినిచూచెను నాంజనేయుని । భోరుకలగననియె
లోతీ నీకీవేళకుసరియె । కోరుకొమ్మనీవు
కావలసినదేమైనయున్న నే । కరుణనిత్తుననగ
రామలక్ష్మణుల వేగముదెచ్చి । రహియిప్పించితివేని
పోదునేనిక లోకముడుచుకొని । పూర్వపుణ్యమనుచు
వీమాటలువిని కడునుగ్రుండై । యికనిలువనిపలికె

రాక్షసులు ఆంజనేయునితో యుద్ధముచేసి మరణించుట.

మేలుబళాయని ఆంజనేయునిపై । మించిపడిరిమూక
గుద్దిరి తన్నిరి తిట్టిరి పట్టుక । కొట్టిరపుడుమూక
ఆంజనేయుడా పడిగనిరథముల । నట్టహాసమునను
తోకజోకతో తుంపెసలాడగ । చూర్ణముగావించి
ఏనుగుగుంపులనాదికురికి తా । మానుగహరియించి

గుఱ్ఱపుదళముల నొక్కతోపుతో । కూల్చె రథణిపైని
గడగడలాడుచు పదాతివర్గము । ఈడబడుచునురాగా
నొక్కవిసరుతో దూదిపింజవలె । నూపివైచెవారి
ముక్కలుతెగగా నడుములుపోగా । మూతులువిరుగంగా
యొక్కడివారక్కడజచ్చిరి । యేమిచోద్యమనుచు
పాతాళేశ్వరుడప్పుడు బాణము । ప్రయోగించిమాచె
అంజనేయుడా తోకకొసతో । నప్పుడు రథములను
విరుగగొట్టగా నావిభుడప్పుడు । గరగరలాడుచును
క్రిందివిల్చిరే బాణపరంపర । కేవలవర్షముగా
కురిసెనునాతూపులకును నాతడు । కూలెధరణిలేచి
యొక్కవిసరునను తోకగదల్చగ । దొక్కెపరివిభుడు
పిడిగ్రుద్దులకును బయలువెడలతా । పిడికిలిబట్టుచును
అంజనేయునిముట్టిగొట్టగా । నాతడువాలమున
జుట్టివేసెనాలంకేశ్వరుని । ముట్టుముట్టుకొనగా
గిజగిజలాడెను తోకతెంపగా । గింజాకొనెనుచాలా
అంతికంతకును నురిబిగియంగా । నతడునవ్వాయనిరో
ఏరావానరయింతకావరము । యొనగవెనన్నెపుడు
అనుచునీగవలె సన్నసన్నమై । యనవిజారిపోయి
తననిజాకృతిని తనరదాల్పగా । దరిసివానరుండు

పాతాళేశుడు అంజనేయులతో యుద్ధముచేయుట.

యేమరిపాటుననొక్కతాపుతో । నెత్తిగూల్చినాడు
పాతాళేశుడు బాహుబలంబున । పట్టెమరలనతని
గిరుపురగిరుపుర గరగర గురగుర । పరిపరివిధములను
క్రిందికి మీదికి మీదికి క్రిందికి । క్రీడసల్పినట్లు
దొర్లుచు రోలుచు విల విల దిరుగుచు । తోగినారువారు
తిరిగిలేచి యాలంకేశ్వరుడు । పరుగువారియాంజ
నేయునేయగా నాతడుమరల । నేసివానిగూల్చె
చచ్చినాడురా మనమికరాముల । హెచ్చువేసిమమీద
గైకొనదగునని తలచుచుండగా । గారడీనిబోలె
చక్కచెదరకను లేచివచ్చెను । యుక్కుమిగిలి నేడు
మరలజంపెదా వాయుసూనుడా । మాయలరక్కసిని

మరలవచ్చె నారాక్షసప్రభువు । మాయకాదుకాన
గోళ్ళచీరితా చేతులగొట్టెను । గూల్చికోతియతని
మరలవచ్చె నారక్కసినవ్వుచు । మాయకాదుకాన
అంజనేయుండీయులజడిగని తా । నప్పుడేగికాళి
గుడిముందర ధ్వజస్తంభము పెకలి । కూల్చెనతడు మరల
నవ్వుచులేచెను నన్నుజంపగా । నెవ్వరికిజగతి
యీపలుకులువిని కాళిగుడికిగా । అంజనసుతుడేగి
కాళీచెప్పుము వీనిజంపగా । గలమార్గంబనగ
నాతనికున్నది బ్రహ్మవరము నీ । వాతనిజంపంగా
నేరవు రాముల విడిచిపొమ్ము । నీ । నేరమేమిలేదు
ఈపలుకులువిని యాగ్రహించెక్కన । హీనరోషములన
నీగుడియిప్పుడె పెటపెటలాడగ । సాగదీతుననెను
గుడి శిఖరముపై తోకబెట్టెనే । గూల్తు నననుబలుక
పకపకనవ్వుచు కాళి యప్పుడు తా । బల్కె నిటులవినుము
నీవు తులారంధ్రంబుజొచ్చితే । నెగ్గుమీరబోయి
ఏడుసముద్రములెల్లదాటి యావ । ల్యాద్రికొండలెక్కి
వేయి శిఖరముల పర్వతమున్నది । వేగజూచియచటు
దాటిపోవగా సర్పగృహములు । తనరుచుండునచట
వానిదాటగా నొకగుడియున్నది । దానదాటనేడు
తుమ్మెదలున్నవి వానితెచ్చి యీ । విమ్మహీశునికిని
వాసనజూపిన వాతడుమూర్ఛ । వశుడైతానుండు
నాసిమ్మట గంగావాహిని । నందుగ్రుంకులిడును
వాసీరముగొని జల్లితివయక । నాటినుండియాతడు
లేనలేడు మరణించునుగావున । బోవుమువ్యావేగ
యనవిని కష్టము వచ్చెననుచుమరి । ననుకొనితోకతుతా
లంకేశుని వడిగానుబట్టి తా । లంఘించెనువేగ

ఆంజనేయుడు మైరావణుని తోకకుజుట్టి యీడ్చుట.

సప్తజలధులనుదాటి వేగదా । జర జర జనుచుండ
మరియొక్క మొర్రో విడువుమనన్నని । కోటిధ్వనులతోడ
అరచె శరీరము రక్తవరదలై । యాదవదయాచుండ
వీడదు మారుతి వీడదు యాతనము । వేగమె పొందయాద్రి

చేరి శిఖరములచేరి గృహములను । చేరితుమ్మెదాళి
చేతబట్టుకొని చెచ్చెర పాతా । ళంబు వచ్చినాడు
తుమ్మెదవాసన జూపగానె నా । ధుండు మూర్ఛబడియె
వెంటనేమారుతి గంగాజలముల । వేగతెచ్చిపోయు
లంకానాథుడు మరణమునొందెను । లావుపరిగి యపుడు
తల్లికాళీ పాతాళేశ్వరు । దగనీకర్పిస్తి
ఇకనన్నేలుము నీభక్తుడను । ఇహపరములనొసగి
యనగా కాళియానవ్వుచుబల్కెను । హనుమంతవేగనీవు
రామలక్ష్మణులగొని పొమ్మికనీ । లంకవీధి యనగా
మత్స్యవల్లభుడు దండము పెట్టుచు । మారుతుగదియుంగా
నీవీరాజ్యము లేలుమయ్యా యిక । నేర్పుమీరగాను
నీకీదుర్గండీ నుతుడిప్పుడు । నెతియైనరాజౌను
ఆపల్కులువిని మత్స్యవల్లభుడు । హర్షముతోనుండ
అంజనేయుడా రామలక్ష్మణుల । నరకటవిడుకొనుచు
రాజమార్గమునవచ్చె లంకకు । రావణహతమునకై
వచ్చి పెట్టెతాదించి చెప్పెనా । వానరులకుతాను
చేసినపనియుందరువిని మెచ్చగ । శిష్టచరితుడపుడు
తెల్లవారగామచ్చుపొడులంతా । మెల్లవిరిగిపోవ
రామలక్ష్మణులు నిద్రలేచిరి । ఏమిరయి యగకుండ
పిమ్మటవారలు రావణాసురుని । వీరరణమునందు
జంపివిభీషణునకు నకు రాజ్యంబును । చక్కగగట్టించి
సీతదీసికొని హనుమంతాదులు । చెలగివెంటరాగ
నయోధ్యాపురి కేగిరప్పుడు । నాటిపాటివారు
మెచ్చుకొనిరి యీమహిమైరావణుని । మేలుచరితనెరు
చదివిన వ్రాసిన వినినవారికి । సకలసౌఖ్యమబ్బు.

50 ధర్మాంగద చరిత్రము. (పాముపాట.)

శ్రీరుక్మిణీశ రాజితకీర్తిజాసాంద్ర । పారసదళనేత్ర సజ్జనాధార
ధారాధరశ్యామ ధర్మసంచార । చారుమంజులభాష జగదేకపాల
పాలితామరసత్యభామినీలోల । లోలరసాధీశ లోకసంచార
ధారుణీభరహార దైత్యసంహార । హారకౌస్తుభవక్ష యఖిలలోకేశ

కేశవాచ్యుతహృషీకేశ శ్రీవాస । వాసవార్చిత భక్తవరద ముకుంద
కుందకుట్మలదంత గోపికానంద । నందనందన వీరనరసింహరూప
రూపాదిసౌందర్య రూపితప్రతాప । తాపసార్చితపాద ధర్మసద్భావ
భావజజనక వైభవదేవదేవ । దేవతారాధిత దీనమందార
తారకాధిపవక్త్రతాపవిదూర । దూరీకృతాంతక గుజజానవారణ
రణరంగధీరసురార్చిత చరణ । రజితనూపుర మహాలంకారధీర
పోషితగండేభ భువిపుణ్యపురుష । పురుషోత్తమాచ్యుత పోషితభాగ
సకలాగమామ్నాయ సంస్తవవేద్య । సతతమునిమ్నానే సరసినుతించి
ఇంచువిల్తునతల్లి నెవుడుబూజించి । చెడుగుదైత్యులచెంపు శ్రీహరిదలచి
కడిమిలంబోదరు ఘనతతో నుడివి । నుడువుల సామి సన్నుతితోడ మ్రొక్కి
మొక్కంబుగజాల యూర్థ్వులైనట్టి । తక్కినసుకవుల దమడులుమోది
మోదించియాభవ భూతిబాణాది । యాదిమసుకవులను నటుగొనియాడి
యాడినంతటముగ నతిభక్తవేడి । వేడుకశ్రీరమావిభుగురి చేసి

ధర్మాంగదరాజు.

చేసెదధర్మాంగ చరితంబు నేను । వాసిగాకవులెల్ల వర్ణనల్ సేయ
నరవిమదీయ వంశంబెట్టిదనిన । సరసతనందువంశ సత్కులమందు
గురుతైన కౌండిన్యగోత్రంబునందు । కరసుధీ శ్రీబొమ్మకంటివంశాబ్ధి
వరచంద్రుడగు మాధవాఖ్యుండనంగ । పరమవైష్ణవయూతిక భవ్యసద్వ్రతిక
నతనిపత్నియగు నరసమాంబయనంగ । పతిభక్తిగలిగిన భవ్యచారిత్రి
పుడమియాఘనులకు పుత్రుడైయేను । నిడయకనరులెల్లదయచాలగూర్చి
అరయంగనరసింహు డందునన్ను । హాపికాంచిశ్రీకృష్ణకర్పితంబుగను
గానకావియేను యీకృతియొనర్చెదను । ఘనమైనసత్కథాక్రమ మెట్టిదనిన
ఒకనాడుగౌతముండుచితసద్భాప్తి । నకలంకచిత్తుడైభార్యయుదాను
మున్నవేళను బతికినువిద యిట్లనియె । సన్నుతికెక్కిన సౌజన్యనిధివి
సకల నీతిపురాణశాస్త్రంబులందు । నొకటినీవెరుగనియవి నీతిగలద
ద్రౌపతియాసీత తారలకంటె । యేపున జగమందు నెన్నంగదగిన
పరమపతివ్రతబాగు గాగలదె । అరయంగయాకథ నానతిమ్మనిన
నంతవాగౌతము డాయింతిజూచి । యెంతయుమోదమున నెఱుగింపదొడగె
తెలివైన కాశ్మీరదేశంబునందు । బలువైభవంబున బరగియుంపొంది
కనకాపురంబను ఘనపట్టణంబు । ధనధాన్యములచేత దనరుచునుండు
కోటలు కొమ్మలు కొత్తళంబులును । పెట్టైనమేడలు నిండుచెర్వులును

ఘోటకభటరథ కుంజరంబులును । తోటలుబావులు దొడ్డకోలనులును
శ్రీయుక్తమయిన విశేషసదనములు । నేయింటజూచిన నింపొందుచుండు
కందువమాణిక్య కాంతులచేత । నందున శ్రీయు బగలేరుగరాకుండ
చూడనింపగు సోమసూర్యవీథులను । యేడజూచిన కొనియాడుమాగధులు
వేదశాస్త్రంబుల నెరయు బ్రాహ్మణులు । సాహసులైనట్టి క్షత్రియోత్తములు
వరవైభవంబుల వరలు వైశ్యులను । సరసులౌ శూద్రులు చక్కనైనట్టి
వారకాంతలుగల్గి వర్ణనకెక్కు । ధారుణిలో నెన్నదగుపురంబందు
హితులు మంత్రులు పురోహితులును గొలువ । సతతంబుసత్కథల్ చదువంగ వినుచు
నుత్తమ క్షత్రియుండున్నతయశుడు । చిత్తజాకారుండు శ్రీహరిప్రియుడు
ధర్మగుణంబుతోడుత దాక్షిణ్యుడగుచు । ధర్మాంగదుండుతా ధరయేలుచుండె
నతడు రాజ్యముసేయునాదేశమందు । ప్రతియేడుదున్నక పండుసస్యములు
వసుధపై నెలమూడు వర్షముల్ గురియు । పాసగపోకముగోల్పి పుట్టెడ ముద్దురు
ఈరీతి సుఖమున నిలయేలుచుండె । నారాజశేఖరుం డతిమోదమునను
తనకు పుత్రులులేక తగచింతనొంది । తనరంగనిట్లని తలపోయదొడగ

ధర్మాంగరాజు భార్య సంతానార్థము పలవించుట.

నింత సంపదగల్గి యేటికినిదియు । సంతానమేలేని సంపదలేల
ధనమేల బలమేల ధరయునాకేల । తనయుసంపదలేల నీభోగమేల
పుత్రసంపదతోల భోగంబుగలదె । పుత్రహీనునికేడ పుణ్యలోకములు
పుత్రహీననికెంత భువికీర్తిగలదు । పుత్రహీనునికేలబూను సౌఖ్యములు
పుత్రులుగలిగిన భోగంబుగలుగు । పుత్రులుగలిగిన బొందుసద్గతులు
అని చింతసేయుచు నారాజుకొన్ని । దినములుగడిపిన దేవునికృపను
నతనికిసతియైన యాగర్భిభామినికి । వ్రతములఫలముచే వైకుంఠకృపను
గర్భంబునిలచినకలజనులెల్ల । గర్భమందుండెకగలుననిమోదమంద
పతికిగర్భంబైన జనవాదుడపుడు । సుతుడింక కలడని సుఖగోష్ఠినుండె
నెలతకంతకంతకు నెలలెక్కరాగ । పలచనైగనుపట్టె పడతిచెక్కిళ్ళు
తరుచుగాననమ్మిందకపోయెమరియు । నరయపుల్లనిచల్ల కాంక్షించనదొక్క
చక్కనైచొక్కమై సకియకుచద్వయ । ముక్కులుచల్లనై మొనకట్టెనవ్వుడు
కోకరిల్లను కోరంగదొడగ । నారూఢిపలచన యయ్యెనెమ్మొగము
మెలతగర్భములోన మెదలంగదొచ్చె । నలసటనొందిన యట్లుండెనవ్వుడు

శమ్మనిమ్మత్తిక ఘనమతి గోర । తొమ్మిది నెలలుసుతుదినిండవచ్చె
చెలికి పుత్రుడుగాక శేషుండుపుట్ట । సలలితంబున మంత్రసామంతాదిసి
యాలుతచదాబోయి యాశ్చేఘ గాంచి । పాలతికి శేషుండు పుట్టినవార్త
తగవిన్నవించిన దైన్యంబునొంది । జగతీశుడప్పుడెంత యుచాలగుంది
వగలచేగందుచు వరుసనిట్లనియె । జగతిగోపలనాడు జన్మఫలంబొ
నలినజాకట్టడో నాతిహాసంబో । వెలతకు గర్భంబు నిలుచుట మొదలు
మారిపెంబుతోడుత ముదముదీపిరగ । నరయ పుత్రుడుఔటంచు నాసనొందితిని
బూరగవంటికిభువినికీరంబు । కొంత యూసించెపై కొన్నయిట్లయ్యె
పాపపుబ్రహ్మ తాబాముబుట్టించె । నీపట్లనింక నేనేమి సేయుదును
యనిమదిచింతించి యటుకొంతవడికి । తనమంత్రివరులను దగబిలుపించి
వసుధేశుడప్పుడు వారికిట్లనియె । వెసగంగవింటిరే యీవిచిత్రంబు
శేషుడుపుట్టునే చెలియగర్భమున । దోషంబువలనను దొరకొనెపుడు

శేషుడు పుట్టుట.

వెంత యూసించితి విన్నాళ్ళుబట్టి । సంతతిగలదని సంభ్రమించితిని
అనిమంత్రివరునితో నారాజాడప్ప । వినిచింత సేయుచు విస్మయంబంది
తగువారు కార్యసంకతము విచారించి । జగతీశ్వరునితోటి సరవినిట్లనిరి
రావయ్య రాజేంద్ర రాజయాపలుకు । నీవు చెప్పినవిని నిఖిలభూజనులు
సకల దిక్కులయందు చాకజేసెదరు । ప్రకటించి యిపుడునీ పగవారువినిన
సంతోషచిత్తులై సరవినీరాజ్య । మంతయుగొనుటకు నాక్రమించెదరు
వినవయ్య యీవార్త వెలిచేయరాదు । తనయుడంచును బురినగచాటబంపు
భూసురోత్తములను బొసగరావించి । యాశీర్వచనముల నరయజేయించు
పుత్రోత్సవంబునిప్పుడు సేయవలయు । మిత్రబాంధవులను మేల్పిలిపించు
భూసురాశీర్వాదములు బుచ్చుకొనుము । వాసిగా నావిప్రవరులకునెల్ల
సకల దానంబులు సమ్మతిజేసి । సకలేశనీవును సమ్మతినుండు

ధర్మాంగదుడు పుత్రుడుపుట్టెనని ప్రకటించుట.

మునివిన్నవించిన నారాజవరుడు । విని యట్లగావించె విప్రులబిలచి
సుతుడుపుట్టినవేళ జూచి వేవేగ । వతిమోదమున జెప్పెదరి యున్నవారు
దశరథవంశ యుగ్మగత జాతకంబు । రసికత్వముతు జాడి రాజ్యాధిపతిని
వినిజూచి యీనాడు నెగయుట్టనిరి । వశిగాంపరాముదేవతలకునయిన
జిహ్వల రెండైన శేషాంశవాడు । గహ్వరంబున నీలగలవాడు ఇతడు
నిజము యీహంబులు నిర్ణిలేకయుండ । ద్విజాళికప్పుడు భక్తిననుకయు రాజా

గజహయదానముల్ కాంచనంబులును । రజతదానంబులు రత్నదానములు
భూదాన గోదానములు జేసి యపుడు । మోదించి ధరయేలె భూపాలుఁడంత
అంతఃపురంబులో నాగాంబభార్య । యొంకయొకనాఁడు యిలలోనఁదనకు
బరగఁబుత్రుఁడులేక ఫణిపుట్టెననుచు । పరమాత్ముఁడీయు మభాగ్యమాయనుచు
చింతించి చింతించి శేషునివపుడు । వింతగాజూచుచు వెలదిగుట్టునను
పురమువారడిగిన బుత్రుఁడే యనుచు । బెరుగుబాలునుదోసి పెంచుచునుండె
ధరను యిక్ష్వాకుకు ధర్మాంగదునకు । వరపుత్రజననంబు వార్తలందికల
పుట్టినవిని రాజపుంగవులెల్ల । నట్టియాశుభవార్త కానందమొంది
ధర్మస్వరూపుఁడై ధరకీర్తినొందు । ధర్మాంగదునితోడ దనరగావియ్య
మందంగవలెనని యాత్మలోఁదలచి । యొంచనవస్తువాహనములుపనుప
మోదమందుచు రాజు మొగిబుచ్చికొనుచు । నాదరింపుచు మరల నారీతిబంపి
యొప్పుగాహితులతోను చితవర్తనల । నెప్పటివలె రాజ్య మేలుచునుండె
ఈరీతిపదిరెండు నేండ్లుండినపుడు । ధాత్రీశ్వరులెల్ల దమకునతిమీర
దొరకొని ధర్మాంగదునిపుత్రునకును । కరమర్థిఁ దమపుత్రికలనిత్తుననుచు
సారదిగానందంద శుభరేఖలటకు । పరువడిఁ వ్రాసి పంపంగసాగినపుడు
నరపతిచూచియొన్నగసిగ్గుపడుచు । కొరగాని యిదియేటికొదవయాయనుచు
నేకాంతమున మంత్రి కిట్లనిపలికె । భూకాంతులెల్ల నేర్పునభక్తిమీర
ప్రాకటంబుగ వ్రాసి యంపిరికీతి । నాకునిగ్గయ్యెడు నందనాయకులు
నిరుపమగతితోడ నేను యీవేళ । బరువడియింతకు ప్రత్యుత్తరంబు
నేరనివాఁడను నేమి సేయుదును । యేమివిపరీతము నెట్లుందిరు
దామోదరించిట్టి తలవంపుచేసె । ననుటకు మంత్రిదానవియెనిట్లనుచు
జననాథవినవయ్య సకలమానవులు । గరిమపుత్రునకు మీకు గలిగినాఁడనుచు
మరివిన్నవారలై మాటిమాటికిని । శుభరేకలంపిన సాగొంటిమీరు
సభలోనవారల చాలమన్నించి । కరమర్థి మీరు లేఖలు వ్రాయుడయ్య

పెండ్లికూతురును వెదకుటకై బ్రాహ్మణోత్తములను పంపుట.

తరువాతబ్రాహ్మణోత్తములనుబంపి । పరిశుద్ధముగ తావు పరికించిచూచి
యరయసులక్షణయుక్తమగుతలోదరిని । తేవలెగుణబుద్ధిగుణధుర్య
భావంబులోనీవు పరికించిచూడు । తేచుంటె నపకీర్తి దిక్కులందనిన
భూకాంతుఁడామాట బుద్ధిఁ జింతించి । యామంత్రివరుఁజూచి యప్పుడిట్లనియె
నోమంత్రివరనీవు నొప్పుగఁజెప్పితివి । అవునునీమాటగా దనరాదుమీర
భువిలోనఁగల రాజపుంగవోత్తములు । నెవ్వరైనను కన్నెనిచ్చెదమనుచు

విప్పటిల్లగవచ్చె నిక్కంబుగాను । వరుని జూచెదవన్న వారికినేను
వరుసతో నెక్కడిపని జూడవుడు । హీనతగాదయా హితబుద్ధియనిన
మానుగా రాజు మంత్రియిట్లనిరి । ఈపనికీచింత నేటికిమీరు
నీపుత్రు జూపి పిణాతీనిదత్తు । యొంతటికైనను నేనన్నవాడ
నింతమాత్రంబున కేటికివగుల । ననియిట్లుబలికిన నామంత్రిజూచి
మనమునవాపిణంచి నతిరాజపలికె । విదిబుద్ధియవును నీదేభారమనుచు
వదలకవారాజవరులకునంత । ప్రతిలేఖలంపె భూపతిమోదమంది
మతిమంతుడైన యామంత్రియుదాను । శుభదినంబునబడుచు జూడనంపుటకు
విభవంబుతో దంతి విప్రుల బిలిచి । గౌరవంబున నమస్కారము జేసి
వారితోనిట్లని పలుకమీరేగి । మనపిన్నవానికి మనజేకులిండ్ల
ఘనమైన రూపురేఖలు గల్గినట్టియా । సుదతి మాస్త్రంబున శుభలక్షణంబు
వదలకచూచి కేవలమయినకాంతి । గలిగినయట్టి యాకన్యకామణిని
పలికిరాక నక్షత్రకూటంబు । నొంటిసంటలు గాకయుచితమైనట్టు
లుంటమాట్లాణీయి వులు నిశ్చయించి । దొడ్డొక్కవమ్మని తోడవారలను
వీడ్కొల్పనంతట వేగవారేగి । అంగకళింగవంగాంధ్రనేపాళ
బంగాళమళవ బర్బరచోళ । కాశకరూశకొంకణకెంకణాది
దేశాధిపతులిండ్ల దిరిగికన్యకల । మరిమరిపెదుకుచుమదిపేసరిలక
వరుసతోవారు భూవరునాజ్ఞబూని । మగువ మంచిదిలేక మగుడరాదనుచు
తెగువతోనాకన్ని దేశముల్దాటి । చనుదెంచగానంత సౌరాష్ట్రభూమి
జనపతిపుత్రిక చక్కనైనట్టి । సుదతియాత్రైలోక్యసుందరియనగ
మదిరాయతాక్షిపామజయానగలదు । అనియొక్కబ్రాహ్మణుండానతిచ్చినను
వినిభూసురోత్తముల్ వేడ్కతోనప్డు । మనమునహర్షించిమమతలూరుచును
బుధులెంచుమాణిక్యపురములోకొచ్చి । యధికుడైనట్టి రత్నాంగదుజేరి

బ్రాహ్మణులు మాణిక్యపురమునకుబోవుట.

యారోగ్యమస్తనియతని దీవించి । వారొక్కమనివి భూవరునకిట్లనిరి
స్థిరముగా కాశ్మీర దేశంబునందు । కరమొప్ప పాకనకాపురంబేలు
ధరణీశుడయినట్టి ధర్మాంగదునకు । వరసుందరుడు భాగ్యవంతుండుసుగుణు
డగుపుత్రుడున్నవాడతనికి మీరు । సొగసుగాత్రైలోక్యసుందరినిప్పు
డిప్పించవలెనని యొలమివచ్చితిమి । రప్పించుకన్యకారత్నంబునిపుడు
విభవంబుమీరుచు పెలపినదాని । శుభలక్షణంబులు చూడంగవలయు
ననవిని రాజేంద్రు డప్పుడిట్లనియె । ననఘాత్ములార యేమనిచెప్పవాడ

నేను ధన్యురాలనైతి నిఖిలలోకములు । నానావిధంబులు నాకు సంతసము
అంతట రాజును రాజపత్నియును । అంతకుకీర్తివిశాలమగు నాత్మసఖులును
తోయజనేత్రలంగను కుతూహలమునను । వియ్యమందుటకంటె వేరింక గలదా
అనుచు సంతోషించె యా రాజవరుడు । తనపుత్రి దివ్యమౌ తనవారిబనుప
వారలుపోయి యావార్తలన్నియును । ఆ రాజకాంతకపుడు చెప్పినను
ఆ రాజనందను లా రాజముఖిని । గారవంబెసగ శృంగారంబు సేయ
నదియునంతట వేగ నరుదెంచునపుడు । మదనునిచే పుష్పమార్గణంబనగ
తొలకరి మెరుపుల తోయజనేత్రి । వరరాజభాగ్యదేవత బోలుననిన
జిలుగుపట్టుకోకలరాయు చిలుకయోయనగ । వెలలేని గంధముతో వెలయుచానంగ
కన్నులు పిడుదుచోకృములైన కురులు । చిన్నిచన్నులువింత చెలువమై మెరయ
పలుకులతేనియలొలుకు నాయింతి । కులుకుచు చిలుకల కొమరుమైననేని
రాయంచనడలతో రాజీవనేత్రి । నాయెదనరుదెంచె నంతనారాజు
తనపుత్రి రమ్మని దగ్గరబిలచి । ఘనమౌనవరత్న సింహాసనముందు
కూరిమితో దానగూర్చుండబెట్టి । వారితోనిట్లనె వరపుత్రినిపుడు
తోడితెప్పించితి తోయజముఖిని । చూడుడనంగ భూసురులు శోధించి
యతిసుందరంబైన యతివ బంగారు । ప్రతిమవోలిన యట్టి పద్మాక్షినపుడు

అచటి రాజకుమార్తెను గుమర్చుట.

ప్రేమతో గాంచి సంప్రీతినొందుమనుచు । సాముద్రికము చూచి సఖియ చేబట్టి
నా యాయుష్యరేఖయు నరయుచు ననము । సౌభాగ్యయున్నంపపలక్షణంబు
సంతానరేఖయు సామ్రాజ్యకళయు । వింతైనసుళ్లు శ్రీవిలసిల్లుచున్న
గరిగియున్నది హేమకాంతి దేహమున । కొలదినాయువు రాశికూటంబు మైత్రి
గట్టిగా గోత్రసంఘటనలు జూచి । మట్టుగానన్నియు చూచిపట్టియున్న
నవనీశుతోడనిట్లనిరి బ్రాహ్మణులు । నరవిగా రాశినక్షత్రకూటంబు
లిరువురకు సరియైన పెండ్లియము । మనుజేశకన్యనిమ్మనవిని యంత
ననుకూలమందివారపుడు వారలకు । పోకలాకులుకట్నములు కానుకలును
నేయుచతో నిచ్చినృపతి వారివెంట । వరునిఁ గాంచఁగ తనవారినిహితుల
దొరలబ్రాహ్మణులనుతోడంపెనపుడు । బాటంబుగా మీరువారును గూడి
లాటమరాట మాళవసౌరాష్ట్ర । దేశంబులెల్లను దిగ్గున గడచి
వానిగాపురి జేరి వచ్చినవారి । కోటవాకిటయందు కూర్చుండబెట్టి
హాటకనవమణిహారమ్యములొసగి । భూవరునొద్దికపుడు విప్రవరులు
వేవేగబోయి దీవించియిట్లనిరి । దేవరయాజ్ఞసందేహంబు లేక

ఈవసుధనుగల్గు గొల్లదేశముల । వానిమీరఁగఁజూడవలెఁ గన్నననుచు
వెఱపారఁగనువేము విపినముల్ గడచి । పోవంగ సౌరాష్ట్రభూవరునింట
శోభించుచక్కని సద్యాక్షిగలదు । ముదితనెమ్మోము సోముని బోలవచ్చు
మదిరాక్షినడుము సామజవైరిబోలు । నెరివెంట్రుకలుబోలు నీలంపుసరుల
మెఱుగారుతొలుకరి మెఱుపు నెమ్మేను । నడలు రాయంచల నవ్వుసారెకును
తొడలంటి గంబాల దూరు డంబాల । చెలియ కాలడుగులు చిన్నపద్మములు
లలితాంగికన్నులు లలిఁగందుమీలు । శ్రీకారములఁబోలుఁ జెలియకర్ణంబు
లాతాంతభ్రూయుగ్మపదికింకిణీలు । తిలపుష్పమునఁబోలుఁ దెఱఁగునాసికము
పలుకులు చిలుకలపగిది దీపించు । మాటలనేర్పును మందహాసంబు
పాటింపఁగా నట్టి సఖియయుండఁగను । చూచియా త్రైలోక్య సుందరినిపుడు
తోచి పెండ్లికి నిశ్చయించి వచ్చితిమి । మాకెట్టు వచ్చిరి మఱివారిజనులు
భూవరవినుమనీపుత్రుని జూడ । వాలాయముగ వారు వరుసతో వచ్చి
మేలుగా సంతోషమేదురమతిని । పురమువాకిటను యిప్పుడున్నవారు
పరమార్థమిదియని పలికిన వినుచు । తలవంచి మెల్లన తనమంత్రికి నిట్లు
నీలోనపాపంబు నిదియేమిమనకు । పాముఁజూపఁగరాదు పరవారిజాక్షి
యమార్గదెచ్చిన నటమీఁదనేమి । వారు తీదుఃఖమొంద్రు చూచువారు
కామించిదోషంబు గట్టుకొన్నట్లు । కన్నియయును గని కన్నెరపడియు
ఎన్నిజన్మంబులకీడిబాయగలదు । మాపూర్వకర్మంబు మాపాత్రఫలము
మాపూజయిట్లయ్యె వరియించెలగాక । ఇదియేమినగుబాటు లిదియేమి మనకు
మదిలోన తలఁగదన్న మంత్రియిట్లనెను । మానవేశ్వర యిట్టి మాటలేవిటికి
భూసిత్యము మెనబట్టినకళ । యెంతటికైనను యేగలివాడ
చింతింపవలదని చెప్పినమున । పరగభూర్యంరయు బ్రాహ్మణోత్తముల
పరివారముల కన్నిటుల బిల్పించి । భేరివాద్యంబులు బెరదుఢక్కలను

మంత్రికుమారుని పెండ్లికుమారుని చూపుట.

తారలు బూరలు తమ్మటంబులను । నిండొందమ్రోయగా నెదురుగా బంపి
పాంకతోడుత్తన సతి నిబిల్పించి । వరవస్త్రభూషణంబుల ధరియించి
పరివేశంబులు బాలసయుండనలక । అనయైన రత్నికాంచోగసవందు
గొనకొన్నకెంపతో గూర్చుండబెట్టి । అంతట వారకామాకుల మ్రోయ
నెంకియకేడెతో నెదురుగానేగి । వారికావరుజూడనచ్చినవారి
తొంగపశేషతో దొద్దినిచ్చి । రాజసన్నిధి వచ్చి రత్నకీలమున
గారనల్లె కుళసజూడగను । గూర్చుండగబెట్టి నిరు బ్రాహ్మణుల

గూర్చినయా మంత్రి గూర్మినిట్లనియె । వరుని జూడుడి మీరు వరఘనులార
నరయ శాస్త్రంబుల నడుగుమన్నంత । సకలశాస్త్ర పురాణ సర్వజ్ఞుడైన
అకలంక గుణవంతుడైనయా వరుని । కన్నులపండువై కరమొప్పుచున్న
సమ్మోహనాకారుని చక్కగా జూచి । సంతసంబున వారు సరవినిట్లనిరి
కంతునికన్న చక్కని వానిమోము । నిండు చంద్రుని కాంతి నిగ్గుదాటెడిని
మండలేశ్వర పుత్రిమారి జాడకేమి । సుందరాంగిని యీ సుతునకీతగును
ఎందు జూచిన వరుండింతవాడేడి । అనిన సంతోషించి యా మంత్రియనియె
వినరయ్య మీరు కోవిదులార వరుడు । అరుణంబుతో డుత అధిపతియిపుడు
పరరాష్ట్రమానకు బంపెడు సుతుపిడిచి । చేతిఖడ్గము పంపి చెలియను దెచ్చు
టీతీరు సుమ్ము వీరిలువారు మొదలు । సరవి మీరంత జూడు సమ్మతిమైతే
వరఖడ్గపటు గొంచ వత్తుమేవనిన । వినవారు మంత్రికి వెలయనిట్లనిరి
వినవయ్య మంత్రి మా శుభనీమాట । వినజెప్పెదము మేము వేవేలకైన
వెనసియు శుభకార్యసిద్ధి జేసెదము । మామాట దోసిడా మరియున్నదైన
శ్రీమంతుడైన యీ చిన్నిపాపనికి । శుభలక్షణంబుల సొగసువానికిని
సిద్ధంబుపడు చునిచ్చితిమి మేమనుచు । శుద్ధమైనట్టి భూసురులు నపుడు
కనకంబు మణులతో కట్నంబులిచ్చి । యనిపిన వచ్చియా యావనీశునకనిరి
రాజేంద్ర నగరి పురమునకు బోయి । తేజంబుగల మహాధీరుడైనట్టి
ధర్మాంగదుని పుత్రి తడయక జూచి । నిర్మలచారిత్రి నేడు వచ్చితిమి
అపాటి బాలుడవని పైలేదు । రూపున మదనుండు రూఢి విద్యలకు
విందుప్రిందుచంద్రుండు నిలవసంతుండు । చంద్రమా కాంతికి సాటిరాదనుచు
వాలాయమెంతైన వరునకునిమ్ము । మేలైనతావని మేము రొప్పితిమి
వారింటికట్టి డివరుడు రారాదు । వరుని చేఖడ్గంబె వారు బంపించి
పెండ్లి సేయుదురట పృథివీశ వారి । ఇండ్లకట్టడి కద్దు యిదె నిశ్చయంబు

ఖడ్గమునకు కుమార్తెను పెండ్లి చేయుట.

వరుని ఖడ్గంబైన వామాక్షి నిమ్ము । వరలగ్నమిప్పుడే వారలకనుపు
మనివిన్నవించిన నాతడుప్పొంగి । దనరంగ బ్రాహ్మణోత్తముల బిలిపించి
జననాథుడిట్లనె ఘనదయాత్ములార । మన పాప పెండ్లికి మంచి లగ్నంబు
పొసగగా జూచి చెప్పుడు మీరలనిన । విడువక భూసురుల్ వేడుకనపుడు
చంద్రతారాదులు చక్కగా జూచి । కేంద్రకోణంబుల గురుబుధశుక్ర
చరముహూర్త ద్వాదశలగ్నంబు । మరి జన్మతారకమయిన లేకుండ
పంచకరహితమై పరగు లగ్నంబు । పంచాంగ దోషముల్ పరగ లేకుండ

శోధించ చూచి భూసురులందరంత । మోదించి చెప్పిరి మనుజేంద్రవిభుకు
కరుణతో నారికి కట్నంబులిచ్చి । తనవారలకన్నంబు తినుపించి తమము
కనకపత్రికమీఁదకర మొప్ప వేడ్క । తనసిన పేర్మితో నిల్లు వ్రాసె

పెండ్లిశుభలేఖ వ్రాయుట.

శోభనంబును జైత్రశుద్ధంబునందు । ప్రాభవంబగుచున్న పంచమి నాడు
గురువారయుక్తమౌ కుంభాంశమందు । మరిచెప్పుచుందున మనువాని వ్యామగుచు
పరువడి ఘటికలు పదియుంటిమీద । నరసి వేడుకసింహ లగ్నమెన్న మునుము
శ్రాసుకంబుగ లగ్న పత్రిక వ్రాసి । భూసురవరుల చేపంచి భూవిభుఁడు
యీముహూర్తంబున కిప్పుడే తరలి । రమ్మని తన తాపురంబునకనిపి
అప్పుడు మంత్రి భృత్యాదులఁ బిలిచి । తప్పక మీరలందఱుఁ గూడి వేడ్క
పట్టణమంత శోభనకాంతి మీఱ । ఘుట్టిగా పురము శృంగారింపుడనిన
వలను గావారును వరుసతో నపుడు । సలలితంబుగఁ బురజనులతోఁ జెప్పి
కలయనంతట నవేగ మెఱయింపు మీఱ । విలసితంబుగ వీథివీథుల నుంచు
మేడలు ధవళించి మృగనాభి నాల । పూయించె నందంబు పొలుపొందఁగాను
వాడలు శోధించి వరుస వాడాడ । రంగు మీఱిన గోపురంబుల మీఁద
బంగారు కొండలు బాగొప్ప నునిచి । పన్నుగా చలువ చప్పరములు కట్టి
వన్నె మంటపములెల్ల వాకిళ్ళ నిలిపి । కలకలముగను శృంగారములు సేయు
చెలిమితో పురిచాల నింపొందుచుండె । నారాజపట్టణమంత యీ జాడ
కరిమదీంద్రతన పుత్రి కల్యాణమునకు । చుట్టాలకును వేగ శుభలేఖలంపి
పట్టుగా వారి రాబిలిచి మోలోన । దనరంగ శోభన ద్రవ్యంబు కూర్చి
అనయంబు నృత్యవాద్యంబులుండు । వనరంగ సకలవిద్యావరుల్ పొగడ
సుముహూర్తమున కెదురు చూచుచుండె । ఆంతట నక్కడ వారలా రేఖ చూచి
యెంతయు వేడ్కతో నెలమి మేలనుచు । దొరలును హితులును నగాధిపతులు
పరివారములు గూడి బహుళమై రాగ । వింతమీరగ నంత పెండ్లికి వెలిని
సంతసంబొదవ విచ్చలవిడినపుడు । కొందరందలములు కొందరేనుగులు
కొందరు పల్లకీల్ కొందరశ్వములు । కొందరు జగడంపు గొమ్ములనీన
కొందరు కాల్నడకోరిక రాగ । పచ్చని బంగారు పల్లకీలోన
రొసగ ఖడ్గము బెట్టి యేతెంచినపుడు । బుధులు నమంత్రులు నూహకోత్తములు
ప్రౌఢితబలాఢ్యులౌ భటసమూహములు । వాసిగా నేతేర వైభవోన్నతులు
దాసీజనంబులు దగినట్టు రాగ । భేరీమృదంగముల్ భోరున మ్రోయ
భూరి కాహళములు ముద్భుతముగా మెరయు । రయము మెప్పమాగ నరాజి రాజిల్ల

నయమైనమంత్రిని నాయకుచేసి । ఘనరూపిపాతరుల్ గానల్ సేయ
ఘనరూపిరప్పను కాల్బలమెల్ల । దనగజహయములుగ్ గూడనే తేర
పృథితమై వేవేల భట్లునుగూడ । [illegible]
పెండ్లికిపనిగాంచె పృథివీశుడపుడు । సకలభూజనములు సమ్మానసేయ
నకలంక విఖ్యుడై యామంత్రివరుడు । బహుబహు చతురంగబలములతోన
నడువంగ సకలసన్నాహంబుతోడ । నానందమొందుచు నానాడునడచు
పూనియా సౌరాష్ట్రభూములజొచ్చి । శశిముఖి పెండ్లికి చనుదెంచు గాత్ర
పసిడి పుత్రిక లాసి బ్రాహ్మలనిపె । వంశబ్రాహ్మణులు రత్నాలమకడలు
సంతసంబున నేగి దయ్యాననచ్చి । పృథివీశ వినవయ్య పెండ్లికిని పుడు
పృథితమై చతురంగబలములతోడ । తరలివచ్చిరి పురవరగిరిపుడు
తలిరాంపు మెరుగుగా తడవారవవన । భూమీశుడంత గొబ్బున లేచి తాను
నామంత్రివరులను నప్పుడు రావించి సకలబాంధవ జనసహితుడై తా
ప్రకటమైబలములు బలసి మేతేర । ఘనరథారూఢుడై మత్తేభ [illegible]
మణులతో కాంచనమణులతో కూడి । పసిడి [illegible]
పసనైన [illegible] బంధువుల్ రాగ । జగజగంబుగాను [illegible] చామరంబులు
తగినటెక్కెంబులు తమ్మటంబులును । కోటి [illegible] గొల్వ మేతేర
పాటవంబున బారాబరులునేయంగ । పరగనృత్యంబులు పణతులాడంగ
కరమతిరాగొంతకల్యాణముల్ పాడ । విప్రులు వీణావేణువినుతవాద్యముల
నిపుణఘోషంబులు నిరతికైనార ! మెమురేగికట్నంబు లిచ్చుచున్నంచి
మదిసంతసించి యామంత్రికోడ [illegible] । భరతమైనరథ [illegible] తుత్సాలగ
పురము [illegible] నా పురకాంతలెల్ల । కోరివచ్చిరి పెండ్లిగా మనుమండు
వారలిట్లని యామరుమరేపడ్డ । [illegible] కట్టిరిపుడు
[illegible]
కరమతి పెండ్లిండ్లుగలనువారు । [illegible]
విభవము [illegible] వేడుకగానారు. అపత్యసంతుందు ఆరాదవరుడు
యీసతికో [illegible] । సంప్రాప్తమనిపలికెదువారు.

శశిముఖి పెండ్లి.

దంపతులను వేడ్కపడగజూడలేరు । యిదియే కల్యాణమిపుడనువారు
సుదతికో [illegible] చోద్యమన్నారు । వరుని [illegible] కనిచ్చెనుడెత్తివా [illegible]
పరగగ [illegible] నినిని పాపంబులానవు । ననిపలుసాదంగ నా రాజనుడు
తనపురికేతెంచి తనవోటునుంచి । బహువిసంబులనన్న బానముల్వడిపి

విహితమాబ్రొద్దునవిప్రులబిలిచి । నేడు పంచమిగదా నేడులగ్నంబు
నేడుసేయగవలె నెలతకుపెండ్లి । ఘటికయంత్రముజూచి ఘనులారమీరు
పుడమియాలగ్నంబుబుచ్చుకొన్నన్న । సరసతివారలు సముయము శిక్షించి
సరవితోలగ్నమాసన్నమాటయును । సమయమైలగ్నంబుసమకూరెననుచు
విమలాత్ములైనట్టివేదుబిలచి । కలకంఠినిప్పుడు నై సేయుమనిన
కలిమిమీరగనుమంగలులనుసేతెంచి । మంగళస్నానసంభ్రమము సేయించి
శింగారముగకురుల్చెక్కుదీసి । చొక్కమౌ త్రైలోక్యసుందరి యపుడు
సొమ్ముకవసొమ్ములు నిండువస్త్రములు । పురుడించెడుగుణరత్న హారముల్ చాల
విరుసతోధరియింపవసనాయతాక్షి । కన్నెపందిరిపై కడజూచినొప్ప
కన్నెకప్పుడు ఘోషికముగట్టితెచ్చి । తనయులందమ్ములు దనబంధుయును
ఘనమైనబంధువుల్ కమసయ్యనాగుచు । నిండుదొక్కి కైదు నింపుపడుకను
బహురీతిగా కంకమాభరణమాల్యములు । సహితశృంగారంబుసేపక్కతోజేసి
తగురీతిబ్రాహ్మణోత్తములదీవెనలు । వదనదేవతలు వంగళారతులు
తిరుచుగా భేరీమృదంగముల్ చెలగ । దొరకొనిపంతెత్రిని దోడతెచ్చి
పరమసమ్మతముగా బంధువులెదట । తిరమిడి త్రిక తల్బ్రాలు కగ
పోయించిరప్పుడుబుధులుబ్రాహ్మణులు । గాయకుల్ మాగధులు వులుగు తింప
చెలియకప్పుడుబెట్ట చేసిర కళి । పలనొప్పవరినాగంధ్లయుదిచ్చె
యరయగావామంత్రియ పుడుబూజించి । వరవస్త్రభూషణావళులంబు పిదప
పదిచేలచక్కని పాడియావులను । పడపడిరాలుకెలయు భద్రగజములను
దాసీజనంబులు తగనొక్కనూరు । వాసిగ తురగమ్మలు వస్త్రసంఘములు
బ్రణుతింపనొకలక్ష పసిడిటంకములు । గణుతింపరానట్టి ఘనభూషణములు
పమపడపుత్రికాభరణంబులిచ్చె । పినయంబుమెంయంగ శుభదినసర్వ
తనపత్నిబిలిచి సంతసమందియసిరు । వనపాసనంపెద వగసారొంగవు
హితబుద్ధులైనని నిప్పుడేచెప్పి । యతివేగమునబంపు మతిసచ్చటికి
ననిచెప్పినంతలో నబ్జాయతాక్షి । వినిసంతసంబున వేగంబెబోయి
యతివకువడిబియ్యవమరంగగట్టి । యతిభక్తితోడ నిట్లనిబుద్ధిచెప్పె

వధువునకుతల్లి బుద్ధులుచెప్పుట.

మాతల్లి వినవమ్మ మమ్ములవలచి । చాతిగామరిచింతబడబోకుమమ్మ
పడుచులతోనాటపాటలుదలచి । యడరనిక్కడివలె నాడబోరాదు
అలసిపోలికిరాని సుత్తగారికిని । నలివేణి రోయద్దమాడంగరాదు
పలువిచ్చినగరాదు పరులయిండ్లకును । పలుమారుబోరాదు పనులుచెప్పినను

గ్రక్కున వినవలెగాక తిట్టినను । మొక్కలంబున నీమము ముడువంగరాదు
శాంతరోషము బుద్ధిగలిగియుండంట । శాంతంబుతోడుత సమరసంబునను
నడుచుకోవమ్మ తిన్నగ నేర్పుమీర । పుడమిలో పలుగల పొలతులు మెచ్చ
ననిచెప్పి పుత్రికను నిపెనావేళ । వినయంబుతో రాజవిదుషని మామతి
పుత్రికౌగిటజేర్చి పుత్తెంచెనపుడు । చిత్రవేగంబున చెలియదోడ్కొనుచు
నతిశీఘ్రతోడుత నావంత్రినరుడు । యతులితుడైన ధర్మాంగదుపురికి
చేరియా శుభవార్త చెప్పించిపినను । ఆరాజశేఖరుడానందమొంది

పెండ్లికూమార్తె అత్తవారింటికి వచ్చుట.

భూరివాద్యంబులు ఘోరముగ మ్రోయ । వారికెదురుగా వచ్చి దోడ్కొనుచు
తెచ్చి తాగృహమున తెరగొప్పదువ । హెచ్చువేడుకతోడ నిండుసంతోష
అత్తగారినిజేరి యతివ కేల్మోడ్చ । నత్తకౌగిటజేర్చి యానందమునను
ముత్తయిదువవై నీవు పుత్రులుగనుము । మాటని పెద్దతో సమురవధికల్లు
మనుచుదీవించిన నత్తవారింట । పనులు జేయుచునుండె పద్మాయతాక్షి
వనితకంతకును యౌవనము నిండినను । ఘనమయిన బంగారుకాంతి చెన్నొందె
మొలకచన్నులు రెండు మొనచూపవచ్చె । పలుకులు చిలుకల పరిపాటిమించె
చిన్నారికురులెల్ల చెరదేసరొయ్య । కన్నులు నిరసించె కలువరేకులను
పిరుదుల ఘనమయ్యె పిడికెడునడుము । గిరిగట్టె చెలికి మూగారుగన్పించె
పురుషునిపైవాంఛబుట్టెనావేళ । పరువకమగనితా వెతుకంగజొచ్చె

మగనికై వెదకుట.

నంతఃపురంబెదానంతయుజొచ్చి । చింతనొందుచు జూచె చిగురాకుబోణి
మేడలుమిద్దెలు మించువాకిళ్ళు । మాడుగుల్కొట్టముల్మరిధనశాల
లన్నియు వీక్షించి యతడులేకున్న । చిన్నబోవుచు మేన చెమ్మటలూర
మగువయిట్లనుకొనె మనసులోనవ్వ । తగనితింబుగ పెండ్లియైనది మొదలు
నెన్నడు పరుని నేనీక్షించలేదు । అన్నాతతోడుత నామామగారు
పన్నగానెచటికి బంపెనోయనుచు । కన్నెజాములు గ్రమ్మనావేళ
దనలోనవగచుచు తలపోయదొడగె । నేనయసీసొమ్ములు నెన్నిగలిగనను
పురుషుడులేనట్టి భోగంబులేల । పురుషునిబొందని పుట్టుకయేల
పురుషుతోగెనగని పోడిమియేల । పురుషుడే దైవంబు పురుషుడేగురువు
పురుషునితోడ నెప్పుడు లియ్యవగుచు । మరుకేళిదేలుచు మగువలెందైన
రోదలబాయ నివారలెంతటి సునలు । పడుచదనంబున పతిమీదచింత
రొయుటగలేనైతి నేనివ్వాళ్ళదాక । కరుణాహీనుడై కపటంబులోను

కత్తికిమంత్రి కంకణ మిట్లుగట్టె । నతల్లిసొచ్చినయానాటనుండి
నేటిపర్యంతంబు నేమగనిగంటి । సాటిలేదిమాయన పట్టమునలేదు
అనిరేయింబవలును నామ్రొక్కుచుంటి । నంతెరిగి త్రెత్తో ననినిటువని మొ
వనితనేనిచటికి వచ్చినదిమొదలు । నుసమానమున్నాలు మగనాపనది
లేదన్నరాయెక్కడలేదు నేజెల్ల । యేదేశమునకైన నేగియున్నాడో
సోదరిచెప్పవే చాలబ్యాంబెమునిన । నాపరంబులవిని నయ్యింతినిరొ
పొలతినీపురుషుండు పుట్టుభోగమ్మ । పంటదెమ్మరితోవ భటు పెట్టినరుల
తలపడిగెలవోలు తలగలవాడు । నళినాక్షివిను రెండునాలుకలమ్మ
ముక్కుపనపడినమలకలేకాని । దక్కగావదవను సాధ్విసినుగను
ప్రజ్ఞవిశేషంబు పంచవిషమ్ము । తజ్ఞాలవారిచే తగనెన్నబడను
సతులన్నియుకును సరిసేయుమును । ఘం జాతునిశయ్య బాముగనుండు
ఒప్పుగావస్త్రము లొదుంగగప్పినను । కప్పకపానుంను కడుమోదమునను

చెలికత్తెలు శేషుడు మగడని చెప్పుట.

ఘనుడుయామాపేసు కాంతుడకప్రదు । వినుముభుజంగుడు వెసనాలుద్రాగు
శంఖరాభరణమై వెలయచునుండు । బొంకులుగావు నీపురుషునిమహిమ
పుట్టల పుట్టకై పుట్టినాడమ్మ । పెట్టినట్టింట పెరుచునుండు
తగనేగియత్తరయా పుట్టునన్న । మగనినాపుసుటంచు మరి మనవమ్మ
అనిబుద్ధిచెప్పిన నజ్ఞానతాక్షి । వినియూధవాక్యముల్వినవ రంబకొనుచు
మనమునదలిగి పసిడానిట్లనిమొ । వినవమ్మసిగ్గునేవిడిచిదమామత్త
నడుగుదునేనెటు లభిమానముపెగి । యడిగినయటమీద నాయత్తనన్ను
చిన్నదానవునీవు సిగ్గుమాని । యెన్నడావనిమాటలిదియేమిటంచు
తిట్టునో కొట్టునో తెగువతో నన్ను । రట్టుపాయనివొప్ప రాజాడిచేసి
తప్పనిమాతల్లి పంద్రడిస్త్రవాసి । తెప్పునబంపునో తెలిపిలేదనుచు
కాదనిపించునో కాంతరో వినవె । వేపనుధనుణంబు పికికియుద్ధంబు
అత్తకకాంతంబు అంపేముతీపు । గట్టికిమె త్తసగలదె యొప్పటను
మానినినడుగంగనుత్ నేను వలతు । నానోముఫలము నెన్నగ కట్టులోనో
అటువలెనాచుండు నమ్మరో యనిన కుటిలకుంతలివిని కొమ్మకిట్లనియె
ఇదియేమిసంశయా యుండిపలాక్షి । మదిలోన భయమేమి మగడేడియనిన
నీయత్తయేటికి ననుకోపగించు । తోయజనామాటదొడ్డమేలాను
యీమాటచెప్పవే యిదియేమినీవు । మానినిపామ్మని మరిభీతివెలిపి
పడతులందరుగూడి పదరకుమనుచు ।పలికినప్పుడుపోయి పడతియత్తకును

దండప్రణామంబు తప్పక జేసి । నిండుమనంబున నిలచియిట్లనిరి
వినవమ్మవోయత్త విన్నపంబొకటి । కనికరంబున నిన్ని కావంగవలయు
చెన్నుగా నాపెండ్లి జేసిన మొదలు । ఎన్నడువరని సేవింపించలేదు
యత్తరో మ్రొక్కెక్కడ్డియలు కీళ్ళ । మత్తిలగా నీవు మగని నా కండ్ల
జూపగవలెనిక చూపక కాని । నీపాదమానవే నీరునన్నంబు
పుచ్చుకోనిక ప్రాణములెల్లననిన । ఆశ్చర్యపడి తొయ్యలిబుద్ధిజూచి
చెప్పకయున్నని చెలియ యేవగునో । చెప్పినయిక నేమి సేయంగగలదో
యెన్నాళ్ళుదాచిన నిదిదాచబడదు । పన్నుగ జెప్పెద భామయామీద
పామరమ్మనదూరి పలుకవిమ్మనుచు । ఆముగ్ధరాలితో అత్తయిట్లనిరి
ఏమనిచెప్పగ నిందీవరాక్షి । భామ నేమిక్కలి పాపాత్మురాల
నానోముఫలమున నలరె గర్భంబు । పూనినాకడుపున భోగిపుట్టించె
పాసంగ యామంత్రి బూమెలుజేసి । మోసగ పుత్రుండని యీ భూమిలోన

అత్తనీమగడు శేషుడనిచెప్పుట.

ముసరిమోసముజేసె ముదితరో నిన్ను । పసిబిడ్డదెచ్చి పాపముగట్టుకొనిరి
నేమిసేతునె తల్లి యిదజూడుమనుచు । పాముజూపిన జూచి పడతిమూర్ఛిల్లి
యొక్కఝామునకు లేచి యొగినోరుశిరము । వకవకలైపోవ వాపోయి మరల
తక్కక వేవేగ తగ మోదుకొనుచు । అక్కటా దైవంబు అరచిబుచ్చె
వెక్కసంబున చాలవిలపింప దొడగె । యెక్కడజొత్తును యేమందువిధిని
హోజగదీశ్వరా హోరామరామ । హోజలజేక్షణ ఆపదీసితివి
జగతిలో యీయాడుజన్మఫలంబు । పగనిట్లుపుట్టించె పాపపుబ్రహ్మ
పుట్టించెనే నాకు పురుషహీనంబు । ఎట్లుగా జేసెనాయే నేమితనకు
పాపంబుజేసితి బావురే తండ్రి । యీపని మాడక యెటులొతప్పితివి
నేనింతపనియాటలెరుగనే తల్లి । పూనినమ్మితి నేనుపురుషుడేయనుచు
యిలలోన నెంతైనయింతిపాపంబు । కలదనివిందురే కాలాహికిపుడు
ఒరులబిడ్డల దెచ్చి యొచిత్తంబుదప్పి । వతికీడుజేసిన మానవుల్ గలరె
నేనెట్లు బ్రతుకుదు నిజముగానిపుడు । పూనినాకెవ్వరు పుడమిలో దిక్కు
వసుధలో నాయీడు వనజాక్షులెల్ల । పొసగంగ తమతమ పురుషులగూడి
ముదముతో డుతను కాపురము సేయంగ । అదనుగా నేనోచనైతిని గదవె
మునుపు నేనెవ్వరి కొంగులబాపితినో । పనుపడనదినాకు ప్రాప్తించెనమ్మ
లోకంబులో పలలోలాక్షులార । యీకొరదీరునా యెన్నంగమీకు
ఓయమ్మలార నాయనుసురందరికిని । యీయొడదాకకనిక నెట్లుమాను

నావంటిబిడ్డలునలినాత్ములార । వావిరిలేనట్టివారలుగాన
యీపనిజేసితిరిందరుగూడి । ఓపాపమతులారఓయింతులార
యీగుట్టుదాచితిరిన్నాళ్ళుబట్టి । బాగుగాజగతిలోపలగనిపెంచి
నట్టివారలుమీరలకటపాపంబు । గట్టుకొంటిరియొంతకఠినాత్ములమ్మ
ఆదోషిమంత్రితానదిపాపమునకు । యీదోషమునకుదానెట్లులోనయ్యె
నిర్మలగుణశాలినీతిమంతుండు । ధర్మాంగదుండైనదనుజేశనిపుడు
ధర్మంబుదప్పియుత్తరినన్నుదెచ్చి । కర్మంబుదానిట్లుకట్టుకొనగనె
యిప్పుడునాదుఃఖమంతనెవ్వరికి । చెప్పుకుందునుయింతజేసితిరనుచు

శశిముఖి నిజమెఱిగి దుఃఖించుట.

మేలుగానధిపుశోధించినవేడ్క । వాలాయముగనేనువసియింతుననుచు
నాలయాసించితి సంభ్రమంబునను । నీలాగుపాపకాట రొయుగనేతల్లి
యీలోకమందునన్నిట్టిబూమెలకు । నేంపుట్టించెనో యీవిధినన్ను
తొలిజన్మమునచాల దోషంబునేను । అలరంగజేసియీ యువనిబుట్టితిని
జేసినకర్మంబుచేజేతగూడె । ఆసలన్నియును నిరాసలైపోయె
వారకరక్షించు వారికనేరి । యేరీతిబ్రతుకుదు నేమిసేయుదును
ఏమనితలపోతు నేదొలినోము । నోచినఫలమిట్లు నుదుటనుండంగ
మండంగవచ్చునేనోగివీరిదండ । దండాయమానమై తినకమఱమునకు
ననుదెచ్చిమాతండ్రి నయమింతలేక । ఘనమైనసాపనంబు గట్టుకొన్నాడు
పామునకిచ్చెను పదపడివరుని । నేమాత్రమైన తానీక్షించకపుడు
అనిచ నిదుఃఖించి,ఆజ్ఞాయతాక్షి । ఘనకోపదృష్టిచే కాంతలకనియె
ఈమందిరంబేల యీసొమ్ములేల । యీమామనాకేల యీయత్తయేల
వాతల్లిదండ్రులు నాబంధులేల । భూతలంబులు గలపుణ్యభూములకు
దిరుగంగనాపాలిదేవుడేగలడు । తిరుపతులెల్లనుస్థిరముగానేను
పోయిసేవించెద భోగితోగూడి । యీయింటనుండంగ నేమికారణము
పతిబాసిచరియుంపపాపంబుమొదలు । పతిముందుగుడువక పణతియేముందు
ఆరగించినదింయ్యైశ్వభువిని । ఈరసంబునపతి కదురాపదోషి
మూగజీవైపుట్టు ముందరనదియు । నాగడంబునబతినటమటించినను
పరపురుషులగూడు పాపాత్మురాలు । కరముధీయుది మాలకాకియైపుట్టు
పురుషుడొల్లనియట్టి భుక్తశేషంబు । మరియారగించక మదిరోసుకొనుచు
పారవేసిన గార్ధభంబుగాబుట్టు । వారకపతిరూపుం కరల్సెప్ప
ధరలోనకుబ్జయై తాజనియించు । వరుమారలేకున్న వన్నెబెట్టినను

చనుపడవచ్చిపుట్టు గుడ్డియైపుట్టు । గొనకొనిధృతరాష్ట్రు గుడ్డివాడైన
గాంధారిదైవంబుగాను భావించి । బంధురంబుగ కండ్లపటము పైకట్టి
కాపురంబాడిన గాంధారిజేసె । ద్రౌపదియామాత్ర తారభూపుత్రి
యొంచగుండోదరి యమ్మగా జగతి । పంచకన్యలుమించ బడతిరచిక్కులను
మంటైన మొండైన గుడ్డివాడైన । యెట్టివాడైనను యేమనరాదు

పామునే పతిగాబ్రోచుట.

అటుగాన మగడు పామైన గానిమ్ము । పతిభక్తితోడుత పాలంబోయుచును
పోషించుకొనుము భూములజూచెదను । శేషుఁడిమ్మని లేచి చెయ్యెత్తి మొక్క
ఆమాటకునుదవ్వి అర్మిలి మొదలు । భామలందరు చూచి పరగనిట్లనిరి
కోమలివినవమ్మ కోపగించకుము । పాము నెత్తుకపోయి వనితిరో నీవు
ఇదిసంతు చేసుక యీయిల్లు వెడలి । పదపడి పుట్టిలో పామునువిడిచి
దిమ్మరివైనీవు తిరుగంగవలచి । నమ్మసమ్మతిబెట్టు మాటలుగాక
నీవెడవచులేద నీమాటలేవ । త్రోవతొంగవుగాని త్రోవలుగాని
బలువైన మనవులు పర్వతంబులును । పులులుదుష్టులు లెక్క భూరిసింహములు
గలభూములేకీతి గడుస్థంగగలవు । తలపకక్యముగాను తరుణిరో నీవు
బాలవుగోలవు పాపంబుగాక । యేలయీపలుకులు యిటుమానుమనిన
చూచియా త్రైలోక్యసుందరియనియె । యీచిన్నిమాటలు యిట్లాడదగునె
యమ్మలారా నాదు అభిమానమునకు । నమ్మగాకతరులు ఎవ్వరున్నారు
నాధర్మమేసుమ్మి నాకునుసాక్షి । అధర్మదేవత ఆత్మనెన్నరుగు
నామనవెరుగక నళినాక్షులార । యీమాటలాడిన రింపదు చూచి
మీరేమి యాడిన మిమ్మేమనందు । నారాయణుండుండ నాకేమి భయము
అని వెచ్చనూర్చుచు నహిరాజువెట్టె । అనువొంద దనయుత్తనడిగి వేగంబె

పామునుతీసుకొని పుణ్యక్షేత్రమునకు బోవుట.

తనవడిగట్టుక తల్లెనాక్షణమె । వినిపురజనులెల్ల విస్మయంబంద
నీరజనళనేత్రి నిలయంబువెడల । నరసియావృత్తాంతమంతయువేగ
చారులవలన తానన్నియుదెలిసి । ధర్మాంగనుడువచ్చి తావడ్డగించి
మము శింఛిపోవుట మర్యాదగాదు । క్షమియించుమిప్పుడు సైరింపుమనిన
యింతైనలొంగక యిదియుపామనక । యెంత జేసితివయ్య యేమనుదాన
ఈలోకమందున యీయపకీర్తి । యేలదప్పనునీవు యెవ్వరునిన్ను
అవునందురయ్య యీయుపకారమునకు । భవమునకొడిగట్టి పసిబిడ్డదచ్చి

తల్లిదండ్రినిపాపి తెలుపటజేసి । చెల్లబోనన్నిట్లు జేసితివకట
అనియిట్లదుఃఖించి యారాజవరుడు । తనత వంచుక తరుణికిట్లనియె
ఓయమ్మ యీపని యుచితంబుదప్పి । సేయజెల్లనిపగల్ సేతువేసేను
ఆపాపకర్ముఁడు ఆమంత్రిసగుఁడు । యీపనిజేసెను యేమినీవిన
యేమనగలవాడ యిగిరేమినాకు । సామనసిప్పుడు నలినాక్షివినుము
పోదగదమ్మ యీబుద్ధులమను । మాదరంబునమాను మనియిట్టులనియె
నాకు కోడలుగావు నాకుపుత్రుడవు । నాకు దిక్కెవ్వరు నళినాయతాక్షి
యీసంపద భూములిన్నియునీకె । యీసాహసంబేల యిటుమూర్ఖమనిస
మానరోపిసిరాజ్య మునుతనీకేల । నీమాటలేలనాకీసంతదేల
భూమిపైనెంకీర్తి బుట్టునే నాకు । పాముకైనన్నిట్లు పడుబాటుబడుచు
నుండమంచును బల్క నుచితంబుగాదు । తిండిచేకండలు దేహంబుబెంచి
ఎవ్వరికిత్తునో యీదేహసుఖము । నవ్వరాజనులెల్ల నామోముజూచి
భూమేలధనమేల భోగంబులేల । భూమిలోనన్నింతబోధించనేల
పురుషులలేనట్టి పౌలతులబ్రతుకు । అరయసూర్యుడులేని అహములరీతి
శీతచంద్రుడులేని యారాత్రి । రాతిరిదీపంబు రంజిల్లనట్లు
యిల్లాలుఁబచరిన్నరుగనితల్లి । తల్లిదండ్రులకును నాగానిసుతుడు
సుతుడులేనట్టియా సుందరిబ్రతుకు । బ్రతుకుపర్యంతంబుపరులప్రేష్యంబు
తేజమైననురాజు లేనియారాజ్య । మాశివుజూడనియట్టినేత్రములు
నన్నంబులేనట్టి నరునిదేహంబు । సున్నమెల్లనివాని పాగసువీడెంబు
శ్రుతిలేనిపాట కాసులులేనియూట । మతిలేనిమంత్రి సమ్మతిలేనిగురుడు
తావిమాలినపుష్పదానంబుభంగి । శ్రీవిభుమతిలేని చిత్తంబదేల
సమ్మయ్యనీకునుసుతుడునులేదు । నెమ్మదినుండుడీనేనేలమీకు
మిమ్మదూరిననికమేలేమిలేదు । ఇమ్మాగామంత్రినియేమనరాదు
వారికర్మవశమున వాకిట్లులయ్యె । మీకేమిపోరయ్య మీకుమ్రొక్కెదన
పోరొదకపుణ్యభూములుజూడ । ఈరూడమాప్పటలిదిపాపమయ్య
వదిశేలకైననీట్టనసుండ । నిదియేటిమాటలయిప్పుడునన్ను
పోనిమ్మనుచుగొబ్బునమ్రొక్కితొలగి । తీవరంబునదగ్గ తెగువనాకాంత
ఆరాజదుఃఖించెనతివపోవంగ । వారకనాయింటివాండ్లగూడి
పాపంబుయిదియని పరితాపపడిరి । ఆపన్నగముతల్లి అతిదుఃఖమానసు
యేపునసిట్లీరొద్యంగదొడగ । హాపద్మసంభవహాజగదీశ
యీపాపమేలనాకిట్లు సిద్ధించె । ఈలాగుశేషునకీయింతినేల
ప్రాసితిరీలాగు వసుధపైతిరుగ । చెవితిరయ్యయీచిగురాకుబోణి

యెంతగుణాఢ్యురాలెంతవివేకి । యెంతసుందరివనితీరేమనియెంతు
నేనెన్నిపనులన్న యెప్పుడువిసరదు । నన్నువన్నించును నామీదభక్తి
యున్నదుమరువదు యెపుడుబోసియిపుడు । పన్నుగానడవులపాలయ్యెగదవె
యెటులనేమరతును యిప్పుడింతయేను । కటకటాయీదోషకారిదైవంబు
యిన్నిమాటలువేసుటెరుగనేతల్లి । నిన్నుబాపితిగజేనీవారిలోన
తలితండ్రులీమాటతప్పకవినిన । తలపోసివారేమి తల్లడిల్లుదురో
నాయిల్లుమేలనినమ్మిపుత్రికను । నేయమ్మయిచ్చిరేయెగిపాపమనక
వారలేమందురో వనితదెమ్మనుచు । నారాజమామంత్రిమాటలకప్పు
డిటదోషమనకతానెట్టులోనర్చె । ఇంతటుకర్మంబులిట్లుగానుండె
పదపడిగడచినపనికేలచింత । యనుచునాయమిటాలిదుతిదుఃఖమూనను
తనయునిబాయుటకునుదపియించుచుండె । నటరాజకన్యకయతిఖిన్నయగుచు
పుటభేదమునవెళ్ళిపోవుచుండగను । పురజనులెల్లనప్పుడుజూచియరి
థరనెన్నదగినట్టిధర్మాంగదుండు । తనయుడులేనివతలానమేలకేకె
నమువారలొందరునతడేమిచేయు । పనివడితానేగిపతినిదెచ్చి
ఘనదోషమొడిగట్టెగాయనువారు । యామంత్రిననవేలనబ్బగర్భుండు
తామాత్మనిటువలెసంధపైదిరుగ । ననువొందవాత్రిసివాడనియెదువారు
వనవాసమునదూరకలువడాతండ్రి । వరునిజాడకపెరవారిమాటలకు
మార్గింబిగొబ్బునవందిచ్చెనుతను । వరుసనీపాపంబువానికిదగులు
నరయుంగదప్పిపోదనియెదువారు । ఆనాతియెంటిగానరుగంగజూచి
భూనాయకుండునిప్పుడుమారకుండె । పాసగనోక్రూరిమైనబొమ్మనకాయె
కనిగందుననడెంతకఠినచిత్తుండో । అనిఅనిపురజనులిట్లులనగనావేళ
తనమదిమోహామంతయుగోసివేసి । కేశవుడెదైవంబుకేశవుడేగురుడు
కేశవభజింపనికేశమానవుము । యీభూషణంబులుయిదియేలయనుచు
అభరణంబులుఅన్నియుదీసి । వీభూతిపైబూసివేగంబెతలను
మాత్రిభవంబుగజటాభారంబుదాల్చి । పురుషవేషమువేసెపూబోడియపుడు ।

స్త్రీ మునివేషధారియయి తిరుగుట.

విరివిగాచక్రానివెలివందత్రికాని । వలువతాగట్టియావన్నెలుమాని
వెలయంగరుద్రాక్షపేరులువేసి । మునివేషధారియైయొంగనిసేమరక
అనయంబుపాలునెయ్యర్పించుకొనుచు । వనములుగిరులుకేవలమైననదులు
ఘనముగానన్నియుగనుగొందునమచు । ఘనపర్వతంబులుగనుగొనువేడ్క
దనరినతత్తోతరలాయతాకి । వేత్రవతీకృష్ణవేణికావేరి

పాత్రిమానర్మదధవనాశిసింధు । భాగీరథీతుంగభద్రకాళింది
వేగవతీజాహ్నవీతామ్రపర్ణీ । భీమరథీమరియుపెన్న బాహుదయు
తాపసహారిణిమందాకినీసరయు । సారస్వతీనదిచంద్రపుష్కరిణి
పారమానసులెల్ల పరవితోఁగ్రుంకి । హిమవంతవింధయాయింద్రకీలాద్రి
అమరనీలాద్రినీలాంజనగిరియు । మలయాద్రిసింహాద్రి మందరాచలము
యిలమించుమహేంద్రాద్రిహేమకూటాద్రి । గంధమాదనముఖ్యఘనపర్వతములు
బంధురంబుగఁజూచిభామభీతిల్లి । ధరమీదవిరిగెనుదండకారణ్య
మరుదైనయాచంపకాటవిగడచి । మనమునదీక్షతో మహిదిరుగ వెడలి
అంగుగానపుడు పుణ్యారణ్యభూమి । రంగయిన నైమిశారణ్యంబుజేరి
కౌండిన్య శౌనక గార్గేయజన్హు । మాండవ్య వాల్మీక మౌద్గల్యకపిల
కౌశికాంగీరసకణ్వ దుర్వాస । వాసిష్ఠజమదగ్ని వత్సమాతంగ
శాండిల్య నారదశరభంగవ్యాస । పుండరీకాగస్త్యపులహాదిమునుల
ఘనులగన్గొని మొక్కికడుభక్తిబలికె । వినరయ్యమునులారవిన్నపంబొకటి
నాకుమగఁడెవ్వఁడనవలెనఁజూడిపుడు । యీకాలసర్పంబు నీగానవ్రాసి
పురుషునిజేసెనీ భువిగలనదులు । తిరిగితినయ్య యందేమిలేదాయె

నైమిశారణ్య మునులు ఆమెమగఁడు నరుఁడగుననుట.

మునులారయింకనా గతియెటులనిన । వనజాక్షిగనుగొని వారలిట్లనిరి
వినవమ్మ తరలాక్షి విను పుణ్యసాధ్వి । వినుకోమలాంగినీ విధమపూర్వంబు
భూనాకక్షేత్రముల్ పుణ్యభూములును । భానురంబైనట్టి బ్రాహ్మలకెల్ల
దుర్మార్గంబున దుష్టాత్ముడగుచు । ధర్మాంగదప్రియ ధర్మముల్ జేయ
అతిపాపకర్ముడై యహిరూపిఁడయ్యె । సతినీవుజేసిన సద్గుణమునకు
గతమయ్యెపాపంబు గతమునీయందు । వ్రతములుఫలియించె వైకుంఠుకృపను
నాగేంద్రుఁడల్లన నరరూపమగును । శ్రీగలిగివర్ధిల్లు శీఘ్రంబు గాను
మగువరోపొమ్మని మరిమునులనిరి । చిగురాకుబోణి వాసిగమోదముంది
తెగువతోనాకొన్ని దేశంబులెల్ల । తగవుమీరగఁజూడదరలె నాతుకయామె
కాళింగనేపాళ కర్ణాటగౌళ । చోళలాటమరాట సూరసేనాంధ్ర
కరహాటకేరళ కాశ్మీరభోట కురుమత్స్యపాంచాల కుకురవిదర్భ
బంగాళసైంధవ పారసీమగధ । వంగాంధ్రకొంకణ పాండ్యపులింద
ముఖ్యదేశంబులిమ్ముగ సంచరించి । సౌఖ్యంబుగోరక సాధ్విలలామ
కందరాళపలాశకదలినిర్గుండి । తిందుకకర్పూర తింత్రిణీవకుళ
పనసపిప్పలసంబపారిభద్రాది । ఘనవృక్షయుతమైనకానలదాఁచి

ఘూకభరద్వాజకోయష్టి చటక । కాకోలటిట్టిభకలకంఠములను
గరుడశకుంతల కంకకపోత । స్వరములువినుచు నప్పటివేళనుండి
భల్లూకసూకర బలిముఖశరభ । ఖిల్లీలులాయక భీకరఖడ్గ
హరిణీగోకణశాక వ్యాఘ్రదంష్ట్రాక । కరి శశసారంగ గవయమార్జా
ములు మొదలైనట్టి మృగకోటులెల్ల । తలగక జూచుచు తరలాయతాక్షి
ఆకాశిపురిజేరి అంజలిజేసి । అధవు సన్నిధిజేరి అతిభక్తితోను
భవపాశములుగోయ పరచింతదీసి । శివభక్తిగుణజేసి సిరులెల్లరోసి
వరగుణశాలివల్లభునితాగోరి । పరప్రసాదులకు శంభుప్రసాదము డాసి
మునిపక్షమునదీక్ష పూర్ణకటాక్ష । యనివిశ్వనాథుని కతిభక్తితోను
సావధానంబుగా సాగిలిమొక్కి । భావంబులోనతిభక్తితోడను
కరములుముకుళించి కాంతయిట్లనియె । శరణుగిరిజాధీశ శరణుపరమేశ
శరణుపాపవినాశ శరణుభూతేశ । శరణుసగణేశ శరణుసర్వేశ
శరణుశాశ్వతరూప శశిజటాజూట । శరణునాగవిభూష శరణాధిదేవ
శరణులోకాతీత శరణుసన్నుత । శరణుపూర్ణకటాక్ష శరణుఫాలాక్ష
అనియిట్లునుతియించి ఆజ్ఞానుతాక్షి । పనివడి యూకా భైరవుజూచి
దండప్రణామంబు దప్పకజేసి । ఖండేందుమౌళికి ఘనమైనభార్య
సకలకళాపూర్ణ సాధుసంపూర్ణ । అకలంకమణికర్ణికాయున్నపూర్ణ
తనిమొక్కి విఘ్నేశునకుపూజజేసి । పనివడి పురిలోనబహుళమైయున్న
సకలదేవతలకు సాష్టాంగమెరగి । శుకవాణివేగ యచ్చోటును వెలిగ
వెక్కసంబున మతి విలపించుకొంచు । మక్కువగంగను ముదమొందవలచి
అరయపాపవిభంగ అతిశోకభంగ । వరకంఠజటసంగ కరుణాంతరంగ
మునిమనస్సుమభృంగ భువిమహోత్తుంగ । ఘనగభీరతరంగ మహోత్తమాంగ
వైరిసంతతిభంగ వరసుభాంగ । ధారుణి నిన్నుంగదగునువినుము
సకలపాపంబులుసమయువినుము । ప్రకటితంబు బాహుబహురోషముననుచు
సరసిజలోచన సంభ్రమింపుమను । పరవిహారము జేసి సరసతమీరి
నలినదాభునిజగన్నాథునిజూడ । అలివేణికుంతలి అతిభక్తితోను
శ్రీపురుషోత్తము జేరి వేగంబె । ఆపన్నగముతోడ నబ్ధిలోపరించి
ఆపన్నాలయిన యనిమిషవేశ । ఆపన్నివారణమునునేయనుచు
వలగొనియాబలభద్రుబూజించి । వరదానమిమ్మని వర్ణింపదొరగ
శ్రీజగదాధార శ్రీజగన్నాథ । శ్రీవత్సకౌస్తుభ శ్రితజనాధార
మానితమృదుభాషమహనీయవేష । దానవమదశిక్ష తాపసరక్ష
శ్రీయుతరూపయుతదీప దారుణాటోప । వరచాపగతరూప వైరిప్రతాప

పారసదళనేత్ర సన్నుతగాత్ర । దారుసంగరధీరజగదేకవీర
పారసద్గుణపూర్ణకాసంచితోద్ధరణ । కారణజన్మపంకజబంధువంశ
వంశవారాశివినోదశైత్యకవాస । వాసవవంద్య కేవలసుకుమార
మారుతాత్మజవామాంకరోద్ధార । ధారుణిసీవంటి దైవంబుగలదె
అపరాధిననుగావుమా కారుణ్య । కృపమతియామంత్రి మహాత్ముననుచు
తావచ్చిపాముకు తగినిండ్లు జేసె । తావారికృష్ణ నన్ను కరుణాసముద్ర
యా నీవుదప్ప నాకీశ్వరు న్నారు సకలేశయనిచాల సన్నుతిజేసి
వికారాజ్ఞలోచన వేగంబెవారయూ । సకలంకచిత్రరూపయా స్వేతగంగ
లావు కేశ్వరమును లక్షితపుష్కరిణి । శ్రీకృష్ణపాదంబు శివపత్నిగుళ్ళు
ఘనమైనయట్టి మార్కండేశ్వరంబు । కనయంబుతో వటవృక్షంటుజూచి
విష్ణుంబుగల పవనీయ మానీంద్రు । ద్యుమ్నంబులా గ్రంకితో యజనేత్రి
అరయంగగుళ్ళను అన్నియు జూచి । పరిపూర్ణాభక్తులా పండాలగముచు
భోగమంటపమున భుక్తమంటపము । జేగీయమగునభిషేకమంటపము
లాలితంబుగజూచి బిలావంటపంబు । పోలించిగనగొని పూతాత్ముడగుచు
యుగళోహితీకుండ మీక్షించిభక్తి । వెంగొనివెడ్రెక్కుచువచ్చివేగంబె
దళితకృగంబున రఘురాముడేరి । రాజీవలోచన రాజాన్నములను
అరిసెవంతెంగలు నవ్యూతన్నములను । అరుదైనగారెలు పాండిపొంగళ్ళు
గారెలుబూరెలు ఖండచక్కెరలు । పారతిండ్లో ప్రసాదంబులెలమి
స్వామికర్పించికులజాతి పెట్టినను । ప్రేమతో భుజియించి చిరంబుతోమ
రమణీయముగగొన్ని రాత్రులుగడపి । అమితపతివ్రత అటుబోవదలచి
అచ్చోటుబాసితా నవ్వుమనను । వచ్చి శ్రీకాకుళవాసునిచేరి
అతనిపాదములకు నతితో మ్రొక్కి । అతిరయంబునదర్శి యూచంద్రవదన
శ్రీకూర్మమును నరహధన్యశ్రీసకరంబు । శ్రీకరంబైనట్టి సింహాచలంబు
సంజీవశైలంబు సర్వధరంబు । అంజనానుతుజేరి అంజలిజేసి
అతిమోదమున మ్రొక్కి అచ్చోటుగదలి । అతిపమోదించి శేషాద్రికేతెంచి
గోవిందరాజుని గొబ్బునజేరి । భావించిచూచుచు పణతియిట్లనియె
ఆనందగోవింద అతిదయాసాంద్ర । యానందనందన యామందరదన
యాసుందరానన యాయిందిరేశ । యాసింధుగంభీర పీతాంబరాభ
పొసిందుపచ్చితి నిక్షేపనన్ను । పూనిరక్షించుమిప్పుడునమ్మినాను
అనిమ్రొక్కికొండకానప్పుడెక్కె । ఘనమైనగుళ్ళును ఘనమంటపములు
కనుగొంచువెతెంచె కపిలాయతీర్థ । మనకంబుచేమించి కాంతిచేకొందు
దేవాలయములా చాల్వమైనట్టి । శ్రీవెంకటేశుని సేవించుకొనుచు

ముమ్మారువలగొని మ్రొక్కియిట్లనియె । ఇమ్ముగా నెల్లను ఇష్టజేతిరిగి
వచ్చితినన్ను నెవ్వరుబ్రోవరైరి । హెచ్చుగా శ్రీవెంకటేశనీవైన
చేపట్టి రక్షించు శ్రీకరనాథ । దాపువండ రెవరు దరినీవినాకు
పరమాత్మ సర్వేశభగవంతకృష్ణ । వరదవరలక్ష్మీశ వరదాయనుచు
నుతిజేసియచ్చోట నుండి తావెడలి । యతివేగభాగ్యమై యతిరయంబునను
శ్రీశైలవిభునిచె య్యెత్తిమ్రొక్కి । వాసిగానిట్లని వినయంబుతోడ
వీరచండీశ్వరవిశ్వసంధరణ । భూరికరుణాకరుండు నవసన్నాల
శివశివశంకర శివభక్తిసుకర । భవహరసుర పంకజముఖవినుత
మునిపక్షపరమేశ ముఖ్యాపరికాళ । జనవాదిదూర వర్జకులహరణ
కారణజన్మ సంగరభీమధీర । ఆకాశికీర్తి విశ్వంభరమూర్తి
నను గావుమనచు నెమ్మదినుతి యుంచె। ఘనమేను మునువలెనే గహనముగడచి
అపవర్గకాంతచేనతి మోహమందె । తపమొనరించెటి ఘనయోగ్యులను
మన్ననతొ మ్రొక్కి మరిమరి వెలిగి । చిన్నగంగనుజూచ్చి శ్రీరంగరాయ
గురుతుగానోరివ నొక్కలీడేర్ప । మరికామధేనువు మారంగరాయ

శ్రీరంగని దర్శనము చేయుట.

అహిరాజశయనుడు ఆశ్రితావనుడు । మహనీయ వరినుండు కూర్కొండనుచు
మునులు చెప్పిన విధమువమునయింతి। ఘనమైనభక్తితో గడుసంభ్రమమున
శ్రీరంగవిభుడున్న శ్రీరంగమునకు । సారంగనేత్రయు చేరంగబోయి
తిరగొప్ప కావేటితీనజలంబులాడి । పరవితోరంగేశు సన్నిధిజేరి
కరములు ముకుళించి కాంతయిట్లనియె । శ్రీరాజితోద్ధారాశ్రితజనాధార
రామసుందరసీమరణరంగభీమ । భీమాజ్ఞావనభృగుమునిపక్ష
పక్షివాహనలోలభక్తసంరక్ష । రాక్షసాధికపోష రమ్యస్వభావ
భావనిజసదురూపపరమాత్మరూప । దేవతాధిపదివ్యావతార
ధారుణీపతిదేవ దశవిధరూప । సూర్యవంశోత్తమ సురమునివంద్య
బృందారకస్తోత్రబుధజనానంద । నందగోపాత్మజ నవనీతచోర
రంగేశమాంపాహిరంగేశయనుచు । నంగనాగుణిచాల నచ్చోటుగడచి
వేదాద్రిభద్రాద్రివిజయస్థలంబు । ఆనఘశేశయనంబు అంతరవేది
కంచికామాక్షమ్మగంగోత్సవంబు । మించినమహిమ రామేశ్వరస్థలము
మొదలయినతిరుపతుల్ ముందసేవించి । మదిరాక్షి యచ్చోటి మాతులగనియా
నానందమున మ్రొక్కి-అసహాయ చుగుచు।మానుగానచ్చోటుమరిబాసినడిచి
వారవింపాలనిజాది నళినాయతాక్షి । చేరుచంతాయిటి వెన్నగోపాల

చక్రనిజలమున స్నానంబులాడి । అక్కడిహనుమంతుని భక్తిమీఱఁగ్రక్క
డింభకుగావపాడిమిగుల్గనట్టి । సర్వజనసమ్మత సరవులెల్ల
స్తంభంబుఁజర్చించి సాష్టాంగమెఱఁగి । పునిసభక్తితో పూర్ణమైనట్టి
కోనేరులోన నిక్కనితీర్థమాడి । దానంబులడిగినవారికి దీరినప్పుడు
భూనిధిపుత్రుకు నింపునజాలనొసగి । తానంతనచ్చోట తరలిపోదించి
మానాతిశరాపలింగేశ్వరుఁ జేసి । యమ్మార్గభక్తిని హెచ్చనయనవాగల
ముమ్మారనలగొని ప్రొక్కయాట్లగరు । జయపాలవాళభక్త జయభక్తరక్ష
జయభక్తసంరక్ష జయతుఫాలాక్ష । జయజయ మునిరక్ష జయకార్యదక్ష
జయసురసంరక్ష జయభూతిరక్ష । ననుగాచిరక్షించు నాపాలివేల్ప
అనివందనముజేసి అచ్చోటనుండి । పోఁదుగ శ్రీధర్మపురికేగుదెంచి
యందలివీథుల నందందగాంచి । అననంబున కోలంతచెలంగ
మానినీమణిపురిమధ్యంబునకును । వచ్చియాపురిఁజూచి వర్ణించనరుదు
హెచ్చైనవేదల యుద్ఘమిక్కిలను । చుపసిఁపౌనురృ సోవవీధులను
వాడవాడలయందు వర్తకుల్గలిగి । కోరినసుప్రల్ కొనియమ్మువారు
వారకమరితీర్థ ఏవాసులెల్ల । తమకంబుచేరమ్మ తవయొంటికనుచు
కొవరొప్పగాబిల్చుకొనియేగవాగ । వేయంగనేవీధి వేదముల్గదువ
అదయంగమైరయునంతలివిప్రవరులు । యేవీథిజూచిన నెలమిశాస్త్రములు
వాదిరిపరియించుపరుసభూసురులు । యచ్చోటజూచిన యిఃపొందుచుండు
అచ్చటమూనాటకాలంకారములను । తర్కించుకొంచును తవలోనదమరు
తర్కంబుచదికెడు తరచుబ్రాహ్మణులు । యేయింటజూచిన యిష్టమైవినగ
బాయకఁదివేటి భారతకథలు । వరుసతోడుత భాగవతములు భక్తి
విరివిగావినుపించు విప్రపండితులు । నయమగు నారాయణంబున జదివి
రయముననర్థముల్ రంజిల్లదెల్ప । తిరమెన్నరని విద్వాంసపండితులు
శరవధిద్వాదశలు కధలనుపెక్క । యత్నగనంబులయ్యరొయ్యడజరపి
యక్షరతక్షమున కర్థముదెల్ప । అర్థంబుదెలిపెడి యాయార్ద్రకవులు
అర్థులువేళల అడిగెటివార । కంవధిరయఓమల్ ఘనజోమములను
పారికిగాజేసేటి సోవయాజులను । వరుసతోవింటింట ప్రతిమలువోము
లరయంగజేయుచునన్నంబులెపుడు । వారకయాచకావళికిచ్చుజనులు
వైరాగ్యమునదొడ్డ వైష్ణవోత్తములు । ద్రావిడవేదముల్ తగినశాస్త్రముల
భావింపగారాని పరమవైష్ణవులు । వేయితిరుమ శిఖుల్వేయుకుంపదల
నయమొప్పగానుండు నగరంబులోన । ఆచార్యపురుషులు అకళంకగుణులు-
ఆచారవంతులు అఖిలసంపదల । సర్వవిద్యలనేర్చు సౌశాస్త్రులవరులు

కలిగిశిష్యులబోధ జేసేటివారు । కలిగుందురందుల గణుతింపనలవి
గాక సన్యాసులు ఘనమైనయట్టి । ఏకత్రిదండులు శుద్ధవిరక్తు
లరయంగబైరాగులతిదిగంబరులు । పరమహంసలు మునుల్ బ్రహ్మచారులును
స్వామి సేవకువచ్చు జనకోటికోటి । యేమిచెప్పుదు పురియేడజూచినను
బావులు చెరువులు బహువనంబులును । దేవళంబులుగల్గి దేదీప్యమగుచు
పొలుపొందగాబ్రహ్మ పురమునుబోలి । సలలితంబైనట్టి స్వర్గంబుబోలి
యున్నయాపురిజూచియోగిసంతసించి । సన్నుతింపుచు మ్రొక్కిసన్మతిగాను
శ్రీనారసింహుని సేవించదలచి । అనీలకుంతల యతిభక్తితోడ
వేగంబెవచ్చికోవెల జేరునంత । బాగొప్పగాను వైభవమెన్నవశమె
తారలుబూరలు తమ్మటంబులును । భేరీమృదంగముల్బిరుదు ఢక్కలును
వసుధగల్గిన సకలవాద్యంబులెల్ల । దశదిశలందును దగమ్రోయుచుండ
అంతసుందరాంగులు అబ్జలోచనలు । చతురత భరతశాస్త్రములతోను
అతులితగతినాట్యములుసల్పుచుండ । తతిగానివర్యతో తాళముల్ మ్రోయు
భాగవతోత్తముల్ పరిగతుల । బాగుగాస్మరణలు బహుభంగిసేయు
గుడిచుట్టుదండమ్ములొక్కొందరుబెట్ట । కడలేని దీపముల్కళలు వెలుంగ
మరికొందరునుపుష్ప మాలికల్వేలగ । కరుణతోకొందరు కానుకల్దెచ్చి
బడిబడి అర్పించు పుణ్యారావములు । అరిసెలు పులగంబు లన్నంబుపప్పు
పరమాన్నములు నెయ్యి పచ్చళ్లపెరుగు । గారెలుబూరెలు కలపంటములు
సారమౌఫలములు సకలవస్తువులు । విరివిగానెప్పుడు నైవేద్యంబులివ్వ
పరగునతీర్థ ప్రసాదల్గొనుచు । హరిమరిస్వామికై మఱలంగజనులు
నందడింపుచునుండ సారసనేత్రి । ఆందంబుగాగుడి యప్పుడుజొచ్చి
బాగుగా గరుడగంభముజేరిమ్రొక్కి । వేగంబెవలగొని విలదమ్ముమ్రొక్కు
కోవెలచుట్టును కొమరొప్పదిరిగి । భావంబు నలపింపు పైలె నిలిపి
భుజములువొంగ నాభువనైకస్వామి । నిజముగాస్వామిసన్నిధికేగుదెంచి
దండప్రణామంబు దగనాచరించి । నిండువేడుకతోడ నిలిచికేల్మోగిచి
శరణువారకనేత్ర శరణాభ్రిగాత్ర । శరణుపాపవిపక్ష శరణసుపక్ష
శరణ దానవభంగ శరణశ్రీరంగ । శరణ కౌస్తుభభూష శరణాశ్రితపోష
ఆపన్నురాలనై యఖిలేశనేను । నీపంచజేరితి నీవెదిక్కనుచు
తల్లిదండ్రియునీవె దైవంబుగురుడు । తొల్లి బాంధవులు నీవేదిక్కుమాకు
ప్రకటితంబుగనేను పాపముతోగూడి । సకలభూములును వేసారిజూచితిని
వసుధనెక్కడను దైవంబులేదయ్య । విసికితినయ్యనీవిప్పుడునీళ్ళ
ముంచినముంచుము మురహరనన్ను । అంచితంబుగకీర్తి యెంకీర్తినిద

అనుచుశ్రీహరిమూరి అచ్చోటనుండి । పనివడిశిఖమంటపము దండజేరి
పాఁపనియ్యాలిదప్పి పాముకుబోసి । తాలిమితోడుత తాళొన్నిద్రావి
ఆవేళతృణశయ్యనటునిద్రబోయి । వేవేగప్రొద్దునవినువశలేచి
చక్కఁగా శేషుని సంసంధించి । మక్కువఁగుండంబు మరిచూడవలచి
పడతిదిగ్గునబ్రహ్మగుండంబుజేరి । కడకతోనెక్కఁని కాంతయిట్లనియె
మున్నారుజన్మాలమునుకొన్నట్టి । యెన్నెన్నిపాపముల యున్నంగాని
కలుషంబులెల్లను గడుకనవెడలు । జలములనెవ్వరు స్నానంబుజేసి
తోడరిపేజన్మాల దురితముల్గాలగు । పుడిమినాభాగ్యమిప్పుడుయెటులగునో
అనియని తలపోసి ఆడలినుంతటను । అనువొందమెల్లననాదరిజేరి
చెక్కిటచెయిజేర్చి చింతింపఁదొడఁగె । అక్కటాదైవమా యావనిలోపలను
నాయీడువారు యెన్నఁగఁభోగముండ । నేయిట్టికష్టంబు నిజముగానొంద
యీభూమి దిరిగితి నిడుములబడితి । నాభాగ్యమెక్కఁడనయుమగానాయ
హాజగదాధార హాదీనపోష । హాజలజాతాక్ష హాభక్తపాల
యేలపుట్టించితి వీక్షితినన్ను । యీలీలనాపదలేల పెట్టెదవు
యీవిధంబున నన్నేమిగాకుంప । దేవేశనన్నింత వెర్గబెట్టితివి
యెంతని దిరుగుదుయెమిసేయుదును । యింతపర్యంతబు యెనప్రాణములు
నిలిపితి నాసచే నిల్వలేనింక । అలసితిదేహంబు అతికృశ్యమయ్యె
నడువబోయినకాళ్లు నడపడిదప్పె । తడబడుచున్నవిధైవమాయింక
బ్రతికినే నెవ్వరిపంచలబడుదు । గతిమాలిబ్రతికి సిగ్గభిమానముడిగి
యెవ్వరినాసింతు యెవ్వరుదిక్కు । యెవ్వరురక్షకుల్ యెవ్వరిదాన
జగతిలోపల వృథాజన్మమైపోయె । భగవంతనన్నుయీపాటుజేసి యివి
యెంచఘనమైన యింటనేబుట్టి । యించుకైనను సుఖమెరుఁగనేతల్లి
ఓతల్లిమరినీవు యెక్కఁడకైన । యీతీరుమగుట నీవెరుగవుగదవె
మాతండ్రియెంతెంత మరుగునోనాకు । బాతైనబంధుల బాసితినేను
యున్నపాటమునకు నైయుటుదెచ్చిదాను । నన్నింతజేసె నేనగుగాటుమంత్రి
కావింపగామంత్రి పాఁపంబుమోసెను । నావుపురికపోవు నాచుట్టుకొనక
యెంతగుఖంతునే నెంత గఁపొందుదును । యెంతవిదలపోసి యేమిచేసినను
యెంతచింతించినా యేమియురాదె । యెంతదుఃఖించినా నేమియురాదె
యీకజన్మభూమికియేమనివేను । ప్రకటంబుగామళ్ళి బంధుజాలముల
నేవిధంబునజాతు నేమునదాన । యీవాహినందున యీకష్టముడిగి
అవలసుఖమునేనందెదనమచు । అనల్పఘుండైన నాయహిరాజాఁజూచి
అతిదుఃఖమునఁగొంది నాసరోజాక్షి । పతిభక్తిశప్పక పామునదిగిచి

తొడలపైబెట్టిరంతుగ జెప్పకొనుచు । గడగడ వణఁకుచు గరిమ గంగననియె
నాప్రాణనాథసన్నగరాజ యిపుడు । నీప్రాణ మేమాయె నేనేమిసేతు
నీతల్లిదండ్రిబాసి నేతెచ్చితకట । పాతకంబంటె యీపట్టున నాకు
నామాటద్రోయక నాగంగ నిన్ను । నీమాటదప్పక నెన్నరుల్గొనుచుమను
నాచేతికిచ్చిన నాటనుండియును । మోచితిన మ్రోయించుకపాలకంటె
యేమి చూచిన నేరకేమినే యుందును । ప్రేమతో నే దిగబెట్టినవంటె
పామంచు నెవ్వరు పట్టికొట్టుదురో । ఆమాటవిన్న చయ్యనపక్షిరాజు
పట్టిభక్షింపనో ప్రాణేశ నిన్ను । పుట్టగోవిడిచినే బోయెదనంటె
చేతులాడవు నాదు చిత్తంబు చెదరె । ధాతయీవో వ్రాతగా వ్రాసెననుచు
యిందీవరాక్షి తాయెలుగెత్తియేడ్చి । సందేహమేటికిని చయ్యన లేచి
యురగంబుపెట్టెదానుఁ బైపైబెట్టి । వరసమూఁకుడు మీద నాకిలిజేసి
తానెబిగ్గర బిక్కి గట్టిగా గట్టి । భానుసుంచరవికె తప్పకముల్లువేసి
తొయ్యలితనమది దృఢముగాజేసి । వెయ్యారుగ ధయిర్య విభునకు మొక్కి
మడుగుదండము జేరి మగువ కేల్మొగిచి । తడయక శ్రీహరిదలచి యిట్లనియె
నారాయణాచ్యుత నరసింహకృష్ణ । నీరజదళనేత్ర నీరదగాత్ర
నీరజాసనవంద్య నీరజనాభ । భారతిఫాలాక్ష పావని దుర్గ
క్షీరాబ్ధివరపుత్రి శ్రీమహాలక్ష్మి । ధామణిగల యట్టి దైవంబులార
సురలార మునులార సూర్యేందులార । పరువడి యష్టదిక్పాలకులార
గరుడకిన్నరయక్షగంధర్వులార । ఆకాశవాణి మీరందరు వినుడు
నాకార్యమెల్ల విన్నపము గావింతు । ఘనముగా మాతల్లి గర్భాన నేను
పుట్టిననుండియే పుణ్యపాపంబు । లెట్టివిచేయావి యిట్టివి యనుచు

ఆకాశవాణి గంగనురకవద్దని వారించుట.

నేమియెరుగ నేనీపాపము దెచ్చి । పామురంబునబుట్టి బైటవేసితిని
ఈదోషమంతెను యెన్నిజన్మములు । పాదుక యెంతయైన పోవుగగలదె
కారుణ్యగస మెప్ప గన్నవారెల్ల । గారవంబున సామి గావుడీ యనుచు
చెయ్యెత్తి మ్రొక్కి యా చిగురాకుబోణి । అయ్యెడగ్రిక్కున నాగంగలోన
నానరిన ధీరత నురకబోవంగ । మనుజభాషలతోను మహనీయమగుచు
ఆకాశవాణియిట్లనియెనావేళ । జాలియెంతయు గదుర నొయ్యననపుడు
ఈకాలమందున నీగంగలోన । నోకాంతరత్నమా యురక నేమిటికి
నీకేలయీచింత నెలతరో పినవె । కొందవకయి బ్రహ్మ కుంపంబులహిమ
యొందలకయ్యము గాదు యీజగమందు । కొండికమృత్యుదాహ కుంపమునిర్మహి

ఖండనంబున భీతిఁ బాఱినవాఁడు । స్త్రీహత్యగురుహత్య శిశుఘాతకుండు
గోహత్యబ్రహ్మహత్య గురుతల్పకుండు । మేల్మినిందునఁ గ్రుంకి మెలఁగిరేనియును
కల్మషరహితులయి కడుపుణ్యులగుచు । సకలపాపంబుల సమయించి మిగుల
నకలంకచిత్తులై యలరుచుండుదురు । పొలతి నీ చేసిన పుణ్యంబువలన
కలపాపమెల్లను గతమయ్యెనోక్క । కావున భోగీంద్రు కంఠంబునందు
నీవు రచించి యీ నీటఁ గ్రుంకినను । దివ్యమోహంబును దినకరకాంతి
భవ్యమౌ రూపును బాగుగాఁ గలిగి । ప్రత్యక్షమై నిలుచు కాంతనీవిధుఁడు
నిత్యవైభవమొందు నిశ్చయంబుగను । భువిజనుల్ నుతిసేయ భువియెల్ల నేలం
పృథివీశులందరు ప్రేమ రక్షింప । కోఁగయాడఁగలవారు కోమలి నిన్ను
మనసులోఁ గలచింత మానుమీవేళ । మదిరాక్షి వేగ రమ్మని చెప్పినంత

పాముతో బ్రాహ్మణుండు మునుఁగఁగా పాము రాజపుత్రుఁడగుట.

మదిలోన నుప్పొంగి మరి సంతసిల్లి । యపుడయా గంగలో నుఱుకంగ మాని
హృదయేశుఁడైనట్టి యురగంబుఁ దీసి । తనకంఠమందున తప్పక చుట్టి
మునికొని జలములో మునిఁగినంతటను । పాముయైనట్టి సర్పాకారముడిగి
వాగీశుపట్టియు వనజాప్తుకాంతి । మరుకంటె చక్కని మందహాసంబు
అరుణాబ్జములమించునట్టి పదములు । కలువరేకుల వంటి కాంతి కన్నులును
నిలువుటద్దము కన్న గొరమించునోము । ఘనమయిన శంఖుకగ్గళమయిన గళము
కొనసిరింగిలివిండ్ల నోడిగించుబొమలు । దాడిమివిత్తుల దనరు పల్వరుస
చూడనింపగునట్టి సుందరంబునను । తెలివైన చక్కని దేహంబుతోను
బలువైన ఆజానుబాహువుల్గలిగి । చిగురువన్నెకు మించు చీనాంబరములు
తగిన భూషణములంతంతకు మెరయ । పొలుపొంద చక్కని పురుషుఁడై నిలువ
అలివేణి చూచితా నాశ్చర్యమంది । అక్కట మునులాడు అమాటలెల్ల
యిక్కడ నిజమయ్యె నిందేల గలదు । అనినిశ్చయించితా నానందమునను
తనమనోహరమూర్తిఁ దిప్పక చూచి । మనసిజు తూపుల మమకాముల్వదలి
వినయంబుతో మ్రొక్కి వేడ్క నావేళ । తమకంబు గూడగా దద్దయు ప్రీతి
యేణీకి జూచన యిట్లని పలికె । ప్రాణేశ వినవయ్య భావజాకార
కారణజన్మ సత్కాంతిశృంగార । గౌరవంబున నన్ను గావు నీ దాన
దానగంభీర సంతతధైర్యమాన । మానము నీసొమ్ము మరి తాళజాల
జాలని విన్నతి నిన్ను సద్ధర్మపాల । పాలించి నన్ను చేపట్టి రక్షించు
మించు — భాగ్యమిప్పుడు చేకూరె । పంచబాణుని బారిబడద్రోయకిపుడు
పుడమి ధర్మాంగద భూవరపుత్రి । కడయక యింక నీ దయజూడుమనిన

వినిరాజపుత్రుండు వెలదికిట్లనియె । వనితనిన్నెరుగ నెవ్వరిద నీవు
కావునాభార్యవెక్కడిమాటసీది । నీవునేనెన్నడు నిలయంబులోన
కూడియుంటిమిచాల కూరిమిమీర । చూడనాశ్చర్యంబుసుందరినిన్ను
యెచ్చోటనందుము యిదిగాకమానము । యిచ్చటికెన్నడు యేగుదెంచితిమి
నాకుదెలియదుగదా నలినాయతాక్షి । యీకథజెప్పవె యేర్పడననిన
కుటిలకుంతలపల్కె కోమలాకార । యిటువినవయ్య నేనెరిగింతునిపుడు

పూర్వవృత్తాంతము చెప్పుట.

స్థిరమైనకాశ్మీరదేశంబునందు । ధరణీశుడైనట్టి ధర్మాంగదునకు
ఉరగంబనై పుట్టితోగినన్ను నీవు । భార్యగా జేసిన భయమందినేను
కార్యంబుదోచక కడుచింతనొంది । వేగమేనినుగొంచు విపినమాల్నదులు
కాగైనతిరుపతుల్పర్వతంబును । అపన్నురాలయియన్నియూరుదిరిగి
యీపురిలోజేరి యీపుణ్యతటిని । యీవాజేసితినేను నురికెదననుచు
సాహసంబుకుమెచ్చి సర్వేశ్వరుండు । నిన్ను మనుష్యుగా నిర్మించెనయ్య
నన్నేలుకోదగు నాథయనిన । వినియద్భుతంబది వెలదినిజూచి
ఘనతపతివ్రత యనికడుసంతసించి । యున్నవేళలయందునోగివిప్రవరులు
కన్నులజూచి వేగమె సంతసించి । యొకరికన్న నొకరు కేవలగట్టివారు
పిల్లజుట్లాడడొల్లనకాశలూడ । పల్లెకొంగులు తుళ్ళినడియూగులాడ
చంకపంచాంగముల్జారిపోవంగ : కొంకకవేషముల్గణియించుకొనుచు
జయయంచువచ్చిరా జనపతిజూచి । దయకాలివైనట్టిదాతవునీవు
హయదానమిమ్మనియడిగెడువారు । రయమునకొందరు రాజుచెయిపట్టి
యచ్చోటగంగలో యాచించరాము । ఇచ్చినమాత్రమే యిమ్మనువారు
శాస్త్రిలనుచును సన్నుతిజేసి । వస్త్రదానంబనివాపోవువారు
యేమైనమీకిష్టమిమ్మనువారు । హేమదానంబని యిగిలించువారు
గోదానమిమ్మని కొనియాడువారు । భూదానమిమ్మని భూషించువారు
తగిలిభూసురులిట్లు దానంబులడుగ । మగువయిప్పుడుతనమౌక్తికహార
ములుకక్షపాలలోమునుదాచియున్న । యెలనాగయిపుడుతానెలమినందరికి
యువిదెచ్చియిచ్చియాయాగ్రజన్ములను । యవిరళంబుగజూచియతిభక్తితోను
పొలుపొందనందరబుచ్చుకొమ్మనుచు । చెలువొందగాజెప్పిచెలువుడుదాను
సన్నుతితో నమస్కారంబుజేసి । మన్ననమున్నంత మరిప్రీతితోను
వారలువినియటుపలెపుచ్చుకొన్న । వారిజలోచన వారితోననియె
వినరయ్య ఒకమాట విమలాత్ములార । గొనకొనియీబ్రహ్మగుండంబులోన

సరవితోడుత నేను సర్పంబు దెచ్చి । స్థిరముగా ముంచిన తివిరి చూత్తుమె
పురుషుడాయెను నాదుపుణ్యంబుచేతన । పరమౌను వెన్నంగ పాటియేనదికి
పరమపావనమైన బ్రాహ్మణవంశంబు । తరమెన్నరాదు భూతలమునందున్నాడ
వనవిని వారిట్టివి బ్రాహ్మణులు । వినవమ్మ గుణవతి వినుపుణ్యసాధ్వి
తడయుకయిచోట్ల దైత్యారిచూప్పి । ముందుగా బ్రహ్మదేవుడు తొల్లి తాను
తపమాచరించి యాతిమ నమ్యవమ్యె । చపలాక్షి యదితువ జనులకే యమురు
బ్రహ్మగుండంబని పలికిరిమును । బ్రహ్మహత్యస్త్రీహత్య భగ్నమానిచట
యిదిపుణ్యవాహిని యెన్నంగవశమె । ఎచటి యిది మొందల్పభాగ్యమైనట్టి
శేషముగనవమ్ము చెన్నుమీరగను । శేషగేపురుషవిశేషుడైని చె
యింతిరో నీధర్మమెన్నంగవరమె । సంతుకెక్కిన సత్యవతిపమ్మ రీవు
యిందీవరాక్షి యీ గామునిస్థానంబు । ని గుదూరినవారు గానుభాగ్యకొప్ప
రవినయానందించి యతిరయంబునను । తనపురుషునితోడ తరళాక్షిమారి
వచ్చి శ్రీనరసింహమ్మ వాకిటనిలచె । అచ్చట మాసుగ లధిమైనమాన్న
తానంతవారికి పంచముబెట్ట । శ్రీనరసింహుని జేరిసేవించెనిల్లు
శ్రీతగుణీశ సూత్రి నీశజాతి । జాతికిధనవాళశంకరమిత్ర
మిత్రవిందాధిపమదురసూత్ర । సుత్రానువంద్య సూసుగర్వహార
హారశాసుధభూష అతిబలశూర । సూర్యకోటిప్రభాసుంసంహార
కారణబాంధవ కారుణ్యస్థపీ । వీరాగతాంనే వేయుథంగులును
వినుతింపనేతునా నే విశ్వేశనిన్ను । ననుప్రాణవిభుజేసి నాడెనుకృపను
అని మొక్కిదశరాత్రులచోట్లమండి । దనరినంబునుచాలదేదివ్యమైన
భగవంతునొద్దసంభ్రమము మామమను । మిగులవానందమమ్ము శాస్త్రయుగము
ధారుణివిభుడైన తనపతిగూడి । నాగసింహుని దర్శనముజేయుచును
కాలభైరవమూర్తికడుదాస్యమునను । మదిలోనసతి ప్రీతి మరలుకొనంగ
నాలోకనముజేసి యతిజేష్టతోడ । పన్నిద్దరాళ్వార్ల భారతీపతిని
చిన్నికృష్ణమ్మను శ్రీరంగపతిని । కొండరాతిధక్తి కోరిమొక్కుచును
చందనమాల్యప్రసాదముల్గొనుచు । రమణీయముగ దశరాత్రులుగడపి
కమలాక్షి తామరికదుశేగమునను । అతిసంభ్రమంబున నచ్చోటుగదలి

శశిముఖి పురుషునితో పుట్టింటికేగుట.

పతితోడగూడి సంభ్రమచిత్తయగుచు । పట్టగుమాణిక్యపట్టణమునకు
పుట్టింటకినిబోవ పూనినప్పుడు । ఆవేళ రుక్మాంగదాదిభూపతులు
నావిరిబాంధవుల్ పరుసతోహితులు । వలనొప్పమంత్రులు వరపురోహితులు

కొలువుకూటంబున గూచున్న యపుడు । ఆపుత్రికయు తనయల్లుడుగూడి
రేపునకాళ్లకు యెదురుగా రాగ । చూచి భూపతిచాల చోద్యంబునొంది
యీచిత్రమిదియేమి యిప్పుడుకాళ్లుడు । వచ్చుటయిదిగాక వస్త్రహీనంబు
అశ్చర్యకర్యమునని లేచితి ను । యెదురుగానేతెంచి యిద్దరినపుడు
కదిసికౌగిటజేర్చి కరమొప్పననిరా । ఘనసింహశార్దూల గండభేరుండ
శరభఋక్షుల్లి మృగసంఘంబుగడచి । వరుసతో నెటువలె వచ్చితిరిందు
తెరువుజాడపుట్టియి ధృతినొక్కరుండు । మనుజమాత్రుండన్న మాటకులేదు
అనవొండమీకేమి యాపదవచ్చె । వినిచెప్పవలయు మీవిధమంతయనిన
తనతండ్రితోడుత దనరనిల్లనిరా । తగవినుమా తండ్రి ధర్మాంగదునకు
పొగడంగ మొదటికి పుత్రుడేలేడు । కమలాపశంబున కాలసర్పంబు
అమిజాలిగర్భంబునందు పుట్టినను । బూమెలమంత్రితా పుత్రుడేయనుచు
భూమెల్లపాలించె భోరుననపుడు । యేమేమొబోధించి హితబుద్ధిజెప్పి
అమీదమిమ్ము ననటమటజేసి । అక్కడతనపుత్రి నమరంగజూపి
యిక్కడనొకక త్రికీవ్రాపవచ్చు । వనయింటికివిడెచ్చి మాయలుబన్ని
ననుబెండ్లిజేసితిన్నగ దోడుకొనుడు । పోయిధర్మాంగదుముందరనిలుప
నాయనయిదిపాపమనకచేవేగ । కోరిగృహంబుల కోడలనుచు
వారకనన్నుంచరారింట నేను । యేరీతులెరుగక యేగిమీవలెనె
మీరకయాజ్ఞలో మెలగియేపుసక । అత్తమామలమీద నతిభక్తితోను
చిత్తంబురాపనుశేవయుచునుందు । తరువాతనంతకంతకవయసెరిగి
పురుషునికానక బుద్ధిలోవగచి । అత్తగారినిజేరి నడిగితిభువి
మత్తిల్లికేషుండుమగడంచుజూపె । అప్పుడుచింతించి అహిరాజుగొంచు
చప్పన్నదేశములే జగతిలోనదులు । పుణ్యస్థలంబులు పూజ్యంబుగాను
గురుతరారణ్యములోనకొనితిరిగి । తిరుపతులన్నియు తిరిగివేసారి
కరమర్థితో కట్ట కడపారిశేశ । పురుడింపదగుధర్మ పురిజేరినేను
వరనరసింహుని వర్ణించమ్రొక్కి । తిరమయిన ఆశలు తెగగోసవేసి
ఒకనదిలోపలను నురకబోవంగ । సకశేశ్వరునియాజ్ఞ చయ్యనపుడు
అశరీరిపలికెనిట్లసిగారవించి । వశముకానట్టి యావనములు నదులు
అష్టదిక్కులుజూచి యానదలోచ్చ । సృష్టికుడింక రక్షించెడివేళ
వలదవమ్మ యిందురకవలవదుకొవ్వు । వలనొప్పపెట్టెలోపలనున్నయట్టి
భుజగేంద్రుడెచ్చిని భుజములజట్టి । గజరాజవరదని క్రమముప్పదలచి
సురవినీగంగలో స్నానంబుసేయు । పురుషుడౌ ననినాకుబుద్ధిజెప్పినను
తెగంబెనేనుసా విధమునజేయ । బాగుగానప్పుడు పరమాత్మకృపను

నాగేంద్రుఁడల్లన నరరూపమయ్యె । నాగేంద్రశయనుండు నన్నురక్షించె
చూడుమీతఁడె యని చూపినను జూచి । వీనని దుఃఖంబు విభునకువచ్చి
యచటిపెద్దలజూచి యప్పుడిట్లనియె । యెడలేనియాపద లీచిన్నబాల
కేమిప్రాప్తించెనో యింతగాఁగలిగె । యామంత్రిచెప్పిన నదిపాపమనక
యిరకొనిధర్మాంగదుండెంతదోషి । యరయంగయిదిదొడ్డయపకీర్తిగాయనక
పరవారిపడుచనని భయమింతలేక । కరుణావిహీనుడై కటకటాయితడు
పనివడితనమంత్రి బంపిదానెట్లు । మనపాపదప్పించె మఱివారిమోము
జూతామురంచంచు చుట్టాలజేరి । అత్తరికోపించిఅపుత్రిజూచి
అతిదుఃఖమునబొందె నానాజనపుడు । మదిలోనవగచిరి మంత్రులుబుధులు
అప్పుడుతనపుత్రినమరదోడ్కొనుచ । నొప్పుగాగృహమునకొనరంగబోయి
యీవార్తజెప్పిన యెల్లబాంధవులు । ఆవేదిని జూచి అతిదుఃఖపడుచు
నంతంత వగచిరి యతివలు గూడి । అంతపుత్రిని జేరి యశ్రువులొలుక
తల్లికౌగిటఁజేర్చి తడవుచింతించి । యెల్లవారిని జూచి యిట్లెంచెటంచు
రంతుమాన్పియులేచె ధర్మాంగదుండు । చింతింపవలదని చెలువమైనట్టి
పుత్రునివెయినోళ్ళ బొగడె నావేళ । మిత్రబాంధవులతో మృష్టాన్నములును
నప్పుడుభుజియించి రల్లుడుదాను । కర్పూరవీడెముల కాంతతోనిచ్చి
అకలంకచిత్తుడై యల్లునిపుడు । నొకమేడలోపల నుంచెనావేళ
అప్పుడుపుత్రికి నాయల్లునిని । గొప్పైనతోడవుల కూర్మితోనిచ్చి
ఒప్పైనవస్త్రములొకకొకతముగ । కుప్పలుగాబంప కొదువయేలేక
మల్లెలువిరులు చామంతి బంతులును । వకుళముల్ గేసంగి వంజాళంబును
మొల్లలుసంపంగి మొగలిపువ్వులును । అగరువత్తులు తగయోగ్యమైనట్టి
సొగసైనకస్తూరి స్తూరిగంధములు । పండుటాకులుతమ్మి బాగాలుగూర్చి
మెండైనవేడ్కతో మేరబంపినను । యెనయంగనిద్దరు నవియెల్లధరియించి
చనువుతో నవ్వుల శయ్యపైవేడ్క । సతిపతులంతంతచౌశీతిగతుల
నతనుకేళినిదేలి యానందమునను । వింతగావిభవముల్వెలయనిద్దరును
సంతోషచిత్తులై సరసతిమీర । సకలసంతోషముల్జరుపుచువారు
ప్రీతితోకమూసముచ్చటమందియంతటను । పొలతియత్తింటికిపోవగమదిని
దలచియప్పుడుతనతండ్రికిట్లనియె । నోయయ్యయెన్నాళ్ళనుండిననిదియు
మాయిల్లెగానమ్మ మరివింతగాదు । అక్కడమామామఅత్తయుమిగుల
మక్కువజూడంగ మనసయ్యెనాకు । వారింతనాకునైవగలనొందుదురో
వారువృద్ధులురాజ్యవాంఛలులేవు । ఊరకనిక్కడ నుండంగనేమి

రత్నాంగరాజు ధర్మాంగదుని చూడబోవుట.

ఆరాజ్యమంత నీయల్లునిచేత । యేలించవలెను మీరందరుగూడి
పాలించరయ్య మీరందరుప్రేమ । ననివిని రాజేంద్రుడానందమొంది
తనమదిలోపలదనరనిట్లనిరి । ధరపావనుడగు ధర్మాంగదుండు
యురగంబునకునిట్లు యీవిధగొంపోయి । అడవులపాలుగానతడెట్లుపోలె
యదరకవేపోయి యతివదెమ్మనిన । యేగునగలవాడొ యికజూతమనుచు
అమంత్రివరునిచే నందరినప్పుడు । అనువొందబిలిపించె నారాజవరుడు
తనబలంబులకూర్చి తత్క్షణంబునను । తనపుత్రికప్పుడు తగినవస్తువులు
పసుపచ్చభూషణాంబరములువిచ్చి । నల్లునికొకలక్షయశ్వసంఘములు
తెల్లయేనుగులు వేయినూరుసురియలు । సంతసమూరులైనత్రి సుందరాంగులను
ఒకలక్షగోవుల నొసరంగనిచ్చి । సకలవస్త్రంబులు సకలవస్తువులు
ప్రకటంబుగానిచ్చె బహుళంభగినప్పుడు । మకరకుండలములు మకుటకిరీటములు
అకలంకమగురత్నహారముల్వజ్ర । పచ్చలపతకంబు పెండెమూపురము
హెచ్చయినసొమ్ములు నిచ్చివేవేగ । అధికమౌభక్తినినతనిపూజించి
రథముపైనెక్కించి రాజసంబునను । రమణమునపుత్రిని రాబంపెనంత
వసుమొప్పభుజియించి నలినాయతాక్షి । అంతటవేవేగ నాభక్తితోను
అంతఃపురంబుననతివలనెల్ల । బాగొప్పవీడ్కొని పద్మాయతాక్షి
వేగంబెయతిభక్తి వెలయంగనపుడు । తనతల్లికిని మ్రొక్కి తల్లిచేబరియు
అనువొందదీవెనలందందిమిగుల । ఉల్లంబురంజిల్ల నొప్పుగాజేర
పల్లకిలోనుంచి పటముపైగప్పి । అరుణకేతనములు నంపమైమెరయ
పురముతోవడిలె యున్నతవైభవమున । సంతోషమొందుచు సాలవైభవము
సేరుచు నెడనెడనెపగొనుదులు । బాగుగాజూచుచు బహుళమైవర్త్తి
వనములుగిరులెల్లవరుసతోగడచి । కనకాపురముజేరెకాంతపోషించుచు
కరిహయఘీంకారఘనరవంబెసగ । ధరణీశరంబుల స్వనములుల్లసిల్ల
అప్పుడునిస్సాణాదిఘోషంబు । అప్పుడుబలములయార్భాటములను
రథములమ్రోతలురథికసారథులు । పృథులరవంబులు వెల్లుగామ్రోయు
అరయనాధ్వనివినియాశ్చర్యపడుచు । పురజనుల్ చూచియుప్పొంగి ప్రీతిచెంది
హల్లకల్లోలమైయట్టిట్టుబెదరి । తల్లడింపుచువచ్చి ధర్మాంగదునకు
మునుకొనిసాష్టాంగముగభూమిసెరిగి । మనకోటచుట్టుముట్టడివేసిరనిన
అదరితత్తడిపడిఅతిభుజాల । పదునయినయాయుధపరివారములను
పిలుపించియోరణభేరివేయించి । బలువయినసుగాణాధిపతులతోగూడ

మనఃక్షీణమునను నాదముతో నేఁడు । చెనటివనంబులో చెడిపోవఁదలఁచి
పరరాజులెవ్వరో బలములతోడ । పారిపారవచ్చియీ పురముఁజుట్టుకొని
కయ్యంబునకుఁ గిప్పుడు కాలుఁద్రవ్వుచును । ఇయ్యెడ నొరులకిమ్మొరుగక పొంగి
వచ్చినారిఁక నేఁటివారికమిఁక । చెచ్చెరఁబలములఁ జేరి బీరమున
గనివిక్కిరేయుండి గజములుఁగట్టి । ఆశిరశ్శంబుగఁ గౌశేయంబుమీఁద
పడిపోవఁదిరిగెలబలములనుంచి । చెదరిపారినయట్టిచెనటులఁగినిసి
పురివెళ్ళకుండఁగ బొబ్బనడించుపరచి । పరువడిచతురంగబలములతోను
యుద్ధసన్నద్ధులై యేగివేగఁ గడంట । బుద్ధిగాదని తానుబోవకనిలచి
యీవచ్చు రాజెవ్వఁడో కాని । భావించి తెలియఁగ భావ్యంబుగాదు
అనివిచారించి తా ననసీళ్ళరుఁడు । తనబుద్ధిబుధులను తగినట్టివారి
వరగుణచాతుర్యవర్యులైనట్టి । గురుతరాటోపులఁ బొబ్బగొబ్బునను
రప్పించివారితో రాజయట్లనియె । యిప్పుడువింటిరేయదియేమొక్కొ వింత
యీవచ్చిదిగినవారెవ్వరో కాని । వశేగమట్లాడి వివరంబుగాను
యీరాజు నేడిట్లె యడగినయానృపుడు । యేరాజ్యమేలుచునిప్పుడీలాగు
యిచ్చటికేగరాఁ దిగాకవారియో । యిచ్చటికేతెంచ నేమికారణము
అనితెల్పఁగా మీరు అడిగివేగమున । అనవారందరమ్మునిలనరియిచ్చి
పంపినవారు భూపతిజేరిమొక్కి । యింపుతోడుఁ వారిట్లనిరంత
దేవరవారి యీ దేశంబున కను । యీ విధంబున వచ్చుటేమి కారణము
అరయ ధర్మాంగదుఁ డడిగిరమ్మనుచు । పరుసఁబంపినమేమువచ్చితిమనిన
కరవధివారితో కతవడినరియు । దొరకొని రత్నాంగదుండిట్లు పలికె
పాలుపొందము జిక్క పురమునకడి । అంతరంగవిచ్చటి కరుదెంచినాను
శయ్యనపీనకయ్య జగతిమీరాజు । వియ్యంకడను నేను విభవంబుమెరసి
నేకొని పెండ్లి సేసినవాడనండి । మాకుమాత్రైనమేము వత్సిదోడ్కొనుచు
పోయుండి శేదగొబ్బున బంపుమనడి । పాయకతనతోటి భాషింపుకొరకు
అల్లుఁగాఁజెదు నఖిలాపచేత । యెల్లబాంధవులతో వెలమిసద్గోష్ఠి
చేయంగవలెనని చెనసినకేడ్క । యీరీడవచ్చుట యింతియకాని
మరిరేమిలేదను మాటలతోను । వెరువకయికరాక వేగరమ్మనుచు
అనిచెప్పిపనిచిన నామాటలప్పుడు । వినివెరగందుచు వేగంబుతోను
వచ్చియాతెరగు భూవరునితో జెప్ప । యిచ్చలోఁ జింతించి యిట్లనసగిరా
తెచ్చినకేదయీ సంక్రీడేనందు । నెచ్చియుజనముల నందరఁగూడి
దుఃఖముసేయుటకునై దొరకొనియప్పుడు । తెరగొప్పనిట్టికే తెంచుటగాదు
నిక్కారమచ్చోట నెలడికేదనుచు । యున్నితెరంగుల నికవారుకోరు

యేమినిబొంకుదు నేమిసేయుదును । యేమెరుగనివారికిదియేమివచ్చె
పెండ్లివద్దనిమొరబెట్టిననేను । కండ్లగానకచేసె కపటియీమంత్రి
పడుచులేకున్న ఆపదవచ్చునిపుడు । పడుచుయున్నదియన్నపంపుడందురిక
యీవహీనునితోడనేమందుననుచు । ఆమంత్రిబిలుపించియాగ్రహంబునను
చూచియాతనితోడ చురచురబలికె । యేచిరత్నాంగదుడిటవచ్చెనేడు
ఓరిపాపాత్ముడా వుండుండినీవు । యూరకయపకీర్తిగా నొందజేసితివి
మూలనుండినవాని ముంగిటవేసి । యీలీలయాపద నేమితెచ్చితివి
యెక్కడికేఘుడు నెక్కడిపడుచు । యెక్కడిపెండ్లి నిన్నేమిసేయుదును
యిదికానిపనియని యెంతజెప్పినను । మదిలోనమెరుగక మంత్రివానీవు
లేమయీగృహమున లేదన్నదరిగి । తామసంబునపుత్రితో బంపుమనుచు
రాయబారముబంపి రాకయున్నాడు । పోయియేమనివారి ముందరనిలచి
మాట్లాడినొప్పించి మరివారితోను । నెట్లుగాదలచిపూనితి మీరువాడ
నాటివేడుకగాదు నగుబాటుగాని । చాటిచెప్పినగాని చయ్యనవినక
సమ్మతంబునబోయి సఖియదెచ్చితివి । పొమ్మనితలవంచి పోజాలకపుడు
మరినోటయించుక మాటైనలేక । విరసంబుననుండె నిర్విణ్ణుడగుచు
అంత ధర్మాంగదుడతని నిందించి । యెంతైనగానిమ్ము నేపోయియతని
అంతరంగముబట్టి అఖిలంబుగాను । యంతయుజెప్పిన నటుశోధనతడు
ఎంతయినకోపించియేమయిననన్ను । యంతవింతలుగాగనాడనిమ్మనుచు

ధర్మాంగదుడు రత్నాంగదుని జూడబోవుట.

మించినరత్నమున మేలువస్తువులు । కొంచపోయవిరాజుకుసమర్పించి
కాంచనాంబరములుఘనరత్నతతులు । కాంచనపాత్రిలకట్నంబులిచ్చి
అతనికౌగిటజేర్చిహర్షంబుమీర । చతురతగూర్చున్నసమయంబునందు
ధర్మాంగదునకురత్నాంగదుడనియె । అర్మిలిగుణవతియగిగాకమరియు
సకలదిక్కులవినుసన్నుతిసేయ । ప్రకటంబుగావివిబహుసంతసమున
యికనింతచోటుదానేడలేదనుచు । నొకచోటికెక్కడనొప్పకనేను
నీపుత్రిజూడక నాపుత్రినిస్త్రీ । నాపిన్నవానిపైయభిలాషచేత
నేడైనకన్నులనిండజూచెదను । తోడితెప్పించుసంతోషంబుమెరయ
తరువాతమాపుత్రితగబంపవలయు । ఆరయెంగనేటిపరత్వంబుమాకు
ధారుణిఖారంబుకగిలియుండంగ । వారకనిందాకవచ్చెడికొరకు
తీరకుండంగయిన్నిదినములుజరిగె । కోరికతోడుతకొడుకుకోడలిని
పంపించుపోవలెపనిచాలగలదు । పంపకగానిపోగూడదదంచనిన

ధర్మాంగదుండు నిలిచి తలవంచియుండి । నిర్మలగుణశాలి నెరయునిట్లనియె
విన్నపం బవధారు వీరాగ్రగణ్య । నన్ను రక్షించుమీ నాతప్పు గావు
మరియొకటి జెప్పెద నవ్వారాశిఫలము । పురుసింహ విష్ణుకే పూజజేసితి నిం
తనయుండు లేకుండ ధర్మాంగదవిభుడు । జనియించె మాకొక్క పర్వంబు దాని
తనయుండు నంపుడు జెప్పిన యుక్తమంత్రి । ఘనమైన మోహంబు కమ్మ నాకల్ల
పుట్టించి నాటించె పురములోపలను । నెట్టనంబున పెండ్లి సేవలన్న
యపకీర్తి ప్రాపంబున్న మీవోలు । విపరీతబుద్ధిగో వెలయించెదెప్పె
ఆవెలది గోహాళ వాక్యజాలమును । భావించుకొంటిమి భామబుద్ధిగ
తనపతి నడిగిన తనశాస్త్రులెల్ల । వినిక ప్పిపెట్టక శోకంబు మరియుం
నరకంబు నిభువన్న నొగిచింతనొంది । నరమీదబోవనువన మాత్మవలది
పురుషుడై కత్తి యూభోగనిగాంచు । తరుణికోపంబున వదరంగ వస్తు
పరువడి మేలు బంధువగణంబు । పురమువారల్ల సభోయన గాంచి
రయింత చేసిన నిచ్చటనుండనను । పంతమాడు మనప్రతాపమున మైవెడల
పోయు నవార నేధూశమిూను । వారి య సేచకనిగ్గుబడి యుంటినని న
చిత్తంబు నుష్టుగ జేవరిశోకంచి । అత్తరికి విని ధర్మాంగదుండనియె
మొకటి కేసికుని ప్రతుపుత్రులులేక । యిదిపాపమూలంబు యేమానో యనక
మదిలోన సెయు చక యూపుత్రిదప్పి । మతిలేకమంత్రిని యన్నన జేసి
ఓయు ధర్మాంగదా యూదికమానిక । యీలాటిపని సేయ వింపాను జెప్పుము
యీయునసీను యుండ్లెక్కడను । యీపాపమున్నదు యెవ్వొటవినము
నాపుత్రిని సేయునవలె నదవునిద్రోలి । నీకంటికేరీతి నిద్దురవచ్చె
నీకంటెబున్నోన విదణయెగ్గలర । నీతి నెరుగక నీచనీతిజేసితివి
నసంధ బిడ్డలులేని వారలగనుక । మనిచేసినపాపంబు మరికట్టుకొంటి
ఆమంత్రిమణి వన్న నతడేమిచేయు । నీమాటదోయుంగ నేర్చునేయతడు
నీతప్పు గంధమి ప్పైనిలువంగదగునే । నాతప్పుగాక విన్నవిన పనిలేదు
అనియొంతమాని యతడు మౌనమెత్తి । తనవంక జూడక తగచింతనొండి
మారుమాటాడక మనసులో గుంది । బీరుపోయిన జూచి ప్రియము రెట్టింప
మరువక యారాజు మరియునిట్లనియె । ధరలోన నీతి యథమశాస్త్రంబు
వారకవగ్గ వచ్చినవారి । దూరజాడని వానితు వినొక్కమాట
పాపాత్ముడౌ మంత్రి బట్టి చంపితను । కోపంబు వీరను కువలయాధీశ
నినుజూచి శాంతిని యానసుమ్ము । మనుజేశ వినుమని మరియునిట్లనియె
వితివిశేష నీకుదరులేక । యీతీర్థకాశ్యము జెయుసేయవగు నె
యీతప్పు గాదని నిశబుద్ధి గలిగి । ఖ్యాతిగాన పుణ్యములోకుల రీతులెరిగి

మీయింటనుండియీ మెలతయు వెడలి । పాయనియడవులు పర్వతంబులును
పేరైన నదులును పేరైననిధులు । పేరైనతీర్థంబుల్ ప్రియముతో దిరిగి
చెలగిధర్మపురంబు చేరియాచెలియ । విలసితనరసింహ విభునివర్ణించి
గురుతరంబైన యాకుండంబు మహిమ । వినివిహితంబుగా విప్రులకెల్ల
దానముల్ సేయుచు తరళాయతాక్షి । గురుజనంబులగూడి గుండంబుజేరి
గురుతైన యాబ్రహ్మగుండంబులోన । అహిరాజుతోడను అంటుకుంకినను
మహిమీఱపరమాత్మ మహిమచేనపుడు । పురుషుడైనిలచి నాపాలతితో గూడి
కరమర్థివచ్చిరి కనుగొనుమనుచు । దంపతులను వేగ తగబిలుపించి
సొంపుగానిద్దరి జూసినజూచి । కంపించియింత భూకాంతునకనియె
దంపతులందు రాధరణీశయిట్లు । రొసవానిదెచ్చి మీరిప్పుడునాకు
పోడిమిగోరుత పుత్రుడటంచు । అడంగజెల్లునా యపకీర్తిభువిని
కోడలివూగాని కొడుకుగాడితడు । పుట్టినగాముకు పుట్టగావిడిచి
పుట్టనిగానిని పుత్రుజేసెదరు । యిట్టిమాటలుపల్క యిదిపాపమనిన
గట్టిగావినిమరి కమలాయతాక్షి । అట్టిట్టు చెదరక అప్పుడిట్లనియె
యెట్లుపల్కితివయ్య యిటధర్మముడిగి । ఏపాపమతినైతి యిందేలవత్తు
భూపాలవినుమనీ పుత్రుడేయితడు । సత్యంబుచెప్పెద చనగవినుమయ్య
మానంబువిడిచి దుర్మార్గురాలైపోయి । మానినులెక్కడ మగవసేతెంచి
సిగ్గులజ్జయుమాని శీలంబువిడిచి । అగ్గలంబుగనవ్వ మాతఘనశే:
తనునా ముందర తలలెత్తుకొనుచు । కొనుకొన్నప్రతికివ వగవకయుండ
యిరువుగానాసునసెరుగ కాడితివి । పరమాత్మువుడగా భయమేమినాకు
వినవయ్యరీతి విన్నవించెదను । కనకాపురంబు వేగ మొక్కినేను
మునివేషధారినై ముఖ్యమైనట్టి । వనములుగిరులు దేశాలయంబులును
మించిన నూటయెన్మిది తిరుపతులు । కొంచకసేవించుకొనివచ్చిపిదప
శ్రీధర్మపురిజేరి క్షీరాబ్ధిపుత్రి । నాథుడైనట్టి శ్రీనరసింహుజేరి
ఎదిరైయెనుగ్రహముల ప్రస్తుతిజేసి । వదలకసేవించివచ్చియావలను
పదండిగొనుక మంటపములోనజేరి । మదిలోన చింతించి మరిమరిగుండి
నదులుదేశంబులు నగరశైలములు । ఉదయాద్రిపర్యంతమున్నతీర్థములు
తిరిగితి నాపాలి దేవుడెంతయును । కరుణించడాయెనా కమలాలయాకు
ననుచు వేసటనొందియతివేగముననె । ఘనమైనబ్రహ్మపుష్కరిణియామడుగు
గనియుంచుమరికెద గాకని దలచి । వినయముతోడ నావిభుమున్నవెట్టి
భూకాంతపైబెట్టి పుణ్యవాహినిలో । యీకమలదేహంబు సెవయబోవంగ
ఆకాశవాణి యిట్లనియెనావేళ । ఓకాంతయిందులో మునకలేమిటికి

కాకోదరుఁడనీడు కంఠమందునిచి । చేకొని స్నానంబు చేసినంతటను
మురుకంటెచక్కని మహనీయమూర్తి । పురుషుడౌనని చెప్ప భూనాథ యేను
నశరీరి చెప్పిననట్ల చేసితిని । నాశరీరమునను శేషుని రూపముడిగి
పురుషుడై నిలచెను భువనైకవంద్య । పాపజాలంబుతోఁ దునతఁడు దోడ్కొనుచు
మరుఁసమిపాలికి వచ్చెదనన్న । నరుల యీతనిఁ జూచి నమ్మరటంచు
గ్రక్కున మాతండ్రి కడకేగుదెంచి । యక్కడ నాశప్తి మంతయుఁ దెల్పి
ఒక్కతెవచ్చుటయుఁ జూచిమా యనుచు । తక్కక తండ్రి నితగదోడుకొనుచు
వచ్చితినన్నయా వనజేక్షణంద । అచ్చెరుపందితా నబలకిట్లనియె
భోగియొక్కఁడనైన పురుషుడౌనమ్మ । అగడంబున కడు పాల్పు చేగాక
పతులకొక్కఁడనైన సత్యశీలములు । శీలానగుఁడని చెప్పఁగా సనము
ఇందుకసాక్షివారెవ్వరున్నారు । కందవతోఁడ వ కాళవ అమ్మ
అక్కడ డలుకుట అరిసమ్మరాదు । యొక్కబలికి యుడినిశ్చయంబు
అక్కడఁగలధవళ గతిగలదిచట । ఒక్కడివ కెల్ల యుందర వినగ
పలికెవా నిజమని పాటించవచ్చు । పక్కఁ పువి వ్వడు పడతిరో యనిన
కలికిరో నీగణకథ లెన్నవచ్చు । నీలోనధవళంబునిలచి యుండగను
లోలాక్షి యిందరిలోన బల్కుచు । అసనము ఒకనప్పుడబ్జాయతాక్షి
కొంసపీతాంర పుదిక్కుముఖముగ నిలచి । తనహస్తములు ఫాలతలమున జేర్చి
యుగళితభక్తిలోనప్పుడిట్లనియె । నారాయణాచ్యుత నరసింహరామ
వారిజోదర జగద్వంద్యలోకేశ । పరమాత్మకృష్ణ ద్రౌపదిమానరక్ష
కరిరాజ సాహాయ్య గాచినయట్లు । ననుగావుమొక్కఁడ నలినాయతాక్ష
జనపతినన్ను విశ్వాసింపడిప్పుడు । కరుణాకటాక్ష వీక్షణముపైనించి
పరమాత్మయశరీరి బలికింపవయ్య । అనియిట్ల శ్రీహరినభినుతిజేసి
వనజాక్షియాకాశవాణివీక్షించి । అలినీలవలిణిరో యాకాశవాణి

శశిముఖి ఆకాశవాణిని పల్కించుట.

కలలితమృదుపాణి సైకతశ్రోణి । వారకసేకత ప్రవతనైతిసేని
ధారుణివేదముల్ తథ్యమానేని । మురశిఖకడు లోకమునగలైనేని
మురుపక భూమి ధర్మముదప్పదేని । తగశేషుఁడీనడై తగనిల్చెనేని
గగనంబునుండి వేగమెపల్కుమనిన । అధర్మకేతత యధిపతోనసరు
ఓధర్మగుణసాంద్రి యోరాజవంద్రి । ఈపుత్రిడీకడౌను నిజముగానమ్మ
ఈపతివ్రతమాట లివికల్లగావు । అనగజ దాని యాహాల్యతార
శివపత్ని యనసూయ సీతరాబ్ధితనయ । కొండలయునవనితల బోలు నీకాంత

యిదిమొదలెవ్వరీ యింతినేమి తూను । మీపిల్లగరాదు మెలతమిమ్మెల్ల
వారించిపోయి కీర్తుణాలుదచ్చెగాక । మీకులంబెల్ల మూర్ఛనినిల్చెగాక
గామన్ననింతటి కాంతలుగలరె । ధరణీశవినవయ్య తన్వినీకరణి
కరుణించినీసుతు ఘనతచేపట్టి । పట్టునవేగంబె పట్టంబుగట్టి
గట్టిగానేలించు కలరాజ్యమంత । నీవువైభవంబున నేటనుండియును
దావలంబుగను మోదముతోడనుండి । అత్యంతధామిణాపురాలైనిపతిని
సత్యవతియంచు సమ్మతిమీర । ననరయ్యమీరలు నపచారపడక
అనిచెప్పినంతలో నమరకన్యకలు । వనజాక్షిపైపుష్పవర్షంబువేగ
పనిబడికృపచేత పరమమోదమున । గురియించిరంతట గుంపులైచూచి
సురదుందుభులుమ్రోసె సారెసీమంత । ఆవేళతండ్రితా నానందమంది
వేవేగపుత్రిని వీక్షించియనియె । రావమ్మనాతల్లి రాదనాపట్టి
నీవితోపుట్టినింటికి కీర్తిదెచ్చి । యీవేళనతనాల్లుద్ధరించి
భావింపనింతటి పణతియుగలదె । కులముద్ధరించిన కూతురయనుచు
పాలుపొందపుత్రిని బోగడెప్రాణకాంతు । కమపంతమునొరగోరికదీర
మనసులోపలసుధమాణంగనుండెపుడు । వనజాక్షిభావముగాంచిమెచ్చి
చాలహర్షించియాజగదేకరాధ్వి । లోభూకమునగలపుణ్యదేశములు
సకలంబుసేవించిపరగంబునపుడు । కుకవాశివపురుషునికేలుకొనియె
నెంతసాహసినిరియొంతఘనమిణాష్టి । యెంతపతివ్రతయని మునిసోగసి
కడువేగపుత్రినికౌగిటజేర్చి । యెవతేనివ్రతనాయెనగౌగిలించి
అతిసంతసంబందిగావేళనిరియు । హితులతో మునిపురోహితులతో చూచి
దొరలుమరత్నాంగమునితో మకొనుచు । పురవరంబునకేగసాలుపొందివేగ
కొడుకుకోడలను దోడ్కొనుమనావేళ । తనయుపవంత సందడివెంటవంటి
పరువడిచతురంగ బలము గొలువ । వరుసతో మురసాగు వాద్యముల్మెలగ
కరిబృంహితములుసుత్కటరథ ధ్వనులు । తురగహేషితములుసుభటారభూరి
భేరీరవంబులు ప్రఘుశంఖములును । ధారాధరంబులు ధరణియూగాడ
రయమున తనమందిరమునకు నేగి । నయమొప్పమేడల నందరనుంచి
సుతునితో జాను నాకుందరితోను । సతికనకేతెంచి సకలంబుచెప్పి
మనపుత్రుశితవని మరిమాపవంత । కనిపంథ్రమించియా కమలాక్షిపలికె
తొమ్మిపతివ్రతయాపుణ్యసాధ్వి । యిత్రిలోకములగలిగి హితనాచరింప
పుడమిలో నింతటిపుణ్యంబుగలదె । యొనపకయావేళల నిల్లుద్ధరించె
అనినంతకోడలు అత్తకుమ్రొక్కె । గొనకొని మ్రొక్కవ కోడలిదపుడు
మెండసికౌగిటజేర్చిని మోహనాదరించి । మున్నటసేవంగ మోదంబుతోడ

పురిజనము వచ్చి చూచుట.

యిచ్చలో మెచ్చి తా నింటిలో నుండెను । ముచ్చటాడుచు నుండె మదిలోన దాను
యీవార్త పురజనుల్ యిరువంద విని యా । శ్లాఘించి చూడను పరిపరి వచ్చి
కన్నులనిండను కనగొని మెచ్చి । వన్నెగా బొగడేటి వారు కొందరును
కొందరు తత్క్రియలను మెచ్చువారు । కొందరు పోకలాకులు దెచ్చువారు
తెగనతో నెన్నముట్టెచ్చువారు । పొడగాంచి పాదేశ్యజీవారు
తగినట్టి వారసందడి నిల్పువారు । నగిలించబడ్డ విల్లవారలు మెచ్చ
తనమంత్రినప్పుడు ధర్మాంగదుండు । పసిండి పిలిపించి పాటించి చూచి
ఘనమైన భక్తితో కౌగిటజేర్చి । వనమున వాపించి మరిమరి మెచ్చి
హితవాచరించి తా నిట్లని పలికె । మతివంతుడౌ దొడ్డ మంత్రివి నీవు
మరినీవు సేయంగ మా యిల్లు నిలిచె । అరయంగ విన్నవయ్య ఆదిరొట్టెలనిన
ఉరగంబు బుట్టిన నాగిపుత్రుడనుచు । కరవతీ ధరలోన ఖ్యాతిబుట్టించె
తరువాత పెద్దకు రత్నాంగదునింట । పరమపతివ్రత భాగ్యగంభీర
సత్యాంతగుణవతి సతినీతిశాలి । సత్యవత్యుమరాలైన సఖియ దెచ్చితివి
తెచ్చియుండగ గదా తేజంబుతోను । మెచ్చుగా సత్కృతి యిటువంటి కలిగ
యీ కీర్తి యీధర విడిసిదసొమ్ము । నాకు మంత్రివిగావు నాకు దేవుడవు
నారకోని రత్నాంగదుడ వచ్చి నన్ను । వెరపించి పుత్రుని వేగదెచ్చినిన
అప్పుడు దోచక ననుమాత్మ విన్న । నొప్పనిలుకులు సుఖితంబు దప్పి
యేమేమియంటినో యెప్పుడు నీవు । ఆమాటలెల్లన ఆత్మలో నుంచ
వలదని భూషణాంతులు నశ్వములు । పరమైన పురములు పల్లెకిచ్చి
రహివించి కనకాంబరాదులిచ్చి । బహుమానములచే సెబహు భంగినప్పుడు
వింతగా భోజన వేళలైనంత । సంతసలబందుచు జనపతివేగ
వియ్యంకుడును దాను వివిధ బాంధవులు । చయ్యన పంక్తిని చక్కగా కూడి
వచ్చినవారిని పరగ సత్కారం । మెచ్చుగా పిలిపించి హితవుతో దాను
బహువిధ్వన్నంబులు పయసావూపం । వహితమై యొప్పెకమ్మని పెదిపప్పు
చల్లపడెంబులు చక్కిలంబులను । కొల్లలుగా మంచి కూరగాయలును
అతిరసంబులు వించి అప్పడాల్ట్లు । మిరేనిఫలరసము ధర్మములను
అధికమా పచ్చళ్ళు అట్లపొంగళ్లు । దధితో దగూడి దోసెయు సౌఖ్యముగను
తినవారతమున తిగినభోజనంబు । నవోదభుజియించి యటు లేచి యపుడు
పొసగ కర్పూరతాంబూలందు లిచ్చి । యొసగ సంతోషించె నిష్టమైనట్లు
తెలివిమై కంచరత్తులు దేహరిశ్లే । కలనొప్పయాబంధు వరులు ముందరను

పలుకెదరంగ పుత్రు పట్టంబుగట్ట । వలెనని యూహించి వసుమతీనాథు
డనుపొందదగిన బ్రాహ్మణులరావించి । వినయపూర్వకముగావించియిట్లనియె

కుమారునకు పట్టము గట్టుట.

శ్రీకారంబుగపుత్రుపట్టంబుగట్ట । భూసురోత్తములార పొలుపొందిలగ్న
మాయతంబుగజెప్పు మనుచనంతవారు । వేదవిధంబుల విప్రపుంగవులు
తెలిసితోనక్షత్ర తిథివారములను । కలయ వీక్షించియా ఘనవిలోకనిర్ణ
అవిరళ శుభదినంబభిషేకమునకు । రవివారమనఘాత్మ రమణతోదశమి
విహరించదినమందు వృషభలగ్నంబు । భువనప్రశస్తమైన పుష్యమెల్లండి
జననాథ చెస్సని సరవిజెప్పినను । మానమున హర్షించి మనుజేశ్వరుడు
తనయుని పట్టంబుదశమినాడనుచు । తనవీటచాటించితగబంపెనంత
పురిలోనసంభ్రమంబునపౌరసతులు । వరుసడితమతమభవనంబులందు
పన్నీరుకస్తూరిపదనుగావించి । కన్నులకింపుగాకలయంగనలికి
పలుచగాసున్నంపుపట్టెలుదీర్చ । ధళధళమెఱయుచిత్తరువులువ్రాసి
లాలితముక్తాఫలంబులచేత । లీలతోరంగవల్లికలొప్పదీర్చ
ప్రియమంబుతోతగపడిగెలెత్తములు । కమనీయముగమేలకట్లనుగట్టి
గ్రిక్కనపురముశృంగారించిమరియు । తక్కకతనగృహంబులనుసరాజా
ఆరీతిగావించియాతిశ్రమమునను । గారవంబననురేఖలువ్రాసియపుడు
బాలుగదిక్కునరనాయకులను । మేలైనబంధువుల్ మించభూసురుల
గురువుహితులను రప్పించి । ధరగల్గుధనశాలయతతమైనట్టి
వారాంగనలుపీరు వారనతుండ । వారకరప్పించి వసుధేశ్వరుండు
తానునపుత్రుండు తనసతిమణియు । పూనియభ్యంగముల్ పొసంగజేసి
వేయుపన్నీరతో గాచినయట్టి । జలముల నప్పుడు జలకంబులాడి
పరగదివ్యాంబరాభరణముల్దాల్చి । పురహూతువైభవంబున గూర్చుండి
అంతంత భేరివాద్యంబులుచెలగ । వింతగానృత్యము ల్వేడ్కలాడంగ
పుణ్యాహవాచనంబులు వేడ్కజరిపి । పుణ్యాంగనలుకడు పొడవిమీర
రమణితో పుత్రుని రత్నపీఠమున । కొమరొప్ప నిద్దర గూర్చుండబెట్టి
పూనివంగతూర్యములు మ్రోయుచుండ । మానితంబైనసమ్మతిపుత్రునకును
అవనిధాత్రింగదుండనునామధేయ । మనిరమ్యంబుగబెట్టి యానందమునను
ధరిత్రిపైనయట్టి ముద్రికవ్రేలబెట్టి । ఆవనీశ్వరుండంత నాబంధువులును
దొరలునరనాథ్నంగదుని యాజ్ఞచేత । సరవదిన శుభలగ్న కాలంబునందు
పాలుపైన శ్రీగంధపుష్పాక్షతలను । వెలయగవిప్రులు వేదమంత్రములు

అవనిలో బ్రాహ్మణులందరు తాము । సవరణ మంగళాష్టకములు జదువ
అభినవసింహముతో యున్నప్పు । డభిషేకమొనరించి యప్పుడిట్లనిరి
ఎందాక కులగిరు లెందాక సూర్యు । డెందాక చంద్రుడు నెందాక ధరణి
యుండాక దిక్కులు నెందాక నుండు । నందాక వేడ్క రాజ్యము సేయుమనుట
భూసురోత్తములును బుధులును వేడ్క । నాశీర్వదించుచు నవని నంతటను
పట్టంబు గట్టిరి భాసురంబుగను । గట్టిగా పట్టంబు గట్టినంతటను
భూనాయకుడు వేడ్క భూసురులకును । దానంబులిచ్చియాదరమున బంపె
కవులకు భట్లకు కట్నంబులిచ్చి । నవమోహనాంగుడై నాట్యకాంతలకు
అడిగిన త్యాగంబులందరికిచ్చి । తడయక వేడ్కనందరిని పంపించి
అరయంగ రుక్మాంగదాది బంధువుల । బరువడి భక్తి తాత్పర్యంబుతోడ
కనకాంబరాదులు ఘనభూషణములు । వినయవిధేయుడై వేశ్వరునరయు
పూజించి బహుమానమున బంపెనపుడు । తేజంబుతో తమ దేశంబులకును
అరిగిరి వారంత హర్షంబుతోడ । స్థిరతర నీతితో చిత్రాంగదుండు
పరమహర్షంబున ప్రజలనున్నించి । అరయగాతలివందు త్రిలోమోదమంద
చిరవైభవంబున క్షితియేలుచుండె । అనుచు గౌతమముని యాహల్యతోను
పొలుపు మీరంగ జెప్పిన సంతసించె । అనిరమాధీశుడౌ నబ్జాక్షు పేర
ఘనముగ శ్రీబొమ్మకంటి వంశజుడ । ననుమందకృష్ణున కర్పితంబగును
రచియించి చెప్పితి రమ్యంబుగాను । ఉచితార్థయుతముగా నొనరిన యట్టి
యీపుణ్యకథ భువి నెవ్వరు భక్తి । నేర్పుతో జదివిన యిష్టమైవినని
మనసతో వ్రాసిన వారలకెల్ల । సిరియును నాయువుగల్గి చెలగుచుండుదురు
పరువడి సతులతో బంధువులతోడ । వరుస పుత్రులతోడ నలనొప్ప నెపుడు
కామితార్థంబులు గలిగి హర్షించి । తామరతంపరలై తనరుచుందురు

51 నోముల కథలు.

1 గాజులగౌరి నోము కథ.

ఓ బ్రాహ్మణ చిన్నది గాజుల గౌరీదేవి నోముపట్టి ఉద్యాపన చేసుకోకుండా ఉన్నది. అంటే ఆవిడను చూస్తే వీధిలో ఇరుగు పొరుగు అంతా చిట చిటలాడేవారు. ఇంట్లోకివస్తే సుగంధం అత్తా మామగారులు వదినెలు అంతా చిట చిటలాడేవారు ఇలావుంటె పడలేక ప్రాణం విసిగి చివరకు యేమైనాసరే అని తెంపుచేసి అడవిలోకి వెళ్ళి యేమీ తోచక యేడుస్తూ కూర్చుంటే లోక పరిపాలనార్థమై పార్వతీ పరమేశ్వరులు బయలుదేరి వెడుతూవుండగా యీ విడ దీనాలాపములు వినబడ్డవి. వినబడితే పార్వతీదేవి యేమిటిది స్త్రీ కంఠములాగ వున్నదని అడిగితే ఆయన నవ్వి అవును, గాజులగౌరి నోముపట్టి ఉద్యాపనచేయక ఉల్లంఘన చేసింది అందుకని యిలాఅయింది అంటే పార్వతి జాలిపడి దగ్గరకు పోయి అమ్మాయి ఏం ఇలా ఒంటరిగావున్నావంటే ఏం చెయ్యను నన్ను చూస్తే అంతా చిటచిటలాడుకుంటారు అన్నది. అప్పుడు పార్వతీదేవి అని: ఓ వెర్రి తల్లీ! నీవు గాజులగౌరి నోముపట్టేవుగదా, ఉద్యాపనం చేసుకున్నావా అంటే లేదన్నది. అలాయితే యింటికివెళ్ళి ఉద్యాపనం చేసుకో అంతా నిన్ను గౌరవిస్తారని వారంతర్ధానమైనారు. ఈ చిన్నది యింటికి వెళ్ళి ఉద్యాపనం చేసుకొంది. అప్పటినుంచి అంతా యీ చిన్నదాన్ని చూస్తే సంతోషపడేవారు.

ఉద్యాపనము.—ఓ మంచి ముత్తయిదువను పిలుచుకొని తలంటి నీళ్ళుపోసి చీర రవిక యిచ్చి పిండివంటలతో భోజనం పెట్టి తాంబూలం యిచ్చి ఏడవ కోరుకొన్న గాజులు తొడిగించి దణ్ణంపెట్టవలెను. భక్తితప్పినా ఫలంతప్పదు. కథలోపమయినా వ్రతలోపం కారాదు.

2 కుంకుమగౌరి నోముకథ.

ఒకవూళ్ళోవున్న సోమయాజులగారి అమ్మాయి కుంకుమగౌరి నోముపట్టి సరిగా ఉద్యాపన చేసికొన్నది గాదు. అందుకని విధవాత్వం సంభవించింది. అనుట్లున ఆ సోమయాజులు లేకలేక పుట్టిన యీబిడ్డ యిలా అయిందే మాయని దుఃఖపడి కుటుంబసహితముగా కాశీయాత్రకు వెళ్ళి అక్కడ గంగ

ఒద్దన బ్రహ్మాండమైన తపస్సు చేస్తుండేవాడు. ఇంతలో కొన్నాళ్ళు జరుగగా జరుగగా కాశీవిశ్వేశ్వరుడు ప్రత్యక్షమై నీకేమికావలెనో కోరుమనగా అయ్యా నా పుత్రికకు విధవాత్వము మాన్పించే వరమియ్యవలెననగా ఆయన అన్నాడుగదా యీ చిన్నది కుంకుమగౌరీదేవి నోముపట్టి ఉద్యాపన చేయక ఉల్లంఘన చేసింది. అందుకని యీలా అయింది. ఇప్పుడా నోము ఉద్యాపన చేయించు శుభము కలుగుతుంది అని చెప్పి అంతర్ధానమైనాడు. ఆయన వచ్చి సంతోషముతో యీ చిన్నదానిచేత ఆ ఉద్యాపన చేయించాడు ఆమెకు విధవాత్వం పోయింది.

ఉద్యాపనము.—పదముగ్గురు ముత్తయిదువులకు పదమూడు బరిణెలకుంకుమపోసి, పదముగ్గురికి పదమూడు లక్కజోళ్ళు, నల్లపూసలు పెట్టి తాంబూలమియ్యవలెను.

3 తపిటి గౌరినోముకథ.

ఒక యిల్లాలికి తల్లి తండ్రి అత్తమామా యెప్పుడు యెడబాయకుండేవారు. ఏమమ్మా నీకీ యదృష్టం అంటే ఆవిడ అన్నదిగదా మా అమ్మ క్రిందటి జన్మాన తపిటి గౌరినోము వాయనము అందుకున్నా దాని ఫలమిది అనేటప్పటికి అంతా అనుకున్నారుగదా ఏమి వాయనము పట్టితేనే యింతఫలమైతే యిక ఆనోము నోచుకుంటే యెంతమంచిదో అని అందరు ఆనోము నోచటము ఆరంభించేరు.

ఉద్యాపన.—తవ్వనిండా బియ్యము పోసి శక్తికొద్ది చీర శక్తిలేనివారు రవికెలగుడ్డ పసుపు కుంకుమ తాంబూలం ఒక ముత్తయిదువకిస్తే సరి భక్తితప్పినా ఫలంతప్పదు వ్రతలోపమైనా కథలోపంకారాదు.

4 చిక్కుళ్ళగౌరిదేవి నోముకథ.

చిక్కులులేకుండా వుండాలంటే చిక్కుళ్ళగౌరిదేవి నోముపట్టవలెను రథసప్తమినాడు ఎత్తుకున్నబిడ్డను యెడబాయకుండా పక్కలో బిడ్డను పాలుమాలకుండా కంటికాటుక కదలకుండా చంకనున్నబిడ్డ పడలకుండా చేతిగాజులు చెదరకుండా కాలిమట్టెలు కదలకుండా కట్టినబట్ట కదలకుండా వెంటపురుషుడు యెడబాయకుండా ఒంటిసొమ్ములు వదలకుండా యీ నోము కాడు దీక్షగా వుండాలి. వెండిచిక్కుడుపూలు పయిడిచిక్కుడుపూలునే పంచిపెట్టినా చిక్కుళ్ళగౌరీదేవి తల్లీ చీకుచింతా లేకుండా సంసారం దయచ్చి కాపాడుముఅని కథచెప్పి అక్షింతలు వేసుకొనవలెను.

ఉద్యాపనము.—ఓబంగారపు చిక్కుడుపూవు గాని అంతశక్తి లేకపోతే వెండిచిక్కుడుపూవుగాని చేయించి ఒకముత్తైదువును పిలిచిభోజనం పెట్టి చిక్కుడుపువ్వు చీర రవికెలుగడ్డ పెట్టి దక్షిణతాంబూలంయిచ్చి నమస్కరించవలెను.

5 రేగులగౌరిదేవి నోముకధ.

ఓరాజుగారిభార్య రేగులగౌరిదేవినోముపట్టి ఉద్యాపనం చేయుటకు మరిచిపోయి ఉల్లంఘనం చేసింది. ఆవిడ ఆమాటే మరిచిపోయింది ఆవిడకెన్నాళ్లున్నా సంతానం కలుగిందిగాదు. చూచిచూచి ప్రాణంవిసిగి ఆవిడె తలగట్టుకొని దుఃఖమ్మూపడుతుంది. అనిదర్శిలో శ్రీవిష్ణుమూర్తి వచ్చి ఏం ఉమ్మాయి అలావిచారపడుతున్నావు అని అడిగితే నాకు సంతానం లేదు ఎందుకుజన్మ అని విచారిస్తున్నానని అంది అంటే సరేనీవు రేగులగౌరిదేవి నోముపట్టి మరచిపోయి ఉద్యాపనం చేయకుండా విడిచిపెట్టేవు అందుకని యీలాఆయింది. కాబట్టి తవ్వెడునరసోలెడు బంగారు రేగుపండ్లు చేయించి ఒక మంచిబ్రాహ్మణునకు వాయనమిస్తివా నీకుసంతానం గలుగుతుంది అలాచెయ్యమనేగానే ఆవిడలేచి బ్రహ్మాండమయిన సంతోషముతో అలాచేసింది ఆమెకు సంతానం గలిగింది ఇరుగు పొరుగు వారంతావచ్చి ఏమమ్మా నీయదృష్టం నీకిలాసంతానంగలిగింది అంటే ఆవిడె అన్నదిగదా నేనుచిన్నవాడు రేగులగౌరినోముపట్టి ఉద్యాపనమరచిపోయినాను అప్పుడు దుఃఖిస్తే శ్రీవిష్ణుమూర్తి ప్రత్యక్షమై వ్రతం ఉద్యాపనం చేసుకోమన్నారు. ఆప్రకారంచేసేను. ఈలాకలిగింది అన్నది. ఆమటున అప్పటివారంతా యీవ్రతంచెయ్యడం ఆరంభించేరు.

ఉద్యాపనము.—కుంచెడు తవ్వెడు మంచిరేగుపండ్లుతెచ్చి అందులో ఒకరేగిపండు బంగారంతో చేయించివేసి ఒక బ్రాహ్మణునకు పంచలచాపుయిచ్చి భోజనముపెట్టి యీరేగుపండ్లు ఆబంగారపు రేగిపండు తాంబూలముతో వాయినమియ్యవలెను. భక్తిలోపమైనా ఫలంతిప్పను వ్రతలోపమైనా కధలోపము కారాదు.

6 గ్రహణగౌరి నోముకధ.

ఒకవూళ్ళో ఒక బ్రాహ్మణుడుండేవాడు ఆయునకు యోగ్యురాలైన భార్య ఉండేది వారికి నలుగురు కుమారుళ్ళు ఒక కుమార్తెగలిగినది ఈకుమార్తె కడసారిది అయితే ఈబిడ్డపుట్టినప్పటినుండి పగలు మనిషిగాను, రాత్రి

ళ్ళు పురుగులుగాను అయిపోతుండేది. తల్లి చాలాకించపడి, రాత్రిళ్లు నిద్ర మానుకొని ఆపురుగులన్ని చెదరిపోకుండ ఒక గుంటచేసి అందు లోకి పోగుచేస్తూ వుండేది. ఇలావుండగా ఆవిడె అన్నగారువచ్చి అమ్మాయి పిల్లకు యేడాది వెళ్ళవచ్చింది పురుటిసుంచము చూచి నస్తువు గాని రమ్మంటే అన్నయ్యా ఇప్పుడుగాదు యింకోమాటు వస్తానన్నది. ఇలా ఇలాపిల్లతో బాధపడుతోనే వుంది పిల్లకు రెండోయేడు వచ్చిన తరువాత అన్నగారువచ్చి మళ్ళీ పుట్టింటికిరమ్మని చెప్పేడు ఇప్పుడుగాద న్నయ్యా ఇంకోసారివస్తాను అని చెప్పిపంపించింది ఈపిల్లపగలల్లా చక్కగా మనిషిలాగనే వుండడం రాత్రిళ్లు పురుగులు కావడం అలాగేవున్నది. ఇలాపిల్లకు 8 రేడువచ్చింది మళ్లీ అన్నవారు వచ్చి అమ్మాయిరా ఇప్పుడు రాకపోతే ఇక మీరుమీరే మాకుమేమే అని నిష్ఠూరముగా మాట్లాడితే అప్పుడు పెద్దకోడలిని పిలిచి ఏమే యీబిడ్డను నాలుగురోజులపాటు కాపాడుతావే అంటే అమ్మో నావల్లకాదన్నది. రెండోకోడలిని అడిగితే ఆవిడె అసలేపిల్లగాదన్నది. మూడోకోడలిని అడిగింది ఆవిడ నాపిల్లల తోటే చేయలేకుండా వున్నాను. ఈవిడతో నావల్లకాదు అన్నది సరే ఇక నాలుగోకోడలున్నది అని ఆ అమ్మాయిని అడిగింది ఆవిడెసరే వెళ్ళి రండి నానికేంభాగ్యం అలాగే మాస్తాను ఎవళ్ళకైనాపుట్టింటి ఆశవుంటుంది అన్నది. అనుట్టున ఆవిడె ఆకోడలనుపిలిచి ఓసీ యిది పగలుపిల్ల రాత్రిళ్లు పురుగులైపోతుంది ఇవన్ని చెదరకుండా పోగుచేసి ఈగుంటలో ఉంచాలి మళ్ళీ తెల్లవారేవరకు పిల్ల యిలేస్తుంది. ఒక్కపురుగూ చెదరకూడదు అన్నది సరేఅని వప్పుకుంది అత్తగారు పుట్టింటికి వెళ్ళింది. ఈకోడలుమాట అన్నది గాని ఆరాత్రిచాలా కష్టమనిపించింది సరే ఒప్పుకున్నాము ఎలాగో చెయ్యాలని చేస్తూవుంది ఇలా మూడు రాత్రిళ్లు జరిగింది. ఆచిన్నవాని పెని మిటి ఏమా యిది రాత్రిళ్ళు గదిలో పడుకు రావడములేదని యీరాత్రి కనిపెట్టి వుందామని వున్నాడు ఆరాత్రిగోడమీద కూర్చుని యిది అంతా చూచి జాలిపడి మరువాడుభార్యను అడిగితే వున్నయధార్థమంతా చెప్పింది అతడు సంసారము విడిచి అప్పుడే అడవిలోకిపోయి ఆకుమీద ఆకు పోక మీదపోక వేసుకొని నిరాహారుడై తపస్సుఆరంభించేడు. అప్పుడు పార్వతీ పరమేశ్వరులు లోకపరిపాలనార్థము బయలుదేరి వస్తూవుంటే పార్వతి, పర మేశ్వరా ఎవరయ్యా యీతపస్సుచేసేవారు అన్నది అంటే అతనొక బ్రా హ్మణుడు అని చెప్పితే అలా వారు ఎందుకా తపస్సు కనుగొందామని వచ్చి అడిగితే అతడు "అమ్మా నాచెల్లెలు పుట్టినప్పటినుండి పగలల్లామని

షిగానేవుంటుంది. రాత్రిళ్లు పురుగైపోతుంది ఆదుఃఖముపట్టలేక యిలావచ్చి తపస్సుచేస్తున్నానంటే అప్పుడు పరమేశ్వరుడు జాలిపడి ఓయీ నీచెల్లెలు క్రిందటిజన్మలో రజస్వలయి యింట్లోకలిపింది ఆదోషముచేతయిలాఅయింది అంటే మహానుభావా మరి ఆవిపోయ్యేసాధనమేమంటే గ్రహణగౌరి వ్రతముపట్టి ఉద్యాపనచేస్తే ఆపురుగులు పోవడంపోయి సకలారోగ్యములు కలిగి పిల్ల దేదీప్యమానముగా వుంది. తరువాత తల్లివచ్చి పిల్లనుచూచి కొడుకును కోడలను దీవించి నాయనా నాకష్టములుగట్టెక్కినవి అనిచెప్పింది.

ఉద్యాపనము—అమావాస్యనాడేగాని సూర్యగ్రహణము రాదుగనుక ఆగ్రహణము పట్టగానే పసుపు కుంకుమ పిండి బియ్యము పత్తి బెల్లము ఆకు పోక దక్షిణలతో ఒకచోటపెట్టి గ్రహణము విడిచి విడువగానే స్నానముచేసి పైకధ చెప్పుకొని అక్షింతలు వేసుకొని తొమ్మిది కోజాలు తొమ్మిది పద్మములు తొమ్మిది వత్తులు దీపములు తొమ్మిది అట్ల వాయినాలు తొమ్మిది అట్ల నైవేద్యము కొత్తచల్లెడలోపెట్టి పాతజల్లెడ వానిపైన మూతవేసి చీర రవికె బెట్టి యిదిఒక పెద్దముత్తయిదువుకువాయన మివ్వవలెను.

7 శోకదానము నోముకధ.

ఒక పట్నములో ఒకరాజు ఒక మంత్రి ఉన్నారు వారి భార్యలు యిద్దరు శోకదానమునోము పట్టేరు. రాజభార్య ద్రవ్యము కలదిగనుక ఎప్పుడుబడితే అప్పుడే చేసికోవచ్చునని తలంచి శోకదానమునోము మాట అలక్ష్యచేసింది. మంత్రిభార్య భక్తితో ప్రతిదినము ఒక తోటకూరకట్ట ఒకదబ్బు ఎవరో ఒక బ్రాహ్మణునకు యిస్తూ యిలా యేడాదివ్రతం చెడకుండా జరిపింది. రాజు భార్యకు ఏదో గుబులువలె రాను ఏడుస్తు కూర్చొను ఇలా అయింది, ఎన్నాళ్ళు చూచినా యీలాగేవుండని అడవి లోకిపోయి అక్కడ యేడుస్తూ కూర్చుంటే ఆ దారిని పార్వతీపరమేశ్వరులు పోవుచు యీచిన్నదాని ఏడుపాలకించి, దగ్గిరకువచ్చి ఏమిటమ్మా! అలాఏడుస్తున్నావు ఎందుకని అడిగితే ఎందుకో నాకుతెలియదు ఎప్పుడూ ఏడవాలని ఉంటుంది అన్నది. ఆమాట విని పరమేశ్వరులు నీవు శోకదానము పట్టి అవ్రతం ఉద్యాపన ఉల్లంఘించావు అందుకని యిలా అయింది ఆ వ్రతంచేస్తే యీదిగులు పోతుందని అంతర్ధానమైనారు. ఆరాజు భార్య యింటికివచ్చి అతిభక్తితో ఒకటికి పదిగా ఏడాదిదాకా శోకము బ్రాహ్మణునకు దక్షిణతో దానముయిచ్చింది. ఈశోకము పోయింది. చూచినవా

తంరా ఆశ్చర్యపడి ఏమమ్మా ఎలాపోయిందంటే వారంతా కూడానోచెరు.

ఉద్యాపన.—దొడ్లో తోటకూరమడిచల్లి ఆ తోటకూరకోసి, బ్రాహ్మణునికి భోజనంపెట్టి వస్త్రమిచ్చి పదహారుమాడుడబ్బులు దక్షిణ తాంబూలంయిచ్చి తోటకూర వాయనం యియ్యవలెను. భక్తితప్పినను ఫలము తప్పదు వ్రతలోపమైనను కథ లోపముకారాదు.

8 మునికార్తిక దీపముల నోముకథ.

ఒక బ్రాహ్మణుని భార్య కార్తికదీపముల నోముపట్టి వ్రతసమాప్తి చేయకుండా ఉల్లంఘనచేసింది అప్పటినుండి ఆవిడకు దరిద్రంచుట్టుకొనడమే కాకుండా కడుపు శోకముకూడా కలిగింది. ఆవిడ చాలా పరాకాష్ట కలది. అందువల్ల నేనుపోయి బ్రహ్మనడిగి వరం తెచ్చుకుందునని బయలు దేరి పోతున్నది పోతుండగా దారిలో ఒకబ్రాహ్మణుడు కనుపించి ఎక్కడికి పోతున్నావమ్మా అన్నాడు. నాయనా బ్రహ్మదగ్గిర వరము తెచ్చుకోడాకి వెళ్ళుతున్నానన్నది, నామాటకూడా కొంచెము చెప్పవూ అనగా ఏమిటి నీమాట అన్నది. నేనిక్కడికి 18 జన్మాలనుండి అన్నము నీళ్లు లేకుండా వున్నాను ఈసంగతికూడా కనుక్కొని నాకుగూడ వరము తెమ్మన్నాడు సరేఅని ఆవిడ వెళ్లుతూవుండి దారిలో ఫలభరితమైన పెద్దమామిడిచెట్టు కనిపించి ఎక్కడికి వెళ్లుతున్నావమ్మా అన్నది. అంటే బ్రహ్మ నడిగి వరము తెచ్చుకోటానికి వెళ్ళుచున్నాననగా నామాటకూడా కొంచెము మనవి చెయ్యమన్నది ఏమిటంటే నాచెట్టుకావలసినన్ని పండ్లున్నవి పక్షి నరుడు యెవరూ ముట్టరు కారణమడిగి, యివియాన్పుకోనే వరము తెచ్చిపెట్టవమ్మా అని బ్రతిమాలుకొన్నది. సరే అని దాటిని పోతుంటే ఒక బురదగుంటలో ఆవు దూడా వున్నవి చుట్టు నోటిదగ్గిరకు అందేటట్టు గడ్డివున్నది. ఒక్కపరకైనా కొరకవు అవి యీమెనుచూచి ఎక్కడికి వెళ్ళుచున్నావు అని అడుగగా బ్రహ్మ దగ్గిరకని ఆమె చెప్పగానే మేమిలావున్నాము మాగతి కొంచెము మనవి చేయుమని చెప్పగా నామె సరేయని ముందు పోవుచుండగా పూచిన మల్లెపూల చెట్టగుపించి అమ్మా యెక్కడికి వెళ్లుచున్నావనగా బ్రహ్మ దగ్గిరకని ఆమె చెప్పగానే నేనిలావున్నాను ఒక్కరు నాపువ్వులు కోసుకోరు ఏమిపాపము బద్ధలయినదో తెలియదు నాసంగతికూడా కొంచెము మనవిచేసి రావమ్మా అని బ్రతిమాలుకొనెను సరే అని ఆవిడ ముందునకు పోతుండగా ఒకరింట్లో వెదురు దణ్ణెమున వేసినచీరలు ఎప్పటికప్పుడే జారిపోతుంటవి, వారిమెతో అమ్మా ఎక్కడికి వెళ్లుచున్నావని యడుగగా

నామె బ్రహ్మ దగ్గర వరము తెచ్చుకోటానికని చెప్పగా మా మాటకూడా కొంచెము చెప్పి యీదిక్కు తప్పింపుమమ్మా అని బ్రతిమాలుకొనిరి ఆ వెడ వెడుతుండగా ఒకచోట రెండు పెనములు కాలుచున్నవి ఎప్పుడూ చల్లారవు అమ్మా మామాటకూడా చెప్పండి అని బ్రతిమాలుకోగా సరే అని బయలుదేరింది ఆవిడే వెళ్ళగా వెళ్ళగా బ్రహ్మలోకము కనుపించినది. అప్పుడామె వెళ్ళి బ్రహ్మకెదురుగా నిలువబడగా బ్రహ్మ చూచి ఏమమ్మా యింతదూరము వచ్చినావనగా ఆమె నమస్కరించి "నాకు గర్భదరిద్రము కడుపుశోకము కలిగింది, అది భరింపలేక నీకోసము వచ్చితిని కరుణింపుమనగా నాకు నవ్వి" ఓ అమ్మాయీ నీవు ఆటకోటికనముగా మునికార్తిక దీపములనోముపట్టి ఉద్యాపనలేకుండా ఉల్లంఘన చేసినావు. అందుకని నీకిలాగటస్థించినది. యిప్పుడుతిరిగి ఆనోముపట్టి మూడు కార్తీకమాసములుసరిగా వెలిగించుకుంటే యీదోషముపోతుంది అనిచెప్పగా నామె పరమేష్ఠి మహానుభావా దారిలో ఒకబ్రాహ్మణుడున్నాడు 18 జన్మములనుండి అన్నపానము లేదట. అనగా ఆబ్రాహ్మణుడు వేదము బాగాచదువుకొని అది తన స్తోత్రంతో నెవ్వరికిచెప్పలేదు అందుకని అలాగైనాడు. నీవు పోయేటప్పుడు "గాను" అని ఆయనతో చెప్పివెళ్ళితివా అతనికాదిక్కు పోతుందనగా అమ్మా దారిలో జీడిమామిడిచెట్టు ఫలపరితమైయున్నది.

ఎవ్వరూ ఒక్కపండు కోసుకోరు అనగా ఆవెడ క్రిందటిజన్మమున కడిపెడుపిల్లలనుగన్న తల్లి ఒకరు వంశము నిలుపుకొనుటకై ఒక్కబిడ్డను పెంపు యివ్వమంటే యిచ్చినదిగాదు కాబట్టి యిలా అయింది నీవొక పండుకోసుకొని తింటివా యిక అందరూ తింటారు అదే శాపవిమోచనం అనగా సురజ్యేష్ఠా! దారిలో నొక ఆవు దూడ మెడలలోతు బురదగడ్డిలో నున్నా మేతమేయవనగా వారు క్రిందటిజన్మమున అత్తాకోడలు వారి యింట్లోనున్న ఆవుదూడకు వంతులుపోయి మేతవేయలేదు నీవు పోయేటప్పుడు గినెతతో గడ్డికోసిపెట్టితే అవిమేస్తవికొంచెము నీరుపెట్టితే త్రాగుతవి అక్కడనుండి దానికి శాపవిముక్తి అనగా పితామహా! దారిలో పూచిన మల్లెచెట్టుండి ఒక్కరు పువ్వులుకోయరనగా అది క్రిందటి జన్మమునబోగముది పూచినపువ్వు లెవ్వరికీయక తానే పెట్టుకుంది నీవు వెళ్ళేటప్పుడు ఒక పువ్వుకోసి పెట్టుకుంటే ఇక అంతా కోసుకుంటారు అనగా ధాతా! నేను పోయేదారిలో ఒకరింట్లో దణ్ణెముమీద చీరలు ఎప్పుడు కాలిపోతుంటవనగా వారు పుట్టింటి ఆడబడుచునకు నెప్పుడు చీరపెట్టలేదు నీవు వెళ్ళేటప్పుడొక చీరదీసికట్టుకుంటివా ఇక అలా జరుగదనగా నో సృష్టికర్తా

ఒకచోట అట్లాగేనములు యెప్పుడూ వండుతూనే వున్నవేవనగా వారు ఆ తకోపిల్లు ఎదురు వాయనా లందుకున్నారు అందుకని అలా అయింది నీవు కొంచెము నీళ్ళు చిలకరించి వెళ్ళుమనగా సరే ఇవన్నీ చేస్తాను నాకేమి ఫలితమనగా నీవు 360 వత్తులు చేసి పిద్దెడు నూనెపోసి దీపాలు వెలిగించి నావు వెలుగించినందు కావత్తుల ఫలము నిచ్చేసి ఒలికిన ఫలమిచ్చేసాను వెళ్ళి నోముపట్టి ఉద్యాపన చేసికొమ్మని బ్రహ్మ చెప్పగా సరే అని ఆమె వచ్చుచు దారిలో పెనములమీద నీళ్ళు చల్లగా పెనముల వంట చల్లారెను. తరువాతపోయి ఒక్కొన చీరదీసి కట్టుకొనగా చీరెలు తగులబడుటమానెను. మల్లెపూవులు కోసి కొప్పున పెట్టుకొనగా అందులు కోసుకొని మొదలుపెట్టిరి తరువాత కొంతదూరము పోగి ఆవుకు దూడకు మేతవేసి నీళ్లు పెట్టగా నవి వానియంతట యవి తినసాగెను. తరువాత బయలుదేరి జీడిమామిడి చెట్టు పండు కోసికొని తినగా నందులు తిన మొదలుపెట్టిరి. తరువాత పోవుచూ బ్రాహ్మణునియింటికివచ్చి పరమాన్నమువండించి "రామరామ" అని చెప్పి తినుమనగా నాతడు తినటకారంభించెను, తరువాత యీమె శివరాత్రినాడు మునికార్తీక దీపముల నోముపట్టి మూడుమూర్ల అరువది వత్తులు పిద్దెడు నూనెపోసి వెలుగించగా వత్తి ఫలము కండె ఒలికిన ఫలము యొక్క వగనుక యిల్లంతా సిరిసంపదలతో నిండింది. అప్పుడంతా ఆశ్చర్యపడి ఏమి నోము నోచినావమ్మా అని అడుగగా ఆమె మునికార్తీక దీపముల నోము పట్టెను. అప్పటినుండి ఆనోము అందఱుపట్టి ఉద్యాపనము చేసుకొనిరి.

ఉద్యాపనము.—అయిదు మూళ్ళ అంగవస్త్రములో అరుశేర్ల బియ్యము మండపములోని దక్షిణ తాంబూలం బెట్టి, వెండి ప్రమిదలో పయిడివత్తివేసి దీపము వెలిగించి ఒక బ్రాహ్మణునకు వాయన మియ్యవలెను. భక్తిలోపమయినా ఫలములోపము కారాదు. ప్రీతిలోపమయినా కథలోపము కారాదు.

9 కార్తీక దీపాలనోము కథ.

ఓవూళ్లో ఒక చాకలిది ఉన్నది దానికి నలుగురు కొడుకులున్నారు వారి నలుగురికి పెండ్లిండ్లు అయినవి. కోడండ్రు యింటికి కాపురానికి వచ్చినాగు ఆచాకలిది పెండటి ముగ్గురు కోడండ్రతో ఆశ్వయుజ బహుళ అమావాస్య మొదలుకొని ఉదయముకాకుండా స్నానము చేసి దీపాలు పెట్టుకునేవారు. పెల్లాళ్ళు అలా పెట్టుకున్నారు. కార్తీక బహుళ అమా

వాస్యనాడు నాలుగోకోడలును బిలిచి యిల్లు జాగ్రత మేము స్నానానికి వెళ్ళి వస్తామని చెప్పి వెళ్లేరు. ఈ నాలుగోకోడలు లేచి చల్లచేసిన కవ్వమున అంటివున్న వెన్నతీసి పత్తిచెట్టుకింద పడియున్న ఒక కాడ తీసి నూతివద్ద స్నానముచేసి యీకాడ కావెన్నరాచి దీపం వెలిగించి దేవుడికి వణ్ణంబెట్టింది. అప్పుడు భగవంతుడు దాని నిష్కళంకపు భక్తికిమెచ్చి ఆకాశముమీదనుండి విమానము పంపేడు. పోలి అదియెక్కి వెళ్లుతుంటే వూళ్ళో వాళ్ళంతా చాకలి పోలి స్వర్గానికి పోతున్నదని అనిరి. అత్త విని మా పోలిఏమిటి స్వర్గానికి పోవడమేమిటని దానిముగ్గురు కోడండ్రు అది చూచి దాని కాళ్ళు పట్టుకొని విమానముమీదికి యెక్కబోతే శ్రీ విష్ణుమూర్తి వచ్చి మీరు వీలులేదు. అది భక్తితో వెలిగించింది. మీరు ఆడంబరముకోసం చేసేరు. దానికి బొందితో కైలాసం యిచ్చాను. మీరింకా భక్తి కుదిరేవరకు యీకథ జెప్పి అక్షంతలు వేసికొండని చెప్పి అంతర్ధానమొందిరి. కానీ విష్ణుదర్శనమైనా అయిందని యీకథ చెప్పుకుంటూ అంతా కార్తీక దీపాలు పెట్టుకునేవారు దీనికి ఉద్యాపన లేదు.

10. పోలాల అమావాస్య నోముకథ.

ఒకవూళ్ళో ఒక బ్రాహ్మణునకు ఏడుగురు కొడుకులువున్నారు. ఆ ఏడుగురికి పెండ్లిండ్లై వారి భార్యలు కాపురానికివచ్చిరి. ఆ ఏడుగురు కోడండ్రు పోలాల అమావాస్యరాగా నోము నోచుకుందామని ప్రయత్నం జేసిరి అయితే యేడవకోడలుకు పుట్టిన చంటిపిల్ల ఆరోజునే చనిపోయింది అందుకని అంతా ఆయేటికి మానివేశేరు తిరువాత మళ్ళీ పోలాల అమావాస్యవచ్చింది ఆనాడు నోము నోచుకుందామని అనుకుంటే మళ్ళీ కడసారి కోడలు పిల్ల చచ్చిపోయినది ఈసారి సాగలేదు వల్లే ఆరేళ్లు కడసారి కోడలు చంటిపిల్ల చచ్చిపోవుటచేత ఆనోము సాగిందికాదు ఏడో యేడు వచ్చింది సరే పూర్తించేదాము. మళ్ళీ చావువస్తుంది మానివేతామని తిట్టుకొంటూ కోడళ్ళంతా మళ్లు గట్టుకొనిరి. ఏడోకోడలుపిల్ల చచ్చిపోయింది పోయినాసరే నామూలాన అందటినోములు పాడయి పోతున్నవని చచ్చిపోయినపిల్లలు గదిలోపెట్టి తాళమువేసి అందరు కోడండ్రతోపాటు యీకోడలుకూడా వెళ్ళి పనిపాటలలో తోటివారికి సాయంచేసి ఒకరింట్లో తలంటి నీళ్ళుపోసుకొని ఒకరింట్లో యింతపిండి బెల్లము వడపప్పు తెచ్చుకొని తానుకూడా నోము నోచుకొనెను. తరువాత రాత్రిదాకా వుండి చీకటిపడ్డ తరువాత యింటికివచ్చి చచ్చిపోయిన పిల్లను బుజానవేసికొని

పోలేరమ్మగుడిదగ్గరకు వెళ్ళి ఆ పిల్ల నక్కడవుంచి యేడ్చుచుండెను. అమ్మవారప్పుడు సంచారముచేసి గుళ్ళోకివస్తూ యీ చిన్నదానినిజూచి ఏం అలా యేడుస్తున్నావు. అని యడిగెను. అంటే ఆచిన్నది యివాళ యేడుస్తున్నానా పదేండ్లనుంచి యిలాపిల్లపుట్టా చావా పుట్టాచావా అంతటిని యీ అమ్మవారికే అర్పిస్తున్నాను ఈయేడుకూడా నాప్రతిఫలం అంతే అయింది అయితే పాపంనావల్ల నాతోడికోడండ్ర నోము పాడవుతుందని పగలల్లాదాచి యిప్పుడే వచ్చిన బిడ్డను తెచ్చేను అని బావురని యేడువగా పోలేరమ్మ కరుణించి నీపిల్లలకు మరేమీ భయములేదు నేనంతటిని తీసికొనివచ్చి యిస్తాను అక్షతలు ఆ చిన్నదానిచేతిలోపెట్టి యీఅక్షింతలు నీపిల్లలను పెట్టినచోట చల్లి పిలు పిలిస్తే వారే వస్తారనగానే ఆవిడె ఆ ప్రకారమే అక్షింతలుచల్లి పిలిచింది. అంతట నవ్వుకొంటూ యేడుగురు వచ్చేరు ఆమెకు పట్టరాని సంతోషమువచ్చి వారందరినీ వెంటబెట్టుకొని యింటికి వెళ్ళింది. ఈ యాశ్చర్యమేమిటి అని యింటిలోనివారు బైటివారు విరగబడ్డారు చూడడానికి అప్పుడు ఆవిడె వారందరితో పోలేరమ్మ మహాత్స్యము తాను చేసినపని చెప్పింది. అనుట్టు నప్పటినుంచి అందరు అమావాస్యనాడు పోలేరమ్మకు పెట్టుకొని నోము నోచుకొని సంతానవంతు లగుచున్నారు. దీనికి ఉద్యాపనములేదు.

11 నిత్యశృంగారము నోముకథ.

ఒకవూళ్ళో రాజుభార్య మంత్రిభార్య యిద్దరు నిత్యశృంగారము నోము పట్టేరు మంత్రిభార్య అందరికీ బొట్టుపెట్టి తాంబూలము చేతికిచ్చేది ఇలావుండగా మంత్రిభార్యకు సకలైశ్వర్యములు వచ్చినవి రాజభార్యకు దరిద్రము సంభవించింది. ఆమెకు చాలా విచారముకలిగి ఓనాడు దేవుడుగుళ్ళోకిపోయి అక్కడ దుఃఖించుచున్నది. పార్వతీపరమేశ్వరులు ఆచాయల తిరుగుచున్నారు వారువృద్ధదంపతులవలె కానుపించి ఏమమ్మా ఎందుకేడుస్తావు అని అడిగెరు. ఆర్చేవారా, తీర్చేవారా మీకెందుకు నా గోడనన్నది అంటేవారు ఆర్చేవారము మేమే, తీర్చేవారము మేము అక్కరవస్తే యేమేనైనా చేసేవారమూ మేమే పరవాలేదు చెప్పమంటే మంత్రిభార్యా నేను నోముపట్టేము. ఆమెకు భాగ్యమువచ్చించి నాకు దరిద్రమువచ్చింది. అంటేవారన్నారుగదా నీవు నిర్లక్ష్యముగా నౌకరులచేత బొట్టుపెట్టించి తాంబూలమిప్పించావు. మంత్రిభార్యా భక్తిశ్రద్ధలతో తానే స్వయముగా యిచ్చింది అందుకని ఇలాజరిగింది. నీవుమళ్లీ ఈనోముపట్టి స్వయ

ము గానీ నే యేటికేడాది కథచెప్పుకొని అక్షింతలు వేసుకొని శ్రద్ధగా నోము నోస్తే కావలసినంతభాగ్యము వస్తుందిఅని చెప్పి వారు అంతర్ధానమైనది. ఈ వెడయూనోము శ్రద్ధగా జరిపి అక్షింతలు వేసుకొని రోజూ ఒక ముత్తైదు వకు బొట్టుపెట్టి అద్దము దువ్వెన చూపించి యిలా యేటికేడాదిచేసి భాగ్యవంతురాలయింది.

ఉద్యాపనము.—ఒక ముత్తయిదువుకు తలంటినీళ్ళుపోసి చీరరవిక యిచ్చి భోజనంబెట్టి బొట్టుపెట్టి అద్దము, దువ్వెన కాటుకకాయ, కుంకంభరిణె, సవరము గంధపుచెక్క యిచ్చి ఉద్యాపనం చేసికోవలెను.

12 చద్దికూటి మంగళవారముల నోముకథ.

ఒక రాజుకూతురు బ్రాహ్మణునికూతురు చద్దికూటిమంగళవారముల నోముపట్టేరు రాజుకూతురు రోజు ఎప్పటికప్పుడే నోము నోచుకుందామనుచు చివరకు అలక్ష్యంగా ఉల్లంఘనచేసింది బ్రాహ్మణునికూతురు క్రిందటిరాత్రి వండివుంచుకొనిన అన్నము కూర చారు మూతపెట్టుకొని ప్రొద్దున్నే లేచి నంటిమీదస్నానంచేసి, అదిపెట్టుకొనితిని ముత్తయిదుకుపెట్టి యిలా వారంవారం జరిపింది. అలా యేటికేడాది అయినతరువాత ఉద్యాపనంచేసికొంది. సకలయిశ్వర్యాలువచ్చినవి. రాజుకూతురికి అష్టకష్టాలు సకల దరిద్రాలువచ్చి చుట్టుకొన్నవి. ఆవేళ తీరనిదుఃఖముతో నుండగా పార్వతీపరమేశ్వరులు విప్రవేషముల కనుపించి యేమమ్మా యిలావున్నావు అంటే దరిద్రంతో బాధపడలేక యేడ్చుచున్నాననగా వారు దయవచ్చి అన్నారు కదా నీవు చద్దికూటి మంగళవారాలనోము పట్టి ఉల్లంఘనచేసేవు అందుకని యిలాగైయుంది. ఇప్పుడు మళ్ళీ ఆనోముపట్టి యథావిధిగా ఉద్యాపనం చేసుకొంటే సకలైశ్వర్యములు వచ్చును అని చెప్పి అంతర్ధానమైనారు అప్పుడావిడ అతిభక్తితో నోముపట్టియేడాది యథావిధిగా నోచుకునేసరికి దరిద్రాలుపోయి సకలైశ్వర్యములు వచ్చినవి

ఉద్యాపనము — 13 ముత్తయిదువులకు తలంటి నీళ్ళుపోసి రాత్రి వండియుంచినఅన్నము కూరలు పొద్దున్నే భోజనముపెట్టి 13 నూతుళ్ళలో యీచద్దిపెట్టి 13 వాయనములు దక్షిణతాంబూలం యియ్యవలెను భక్తి తప్పినను ఫలము తప్పదు వ్రతలోపమైనను కథలోపము కారాదు.

13 పండుతాంబూలాలను నోముకథ.

రాజుభార్య మంత్రిభార్య పండుతాంబూలం నోముపట్టేరు. మంత్రిభార్య ఏనాటితాంబూలము పండు ఆనాడు యిస్తూవుండేది. రాజుభార్య

ధనవంతురాలు గనుక అన్నీ యెప్పుడో ఒకమాటే యిస్తానని నిర్లక్ష్యముచేత ఉల్లంఘన చేసింది. మంత్రి భార్యకు చక్కని సంతానము కలిగింది. రాజు భార్యకు సంతానము కలుగలేదు. ఈ విచారముతో ఆవిడ అడవికి వెళ్ళి అక్కడ భగవంతుని ధ్యానిస్తు కూర్చుండగా ఆదారిని వెళ్ళుతూ పార్వతీ పరమేశ్వరులు వీరా చిన్నదానిని చూచి యెందుకిలావున్నావు అనిఅడిగితే మంత్రిభార్యకు సంతానంగలిగింది నాకుగలిగిందికాదు. అని అన్నది. అంటేవారన్నారుగదా మంత్రిభార్యనీవు పండుతాంబూలం నోముపట్టి తిరిగిదా. ఆవిడే యథావిధిగా నోమునోచుకొని ఉద్యాపనచేసింది నీవు నిర్లక్ష్యముచేత నోము నోచలేదు అందుకని యిలా అయింది. నీవిప్పుడింటికి వెళ్ళి సలక్షణముగా నోము నోచి ఉద్యాపన చేసితో అన్నీ కలుగుతవి అని చెప్పి వారు అంతర్ధానమైనారు. అప్పుడా రాచకూతురు నోముపట్టి ఉద్యాపన చేసుకొని సంతానవంతురాలైంది.

ఉద్యాపన — ఒక ముత్తయిదువునకు తలంటి నీళ్లుపోసి పిండివంటలతో భోజనముపెట్టి చీర రవికెయిచ్చి పాతికపండ్లకు తక్కువలేకుండా ఒక పళ్ళెములో ఆ పండ్లుబెట్టి ఆ ముత్తయిదువునకు దక్షిణ తాంబూలముతో వాయన మియ్యవలెను. వ్రతలోపమైన కథ లోపంకాదు భక్తితప్పినా ఫలం తప్పదు.

14 కన్నెతులసినోము కథ.

ఒకాయనకు ప్రథమ భార్యవలన ఒక కూతురుండెను. ఆమె పోతే తిరిగీ రెండవ చిన్నదానిని వివాహము చేసుకొనెను. సవతి వచ్చినప్పటినుండి ఆపిల్లకు సవతిపోరెక్కువయై పడలేక చివరకా అమ్మాయి తాతగారింటికి వెళ్ళి సౌఖ్యపడుచుండెను. ఇలావుండగా ఈసవతి మగనితో మన అమ్మాయిని తీసుకొనిరండని పోరుటకు మొదలుపెట్టితే ఆయన అన్నాడుగదా అది ఉన్నన్నాళ్లు తల దువ్వక నీళ్ళు పోయక నానాశ్రమలుపెట్టేవు అది యిప్పుడు సౌఖ్యపడుతూవున్నది. నేను యేమొగము పెట్టుకొని వెళ్ళి అడగను. అడిగినా పంపరు. కావలిస్తే నీవే వెళ్ళి తీసుకురమ్మంటే సరే అని ఆమె వెళ్ళి తాతగారితో " అమ్మాయిని పంపండి " అంటే ఆయన మా మనుమరాలికి పెండ్లి యీడు వచ్చింది. పెండ్లి చేయవలెనంటే మా పిల్లకు మేమే పెండ్లిచేసుకుంటాము పంపమంటే పంపేరు. ఆపిల్ల వచ్చిన తరువాత యీవిడ తన చంటిపిల్లను యీపిల్లచేతికిచ్చి ఒక అరిసె ముక్కపెట్టి తాను వెళ్ళి దొడ్లో తులసెమ్మకు పూజ చేసుకొనేది ఈ పిల్ల ఆవిడ

రాగానే తాను దొడ్లోకి వెళ్ళి తులసి పూజచేసికొని యీ అరిసె ముక్క నైవే ద్యంపెట్టి వస్తూవుండేది ఇలావుండగా తులసమ్మకు దయవచ్చి అన్నదిగదా నీవు బాల్యంలో కన్నె తులసినోము పట్టి ఉల్లంఘన చేసేవు. అందుకని మీ అమ్మ చనిపోయింది అందుకనే యీ చిక్కులు కలిగినవి ఇప్పుడు యథా క్రమంగా నోముకో అనగా ఆ పిల్ల యేటి కేడాది భక్తి శ్రద్ధలతో నోము నోచుకోగా సవతి తల్లికకూడా తల్లికుండే ప్రేమకలిగింది.

ఉద్యాపనము.—ఒక కన్నెపిల్లను పిల్చుకొని వచ్చి తలంటి నీళ్లు పోసి పరికిణీ, రవికలగుడ్డ యిచ్చి 13 జోడాలు అరిసెలు వాయనము యియ్యవలెను ఇంకో 13 జోడాలు నైవేద్యం పెట్టవలెను. వ్రతలోపమైనను కథ లోపంకారాదు భక్తి తప్పరాదు.

15 కాటుకగౌరి నోముకథ.

ఒక వూళ్లో ఒకచోట ఇరుగుగ్రుడ్డి పొరుగు గ్రుడ్డి ఇంట్లో యిల్లాలు గ్రుడ్డి యింటి యజమాని గ్రుడ్డి యిలా వుండగా యేమాధకర్మంతుడో యని ఆ యిల్లాలు యేడుస్తుండగా పార్వతీ పరమేశ్వరులు ఆదారిని పోవుచూ యీ గోడాలకించి ఆవిడె నడుగగా ఏమిచెప్పను. ఇరుగు పొరుగు యింట్లో ఆయన, నేను అంతా గ్రుడ్డి అందుకని యేడుస్తున్నా ననగా ఆయన నవ్వి ఫరవాలేదు నీవు కాటుకగౌరినోము పట్టి ఉల్లంఘన చేసేవు అందుకని యిలా అయింది కాబట్టి యిప్పుడు మళ్ళీ ఆ నోముపట్టి ఏటి కేడాది భక్తితో ప్రతిదినము ఒక ముత్తయిదువకు కాటుక యిస్తివా నీ చిక్కులన్ని పోతవని చెప్పి అంతర్ధానమైనారు. భక్తిశ్రద్ధలతో ఆలాగే చేయగా నేత్రములు వచ్చి అంతా సుఖముగా నున్నారు.

ఉద్యాపనము.—నోముపట్టి యేడాది కథచెప్పుకొని అక్షింతలు వేసుకొన్న తరువాత ఒక ముత్తయిదువను పిలిచి తలంటి నీళ్లుపోసి చీర రవికెయిచ్చి ఒక కాటుక భరిణ యిచ్చి దక్షిణ తాంబూలము యియ్యవలెను. కథ లోపము కారాదు వ్రతలోపం కారాదు.

16 బొమ్మల నోముకథ.

ఇదేసావిత్రి గౌరిదేవి కథ యని వాడుక.

సంక్రాంతి పండుగ కనుము వెళ్ళిన తరువాత ముక్కనుము నాడు పార్వతీదేవి, పరమశివుణ్ణి అడిగిందిగదా. నాథా! భూలోకంమీద స్త్రీలు అష్టయిశ్వర్యములు పొందేటటువంటి నోము ఏదైనా ఉంటేచెప్పండి" అనెను. శివుడన్నాడుగదా సరే యీ పండుగను పేరంటాళ్ళంతా జేరియుం

టూరగమక పరే దివ్యమైన నోము చెపుతాను వినుమని చెప్పుచున్నాడు. మూడుదోసెడ్ల పేడ పోగచేసుకొని మూడు కదుళ్ళనూలు పోసుకొని పదిమంది పేరంటాండ్రను గూర్చుకొని యీవ్రతముచెయ్యాలి సావిత్రీగారి దేవిని నిలిపి పుట్టినరోజున పులగం నైవేద్యంపెట్టి భూచక్రం గెలిచింది. రెండవనాడు చలిమిడి నైవేద్యంపెట్టి చల్లని చంద్రుడు తోడబుట్టింది. మూడోనాడు మట్టెలు నైవేద్యం పెట్టి ముద్దులగురియుచూ పెరిగింది. నాలుగోరోజున నాన బియ్యం నైవేద్యంపెట్టి నాగస్వపాని రైయింది. ఐదవరోజున పరమాన్నం నైవేద్యంబెట్టి గౌరబద్ధుడు తోడ బుట్టింది ఏడోనాడు అట్లు నైవేద్యంబెట్టి పట్టపురాణి అయింది. ఎనిదోదినమున బూరెలు నైవేద్యంబెట్టి భూమి అంతా యేలింది. తొమ్మిదవనాడు పెరుగుపేన నెయ్యి నైవేద్యంబెట్టి పెతాళంయేలింది. కథలోపము కారాదు. వ్రతిలోపము కారాదు. భక్తితప్పినా ఫలంతప్పదు.

ఉద్యాపనము.—9చేటలు తెచ్చి ప్రతిచేటలోను 9 బిళ్ళకుడుములు 9 లక్కజోళ్లు, 9 నల్లపూసల జోళ్లు, 9 అరటిలు, 9 పోకచెక్కలు, పెట్టి 9 ముత్తయిదుల కియ్యవలెను. ఈవాయనాలిచ్చి నమస్కరించి పంపవలెను.

17 బచ్చలగౌరి నోముకథ.

ఒక వూళ్ళో బ్రాహ్మణచిన్నది కాపురంజేస్తువుంటే ఆచిన్నదానిఅన్నగారు చూడడానికి వచ్చేడట. అన్నాచెల్లెలు యిష్టాగోష్ఠి మాట్లాడుకున్నారు. ఆచిన్నది వంటచేస్తూ పులుసులోకి కరివేపాకుకావాలి అన్నయ్యా దొడ్లో కరివేపచెట్టున్నది కోసితీసుకొనిరా అంటే అన్నగారు దొడ్లోకివెళ్ళి కరివేపఆకు కోస్తుండగా పెద్దపాము కరచింది క్రిందపడిపోయినాడు. ఆచిన్నది పులుసుకాగింది యింకా అన్నయ్యరాలేదని పిలిచిపిలిచి విసిగి తుదకు తానేలేచి దొడ్లోకివచ్చేసరికి, అన్నపడియున్నాడు. ఇంకేముంది. ఏడుస్తూ కూర్చుంది. ఆవట్టున చుట్టపక్కాలవారంతా పోగయినారు. అప్పుడో ముసలమ్మవచ్చిపూలు, కాయలతోవున్న బచ్చలచెట్టు తీసుకొనివచ్చి దీనికిపూజచేయి, నీఅన్న లేచివస్తాడనిచెప్పి దగ్గరవుండి చేయించింది. తరువాత అన్నను పిలిస్తే లేచివచ్చేడు. ఆముసలిఅవ్వ చూస్తేలేదు ఆమెడే పార్వతి సీభక్తికిమెచ్చి ప్రత్యక్షమైనదని అంతా అన్నారు. అప్పటినుండి కడుపుచలువ తోడుచలువ, పుట్టింటిచలువ, ఆయిదవతనము చలువ అని బచ్చలగౌరిపూజ అందరు చేస్తున్నారు. అక్కచెల్లెండ్ల ఆయిదోతనం గలుగుతుంది.

ఉద్యాపనము.—ఏడాదిపాటు బచ్చలకూర తినకుండా వారంవారం

పూజచేస్తూ వెండిబచ్చలకాయ, బంగరపు బచ్చలకాయ చేయించి ఒకముత్తయిదును పిలిచి తలంటినీళ్ళుపోసి భోజనంపెట్టి బచ్చలికిపూజచేసి వెండిబచ్చలికాయ చీర రవికెయిచ్చి తాంబూలం దక్షిణయిచ్చి గౌరీదేవిపేరుచెప్పి ముత్తయిదువుకు వాయన మియ్యవలెను.

18 అట్లమీద అనపువ్వునోముకథ.

ఒకబ్రాహ్మణచిన్నది అట్లమీద అనపువ్వు నోముపట్టి అక్రమముచేయుచుండగా ఉల్లంఘనచేసింది. అందుచేత విధవయై పుట్టినపిల్లలుపోయినారు. ఈదుఃఖము భరించలేక యింకనేనెందుకు బ్రతుకుట యీ సంసారమని విరక్తిచేత నడవులపాలైపోయి అక్కడ దుఃఖించుచుండగా పార్వతీ పరమేశ్వరులు వృద్ధదంపతులవలెవచ్చి "ఏమమ్మా ఎందుకు దుఃఖించుచున్నావని అడుగగా నాకర్మమునాది మీదానని మీరుపొందరని వదలించితే నీకెకర్మమింకయూ గడువలేదని వారు వెడలిరి. ఆవెడ అప్రకారము రోదనూనే కాలముగడుపుచున్నది. మళ్లీపార్వతీ పరమేశ్వరులు సంచారమునకు వచ్చినారు. తిరిగి ఆమెనువెనుకటి ప్రకారమే అడుగగా నాగోలి మీకెందుకు పొమ్మన్నది. ఇదికాయి-మెకు కర్మపరిపాకముకాలేదు మనకెందుకనివారు వెడలిపోయినారు. అవిడె అలాగేరోదనున్నది. అప్పుడు పార్వతీ పరమేశ్వరులు వృద్ధదంపతులవలె వచ్చినారు. ఈసారి ఏమమ్మా ఎందుకిలా దుఃఖించుచున్నావని యడుగగా" ఏడుపుగాక నాకేముంది నాయనా తలమీదగొడుగు తగ్గిపోయింది. పుట్టినబిడ్డలు బుగ్గయిపోయినారు. అంటే "చిన్నదానా నీవుమునుపు అట్లమీద అనపువ్వునోముపట్టి ఉల్లంఘనచేసినావు అందుకనియిలా అయింది. ఇప్పుడింటికివెళ్ళి యీనోములు యథావిధిగాపట్టి కథచెప్పి అక్షింతలు వేసికొని ఏటికేడాది నోమునోచిన తరువాత ఉద్యాపనచేసుకొమ్మని చెప్పి అదృశ్యులైనారు. ఆమెఅప్రకారము చేసి సుఖపడ్డది.

ఉద్యాపనము —ఒకముత్తయిదువును రవికెలగుడ్డ దక్షిణతాంబూలం యిచ్చి 12 అట్లు, పూత కాపుతో నున్న అనపకొమ్మతెచ్చి పేరునెయ్యి బెల్లముతో పెట్టి ఆముత్తయిదువకు వాయనమియ్యవలెను. కథలోపమైనా వ్రతలోపముకాదాటు శక్తితప్పినా భక్తతప్పరాదు. సకలసౌఖ్యములు కలుగును.

19 కార్తీకచలిమిడి నోముకథ.

ఒకపూర్వోరాజకూతురు మంత్రికూతురు కార్తీకపూర్ణిమనాడు కార్తీకచలిమిడినోముపట్టిరి. మంత్రికూతురు నోముపట్టినయేడు వాయ

నము నీలాటిరేవున యిచ్చినది. నీలాటిరేవున వాయన మిచ్చినందుకు ఆవె డకు పరమేశ్వరుడు నిధినిక్షేపమనుగ్రహించేడు. రెండో సంవత్సరము వాయనము చెట్టుకొమ్మక్రింద యిచ్చినది. కొమ్మకింద యిచ్చినందుకు కొమ్మలేసుగులవంటి కొడుకులా మెకు పరమేశ్వరుడనుగ్రహించేడు. మూడవయేడు వాయనము శివాలయములో యిచ్చినది. శివాలయములో నిచ్చినందుకు శివమైన ఐశ్వర్యము పరమేశ్వరుడనుగ్రహించేడు. ఈలా యీచిన్నది నోము నోయగా రాజకూతురు గర్విష్టినోముపట్టినది, నోచకుండా ఉల్లంఘించింది. అందువలన ఆమె పెనిమిటికి ఆరోగ్యముచెడ్డది. ఎప్పుడుతీసుకుంటూ నుండే వాడు. మంత్రికూతురు అష్టయిశ్వర్యములు అనుభవిస్తూ ఉండేదమున్నా తానీవిధముగా దుఃఖము లనుభవిస్తూ ఉండడమున్నా సహించలేక అడవికి వెళ్ళి అక్కడ యేడుస్తుండగా పార్వతీ పరమేశ్వరులు వనసంచారము చేయుచు ఈ వెడ యేడుపువిని కాలినొంది పురాణదంపతులవలె అగుపించి ఏమమ్మా ఎందుకిలా దుఃఖిస్తావనగా ఆ వెడ నాకర్మమిలాఉన్నది పెద్దలు మీకుమాత్రము తెలిగాదా అంటే అప్పుడు పార్వతీదేవి అన్నదిగదా ఈపిల్ల కార్తీకచలిమిడినోముపట్టి అది నెరవేర్చకుండా ఉల్లంఘన చేసింది. అందుకని యిలాఅయింది. మంత్రికూతురు పట్టి చక్కగా నెరవేర్చింది. అందుకని ఆలా వున్నదని చెప్పి " అమ్మాయి నీవు యింటికివెళ్ళి కార్తీకచలిమిడినోము పట్టి యథావిధిగా నుద్యాపన చేసుకొంటివి.నీకు సకలైశ్వర్యములును కలుగుతవి అనిచెప్పి వారు అంతర్థానమయినది. ఆ ప్రకారముగా ఆమెవచ్చి ఆనోము నోచుకొని సకలైశ్వర్యములతో తులదూగుచుండెను. అప్పుడామె పట్టిననోము లోకమంతా పట్టేరు భక్తితప్పినా ఫలంతప్పదు.

ఉద్యాపనము.—మొదటిసంవత్సరము 5మానికల బియ్యము 2 వ యేడు పదిమానికెల బియ్యము చలిమిడి ముద్దలుచేసి నోముపట్టినయేడు 5 గురుముత్తయిదువులకు మరుచటియేడు 10 పదిమంది ముత్తయిదువులకు వాయనాలీయవలెను.

20 గుమ్మడిగౌరి నోముకథ.

ఒకవూళ్లో ఒక జ్యోతిషపండితునకు ఒక్కడేకొడుకు ఆకొడుకును అతిగారాబారాలా పెంచుచుండెను గాని అతడికి పెండ్లి అయినతరువాత గండమున్నదని ఆయనకు తెలుసునుగనుక లోలోన కుమిలిపోతుండేవారు. ఇలావుండగా ఒకరుపిల్ల నిస్తామని యింటికి వచ్చినారు. ఈయన అర్థాంగీకారముగా నున్నప్పటి వారుపిల్లనిచ్చి పెండ్లిచేసేను పెండ్లాముకాపురానికి

వచ్చింది సరే ఆవిడతో పాటు గంపము కూడా వచ్చింది. దానితో పాటు ముసు మూతలు కూడా వచ్చి పిల్లవానిప్రాణం తీసుకొని పోతున్నారు. అంటే వారన్నారుగదా పెండ్లి కాకముందైతే పిల్లవాడు మావాడు ఇప్పుడు పెండ్లాము వాడు. పెండ్లాముపుణ్యాన్ని గట్టిగా వుంటుందని చెప్పేరి, ఆమాటలాచిన్నది విని ఓహో వ్యవహారము మించివచ్చినదని అనుకొని మగనిని తీసికొని అడవిలోకి వెళ్ళింది అలా వెళ్ళుచుండగా పార్వతీపరమేశ్వరులు పురాణదంపతులవలె కనుపించి " అమ్మాయి ఎక్కడికి యిలా మగణ్ని తీసుకొని వెడుతున్నావు" అనగా నామె ఓ పెద్దదిక్కువచ్చింది. నా పెనిమిటిని తీసుకొని పోవలెనని ముసుమూతలు వచ్చారు. నేనీలోగా పార్వతీదేవి నడిగి అయిదవతనం తెచ్చుకుంటానని తొందరగా వెళ్ళుచున్నాను మీరూ వస్తున్నారుగదా ఆమహాయిల్లాలు ఎక్కడవుందో చెప్పుదురు అమ్మా అంటే పార్వతినవ్వి నేనోమాట చెప్తాను విను గుమ్మడిగౌరి నోముపట్టి పెద్ద ముత్తైదువను నాకు వాయన మిచ్చుకుంటివా నీకీగండము కాస్తుంది అని చెప్పెను అయ్యో ఇక్కడి గుమ్మడిపండ్లు ఎక్కడ దొరుకుతవని చూడగా అక్కడేవున్నవి. అమట్టున ఆపండ్లు తెచ్చి మగని బొడ్డునవున్న రవికతీసి పసపు కుంకుమ తాను పార్వతిపూజకై తెచ్చినవి యిచ్చి తాంబూలమిచ్చి దండము పెట్టితే ఆవిడె వాయనము పుచ్చుకొని నీకిక గండములేదన్నది. అమట్టున ఆవిడె యింటికి వెళ్ళింది మగనికి గండముగడిచింది. ఆనాటి ఆమె పట్టిన గుమ్మడిగౌరినోము అంతా పట్టేరు.

ఉద్యాపన.—ఈ నోముపట్టినవారు ఏడాదిపర్యంతము గుమ్మడి కాయ తినకూడదు. పెద్దముత్తైదునకు భోజనం పెట్టి రెండు గుమ్మడిపండ్లు రవికెలగుడ్డ పసుపు కుంకుమ తాంబూల దక్షిణ యిచ్చి గౌరిని తలంచి నమస్కరించవలెను.

21 పువ్వుల తాంబూలము నోముకథ.

ఒక వూళ్ళోరాజు కూతురున్నది. రంగ రంగ వైభవాల ఆవిడకు పెండ్లి చేసేరు మగనితో కాపురానికి పోయినప్పటినుండి యెడ మొగము పెడమొగముతోనుండేవాడు. ఎన్నాళ్ళకు మైత్రి కుదరలేదు. ఆవిడె చాలా విచారపడి అడవిలోబడి యేలాగునసైనా అగపించదా అనిపోతూవుండగా పార్వతీదేవి సంచారము చేయుచు వృద్ధురాలివలె కానుపించి అమ్మాయి నీకేమికావలెను ఎందుకిలా అడివినిబడి తిరుగుచున్నావనగా అమ్మానాకన్ని ఉన్నవిగాని నామగడునాతో సరిగానుండడు. ఇక నుగడొల్లని

దానికి సంతాన ముండదుగదా నాబ్రతుకువలన ఫలమేమని యేమితోచక యీలా అడవినిబడి పోవుచున్నానని చెప్పెను. ఆమాటలు విని పార్వతి దయతో నన్నదిగదా అమ్మాయి నేనో నోముచెప్తానువిను. ఒక్కయేడాదిపాటు ప్రతిదినము దినమునకు 5 పువ్వులచొప్పున తాంబూలములో పెట్టి ఒక మంచిముత్తయిదువు యిచ్చు చుండుము. తరువాత యేడాది కాగానే ఉద్యాపన చేయుము. నీమొగుడునీతో యిష్టంగా వుంటాడు. నీకు సకల సంపత్తి కలుగుతుంది. అనిచెప్పి ఆవిడె అంతర్ధానమాయింది అప్పుడేపిల్ల యీఅమ్మయే పార్వతీదేవి ప్రత్యక్షమైనదనిచెప్పి యింటికివచ్చి ఆనోమునోచి ఉద్యాపనముచేసికొన్నది. భర్తకువయిగదింపడ. పిల్లలు కలిగినారు. సకలసౌఖ్యాలు అనుభవించేరు. ఆమె నోచిననోము లోకమంతా నోచేరు. శక్తితప్పినా భక్తి తప్పరాదు.

ఉద్యాపనము.—యేడాదిఅయినతర్వాత ఒక పళ్ళెమునిండా పువ్వులుపోసి ఒక బంగారుపువ్వుచేయించి రవికెలగుడ్డ పసుపుకుంకుమతో ఒక ముత్తయిదునకియ్యవలెను.

22 మాఘగౌరి నోముకథ.

అమావాస్యవెళ్ళిన మాఘశుద్ధపాడ్యమినాడీ నోముపట్టవలెను.

ఒకవూళ్ళో ఒకబ్రాహ్మణునకొక్కతె కొమార్తెగలదు. ఆకూతురికి పెండ్లిచేసేరు. కానిపాపము మగడు చనిపోయినాడు. విధవరికము వచ్చినది. తల్లిదండ్రులకీపుత్రికావిషయమగుటవల దుఃఖముపట్టలేక అంతాగలిసి యెక్కడికైనా వెళ్ళుదమని వెళ్లుచున్నారు. అక్కడ ఒకనది కానపించినది. అక్కడ పునిస్త్రీలంతా ఒకచోట, విధవలంతాగూడి ఒకచోటఐదేసి పద్మాలుపెట్టికొని నోమునోచుకొనుచున్నారు వీరుకూడా అక్కడికి వెళ్ళి యిదేమిటని వారినడుగుచుండగా పార్వతీదేవి వృద్ధురాలు వేషముధరించి అచ్చటివారు చేసుకొనేనోము నేను చెప్తాను. మీఅమ్మాయిని యిలాపంపండి ఆనేవరకు నారు మహాభాగ్యాని పంపేరు. అట్టున పార్వతీదేవి యీనీళ్ళలోనున్న యిసుక దోసెడుతీసి గట్టున పోయుమనగా ఆచిన్నది అప్రకారముగా తీసిపోసేసరకు ఆదోసెడు పసుపుఅయినది. తరువాత మళ్ళీ దోసెడు యిసుకదీసి గట్టునపోయుమనగా అప్రకారమునామె పోసేసరకు ఆదోసెడు కుంకుమఅయింది. మళ్ళీ యథాప్రకారముగా ఇంకోదోసెడు యిసుకతీసి పోయుమనగా అదదోసెడు కొబ్బరిఅయింది. మళ్ళీ ఇంకోదోసెడు తీయుమనగా నాప్రకారముగా తీసిపోసేసరికి అది బెల్లమయినది. అమ్మా యింకోసారి దోసెడు ఇసుక తీసిపోయుమనగా దోసెడుపోయగా

జీలకర్ర ఆయినది నోముపట్టినయేడు పసుపు, రెండోయేడు కుంకుమ, మూడోయేడు కొబ్బరి, నాలుగోయేడు బెల్లము, అయిదోయేడు జీలకఱ్ఱ, ముత్తయిదువులకు ప్రతియేటా సేరుంబావుచొప్పున వాయనమియ్యవలెను

మాఘశుద్ధపాడ్యమిమొదలు అమావాస్యదాకా నీలాటిరేవున స్నానముచేసి పసుపుతో గౌరనుజేసి 5 పద్మాలు పిండితోను, 5 పద్మాలు కుంకుముతోను పెట్టి గౌరినందుపైబెట్టి పూజచేసుకొని యిలా అయిదేండ్లు ప్రతిమాఘమాసముచేసికొని గౌరమ్మను నీళ్ళలో విడిచిపెట్టవలెను అచిన్నది ఆప్రకారంచేస్తే మగడు వచ్చెను. సంతానముగలిగెను.

ఉద్యాపన.—ప్రతియేటా పసుపు, కుంకుమ, కొబ్బరి, బెల్లము, జీలకఱ్ఱ సేరుంబావుచొప్పున వాయన మియ్యవలెను

ఆనాడు పిల్లపెట్టిననోము జగత్తంతా పట్టేరి. ఈనోము నోచినవారికి తరగని అయిదోతనము.

23 చెట్టునకడు పదమూడుపువ్వుల నోముకథ.

సాంబశివా! మహాదేవా! సింహద్వారముదాటి వచ్చితిని. దేవా మాటలో మనసుకుపియకుండా నోము నోచవచ్చితిని మహాదేవా అధమస్థానము అల్లుడింటికి వెళ్ళకుండా నోచి వచ్చితిని. మహాదేవా? ఒక పువ్వుపూజచేస్తిని మహాదేవా ఉత్తముడైన బ్రాహ్మణ కడుపున బుట్టగోరితిని మహాదేవా! రెండు పూవులు పూజచేస్తిని సావిత్రివంటి సంతానము కలుగవేడితిని మహాదేవా! మూడుపూవులు పూజచేస్తిని ముత్యాలగొడుగుల నీడ నడువనేర్చితిని మహాదేవా నాలుగుపువ్వులు పూజచేస్తిని నవధాన్యాలతో నాయిల్లు నిండనోస్తిని. మహాదేవా ఐదుపువ్వులుపూజ చేస్తిని ధరణివంటి తల్లితండ్రి గలుగవలెనని కోరితిని. మహాదేవా ఆరుపువ్వులుపూజ చేస్తిని ఆదిత్యునివంటి అత్తమామలు కావలెనని కోరితిని. మహాదేవా ఏడుపూవులపూజ చేస్తిని ఏకచక్రముగ నాఘటము వెళ్ళాలని కోరితిని. మహాదేవా! ఎనిమిదిపూవులు పూజచేస్తిని మహాదేవా ఎనమండుగురు కంసాలుల చేసిన నగలన్నీ ధరించ గోరితిని. మహాదేవా! తొమ్మిదిపువ్వుల పూజచేస్తిని తోయజగంధులు తోడుగా పుట్టాలని నోచితిని మహాదేవా! పది పువ్వులు పూజచేస్తిని పట్టపురాణిని కృష్ణభార్యగా గోరితిని మహాదేవా పదకొండుపూవులు పూజచేసితిని పరస్త్రీని జూడని పురుషుడు కావాలెనని కోరితిని మహాదేవా! పన్నెండు పూవులుపూజచేసితిని బహుళ సంపదలు కావలెనంటిని. మహాశివ! పదమూడు పూవుల పూజచేస్తిని. పార్వతీదేవి

సాన్నిధ్యముగోరి వస్తిని. మెచ్చితిని అక్కా యిచ్చితినివరము మరియొకటి కోరవే మాహేశలింగము శివభక్తులారా! కోర నేమున్నది. మాన నేమున్నది. ఇష్టసంపదగా పార్వతీ పరమేశ్వరులవంటి యిద్దరుకూతుళ్ళను కోరితిని. మెచ్చితినిఅక్కా యిచ్చితినివరము మరియొకటి కోరవే మాహేశలింగము శివభక్తురాలా! కోరనేమున్నది మాననేమున్నదయ్యా. వదముగ్గురు పుత్రులం పడగా గోరితిని మురపు చూపేకొడుకు ముద్దులు పెట్టేకొడుకు మువ్వలు గట్టేకొడుకు అమ్మా అన్నమనేకొడుకు తూర్పు ధృవమేలే కొడుకు పడమట భాగ్యంబట్టేకొడుకు ఉత్తరాన నూళ్లేలే కొడుకు కన్నెలకని కన్యాదానము చేసేకొడుకు గోవులను పెంచి గోదానము చేసేకొడుకు అతిథి అభ్యాగతులను ఆదరించే కొడుకు మెచ్చితిని అక్కా యిచ్చితిని వరము మరియొకటికోరు మహేశలింగము శివభక్తురాలా! కోర నేమున్నదయ్యా మాననేమున్నదయ్యా సోమయాజులవారి సోమిదేవి పెద్దకూతురైన పుట్టి వేయకపండే వెయిపుట్ల నివారి వడ్లు, పగిపుట్ల ఆవాలు, ఆయిగుపుట్ల జీలకఱ్ఱ, పుట్టెడు పుప్పు, సిద్దెలకొలది నెయ్యి, పెఱుగు ఆకు పోక గుమ్మడికాయంతసున్నము పదికవడం పాలుపెరుగై కడవలపెరుగు చద్దికిరింద చెల్లే సంపదగోరితిని. మెచ్చితినక్కా యిచ్చితిని వరము. మరియొకటి కోరుము మహేశలింగనిశివభక్తులారా; కోర నేమున్నది మాన నేమున్నదయ్యా. తల్లి నిగన్నతల్లి తనతల్లి తాను మూడు తోటలలోని ముద్దు మల్లెపూలు ముడుచుకొని ఆరుతోటల పసపురాసుకొని మనమలను మునిమనముల చంకనెత్తుకొని పట్టె మంచముమీద పరుండగోరితిని మెచ్చితినక్కా యిచ్చితిని వరము మరియొకటి గోరవే మహేశలింగని భక్తురాలా! కోరనేమున్నది మాననేమున్నదయ్యా! అత్తగారత్తగారు అత్తగారు తాను మూడుతోటల ముఖ్యమల్లెపూలు ముడుచుకొని ఆరుతోటలు పసపుంచుకొని మునిమనములను చంకనెత్తికొని పూలపాన్పు మీద పరుండగోరితిని. మెచ్చితినక్కా! ఇచ్చితినివరము. మరియొకటి గోరవే మాహేశలింగని నిజభక్తురాలా కోర నేమున్నది మాననేమున్నది. కోయకుండా చెట్టునపడిన పూవుల నోము పట్టిన పడతివచ్చినది. కడగండికాళ్ళు వేయండిగద్దె నందన వనములోకి వెళ్ళి సతిచరిత్రి మాడండి. ఎటువచ్చినదో నిలాంబరమున నిలిచియే వచ్చిందో కనకాంబరాన కదలియే వచ్చిందో తెల్లచీరతో వెలసి వచ్చిందో ఇరుసముద్రాల కాకుల పోటు లేకుండా ఉద్దండపురుగుల ఉదటులేకుండా ఎలా వచ్చిందో స్వర్గము తలుపులుతీసి పెట్టండి. అప్పుడు స్వర్గము తలుపుతీస్తే శివభక్తురాలు అక్కడకు వెళ్ళింది. ఆమె నోచిన నోము లోకమంతా నో

చేరు భక్తితప్పరాదు ఫలం తప్పబోదు అక్షింతలు తప్పినా తరగని ఆయిదవతనం.

ఉద్యాపనము — నోము పట్టింది మొదలు నిత్య మల్లెచెట్టునో మరి యొకటియో 13 పువ్వులతో గౌరీపూజ యేడాది చేయవలెను. రోజు కథ చెప్పుకోవలెను 13 పద్మాలు 13 వత్తుల దీపము 13 ప్రదక్షిణాలు నిత్యము చేసికోవలెను.

ఏడాది అయినతర్వాత 13 దోసిళ్లబియ్యము, 13 బంగారపు పువ్వులు 13 కాసులు. శివాలయమునకు తీసికొనిపోయి శివలింగమునకు పూజచేసి బ్రాహ్మణున కీయవలెను.

24 తరగని ఆదివారముల నోముకథ.

ఒకవూళ్లో ఒక రాజుకూతురు మంత్రికూతురు తరగని ఆదివారము నోముపట్టేరు. మంత్రికూతురు యేటికేడాది ఆదివార మాదివారము తరిగి వండినకూర తినకుండా, తాను చేతితో తరగకుండా, ఒకళ్ళను కూరతరగమని చెప్పకుండా నోమునోచుకొని యేడాదిఅయినాక ఉద్యాపన చేసుకుంది. రాజుకూతురు ఎప్పుడూ బద్ధకముచేత నిర్లక్ష్యముచేత తరిగినకూర తినుచు నోముఉల్లంఘన చేసింది. చివరకు మంత్రికూతురకు మంచిఅదృష్టము పట్టింది పిల్లలుకలిగేరు. రాజుకూతురిది చూచిసహింపలేక యేమిచేసిందంటే, ఒకనాడు మంత్రికూతురిని బిడ్డలను పిలిపించి వారందరితలలు తరిగించి ఒకపెట్టెలో పెట్టిపంపింది. ఈలోగాపార్వతీదేవిమంత్రికూతురుపిల్లలవంటివారిని సృష్టించి యింట్లోపెట్టింది. వారలకావిడె చద్దిఅన్నాలు పెడుతూవుంది. అప్పుడీపెట్టెవెళ్ళింది. తీసిచూడగా పిల్లలున్నారు వాళ్లనువీళ్లనుకూడా పెంచుకొంటూవుంది. రాజుకూతురు మంత్రికూతురు బిడ్డలుమరిగేసేనుగదా యేమి జరిగింద అనిఅడిగితే పెట్టెతీసుకొని వెళ్లినవాళ్లు అమ్మా! పెట్టెమూతదీసేవరకు బిడ్డలు జీవించియేయున్నారు పైగా ఇంకాయింట్లో యిలాంటిపిల్లలే వున్నారనగా ఏమిది నీకీయదృష్టమని మరింతగ దుఃఖపడి యెక్కడుండినని అడివినిబడి యేడ్చుకుంటూ పోతూవుంటే పార్వతీదేవి వృద్ధురాలైన ముత్తైదువవలె అగపించి ఏమమ్మా యిలా యేడుస్తునావంటే తాను మంత్రికూతురు నోముపట్టడముఆవిడె యిలాకావడము తనపిల్లలు పుట్టినవాళ్లంతా చచ్చిపోవడము చెప్పింది పార్వతిఅప్పుడు దయతో అన్నదిగదా నీవు తరగని ఆదివారాల నోముపట్టి నిర్లక్ష్యము చేసేవు అందుకని యిలాఅయింది. ఆవిడ భక్తిశ్రద్ధలతో నోచింది అందుకని తామర తంపరగావుంది. పోయి

నోము యథావిధిగా నోచుకొనుమని చెప్పి అదృశ్యురాలైనది. అప్పుడు రాచ బిడ్డ యింటికివచ్చి నోము యథావిధిగా నోచుకొని సుఖపడ్డది.

ఉద్యాపనము.—ఏడాది ప్రతి ఆదివారము నోమునోచుకొని కథ చెప్పుకొని ఏడాది అయినాక 13 కొబ్బరికాయలు 13 కాసులు దీర రవిక పెట్టి ఒక ముత్తైదువునకు వాయన మియ్యవలెను. శక్తితప్పినా భక్తితప్ప రాదు. వ్రతం తప్పరాదు.

25 బాలాదివామురల నోముకథ.

ఒక వూళ్లో ఒకబ్రాహ్మణునకు ఒక కుమార్తె ఒక కుమారుడు ఉన్నారు. కొమారునకు పెండ్లిఅయినది. కోడలు కాపురమునకు వచ్చినది. కుమార్తె చిన్నది ఇంటావుండగా వారింటికి ప్రతినిత్యా ఉపాదానపు బ్రాహ్మణుడు వచ్చేవాడు వస్తే వదిన మరదలను యిద్దరు చెరి గుప్పెడు బియ్యము ఆయనకు పెట్టేవారు, ఆయన వదినను "సౌభాగ్యవతీభవా అనే వాడు మరదలిని "గంగాస్నానఫల సిద్ధిరస్తు" అనేవాడు ఇలా చాలాదిన ములు జరిగింది. ఓనాడా చిన్నమ్మాయి "తండ్రితో నాన్నా రోజూ ఉపా దానము పెట్టగానే యీయనారంపు బ్రాహ్మణుడువదినెనోలాగు మరదినెనో లాగు దీవిస్తాడు కనుక్కోండే ఒకనాడు ఆయన వచ్చేవేళ ఇంటనుండి ఆయుని దీవెనలువిని ఏమయ్యా ఈ చిన్నదానిని యిలా దీవించినావనగా వన్నేమి చేయమన్నారు. ఈయమ్మాయి కిందటిజన్మలో పసుపు కుం కుమ దొంగిలిస్తూవుంటే మీరు చూచి ఊరుకున్నారు అందుకని యీ జన్మలో పసుపు కుంకుమ లేకుండా పుట్టింది బాల విధవరికమున్నది. అందుకని గంగాస్నాన ఫలసిద్ధిరస్తు అని దీవిస్తున్నానన్నాడు. అంట్టున తల్లీ దండ్రీ చాలా దుఃఖించి అయ్యా మాకొక్కతేపిల్ల యేమిచెయ్యను. నాయనా యని ఆయన కాళ్ళమీద పడ్డారు. ఆయన అన్నాడు గదా దైవవిధి తప్పించుట కెవరితరము. ఐనా ఒకవిధము చెప్తాను చేసి చూడండి. ఈయమ్మాయికి వివాహము చేసినారు కనుక, పెనిమిటి పోగానే అశరీరమింట్లోవుంచి, మీరు గంగాస్నానానికి పొండి అపి ల్లకుదారిలో ఒక ముత్తైదువు పసుపుకుంకుమ చీర చెంగునకట్టుకొని గం గాస్నానానికి వెడుతూవుంటుంది. ఆమెతో యీయమ్మాయిని వుండమనండి. ఆమె పసుపుకుంకుమ జారిపోతుంది. అదితీసి జాగ్రత్తచేసి ఆమెతో స్నా నాలరేవుకుపోతే, అక్కడఆమె చూచుకొని, నాపసుపు కుంకుమ "పోయింది అంటున్నది. అనగానే కాకు దొరికిందని" చెప్పి యియ్యండి ఇస్తే ఈమ

మ్యాయికికూడా పెట్టుతుంది. అంతా స్నానముచేసివుండి వచ్చేటప్పటికి పెనిమిటియింట్లో తిరుగుతువుంటాడు. అనిచెప్పి వెళ్ళిపోయినాడు ఇలా ప్రతిఆదివారము ఒక యేడాదిపాటు రేవులోకివెళ్ళి ముత్తైదువకు పసుపుకుంకుమ యియ్యాలి, శక్తితప్పినా భక్తితప్పరాదు అక్షతలువేసుకొన్నా ఎది వేలయేండ్ల అయిదవతనము

ఉద్యాపన.—కేరుంబావులు పరమాన్నమువండి అడుగుమట్టుపై మట్టుతీసి, మధ్యభాగముతీసి పళ్ళెములోనుంచి ఒక ముత్తయిదువను భోజనమునకుపిలిచి, చీర, రవికెయిచ్చి, ఆమెకీపరమాన్నము వడ్డించి, దక్షిణ తాంబూలమియ్యాలి. ఇది శుభప్రదమైన బాలవ్రతము.

26 ఫలాలగౌరిదేవికథ

అనగాఅనగా ఒక రాజు. ఆరాజుభార్య ఫలాలగౌరిదేవి నోముపట్టింది. ఒక బ్రాహ్మణునిభార్యకూడా పట్టింది. బ్రాహ్మణునిభార్య ముత్తైదువులకు మంచిపళ్ళు పదహారిచ్చేది. రాజుభార్య భాగ్యదశవల్ల చచ్చుకాయ పుచ్చుకాయ పెట్టిచ్చేది. బ్రాహ్మణునిభార్య బిడ్డలుబాగావుండేవారు రాజుభార్యబిడ్డలు చనిపోయేవారు వుంతెకుంకోపోయేవారు. ఒకనాడు రాజుభార్య బ్రాహ్మణునిభార్యదగ్గరకువచ్చి నీబిడ్డలు బాగుంటారు మేము నాబిడ్డలుచచ్చిపోతున్నారని అడిగితేనీవు చచ్చుకాయ పుచ్చుకాయ పెట్టిచ్చావు నేనుమంచిపళ్ళు పెట్టినాను గనుక నాబిడ్డలు బాగున్నారు నీబిడ్డలుచచ్చారు. కాబట్టి యథావిధిగా ఫలాలగౌరిదేవినోముపట్టి పదహారుపళ్ళు వాయినమిచ్చి ఉద్యాపనచేసే నీబిడ్డలుకూడా బాగుంటారని చెప్పగా ఆనుయథావిధిగా ఫలాలగౌరిదేవినోముపట్టి పదహారుపళ్ళువుంచి వాయనమియ్యగా రాజుగారిభార్యబిడ్డలుకూడా బాగావుండేవారు కథలోభమైనా వ్రతలోభంగారాదు

27 చిలుకుముగ్గులకథ

తిలగతిలగయేమిబుట్టె నందిరాయునుడింట పెరగగా తిలగతిలగయేమిబుట్టె పందిబుట్టె పందిఎంరమేశ్వరుడింట పెరగగా తిలగతిలగయేమిబుట్టె దోమబుట్టె దోమ దొడ్లల్లో పెరగగా పన్నెండుకొమ్మల పన్నెండాకుల తులసిమొక్కబుట్టె. ఆతులసికింద చిన్నవాడు కావలెనా అయిదవతనములేని ఆడది కావలెనా, అయిదవతనములేని ఆడదైతేమాయింటనన్నాపడియుండు, ఆయువులేని కుమారుడెందుకు అయిదువతనములేని కూతురునే యిమ్మని అడగగా పార్వతీ పరమేశ్వరులు భూమి పాలింపవచ్చారు. కుమార్తె కలిగింది. కుమా

త్రాగలిగితే ఏచిన్నవాని కిస్తానాయని చూస్తున్నాను. ఎవరికిచ్చి చేసినా వచ్చిన కొడుకుగదా యని పర్వతునికిచ్చి పెండ్లిచేసెను. అరాతికిచ్చి పెళ్ళి చేస్తే ఆ రాయికూడ బ్రద్దలై పోయెను. ఓపుణ్యాత్ములారా చిలుకముగ్గుల నోముపట్టింది నోము పడితే నోచిననోము నాకు ధారాగతం చెయ్యవమ్మా అన్నది పార్వతీ పరమేశ్వరుల దగ్గరకువెళ్ళి అడిగింది. నోచిననోము చేసుకున్న పెనిమిటి ధారాగతం చేస్తారా యెక్కడయినా కద్దా అంది అంటే అలాగాదు చేస్తేనేగాని వల్లగదు. సరే బ్రాహ్మణుని యేమి చేసింది చిందులుధారాగతం చేసింది. అప్పుడు పన్నెండేళ్ళ బాలకొమార్తె అయింది. ఈచిందులు పడితేనే అయిదోతనం వచ్చింది. ఈ నోముపడితేయింతో ఫలముంది. ఉద్యాపనము-5శేర్ల పిండి తెచ్చి చలిమిడిచేసి ఆరా దేళ్ళు చిలుకు ద్రొక్కి బ్రాహ్మణునికొక ముద్ద భక్తితో యిచ్చి తనపాలిముద్దలో పాలు నెయ్యిపోసి అందరికి పంచిపెట్టి అయిదుగురు ముత్తయిదువులకు అయిదుగురు బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టి యధావిధిగా అలా అయిదేళ్ళు నోము నోచుకొని అయిదోయేడు వచ్చేటప్పటికి పదిహేనుకుంపాలు పదిహేనువత్తులు పదిహేను కలశాలు పదిహేనువత్తులు దీపములు పదిహేను ముగ్గులు పెట్టుకొని ఉద్యాపన చేసింది కథలోపమయినా వ్రతలోపం కారాదు.

28 కరుళ్ళగౌరిదేవికథ.

అనగ అనగ ఒకబ్రాహ్మణుడు. ఆబ్రాహ్మణునకు అయిదుగురు కొడుకులు అయిదుగురు కొడుకులకు పెండ్లయినది. అయిదవ కోడలు కరుళ్ళగౌరిదేవి నోముపట్టినది. అంతాకూడా వేసివెయ్యకుండా భాగ్యముతోనున్నారు. ఉండిఅత్తసొమ్మొద్దు, మామసొమ్మొద్దు, పుట్టిసొమ్మొద్దు పురుషసొమ్మొద్దు నాసొమ్మే నాకిమ్మని సూర్యదేవుని ప్రార్థించి రోజూ దండము పెట్టేది ఏడాదిన్ని పసపు పూసకొని నీళ్ళోసుకొని ప్రతిరోజూదండము పెట్టేది. దండముపెట్టితే కొంతకాలమునకు అత్తగారికి, మామగారికి, బావగారికి, మరుదులకు, పెనిమిటికి అందరికి ఆచిన్నదానిమీద కోపంగావుండేది. పడుకొని నిద్రపోవుచుండగా మంచముతో దీసుకపోయి అర్ధాన్నపు అడవిలో పారవేసినారు. తెల్లవారగా యీలాగ యేమిబుద్ధి అని అర్ధాన్నపు అడవిలోనే నీళ్ళుపోసికొని సూర్యదేవులకు నమస్కారము చేయుచుండగా చేతేడు వరహాలు వచ్చినవి. అవి పెట్టి పసపు, కుంకుమ, గిన్నె, ఉప్పు, మిరపకాయలు. బియ్యము, కట్టెలు మొదలయిన సామగ్రియంతా అక్కడ కొక

గొల్లవాడుండగా వానిచేత అన్నీ తెప్పించుకొని అనాయాసముగా అలా జీవనం చేస్తూ వున్నది. అప్పుడు ఇంటిదగ్గర వీళ్ళకు అష్ట దరిద్రములు పట్టుకొని అయిద్దాన్నపు అడవిలోనికి కట్టెపుల్లలకువచ్చిరి. ఈచిన్నది సూర్యభగవానులకు దండము బెట్టుచుండగా చూచి మా తోటికోడలు యిలాగే దండము పెట్టేదని పుల్లలకు వచ్చిన తోడికోడండ్రంతా అనుకొనుచుండిరి. ఇక్కడ అడవిలో ఉన్నది మేడలు, మిద్దెలు బ్రహ్మాండముగాకట్టించి అతిథి దేశి పరదేశి వస్తే అన్నము లేదనకుండా అన్నము పెడుతూ వుండేది. అప్పుడు మాయి అత్తగారు వచ్చి అమ్మా మాకింత అన్నము పెడతావా అని అడిగిరి అత్తగారు మామగారన్నమాట ఆ చిన్నదానికి తెలియును. వీళ్ళకు తెలియదు. అప్పుడాచిన్నది మా అత్తగారు మామగారు మీలాగే వుండేవారు. మీదేవూరు మీరెవరని అడిగితే అప్పుడు మేము ఫలానా అని చెప్పిరి. పెనిమిటిని వుండమనిచెప్పి ముగ్గురికి ఉపచారములు చేస్తూఉండేది.

ఉద్యాపనము.—పదమూడు కరుళ్ళు కంచములో పెట్టి క్రొత్తకంచముకొని చీర ఒక రవికెలగుడ్డ కరుళ్లుపెట్టి ఉద్యాపన చేపించి ఏడాది అయినతరువాత చీర, రవిక పదమూడుకరుళ్ళు క్రొత్త కంచములో బెట్టి ఉద్యాపన చేసికొనవలెను. కథ లోపమయినా వ్రతలోపంకారాదు.

29 వాయిలక్ష్మివారం కథ.

ఒక బ్రాహ్మణునికి అయిదుగురు కుమార్తెలు. ఒకకుమార్తెను ఏమియూ లేనివారికి మేనరికమిచ్చారు. అష్టదరిద్రునకిస్తే ఈ కూతురికి పిల్లలు పుట్టిరి. ఈపిల్లలు తాతా పందిళ్ళువేస్తాము తాతా పాకలు వేస్తామని తాతగారింటికివెళ్ళి అనగా కూతు పందిళ్ళువేసేవారున్నారు, పాకలు వేసేవాండ్రున్నారు మీరేమీ చేయనక్కర లేదనేవాడు. అంతట పోనీ తాయనా మీరు వెళ్ళవద్దనిచెప్పి ఆచిన్నవాండ్రితండ్రి ముష్టియెత్తి వచ్చుచుండగా చూచి దరిద్రురాలి పెద్దన్నగారిభార్య అయ్యో వీరుదరిద్రముగానున్నారు. వాయిలక్ష్మివారం నోమైనా పడదామని పొట్టుకడగనిబియ్యం శేరుంబావు, కడిగిన బియ్యం శేరుంబావు చాటలోబోసుకొని ఒక వెండివాయిలికొమ్ము, ఒక పయిడివాయిలికొమ్ము చేతబుచ్చుకొని బిందె చేతబుచ్చుకొని మంచినీళ్ళకువచ్చినట్టుగా బిందెలో నొకచీరపెట్టుకొని అత్తగారికి మామగారికి తెలియకుండావచ్చి ఆడబిడ్డవచ్చింది ఈముష్టికివెళ్ళిన దరిద్రురాలి మొగుడు ఎడమూట పెడమూటవేసుకొని చక్కావచ్చాడు. మగడు వచ్చేటప్పటికి అన్నగారిభార్యయిచ్చిన బియ్యంబెట్టి దప్పళ పంటచేసింది. అంతటయే

మేయీరోజున చప్పున వంటయినదని యడుగగా మాయన్నగారి పెళ్ళాము నాయిలక్ష్మివారంనోము ఉద్యాపనచేసుకుంది నేను వద్దుపొమ్మనగా బలవంతానయిచ్చిపోగా బాగుండదని పుచ్చుకొన్నాను. పుచ్చుకొన్నవేళమంచిదగుటచే మీరుకూడా చాలా మాటలుతెచ్చారు. మీపుణ్యము బాగున్నదనుకొన్నానన్నది. అంతట వాళ్ళకు కావలసినంత భాగ్యమువచ్చింది. భాగ్యంవచ్చినతరువాత పుట్టింటవాండ్రకు తెలిసి సవారీపంపించినారు. పంపిస్తే వస్తువులన్నితీసి పళ్ళెములో బెట్టి నన్నుజూచిపిలిచేరా నాపాలిటి లక్ష్మీదేవిని జూచి పిలిచేరా అని ఏడువారాలవస్తువులు దానిమీదబెట్టి నగలకు నైవేద్యంబెట్టి పుట్టింటికివెళ్ళినది, నాయినం బుచ్చుకుంటేనే యింతభాగ్యంవచ్చింది. యీనోముపడితే యెంతభాగ్యమో అని ఆవిడకూడా నోముబట్టి ఉద్యాపన చేసికొన్నది. ఆవిడపట్టిననోము ఫలమల్లాపట్టారు. కథలోవకుయినా! వతలోపముకాదు. (ఉద్యాపన కథలోనేయున్నది.)

30 శుక్రవారపు నోముకథ.

శుక్రవారపు లక్ష్మీదేవమ్మ ప్రొద్దున్నే లేచి యెవరికి సిరియున్నదో యెవరికి సంపదయున్నదో యెవరికిలేదో చూతామని పచ్చని అక్షింతలు వయిడిగిన్నె చేతబుచ్చుకొని పట్టుపీతాంబరం గట్టుకొని బయలుదేరెను ఒక యింటికి వచ్చింది పాచిళ్లు పాచివాకిళ్లు, ముడిపడ్లు మునిఎంటగొరుకుచు నొకయిల్లాలు గుంటలోబోసుకు దంచుచున్నది. ఛీ యెంతపాపిష్టికొంపకొస్తినాయని మరల రెండవయింటికి వెళ్లెను. రెండవ యింటావిడ పాచియింట్లో నలుగురుబిడ్డలను దగ్గరబెట్టుకొని కంచెడు పెరుగు అన్నముబెట్టుకొని తినుచుకూర్చుండెను ఛీ ఎంతపాపిష్టికొంపకొస్తినని మూడవ యింటికివెళ్ళెను మూడవయింటిలో నొక ఆవిడ పుట్టెడుగుడ్డలు ముందేసుకొని పాచివాకిలిలోగుట్టుకొనుచు కూర్చుండెను. ఛీ, యెంత పాపిష్టి కొంపకువచ్చితినని మరల నాల్గవయింటికివెళ్ళెను. నాలుగవ యింటావిడ పేలాలు బొక్కుచు పాచివాకిలిలో తలయీర్చుకొనుచున్నది ఛీ! యెంత పాపిష్టికొంపకువచ్చితినని అయిదవయింటికి వెళ్ళింది, అయిదవయింటావిడ నల్లగా అలుకొని తెల్లగా ముగ్గుబెట్టుకొని పచ్చగా పసుపురాసుకొని గొబ్బగా బొట్టుపెట్టుకొని అల్లనేరేడు పండ్లవలె బిడ్డలుకడుగుకొని, అరుగుమీద ప్రత్తివిప్పుకొనుచు గూర్చుండెను. శుక్రవారపు లక్ష్మీదేవమ్మ రెండుద్వారబంధములుబట్టి తొంగిచూచి వెళ్ళుచున్నది. వెడతావేమిరా అమ్మశుక్రవారపులక్ష్మీదేవివి వచ్చితివవెను. లోపలికివెళ్ళి యెదురుగోడింట పీటవేయగా కూర్చుండెనుడి

గట్టుకొని స్వయంపాకము చెయ్యి యమ్మా యన్నది. మాయాయన యూరువా
రానికి వెళ్ళేరమ్మా చేస్తానని రామకింటి కోమటింటికి వెళ్ళింది ఆకోమట్లక
దివరకు కిట్టకుండానుండేది. ఏమమ్మా యేన్నడులేనిది యిలావచ్చావు సోమి
దేవమ్మగారూ, అన మాయింటికి శుక్రవారపులక్ష్మీదేవివచ్చినదన మీయింటి
కి శుక్రవారపు లక్ష్మీదేవివచ్చింది, మాయింటికి మీరువచ్చితిరని సకలసామగ్రి
తో స్వయంపాకమిచ్చిరి అక్కడనుండి కంచర వాళ్ళింటికి వెళ్ళగనే యేమ
మ్మా సోమిదేవమ్మగారూ యిలావచ్చితిరన మాయింటికి శుక్రవారపులక్ష్మీదే
వమ్మ వచ్చినదనగా మీయింటికి శుక్రవారపు లక్ష్మీదేవమ్మవచ్చినది,
మాయింటికి మీరువచ్చితిరని పాత్రసామగ్రి యిచ్చిరి. అతిప్పేలాయింత దచ్చి
చప్పనస్నానముచేసి మడిగట్టుకొని స్వయంపాకము చేసినది సుగమకొడుకు
యారువారమునకు వెడితే మానెకిచ్చేవారు అడ్డెడు, అడ్డెడిచ్చేవారు పుం
చెడు, పుంచెడిచ్చేవారిరస, ఈ విధముగా ఇంటింటనిచ్చిరి ఇంటింటమూట
తింటింట పెట్టుకొనుచు మొయ్యలేకుండావచ్చుచున్నారు ఎదురుగుండావెళ్ళి
యీ వేళమనయింటికి శుక్రవారపులక్ష్మీదేవమ్మ వచ్చినది చప్పునమడికట్టుకొ
నిదేవతార్చన చేయండి మూటలావక విప్పుదురు గాని యనగా చప్పున మూ
టలక్కడ బెట్టి స్నానము చేసి దేవతార్చనము చేసి భోజనములు చేసిరి. లక్ష్మీ
దేవి భోజనము చేసి నేను వెళతానమ్మా అనగా ఈ వేళకుండుమనగా సరే
యనెను. అంతటనొకగదిలో మంచము వేసి పక్కవేసిపరుండుమనెను. ఒక
ప్రొద్దువేళలేచి అమ్మా, అమ్మ కడుపునొప్పు చున్నదమ్మా అన్నది అర్ధరా
త్రిలుపుతీస్తే మాయమ్మ యెనకూకలు వేసెదరు. ఒకమూల కూర్చుండవమ్మా
అనగా నొకమూల కూర్చుండెను. కొంతసేపటికి మరల కడుపునొప్పుచు
న్నదనగా రెండవమూలకూర్చుండుమనెను. కొంచెముసేపాగి మరల కడు
పునొప్పుచున్న దనగా మూడవ మూల కూర్చుండుమనెను. కొంచెముసే
పుండి మరలనొప్పుచున్నదనగా నాలుగవమూల కూర్చుండి నట్టింటకూ
ర్చుండవమ్మా యన్నది. నాలుగుమూలల నట్టింట కూర్చుండి తెల్లవారకట్ల
లేదిచెప్పకుండా పారిపోయినది ఊరంతయునిద్రలో ముఖము గమనించని
యింటి కూలిన పెంటచేట. చీపురుతీసికొని కొత్తిపోయుటకు వచ్చెను. అం
తట మాడగా నాలుగు మూలల నాలుగు బంగారు చెంబులై యున్నవి, మిక్కిలి,
మేడలు, ధనంతులు, లోగిళ్ళు తెల్లవారునప్పటికి సిద్దము యినవి. తెల్లవారిన
తరువాత నూరిలోలివారందరు అమ్మా నీవేమినోముపట్టితివని యడుగగా
అమ్మా నేను శుక్రవారపులక్ష్మీదేవి నోముపట్టితిని మాయింటికి శుక్రవారపు
లక్ష్మీదేవివచ్చి భాగ్యమిచ్చినదనగా, ఎలాపట్టాలి ఏతీరున పట్టవలెననగా

ఏటికెదురయిన మాఘమాసమున పూర్ణిమముందర రధసప్తమినాడు విఘ్నములుగాకుండా విఘ్నేశ్వరునకుండ్రాళ్ళుపోసి సరస్వతీదేవికి చలిమిడిచేసి ఆయత్తసూర్య భగవానునికిపాలుపొంగించిఅయిదేళ్లుకధచెప్పుకొనిఅక్షింతలు వేసుకొని, పట్టినయేడుగడపమీద, రెండవయేడు బిందెమీద, మూడవయేడు పొనమీద నాలుగవయేడు నట్టింట, అయిదవయేడుఅద్దములో అయిదేండ్లు నోచుకొనేది

ఉద్యాపనము.—అయిదుగురు పేరంటాండ్రకు నల్లపూసలు,లక్కకోళ్ళు దక్షిణతాంబూలము అయిదురవికెలగుడ్డలు, తలకు చమురిచ్చి, పిండివంటలతో భోజనముపెట్టి ఉద్యాపనచేయవలెనని చెప్పినది. ఆమె నోచిననోము భూమిభూలోకమంతా నోచిరి భక్తితప్పినా ఫలంతప్పరాదు. కధలోపమయినా వ్రతలోపంకారాదు. నుడుగుదప్పినా ఫలందప్పరాదు. ఆయత్తభగవానుడాతండ్రి నీకేనమస్కారము.

31 మూడుకార్తుల నోముకథ.

రాజుభార్య ప్రధాని భార్య యిద్దరు మూడుకార్తులనోముపట్టిరి. రాజుభార్య నాకేమి భాగ్యవంతురాలనని తడిసి తడవనట్టు వత్తితడిపి దీపము వెలిగించేది. ప్రధాని భార్య యధావిధిగా మున్నూటఅరవయివత్తుల చేసి నిండా చమురుపోసి బాగా వత్తులుతడిపి ఆమె వెలిగించుచుండేది. ఒలికిన ఫలం మాకిచ్చి ఒలకని ఫలం నీవు పుచ్చుకొనుమని దండముపెట్టేది. ఆమెకు భాగ్యము సిరి సంపద గలిగినది. రాజు భార్యకు యెడదరిద్రము పెడదరిద్రముగా నున్నది. ఆవిడ పట్టినది నేను పట్టితిని ఆమెకు భాగ్యమేమి నాకీదరిద్రమేమి నేను శివునడిగి చింతాకంత వరము దెచ్చుకొందునని బయలుదేరి కొంతదూరము వచ్చినతరువాత పొలములో చెంగల్వగడ్డిలో ఆవుదూడ మేయకుండా నిలచియుండి యెక్కడికి వెడతావమ్మా అని యడిగినవి. శివునిఅడిగి చింతాకంత వరము దెచ్చుకోబోవుచున్నాననెను. నాదిగూడి ఒకమాట చెప్పవమ్మా అనెను. ఇక కొంచెము దూరముపోగా కోడం పెనాలు కాలుచున్నవి ఎక్కడికి వెడతావనగా శివుని అడిగి చింతాకంత వరము దెచ్చుకొనబోవుచున్నాననెను. మాది ఒకమాట చెప్పుమన్నవి ఇంకా కొంతదూరముపోయింది కోడు రోకళ్ళు ఆకాశమున వ్రేలాడుచున్నవి ఎక్కడికి పోవుచున్నావమ్మా అనగా శివునిఅడిగి చింతాకంత వరము దెచ్చుకుందుననగా మాది ఒకమాట చెప్పుమన్నవి. ఇంక కొంచెము దూరముపోగా దగ్గెముకోళలు తగులబడుచున్నవి. ఎక్క-

డికి వెళ్లుదువమ్మా అనగా శివుని అడిగి చింతాకంత వరము దెచ్చుకొన బోవుచున్నాననగా మాది ఒకమాట చెప్పుమన్నది కొంచెమవతలికి పోగా చెరువు లోనీరు పాలవలెనున్నది అనీ రవకుముట్టరు. ఎక్కడికి పోతావమ్మా అని అడుగగా శివుని అడిగి చింతాకంత వరము దెచ్చుకొందువన నాదీ ఒకమాట చెప్పుమనెను. ఇంకా కొంచెముదూరముబోగా ఒక చెట్టు నిండా పసుపు ముద్దలవలె వ్రేలాడు చున్నవి అవి యెవ్వరు కోసుకొనరు. ఎక్కడికిపోదువనగా శివుని అడిగి చింతాకాంతవరము దెచ్చుకొందునన మాదీఒకమాట చెప్పుమన్నది. ఇంకా కొంతదూరము వెళ్ళగా చెట్టునిండా సువాసనగల పువ్వులుండెను ఎవ్వరు ముట్టుకొనరు. కోయరు ఎక్కడికి వెడతావమ్మాఅని యడుగగా శివునిఅడిగి చింతాకంతవరము దెచ్చుకొనబోవుచున్నాననగా మాదీఒకమాట చెప్పుమనెను ఇంకాకొంచెము అవతలికి వెళ్ళగా సోమయాజులవారి సోమిదేవమ్మ ఎక్కడికి వెడతావమ్మా అని యడుగగా శివునిఅడిగి చింతాకంతవరము దెచ్చుకొన బోవుచుంటినన యీభాగ్యము మోక్షము లేకుండావున్నాను. నాదీఒకమాట చెప్పుమనెను. అడవిలోనికివెళ్లి అడవిలో తపస్సుచేయుచు కూర్చుండెను. పార్వతీపరమేశ్వరులు భూములుపాలింపవచ్చి యెవిరమ్మాయిక్కడకూర్చుంటివని అడిగిరి. అయ్యా తీరుస్తారా మీకెందుకు వెళ్లుమన్నది. అర్చెవారము మేమే తీర్చెవారము మేమే చెప్పవమ్మాఅనగా బ్రాహ్మణుని పెళ్ళాము నోచింది నేనునోచితిని మూడు కారుకనోము, ఆమెకు సిరిసంపదలిచ్చెనన్నది నాకు దరిద్రియిత్తుకొన్నది. అందుచే నిట్లు వచ్చితినిఅనగా ఆమె యథావిధిగా ముమ్మాటరవైవత్తులతో నిండాదమురుపోసి వెలిగించుచువచ్చినది నీవు భాగ్యవంతురాలను గదాయని నిర్లక్ష్యముగా ఉల్లంఘనచేసి యుద్యాపనచేసితివిగావు కాగా నీకిలాచ్చినది మరలపట్టి యుద్యాపనచెయ్యి నీకు సిరిసంపద వస్తుందనిచెప్పిరి. అవుదూడా మొలలోతు చెంగల్వగడ్డిలో నుంచున్నాయి నాదీఒక మాటచెప్పుమన్నామనెను, అత్త కోడలు ఇదరుపోట్లాడి అవుకునీళ్లుపొయ్యమంటే పోసితినని కోడలన్నది. అప్పుడు అవును నీనోరుపడా పోసితివా యన్నది కోడలు నీజిహ్వాదీయ పోయలేదాఅన్నది. అత్తకోడలుఅవుదూడైపుట్టినవి కొంచెము అక్షింతలు నీళ్ళుజల్లు మేస్తాయి అని చెప్పెను. దారిలో కోడు పెనాలు కాగుచున్నవి మావీ ఒకమాట చెప్పుమన్నవి. తోడికోడండ్రిద్దరు బయిటికిపోతే యేమిలాభము మనమే పుచ్చుకొందమని యెదురువాయి నాలుపుచ్చుకున్నారు వాళ్ళిద్దరుయెదురువాయి నాలు పుచ్చుకోవడమువలన కోడుపెనాలై యిద్దరు కాగుచున్నారు. కొంచెముక్షింతు

నీళ్లుజల్లి వెళ్లునానిరి. ఆకాశాని కోదరోకళ్లు క్రేలాడుచున్నవి. మావీ ఒక
మాటచెప్పుమన్నవి. దంచిదంచిరోకళ్లు పొన్నులు పైకిపెట్టకుండా నిలువపె
ట్టుటచే అట్లు క్రేలాడుచున్నవి. కొంచెవక్షింతలు నీళ్ళు జల్లిపొమ్మనిరి-
దణ్ణెముకోళ్ళ తెగడచున్నవి. మవీ ఒకమాట చెప్పుమన్నవనను. ఏదుత
రాలనాటి ఆడబడుచు అన్నముబెట్టుమనగా పెట్టక పోవుటచేత ఉపవాసు
ముని వెళ్ళిపోయింది. అందుచే దణ్ణెముకోళ్ళు తెగులుడుచున్నవి. అక్షింతలు
నీళ్లు పయినిజల్లి వెళ్లునానిరి. చెరువులో నీళ్లు నాదీ ఒకమాట చెప్పుమన్నవన
చెర్వుప్రతిష్ఠించి ప్రతిష్ఠ చేయించినారుకారు. అందుచేత ఎవరు ముట్టుకొనరు
రెండు దోసిళ్ళనీళ్లు ఒడ్డునబోసి అక్షింతలు నీళ్ళుజల్లి పొమ్మనెను

చెట్టు నాదీ ఒకమాట చెప్పుమన్నదనగా ఒక బ్రాహ్మణునకు కడి
కెడి చదువు వచ్చినను ఎవ్వరికి చెప్పేవాడుగాడు. అందుకేచెట్టు పళ్లెవరు
ముట్టుకొనరు కొంచెవక్షింతలు నీళ్లు జల్లి పొమ్మనిరి. పువ్వులచెట్టు నాదీ
యొకమాట చెప్పుమన్నదనగా ఎవళ్ళకి ఒక పువ్వియ్యకపోవుటచే పువ్వుల
చెట్టయి పుట్టినదికావున అక్షింతలు నీళ్ళు జల్లి పొమ్మనిరి సోమయాజుల
నాగ సోమిదేవమ్మ నాదీయొకమాట చెప్పుమన్నది ఎసరులో బియ్యము
బోసి యినుపగరిటె పుచ్చుకొని కలియదీసి అంచుమీద కొట్టినట్టయితే
తన మాయలేనన్న భాగ్యము తొలగిపోవునని చెప్పిరి. అలా చెప్పినట్లు
అక్షింతలు నీళ్ళు జల్లుచు యింటికి వచ్చినది. మున్నూటరువై పత్తులు వేసి
యేటికొకదారయిన మఘమాసము పూర్ణిమముందర రథసప్తమినాడు విఘ్న
ము గాకుండా విఘ్నేశ్వరునకు ఉండ్రాళ్ళుపోసి సరస్వతీదేవికి చలిమిడి
చేసి, ఆయతి సూర్యభగవానునికి పాలుపొంగించి యీకథ చెప్పుకొని
అక్షింతలు వేసుకొని కార్తీకపూర్ణిమనాడు, సంక్రాంతినాడు, శివరాత్రి
నాడు మున్నూటరువై పత్తులు మూడు కార్తులకు వెలిగించి వెండివత్తి పయి
డివత్తి చేయించి ఒకసవాసేరు నెయ్యి, కంచుపళ్ళెములో పోసి యీ వత్తు
అందులో వెలిగించి మానెడు సోలెడు బియ్యము మండపముబోసి ముక్కం
టీశ్వరునికేయించి ఉద్యాపన చేయవలెను. ఇంతటయింటికివచ్చి యిట్లుచేసి
నది. ఆమె నోచిననోము భూమి భూలోకమంతా నోచిరి. భక్తితప్పరాదు.
ఫలం తప్పబోదు. కథ గా యిన వ్రతలోపంగారాదు. నుదుగుదప్పినా
ఫలందప్పరదు. వారాల మాతృక తంత్రదే నీకే నవపాకారము.

౩౨ చిత్రగుప్తుల నోముకథ.

ఒకప్రధానిపెళ్ళాము మున్నూటఅరవదినోములుపట్టి చిత్రగుపులనోముపట్టినది. రాజుపెళ్ళాము మున్నూటరువది నోములు నోచింది. ఇద్దరూనుకూడాస్వర్గమునకు వెళ్ళిపోయినారు. మున్నూటరువది నోములునోచిన మరికేశ్వరం వచ్చినది యమద్వారము తీయుడన్నారు. చిత్రిగుప్తులనోముపట్టిన శ్రీమహాలక్ష్మివచ్చినది స్వర్గద్వారము తీయుడన్నారు. అదియేమిమున్నూటరువది నోములునోచినది నేననుమున్నూటరువది నోములునోచితిని దానికిస్వర్గమేమి ? నాకుయమద్వారమేమి ? అనిపోట్లాడెను. నీవుమున్నూటరువది నోములుపట్టి చిత్రిగుప్తులనోము పట్టితివికావు అదిచిత్రిగుపులనోమునోచినది. మరలవెళ్ళినీవు చిత్రిగుప్తులనోముపట్టి ఉద్యాపనజేసి నీకూడాస్వర్గమువచ్చును. ఏటికెదురయిన మఖమాసమున పూర్ణిమముందర రథసప్తమినాడు, విఘ్నముగాకుండ విఘ్నేశ్వరున కుండ్రాళ్ళుపోసి సరస్వతికి చలిమిడిచేసి ఆయాతిథిగవారునకు పాలుపొంగించి కథాదికథ చెప్పి అక్షింతలువేసికొని చిత్రిని చేయించి వెండాకు పయిడిగంటము చేయించి ఉద్యాపనజేసిరమ్మన్నారు అపుడింటికి వచ్చినోమునోచి యుద్యాపనజేసి స్వర్గానికివెళ్ళినది. ఆమెనోచిననోము భూమి భూలోకమందరు నోచరి భక్తిదప్పరాదు ఫలందప్పబోదు. కథలోపమయినా వ్రితలోపంగారాదు నుడుగుదప్పినా ఫలందప్పరాదు. నారాయణమూర్తికి నీకేనమస్కారము.

౩౩ ఆపదలేని ఆదివారముకథ.

ఒకావెడఇరుగు ఆపద పొరుగు ఆపద, తల్లి ఆపద తండ్రిఆపద, అత్తాఆపద, మామ ఆపద, పురుషుడు ఆపద, పుత్రుడుఆపద, ఆపదలుపడలేకఅర్ధాన్నపడవికి బోయి తలక్రిందుల తపస్సుచేయుచున్నది. పార్వతీపరమేశ్వరులు భూములు పాలింపవచ్చిరి. ఇలా కూర్చుంటివేమని యడిగిరి అరిచెదరా, తీరిచెదరా, మీకేమి పొమ్మన్నది. ఆర్చేవారముమేమే తీర్చేవారముమేమే చెప్పుమనగా ఇరుగు ఆపద, పొరుగు ఆపద తండ్రి ఆపద, తల్లి ఆపద, అత్త ఆపద, మామ ఆపద, పురుషుడు ఆపద, పుత్రుడుఆపద, ఆపదలు బడలేక యిలా వచ్చితిననగా మునుపటి జన్మాన ఆపదలేని ఆదివారముల నోముపట్టి ఉల్లంఘన చేసినావు. మరలపట్టి ఉద్యాపన చేయుము ఆపదలుపోవును. అనగా నపుడింటికివచ్చి ఏటి కెదురయిన మాఘ మాసమున పూర్ణిమ ముందర రథసప్తమినాడు విఘ్నం

గాకుండా విఘ్నేశ్వరునికి ఉండ్రాళ్లుపోసి సరస్వతీదేవికి చలిడిచేసి ఆయాత్త సూర్య భగవానునికి పాలు పొంగించి ఏడాది కథచెప్పి అక్షింతలువేసికొని మానెడుసోలెడు బియ్యము పరమాన్నము వండి అడుగు మాడు, పైపన్నెం తాను తీసికొని బ్రాహ్మణునకు తలంటి నీళ్ళుపోసి భోజనము పెట్టి బ్రాహ్మణునకు వాయనమిచ్చుకొన్నది. ఆమెనోచిననోము భూమిభూలోకమంతా నోచిరి భక్తి తప్పరాదు ఫలందప్పబోదు కథలోపమయినా వ్రతలోపము కారాదు. నుడుగుదప్పినా ఫలందప్పరాదు. నారాయణమూర్తీ నీకేనమస్కారము.

34 శోకములేని సోమవారముకథ

ఇరుగు శోకం, పొరుగు శోకం, అత్త శోకం, మామశోకం, తల్లి శోకం తండ్రిశోకం, పుత్రుడు శోకం, పురుషుడు శోకం, అనుభవించలేక అడవికిపోయి తపస్సు చేయుచున్నది. పార్వతీ పరమేశ్వరులు భూములు పాలింపవచ్చి ఏమమ్మా అలాకూర్చున్నావని యడుగ ఆరుస్తూ తీరుస్తా రా మీకేమి పొమ్మనగా ఆర్చేవారము మేమే తీర్చేవారము మేమే చెప్పవమ్మా అనిరి ఇరుగుశోకం. పొరుగు శోకం, అత్తశోకం, మామశోకం, తల్లి శోకం, తండ్రిశోకం, పుత్రుడు శోకం, పురుషుడు శోకం, అనుభవింప లేక వచ్చితిననగా మునుపటి జన్మాన శోకములేని సోమవారము నోము పట్టి ఉల్లంఘన చేసితివి. మరల పట్టి ఉద్యాపన చేయుమనగా యింటికివచ్చి ఏటికొకరయిన మాఘమాసాన పూర్ణిమనాముందర రథసప్తమినాడు విఘ్నం గాకుండా విఘ్నేశ్వరునకు ఉండ్రాళ్ళుపోసి, సరస్వతికి చలిమిడిజేసి, ఆయత్తభగవానునకు పాలు పొంగించి ఏడాది కథ చెప్పుకొని అక్షింతలు వేసికొని అయిదు మానికల బియ్యము పులగమువండి, అడుగుమాడు పైపన్నెం తాను తీసుకొని ముత్తయిదువునకు తలంటి నీళ్ళుపోసి. చీర, రవిక, నల్లపూసలు, లక్కజోళ్ళు, దక్షిణతాంబూలమిచ్చి వాయనమిచ్చెను. ఆమె నోచిననోము భూలోకమందరు నోచిరి. భక్తి దప్పరాదు ఫలంతప్పబోదు. కథలోపమయినా వ్రతలోపము కారాదు. నుడుగుదప్పినా ఫలందప్పరాదు. నారాయణ భగవానుడా నీకే నమస్కారము.

35 శ్రీరామనామ రామాయణమ్.

బాలకాండము.

రఘువంశజ ఘన సీతారామా । రాక్షసకులవిధ్వంసక రామా
సురమునిగణ సంసేవిత రామా । శ్రితజనాశ్రిత పరాత్పర రామా
నరవరరూపవిరాజిత రామా । కౌసల్యాప్రియనందన రామా
దశరథనందన రాఘవరామా । విశ్వామిత్ర మఖావన రామా
ఖలమారీచ విదారణరామా । ఖండితదుర్జన తాటకరామా
శపితాహల్యా మోదకరామా । గౌతమ హృదయా కర్షణరామా
శివధనుకార్ముక భంజకరామా । ధృతసీతాంక విరాజితరామా
మిథిలా తోషణ కారణరామా । నిర్జితదర్పిత భార్గవరామా
భీకరశత్రు భయంకరరామా । శ్రీమదయోధ్యా భూషణరామా
సీతాహృదయా నందకరామా । రామరామశ్రీరామా రామ
రామరామ రఘుజ సీతారామ ।

అయోధ్యాకాండము.

మునివందిత చరణాంబుజరామా । కాంతాశ్రిత గుణకల్పితరామా
కైకేయీ వరవంచితరామా । జనకాజ్ఞాపరిపాలకరామా
సీతాలక్ష్మణ శోభితరామా । పరమప్రియగుహపూజితరామా
తాపసవేషధరాంచితరామా । దండకాటవీసంచారణరామా
దశరథనృపచింతితరామా । భారద్వాజానందనరామా
చిత్రకూటనగసుస్థితరామా । భరతార్పితపదపాదుకరామా
అత్రిమునివరానందనరామా । రామరామశ్రీరామా రామ
రామరామ రఘుజ సీతారామ ।

అరణ్యకాండము

ఘోరపాపభయనాశనరామా । దుష్టవిరాధ వినాశనరామా
భూరిబాహుబలవిక్రమరామా । శరభంగాశ్రమసుస్థితరామా
పుణ్యసుతీక్ష్ణనివసనరామా । మునిజనతోషణకారణరామా
కుంభజదత్తవరాయుధరామా । గృధ్రాధిపసంపరిచితరామా
పంచవటీతటవర్తనరామా । శూర్పణఖానాసికహతరామా
ఖలఖరదూషణసూదనరామా । మాయాహరిణానుసరణరామా
హతమారీచాసురవరరామా । హృతసీతాన్వేషణగతరామా

గృధ్రాధిపసంస్తూచితరామా । ముక్తకబంధోన్మూలనరామా
శబరీదత్తఫలాశనరామా । పంపాలోకితపావనరామా
రామరామ శ్రీరామారామ । రామరామజయసీతారామా

కిష్కింధా కాండము

సీతాన్వేషణతత్పరరామా । హనుమత్సేవితపదయుగరామా
సుగ్రీవార్చితనిజకథరామా । సప్తమహీరుహపాశనరామా
వీరాశుగహతశక్రజరామా । రాజ్యాధిష్ఠితసూర్యజరామా
బలవానరముఖసేవితరామా । వానరదూతప్రేషకరామా
సీతాభూషణతోషితరామా । నిజసుబోధితవానరరామా
రామరామజయసీతారామా । రామరామజయసీతారామా

సుందర కాండము.

కపివరసంతతసేవితరామా । సీతావచనమణిసంస్మృతిరామా
సాగరలంఘనపటుభటరామా । లంకానగరీనాశనరామా
దూషితదుష్టదశాననరామా । భక్తిహనూమదభ్యసితరామా
పరమాదానమణిదర్శనరామా । ప్రాంతాన్వేషణసత్ఫలరామా
విశ్రుతనిజవరనామకరామా । హనుమద్వచనాశ్వాసితరామా
రామరామ శ్రీరామరామ । రామరామ జయసీతారామ

యుద్ధకాండము.

కోదండోద్ధృతభుజబలరామా । జడనిధిగర్వనివారకరామా
వారధిబంధనకౌశలరామా । కపిజనసైన్యసమావృతరామా
శరణాగతసువిభీషణరామా । శోషితరాక్షసరంజితరామా
నిజశాతనాగాస్త్రాంచితరామా । రణనిధనోపస్థితరామా
విదళితఘటకర్ణాసురరామా । సంహృతగర్వితరావణరామా
సీతాదర్శనకౌతుకరామా । ప్రాప్తవిభీషణరామా
సీతాశుచిపరిశోధితరామా । అఖిలసురాసురవందితరామా
దశరథదర్శనరంజితరామా । పుష్పకయానారోహణరామా
అచలనుతోపాసనప్రదరామా । సాకేతపురీభూషణరామా
అభిషేకోత్సవహర్షితరామా । సర్వలోకనుతసద్గుణరామా

సకలజంతుసంరక్షకరామా । కరుణాసాగరవిలసితరామా
భక్తత్రాణపరాయణరామా । భరతానుజసమ్మోదితరామ
తారకకారణదర్శనరామా శరణాగతరక్షణజయరామా
రామరామశ్రీరామారామ । రామరామజయసీతారామ.

(నందిరాజు చలపతిరావు.)

శ్రీ వేంకటేశ్వర వ్రతకథ ఫలము.

శ్లో॥ కృతేతు నరసింహో ఒభూ త్త్రేతాయాం రఘునందనః ।
ద్వాపరే వాసుదేవశ్చ కలౌ వేంకటనాయకః ॥

ఆదిత్యపురాణము

కృతయుగంబున నరసింహ మూర్తిగాను త్రేతాయుగంబున శ్రీరామమూర్తిగాను ద్వాపరయుగంబున కృష్ణమూర్తిగాను కలియుగంబున వేంకటేశ్వరుఁడుగాను భగవంతుడు వెలసెను

శ్లో॥ కృతే సేనాపతి స్కంద స్త్రేతాయాంతు కుమారకః ।
సుబ్రహ్మణ్యో ద్వాపరేతు కలౌ వేంకటనాయకః॥

స్కాంద పురాణము.

కార్తికేయుండు కృతయుగంబున స్కంద రూపంబుగాను త్రేతాయుగంబున కుమారస్వామి రూపంబుగాను ద్వాపరయుగంబున సుబ్రహ్మణ్య రూపంబుగాను కలి యుగంబున వేంకటేశ్వరుఁడుగాను సేనాపతియై యవతరించెను.

శ్లో॥ కలౌ కుమారరూపేణ షణ్ముఖో భగవాన్ హరిః॥
దృశ్య ఏకముఖేనైవ వేంకటాచలనాయకః ॥

మార్కండేయ పురాణము.

విష్ణువు దేవలోకంబునఁ బూర్వకాలమం దాఱుముఖములుగల కుమారస్వామి రూపంబుగా నవతరించి యిప్పుడు కలియుగంబున భూలోకమందు వేంకటాచలమను పుణ్యక్షేత్రమునకు ప్రభువయి యొక ముఖము గలవాఁడై వెలసెను.

శ్లో॥ శేషశైల శిరోరత్నం సమస్త సురసేవితమ్।
ఆవిర్భూతం శివస్థానే కోటికందర్ప సుందరమ్ ॥
లవలీ దేవసేనాఖ్య శ్రీభూసహచరం హరిమ్।
సుబ్రహ్మణ్యం సమాసేవ్యం కలిదోషనికృంతనమ్ ॥
సౌభాగ్యదాయకం విష్ణుం వేంకటేశం సమర్చయ ॥

వేంకటాచలమునకు చూడామణియైన వాఁడును సమస్తమైన దేవతలచేఁ సేవింపఁబడువాఁడును శివస్థలంబు నావిర్భవించిన వాఁడును అనేక మన్మథులతో సమానమైన సౌందర్యముగలవాఁడును లవంగిదేవసేన శ్రీదేవి భూదేవులను స్త్రీలకు భర్తయైనవాఁడును భక్తులపాపములను హరించువాఁడును సుబ్రహ్మణ్య స్వరూపుఁడను అంవలచే స్తోత్రము చేయఁబడఁదగినవాఁడును కలియుగంబున సంభవించెడు దోషములను బోగొట్టు వాఁడును సమస్తైశ్వర్యముల నిచ్చువాఁడును విష్ణువునగు వేంకటేశ్వరుని బూజింపుము.

శ్లో॥ శనివారే సమభ్యర్చ్య వేంకటేశం విశేషతః।
షష్టివర్షసహస్రస్య ఫలమాప్నోతి మానవః ॥

వేంకటేశ్వరుని శనివారంబున పూజించిన మనుష్య డరువదివేల వ్రతముల ఫలమును బొందుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ సింహే రవౌ శనౌ వారే శేషాద్రిశిఖరోపరి।
స్వామి పుష్కరిణీ తీరే పూజ్యః శ్రీ వేంకటేశ్వరః ॥

సూర్యుఁడు సింహరాశిగతుఁడగుచుండఁగా వచ్చిన శనివారంబున తిరుపతి పర్వత శిఖరంబున నుండు పుష్కరిణీ తీరమందు వెలసి యున్న వేంకటేశ్వరస్వామి పూజార్హుఁడు.

శ్లో॥ ఏకభక్తవ్రతం కుర్యాద్యస్తు నా శ్రీ వేంకటప్రియమ్।
ఏకవారాత్సమాప్నోతి షష్టిశత భవం ఫలమ్ ॥

తా॥ శనివారంబున వేంకటేశ్వరునికి ప్రీతికరమైన యేకభుక్తవ్రత మనఁగా నొకసారి భుజించుట నాచరింపవలెను. ఈ ప్రకారంబుగా నొకపర్యాయము వ్రతము చేసిన మనుష్యుఁడు అఱువదివందల వ్రతములవలన గలుగు ఫలమును బొందుచున్నాఁడు.

పూజావిధానము.

ఓం శేషశైల వతయే నమః ఓం శేషాయ నమః
ఓం శేషిశేనమః ఓం శేషవిభూషణాయ నమః

ఓం శేషశాయినేనమః ఓం కుమారాయనమః
ఓం సుబ్రహ్మణాయనమః ఓం పరాయణాయనమః
ఓం వేంకటాచలవాసాయనమః ఓం వేంకటాయనమః
ఓం కలితారకాయనమః ఓం శివక్షేత్రప్రసన్నాయనమః
ఓం శ్రీమతేనమః ఓం పుష్కరిణీతీరయేనమః
ఓం లోకేశ్వరాయనమః ఓం ధనపతయేనమః
ఓం విష్ణవేనమః ఓం సర్వేశ్వరేశ్వరాయనమః
ఓం కల్యాణగుణపూర్ణాయనమః ఓం కాంక్షితార్థప్రదాయకాయనమః
ఓం లవలీదేవసేనాఖ్యాయనమః ఓం శ్రీభూసహాచరాయనమః
ఓం శ్రీవేంకటేశ్వరాయనమః ఓం ప్రత్యక్షదేవతాయనమః
ఓం మ్లేచ్ఛ రాజసుతో ద్వారరక్షితా పీః మండలాయనమః
ఓం మహిమోదయ మూలాయనమః ఓం దేవాయనమః
ఓం పతితపావనాయనమః ఓం నృసింహ సేవానిరతాయనమః
ఓం నరాపద్వినివారకాయనమః ఓం పురాణ పురుషాయనమః
ఓం ఆరాధజనరక్షకాయనమః

ద్వాంత్రిశన్నామభిశ్చైభిర్నామందిర్భక్త్యా ప్రణవాద్యైర్నమోంతకైః ।తద్వత్పురుష సూక్తేన పూజయేద్వేంకటేశ్వరమ్॥

ఇట్టి నామంబులచేతను ఆప్రకారంబుగనే పురుషసూక్తము చేతను వెంకటేశ్వరుని పూజింపవలయును.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణం భోజయేద్భక్త్యా దద్యాచ్చిత్రాన్నదక్షిణాః ।
ఏకభుక్తం ప్రకుర్వీత హరిధ్యానపరాయణః॥

బ్రాహ్మణునకు పవిత్రోపేతముగా భక్తితో నన్నం బిడి దక్షిణల నొసంగి భగవ ధ్యాన మందాసక్తుడై యాదినంబున ఏకభుక్తము చేయ వలయును.

శ్లో॥ కథాంశ్రుత్వాహరింస్మృత్వా సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే।
కలౌ సర్వాపద స్తీర్త్వా సర్వేష్టార్థాన వాప్నుయాత్॥

భగవంతునికథ విని హరిని స్మరించి సమస్త పాపములను బోగొట్టుకొని సర్వకష్టముల దాటి కలియుగంబున సర్వములైన యిష్టార్థములను భక్తుడు పొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ వేంకటేశసమో దేవో న భూతో న భవిష్యతి ।
శనివారవ్రతే నైవ సుప్రసన్నో భవే న్నృణామ్॥

వేంకటేశ్వరునితో సమానమైన దేవుండు లేడు కలుగబోడు.

కావున నా దేవుఁడు శనివార వ్రతము చేతనే మనుష్యులకుఁ బ్రత్యక్షము కాఁగలఁడు.

శనివారంబునఁ బూజించి యొక పూట భుజించుటను గుఱించి చెప్పుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ భగవన్ భగవాన్ విష్ణుః కలావారాధ్యతే కథం ।
కుత్రాస్తే కీదృశీ తాత సర్వదేవమయీ కలా॥

నారదః

ఓ భగవానుఁడా! భగవంతుఁడగు విష్ణువు కలియుగంబున నేరీతి బూజింపబడుచున్నాఁడు. సర్వదేవతాస్వరూపమైన యావిష్ణు సంబంధమగు కళ యెట్టి స్వరూపముతో నెచ్చటనున్నదో చెప్పుమని నారదుఁడు బ్రహ్మ నడిగెను.

శ్లో॥ శేషాద్రిశిఖరే వత్స వేంకటేశ్వరరూపిణీ ।
కలౌ బ్రహ్మణ్యదేవస్య కలా విష్ణోర్విరాజతే॥

బ్రహ్మ చెప్పుచున్నాఁడు. కలియుగంబున కుమారస్వామి యొక్కయు విష్ణువు యొక్కయు కళ వేంకటేశ్వరుని స్వరూపముగలిగి తిరుపతి కొండయందు వెలసియున్నది

శ్లో॥ మాతాః ప్రతికలం మర్త్యాః సంకటైస్సంస్కృతా నరాః ।
వేంకటేశప్రసాదేన ముచ్యంతే నాఽత్రసంశయః॥

కలియుగంబున ప్రతి క్షణంబునఁ విశేష కష్టంబులచేఁ బీడింపబడుచున్న మనుష్యులు వెంకటేశ్వరుని యనుగ్రహముచే ముక్తిని బొందగలరు ఈ విషయమై సందేహములేదు.

శ్లో॥ కల్పవృక్షసమా యత్ర తరవో వేంకటాచలే ।
చింతామణిశ్చ పాషాణాః క్రిమిచ్చ దివిషత్సమాః॥

ఆతిరుపతి కొండయందుండు వృక్షములన్నియు కల్పవృక్షములతో సమానమైనవి. అక్కడనుండు శిలలు చింతామణితో సమానమైనవి, అక్కడజనియించినపురుగైనను దేవలతతో సమానమైనది.

శ్లో॥ శ్రీవేంకటేశకృపయా దరిద్రోఽపి ధనీ భవేత్ ।
మూకో వాచాలతాం యాతి పంగురారోహతిస్వయమ్ ।
అంతర్వత్నీ భవే ద్వంధ్యా రోగస్స్యా ద్దృఢకాయవాన్ ।
అంధః పశ్యతి దేవేశం లబ్ధ స్సర్వం ప్రాస్యతి॥
సకృజ్జపేన సిద్ధ్యంతి సర్వే మంత్రా నసంశయః ।
వర్తంతే దేవతా స్సర్వా స్సేవితుం వేంకటేశ్వరమ్॥

వేంకటేశ్వరునియను గ్రహాముచే దరిద్రుఁడు ధనవంతుఁడగును. మూగవాఁడు మాటలాడును. కుంటివాఁడు తనంతటనే కొండనెక్కును. గొడ్డురాలు గర్భిణీ యగును రోగములవాఁడు బలిష్ఠమైన దేహముగల వాఁడగును. గ్రుడ్డివాఁడు భగవంతునిజూడఁగలడు లోభివిశేషముగా ధర్మముచేయువాఁడగును. ఆయుననునొకసారి జపించిన సమస్తశాంత్రములు సిద్ధినిఁ బొందగలవు సందేహాలేదు సమస్తమైన దేవతలు వెంకటేశ్వరుని సేవించుటకు నక్కడ నదృశ్యులై యుందురు.

శ్లో॥ సేనానీ షణ్ముఖశ్చాఽపి విష్ణు ర్లక్ష్మీపతిస్స్వయమ్।
ఉమా శంభుం సమారాధ్య తత్ర వేంకట భూధరే ॥
సంగతా వేకభావేన సర్వభూతవరప్రదా ॥

ఆరు ముఖములు గల కుమారస్వామియు లక్ష్మీదేవికిఁ బెనిమిటి యగువిష్ణువు లిద్దఱును సాంబమూర్తిని సేవించి సర్వభూతములకు వరముల నిచ్చువారలై కలసి యైక్యముఁజెంది తిరుపతికొండయందు వెలసియుందురు.

శ్లో॥ విష్ణు స్కందాత్మికామూర్తిః వెంకటేశ్వరరూపిణీ
సర్వదేవమయీశక్తిః పూజ్యతాం సర్వమానవైః ॥

విష్ణు కుమారస్వాముల సంబంధించిన వేంకటేశ్వర స్వరూపమై సర్వదేవతాస్వరూపమైనశక్తి అందఱిచేఁ బూజింపఁబడదగినది.

శ్లో॥ యత్ర శైలే పురా శంభు స్తు పస్తప్త్వాఽతిదుష్కరమ్।
నృసింహంతోషయామాస తావుభౌ తత్ర సంస్థితౌ ॥

పూర్వమందే పర్వతమున ఈశ్వరుని యంశా సంభూతుఁడగు కుమారస్వామి మిక్కుటమగు తపస్సుచేసి విష్ణువునుసంతోషపెట్టెనో నాకుమారస్వామియు విష్ణువు నిద్దఱును ఈపర్వతంబున వెలసియుండిరి.

శ్లో॥ యత్ర వ్యాధాశ్చ చోరాశ్చ పతితాః పామరా అపి।
తేసర్వే ముక్తిమాయాంతి వేంకటేశ్వరపూజయా॥

ఆపర్వతమందుండు కిరాతకులు, దొంగలు, వర్ణసంకరులు అజ్ఞానులు మొదలగుహీనులైనను భక్తితో వేంకటేశ్వరుని సేవించి పునరావృత్తి రహితమైన పదమును పొందుదురు.

శ్లో॥ వేంకటాచలనామేదం వింధ్యశైలశిరో మహత్।
సాష్టాంగంప్రణతః పూర్వం కుంభజాతు మహార్షయే ॥
అద్యాఽపి దృశ్యతే తద్వ దత్ర సంతి సురేశ్వరాః ॥

వెంకటాచల మనుపేరుగల గొప్పదియగు వింధ్యపర్వత శిఖరము పూర్వకాలంబున గొప్పమునీశ్వరుండైనయగస్త్యులవారికి సాష్టాంగముగా

నమస్కరించినట్టిప్రతికిని నగపడుచున్నది. ఇక్కడ దేవతలందఱు నివసించుచుండురు.

శ్లో॥ రాఘవశ్చ నృసింహశ్చ సర్వే దేవా మహర్షయః। నిధీనామపి సిద్ధానాం స్థాన మత్ర ప్రకీర్తితమ్ ॥

ఇక్కడ శ్రీరాముడు నృసింహమూర్తి సమస్తమైన దేవతలు మునీశ్వరులు వెలసి యుందురనియు, నవనిధులకు సిద్ధులకు నిదిస్థానమనియుఁ జెప్పఁబడెను.

శ్లో॥ కలిదోషవినాశార్థం భక్తసంరక్షణాయచ।
పామరాన్ పతితాదీంశ్చ ప్రపన్నాన్ శరణాగతాన్ ॥
ప్రత్యక్ష వరదానేన రక్షితుం భగవాన్ హరిః।
స్వామి పుష్కరిణీతీరే రమయా సహ మోదతే ॥

భగవంతుండును విష్ణుస్వరూపుఁడునగు వెంకటేశ్వరస్వామి కలివలనఁగలుగు దోషములను నశింపఁజేయుటకొఱకును తత్తీరమందు భక్తులను సంరక్షించుటకొఱకును సంకరులకును భక్తిగలవారికిని శరణు కోరినవారికిని ప్రత్యక్షముగా వరములిచ్చి రక్షించుటకును పుష్కరిణీతీరమందు లక్ష్మితోఁగూడ వెలసి యభినందించుచున్నాడు.

శ్లో॥ సర్వక్షేత్రేషు తీర్థేషు కలౌ ప్రాప్తే భవేత్కలా।
నథశేన్మహిమోచ్ఛ్రాయో నప్రత్యక్షఫలోదయః ॥

కలియుగంబున నన్ని క్షేత్రములయందు తీర్థములయందు నుండు కళతగ్గి మహిమకలవైయుండవు. ప్రత్యక్షమైన ఫలములును గలుగఁజేరవు.

శ్లో॥ సుబ్రహ్మణ్యే వేంకటాద్రౌ క్షేత్రయో రుభయో రపి।
కదాపినకలాహ్రాస స్సర్వదా స్వాద్భుతోచ్ఛ్రయః ॥

సుబ్రహ్మణ్యము వేంకటాచల మనురెండు క్షేత్రములయందు నెప్పుడును కళతగ్గిపోక యెల్లప్పుడు మహిమాతిశయము కలవైయుండును.

శ్లో॥ సుబ్రహ్మణ్యే కుమారాఖ్యో విష్ణ్వాఖ్యో వేంకటాచలే।
శేష శేషిణౌ బ్రహ్మసర్వచైతన్యరూపిణౌ

సుబ్రహ్మణ్యక్షేత్రమందు కుమారస్వామియను పేరుగల యాదిశేషుని కళయు వెంకటాచలంబున విష్ణువుయను పేరుగల శేషశాయి కళయు బ్రహ్మసంబంధమగు సమస్త చైతన్య స్వరూపముగా బ్రకాశించుచున్నవి.

శ్లో॥ శ్రీవెంకటేశరూపేణ కలౌ ప్రత్యక్షదర్శనా।
శ్రావణే శనివారేషు సా విశేష ప్రసాదినీ ॥

అటువంటికలి కలియుగంబున వెంకటేశ్వరుని రూపముకలిగి విశేషముగా ఫలము నిచ్చుచున్నది. శ్రావణశనివారములయందు మిక్కిలి యనుగ్రహముకలది యగుచున్నది.

శ్లో॥ సర్వదాఽపి శనేర్వారే భక్తేష్టార్థప్రదాయినీ॥

ఎప్పుడైనను శనివారంబున బూజించినభక్తులకు సమస్తకోరికల నిచ్చుచున్నది.

శ్లో॥ ఏకభుక్తేనయో భుక్త్వా శనివారే దృఢవ్రతః।
వేంకటేశం సమభ్యర్చ్య తోషయే ద్విష్ణు మవ్యయమ్॥
సర్వేష్టార్థా నవాప్నోతి సత్యమేవ నసంశయః॥

ఏ మనుష్యుఁడు దృఢమైన వ్రతముతో భక్తితో వెంకటేశ్వరుని బూజించి యొకపూట భుజించి నాశనరహితుండైన విష్ణువును సంతోష పెట్టుచున్నాడో యాపురుషుఁడు సమస్తకోరికలను సత్యఫలముననే పొందుచున్నాఁడు. సందేహములేదు.

శ్లో॥ సర్వదేవార్చనం కృత్వా తత్ఫలం లభతే నరః
ఏకేన శనివారేణ తత్ఫలం సర్వ మాప్నుయాత్।
ఇదం కలియుగే ముఖ్యం సత్యంసత్యం న సంశయః॥

మనుష్యుఁడు సమస్తదేవతల బూజించి ఏఫలముగు బొందుచున్నాడో ఒక శనివారంబున వెంకటేశ్వరుని బూజించిన ఆఫలమునంతయుఁ బొందగలఁడు. ఈ వ్రతము కలియుగంబున ముఖ్యముగా ఫలమునిచ్చుచున్నది. ముమ్మాటికి సత్యము సందేహము లేదు.

ఈ కలియుగంబున సమస్త వర్ణములవారు శ్రీ వేంకటేశ్వరులను ప్రతి శనివారము పూజించుచున్నారు. ఆ పూజ యథావిధిగాచే చేసికొనుటకై యీ పూజావిధానము ప్రకార మాచరింపవలయును.

శ్రీ వేంకటేశ్వర పూజా, దీపారాధనము.

శ్లో॥ శుక్లాంబర ధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్ । ప్రసన్నవదనమ్ ధ్యాయేత్సర్వ విఘ్నోప శాంతయే॥.. ఆచమ్య ..సంగుణ...విశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ శ్రీమాన్ గోత్రః నామధేయః శ్రీమతవాః... గోత్రస్య .. నామధేయస్య... మమధర్మపత్నీ సమేతస్య .. సహకుటుంబస్య సబాంధవస్య క్షేమస్థైర్య విజయాఽభయ ఆరోగ్యైశ్వర్యాభి వృద్ధ్యర్థం ధర్మార్థ కామ మోక్ష చతుర్విధ ఫలపురుషార్థ సిద్ధ్యర్థం మనోభీష్ట సిద్ధ్యర్థం శ్రీ అలివేలు మంగాసమేత శ్రీ వేంకటేశ్వర ముద్దిశ్య... శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రీత్యర్థం శ్రీ అలివేలు మంగాసమేత శ్రీ వేంకటేశ్వర పూజాం కరిష్యే॥ ఆదౌ గణపతి పూజాంకరిష్యే (ముందుగా గణపతిని పూజించి) అథవిధి ప్రకారేణ గణపతి పూజాంచ కృత్వా (విధిప్రకారము గణపతిపూజచేసి) పునస్సంకల్ప్య॥... యథాశక్త్యాఽఖండ దీపారాధనం కరిష్యే॥ మం॥ ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదోఽపఘ్నన్నిర్ ఋతింమమ । పశూంగ్శ్చమహ్యమావహ జీవనంచ దిశోదిశ ॥ జ్యోతిష్మంతం త్వా సాదయామి సర్వస్మైవ్యానా॥ ధ్యాన॥॥ శాంతాకారం... నాథమ్॥ శ్రీ గోవింద శ్రీగోవింద శ్రీగోవింద ఇతి ప్రణమ్యపునః ఆచమ్య .. ...శ్రీ వేంకటేశ్వర పూజాం కరిష్యే॥ తదంగ కలశారాధనంకరిష్యే॥ శ్లో॥కల శస్యముఖే... సమాశ్రితా॥

ఆపోవాఽశవగ్ం... రాపఠేం॥ శ్లో॥ గంగేచయమునే .. కురు॥ అమాంతు మమదురితక్షయ కారకాః పూజా ద్రవ్యాణి దేవ మాత్మానంచ సంప్రోక్ష్య॥

ఈగణపతి పూజవిధానము రెండవ భాగమునందు సంపూర్ణముగానున్నది చూడవలెను.

తతఃపీఠార్చనంకుర్యాత్॥ 1 ఆధారశక్త్యైనమః 2 మూలప్రకృత్యైనమః 3 మత్స్యాయనమః 4 కూర్మాయనమః 5 అనంతాయనమః 6 శేషాయనమః 7 గరుడాయనమః 8 పూర్వద్వారే ద్వారశ్రియైనమః- 9 ధాత్రేనమః 10 విధాత్రేనమః 11 దక్షిణద్వారే ద్వారశ్రియైనమః- 12 చండాయనమః 13 ప్రచండాయనమః 14 పశ్చిమద్వారే ద్వారశ్రియైనమః- 15 జయాయనమః 16 విజయాయనమః 17 ఉత్తరద్వారే- ద్వారశ్రియైనమః 18 బలాయనమః 19 ప్రబలాయనమః 20 విఘ్నశక్త్యైనమః 12మాయా

శక్త్యైనమః 22 గంగాయైనమః 23 యమునాయైనమః 24 దిగ్దళేభ్యోనమః 25 కేసరేభ్యోనమః 26 తన్మధ్యే శ్వేత ద్వీపాయనమః 27 శ్వేతద్వీపమధ్యే వేదికాయైనమః 28 వేదికామధ్యే కల్ప వృక్షాయనమః 29 కల్పవృక్షస్యా ధస్తా ద్రత్నసింహాసనాయనమః 30 తన్మధ్యే శ్రీ వేంకటేశ్వరాయనమః ॥

ధ్యానము.

ధ్యానమ్ ॥ శ్లో॥ శాన్తాకారం భుజగ శయనం పద్మనాభంసురేశం । విశ్వాకారం గగనసదృశం మేఘవర్ణం శుభాంగం । లక్ష్మీకాన్తం కమలనయనం యోగిహృద్ధ్యానగమ్యం । వందేవిష్ణుం భవభయహరం సర్వలోకైకనాథం ॥ సహస్రశీర్షేత్యావాహనమ్॥ సహస్రశీర్షాపురుషః । సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్ । సభూమిం విశ్వతో వృత్వా అత్యతిష్ఠ దశాంగులమ్॥ శ్లో॥ జ్యోతిశ్శాన్తం సర్వలోకాంతరస్థ । మోంకారాఖ్యం యోగిహృద్ధ్యానగమ్యం సాంగం శక్తిం సాయుధం భక్తసేవ్యం । సర్వాకారం విష్ణుమావాహయామి॥ శ్రీ అలివేలు మంగాసమేత శ్రీ వేంకటేశ్వర స్వామినేనమః ఆవాహనం సమర్పయామి ॥ పురుష ఏ వేత్యాసనమ్ ॥ పురుష ఏవేదగ్ంసర్వంయ ద్భూతంయచ్చ భవ్యం । ఉతామృతత్వ స్యేశానః । యదన్నేనాతిరోహతి॥ శ్లో॥ కల్పద్రుమూలే మణివేది మధ్యే సింహాసన స్వర్ణమయం సురత్న । విచిత్రవస్త్రావృత మచ్యుతప్రభో। గృహాణ లక్ష్మీ ధరణీసమన్విత॥ ఆసనం॥ ఏతావానస్యేతి పాద్యం॥ ఏతావా నస్యమహిమా । అతో జ్యాయాగ్ శ్చపూరుషః పాదోఽస్య విశ్వాభూతాని । త్రిపాదస్యామృతం దివి॥ శ్లో॥ శ్రీకృష్ణ స్సర్వదేవానా మధిక స్సర్వకామదః । మయా నివేదితం తుభ్యం సంగ్రహాణ సుపాద్యకమ్॥ పాద్యం॥ త్రిపాదూర్ధ్వ ఇత్యర్ఘ్యమ్॥ త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదైత్పురుషః । పాదోఽస్యేహాభవాత్పునః । తతో విష్వఙ్వ్యక్రామత్ సాశనానశనే అభి॥ శ్లో॥ గంగాజలం సమానీతం సువర్ణ కలశేస్థితం । అర్ఘ్యం గృహాణభగవ న్నారాయణ నమోఽస్తుతే॥ అర్ఘ్యం॥ తస్మాద్విరా డిత్యాచమనమ్॥ తస్మాద్విరాడజాయత । విరాజో అధి పూరుషః । సజాతో అత్యరిచ్యత । పశ్చాద్భూమి మథో పురః॥ శ్లో॥ జనార్దనాయ దేవాయసమస్తజగదాత్మనే । విశ్వలజ్ఞాన రూపాయ దత్తమాచమ నీయకమ్॥ ఆచమనీయమ్॥ యత్పురుషేణేతి మధుపర్కం॥ యత్పురుషేణ హవిషా । దేవాయజ్ఞమతన్వత । వసన్తో అస్యాసీ దాజ్యమ్ । గ్రీష్మ ఇధ్మశ్శరద్ధవిః॥ శ్లో॥ సాధ్వాజ్యదధి సంయుక్తం స్వర్ణపాత్రే ప్రతిష్ఠితం । మధుపర్కం గృహాణ

త్వంలక్ష్మీకాంత నమోఽస్తుతే॥ మధుపర్కం । సప్తాస్యాసన్నితిస్నానమ్॥ సప్తాస్యాసన్పరిధయః । త్రిస్సప్త సమిధః కృతాః । దేవాయద్యజ్ఞం తన్వానాః అబధ్నన్పురుషం పశుమ్॥ శ్లో॥ తీర్థోదకైః కాంచనకుంభసంస్థై స్సువాసితై ర్దేవకృపారసార్ద్రైః । మయాఽర్పితం స్నానవిధిం గృహాణ పాదాబ్జనిష్ఠ్యూతనదీప్రవాహా॥ స్నానమ్॥ తం యజ్ఞమితి వస్త్రమ్॥ తం యజ్ఞం బర్హిషి ప్రౌక్షన్ । పురుషంజాత మగ్రతః । తేన దేవా అయజన్తసాధ్యాఋషయశ్చయే॥ శ్లో॥ స్వర్ణాంచలం స్వర్ణవిచిత్రశోభితం కౌశేయయుగ్మం పరికల్పితం మయా । దామోదర ప్రావరణం గృహాణ మాయాచలప్రికృతదివ్యరూప॥ వస్త్రం॥ తస్మాద్యజ్ఞా దితి యజ్ఞోపవీతమ్॥ తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః । సంభృతం పృషదాజ్యమ్॥ పశూగ్ స్తాగ్ శ్చక్రే వాయవ్యాన్ । ఆరణ్యాన్ గ్రామాశ్చయే॥ శ్లో॥ సువర్ణతంతూద్భవ యజ్ఞసూత్రం ముక్తాఫలస్యూత మనేకరత్నమ్ । గృహాణ తద్వత్ప్రకృతి ముత్తరీయం స్వకర్మసూత్రం ధరతే నమోఽస్తు॥ తస్మా ద్యజ్ఞా దితిగంధః॥ తస్మాద్యజ్ఞా త్సర్వహుతః ఋచ స్సామాని జజ్ఞిరే । ఛందాగ్ంసి జజ్ఞిరే తస్మాత్ । యజు స్తస్మా దజాయత॥ శ్లో॥ కస్తూరికాకర్దమ చందనాని కాశ్మీరసంయోజితగంధసారైః । విలేపనం స్వీకురు దేవదేవ శ్రీదేవి వక్షోజవిలేపనాంగగంధం॥ తస్మా దశ్వా ఇతిపుష్పమ్॥ తస్మాదశ్వా అజాయంత । యేకే చోభయాదతః। గావో హజజ్ఞిరే తస్మాత్ తస్మాజ్జాతా అజావయః॥ శ్లో॥ చామంతికావకుళచంపకపాటలాబ్జ పున్నాగజాతికరవీరరసాలపుష్పైః । బిల్వప్రవాళ తులసీదళ మల్లికాభిః త్వాంపూజయామి జగదీశ్వర వాసుదేవ॥ శ్లో॥ ఆరామపుష్పాణి మనోహరాణి జలాశయస్థాని సుపల్లవాని । సువర్ణపుష్పాణి మయార్పితాని గృహాణ శ్రీవత్సధర ప్రసీద॥ శ్లో॥ కరవీరైర్జాజికుసుమైశ్చంపకైర్వకుళై శ్శుభైః । శతపత్రైశ్చ కల్హారై రర్చయేత్పురుషోత్తమ॥ పుష్పం॥ శ్లో॥ కేయూరకటకైశ్చైవ హారైశ్చిత్రాంగుళీయకైః । మౌక్తికైల్లానిమకుటంకుండలైః శోభితమ్॥ శ్లో॥ నాభౌ నాయకరత్నంచనూపురా పాదపద్మయోః । అంగుళీముద్రికాశ్చైవ గృహ్యాంతా మస్మదర్పితా॥ ఆభరణం॥ శ్రీవేంకటేశ్వరాఽష్టోత్తరశతనామావళిపూజాంకరిష్యే॥

శ్రీ వేంకటేశ్వరాకృతిని గోడపై చిత్రించిగాని, శ్రీ వేంకటేశ్వరప్రతిమను పెట్టిగాని, అక్షతలతో గాని, పుష్పములతో గాని, ఈ క్రిందిచెప్పబోవునామములను చెప్పుచు పూజచేయవలయును. ప్రతినామమునకు మొదట ఓం అనియును చివరనమః అనియును చెప్పుచుండవలయును.

శ్రీ వేంకటేశ్వరాష్టోత్తరశతనామావళిః

ఓం శ్రీ వేంకటేశాయనమః
శ్రీనివాసాయ
లక్ష్మీపతయే
అనామయాయ
అమృతాంశాయ
జగద్వంద్యాయ
గోవిందాయ
శాశ్వతాయ
ప్రభవే
శేషాద్రినిలయాయ
దేవాయ
కేశవాయ
మధుసూదనాయ
అమృతాయ
మాధవాయ
కృష్ణాయ, శ్రీహరయే
జ్ఞానపంజరాయ
శ్రీవత్సవక్షసే
సర్వేశాయ
గోపాలాయ
పురుషోత్తమాయ
గోపీశ్వరాయ
పరంజ్యోతిషే
వైకుంఠపతయే
అవ్యయాయ
సుధాతనవే
యాదవేంద్రాయ
నిత్యయౌవనరూపవతే
చతుర్వేదాత్మకాయ
విష్ణవే అచ్యుతాయ

పద్మినీప్రియాయ
ధరాపతయే
సురపతయే, నిర్మలాయ
దేవపూజితాయ
చతుర్భుజాయ
చక్రధరాయ
త్రిధామ్నే
త్రిగుణాశ్రయాయ
నిర్వికల్పాయ
నిష్కళంకాయ
నిరాతంకాయ
నిరంజనాయనమః
నిరాభాసాయ
నిత్యతృప్తాయ
నిర్గుణాయ
నిరుపద్రవాయ
గదాధరాయ
శార్ఙ్గపాణయే
నందకినే
శంఖధారకాయ
అనేకమూర్తయే
అవ్యక్తాయ
కటిహస్తాయ
వరప్రదాయ
అనేకాత్మనే
దీనబంధవే
ఆర్తలోకాభయప్రదాయ
ఆకాశరాజవరదాయ
యోగిహృత్పద్మమందిరాయ
దామోదరాయ

జగత్పాలాయ, పాపఘ్నాయ
భక్తవత్సలాయ, త్రివిక్రమాయ
శింశుమారాయ
జటామకుటశోభితాయ
శంఖమధ్యోల్లసన్మంజులాయ
కింకిణ్యాఢ్యకరండకాయ
నీలమేఘశ్యామతనవే
బిల్వపత్రార్చనప్రియాయ
జగద్వ్యాపినే, జగత్కర్త్రే
జగత్సాక్షిణే, జగత్పతయే
చింతితార్థప్రదాయ
జిష్ణవే, దాశార్హాయ
దశరూపవతే, దేవకీనందనాయ
శౌరయే। హయగ్రీవాయ
జనార్దనాయ
కన్యాశ్రవణతారేజ్యాయ
పీతాంబరధరాయ
అనఘాయనమః॥ వనమాలినే
పద్మనాభాయ
మృగయాసక్తమానసాయనమః
అశ్వారూఢాయ, ఖడ్గధారిణే
ధనార్జన సముత్సుకాయ
ఘనసార లసన్మధ్యకస్తూరి
తిలకోజ్జ్వలాయ, సచ్చిదానందరూపాయ
జగన్మంగళదాయకాయ
యజ్ఞరూపాయ
యజ్ఞభోక్త్రే, చిన్మయాయ
పరమేశ్వరాయ
పరమార్థప్రదాయ, శాంతాయ
శ్రీమతే, దోర్దండవిక్రమాయ
పరాత్పరాయ పరబ్రహ్మణే
శ్రీ విభవేనమః * జగదీశ్వరాయనమః

యత్పురుష మితి ధూపం॥ యత్పురుషం వ్యదధుః। కతిధా వ్యకల్పయన్। ముఖం కి మస్య కౌ బాహూ। కావూరూ పాదా వుచ్యేతే॥ శ్లో॥ శ్రీకరచలాహారసకుందదివ్య కర్పూరకాలాగరు చందనాని। ఖచోర కృష్ణాగరు దేవదారు మచీయతే స్నేహపూతి కశ్చ। ధూపః॥ బ్రాహ్మణో ఽస్య ముఖ మాసీత్। బాహూ రాజన్యః కృతః। ఊరూ తదస్య యద్వైశ్యః। పద్భ్యాగ్ం శూద్రో అజాయత॥ శ్లో॥ మార్తాండకోటిప్రతిభ వాసుదేవ। నీరాజనీగోఘ్నతవర్తియుక్తం। స్వయం యయాం ధీకృతసర్వలోక జ్ఞానప్రదీపం కురుతే నమోఽస్తు॥ దీపం॥ చంద్రమా మన సేతి నైవేద్యం। చంద్రమా మనసో జాతః। చక్షోః సూర్యో అజాయత। ముఖాదింద్రశ్చాగ్నిశ్చ। ప్రాణాద్వాయు రజాయత॥ ఓమ్ భూర్భువస్సువః... ॥ సత్యం త్వర్తేన పరిషించామి। అమృతమస్తు। అమృతోపస్తరణమసి॥ శ్లో॥ సౌవర్ణస్థాలిమధ్యే మణిగణఖచితే గోఘృతాక్తాన్ సుపక్వాన్ భక్ష్యాన్ భోజ్యాంశ్చ లేహ్యానపరిమితరసాన్ చోష్యమన్నం నిధాయ। నానాశాకైరుపేతం దధిమధుసగుడక్షీరపానీయయుక్తం తాంబూలం చాపి విష్ణోః ప్రతిదినమమహం మానసే కల్పయామి। ఓం ప్రాణాయ స్వాహా...ఓం సమానాయ స్వాహా॥ నాభ్యా ఆసీదితి తాంబూలమ్॥ నాభ్యా ఆసీదంతరిక్షం శీర్ష్ణో

ద్యౌః సమవర్తత । పద్భ్యాం భూమి ర్దిశశ్శ్రోత్రాత్ । తథాలోకాగ్ం అకల్పయన్॥ పూగీఫలై స్సకర్పూరై ర్నాగవల్లీదళై ర్యుతం । ముక్తాచూర్ణసమాయుక్తం తాంబూలం ప్రతిగృహ్యతామ్। తాంబూలం॥ వేదాహమేతమితి నీరాజనమ్॥ వేదాహ మేతం పురుషం మహాన్తం । ఆదిత్యవర్ణం తమసస్తుపారే । సర్వాణి రూపాణి విచిత్య ధీరః । నామాని కృత్వాభివదన్ యదాస్తే॥ సర్వప్రజాం మేగోపాయ । అమృతత్వాయ జీవసే । జాతాం జనిష్యమాణాంచ । అమృతే సత్యే ప్రతిష్ఠితాం । అథర్వ పితుం మేగోపాయ । రసమన్నమిహాయుషే । అదబ్ధాయో౽శీతతనో । అవిషం నః పితుం కృణు । శర్గ్స్యం పశూన్మే గోపాయ । ద్విపాదో యే చతుష్పదః అష్టాశఫాశ్చయ ఇహాగ్నే । యే చైకశఫా ఆశుగాః । సప్రథ సభాం మేగోపాయ । యే చ సభ్యాస్సభాసదః । తానింద్రియావతః కురు । సర్వమాయు రుపాసతాం । అహే బుధ్నియ మంత్రం మేగోపాయ । య మృషయ స్త్రైవిదా విదుః । ఋచ స్సామాని యజూగ్ంషి । సాహి శ్రీరమృతా సతాం॥ మాకోహిగ్ంసీ జ్జాతవేదో గా మశ్వం పురుషం జగత్ । అబిభ్రదగ్న ఆగహి శ్రియామా పరిపాత య । సమ్రాజం చ విరాజం చాభిశ్రీ ర్యాచ నో గృహే లక్ష్మీ రాష్ట్రస్య యా ముఖే తయా మా సగ్ంసృజామసి॥ సంతత శ్రీరస్తు సమస్తమంగళాని భవంతు॥ నిత్య శ్రీరస్తు । నిత్యమంగళానిభవంతు। ధాతా పురస్తాదితి మంత్రపుష్పమ్॥ ధాతా పురస్తాద్య ముదాజహార । శక్రః ప్రవిద్వాన్ ప్రదిశశ్చతస్రః । తమేవం విద్వా నమృత ఇహ భవతి । నాన్యః పన్థా అయనాయ విద్యతే। సహస్రశీర్షం దేవం విశ్వాక్షం..... అస్తుసదా శివోమ్॥ వెంకటేశ్వర......నమః॥ సువర్ణ దివ్యమంత్రపుష్పం సమర్పయామి॥ శ్లో। యానికాని చ పాపాని జన్మాంతరకృతానిచ । తానితాని ప్రణశ్యంతి ప్రదక్షిణ పదేపదే॥ పాపో౽హం పాపకర్మా౽హం పాపాత్మా పాపసంభవః। త్రాహి మాంకృపయా దేవశరణాగతవత్సల॥ అన్యథా శరణం నాస్తి త్వమేవ శరణం మమ । తస్మాత్కారుణ్యభావేన రక్షరక్ష జనార్దన॥ శ్రీ...॥నమః॥ ఆత్మప్రదక్షిణ...॥ ఛత్రం సమర్పయామి । చామరం సమర్పయామి । గీతం సమర్పయామి । నృత్యం సమర్పయామి । నాట్యం సమర్పయామి । సమస్తరాజోపచారాన్ సమర్పయామి॥ శ్లో॥ యస్యస్మృత్యాచ నామోక్త్యా తపః పూజా క్రియాదిషు। న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతి సద్యో వందే జనార్దనమ్ । మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం జనార్దన । యత్పూజితం మయాదేవ పరిపూర్ణంతదస్తుతే॥ యథాస్థానముద్వాసయామి.

(సంపూర్ణము)

మంజువాణీ ముద్రాక్షరశాలలో వెలకు దొరకు గ్రంథములు.

సర్వలక్షణసారసంగ్రహము వ్యాకరణము	12 అణాలు
అహోబలపండితీయము	రు 2-8-0
శకటరేఫ నిర్ణయము	0-8-0
కాగడా	0-2-0
శ్రీనివాసవిలాసము	1-0-0
శిశుసంజీవని	0-4-9
శివగీత	0-8-0
మధుపవిహారము	0-4-0
రాజయోగసారము	1-0-0
సర్వశాస్త్రము	0-4-0
స్వప్నఫలదర్పణము	0-8-0
కాళహస్తీశ్వర శతకము	0-4-0
రామలింగేశ్వర శతకము	0-4-0
శ్రీయాంధ్రనాయకశతకము	0-4-0
సింహాద్రినారసింహశతకము	0-4-0
భామకలాపము	0-6-0
మోహశేఖావళి	1-0-0
అప్పయ్యదీక్షితచరిత్ర	0-4-0
తిమ్మరుసు చరిత్ర	0-4-0
పాండవాజ్ఞాతవాసము	0-8-0
రామదాసు నాటకము	0-8-0
నర్మదాపురుకుత్సీయము నా॥	0-12-0
చమత్కారస్నానపరిహాసనము	0-2-0
మహారోగరహస్య పరిహాసనము	0-2-0
విధవావివాహపరిహాసనము	0-2-0
నిరపవాదపరిహాసనము	0-2-0
చేమంతులు	0-4-0
అరటిచెట్టు	0-2-0
కీనసార	0-4-0
కర్పూరము	0-4-0
గోరుసార	0-4-0
సహదేవపశుశాస్త్రము	0-6-0
చారుమతి పద్యములు	0-4-0
సుశీల పద్యములు	0-4-0
వాసంతిక	0-4-0
వైద్యుతలోహశాస్త్రము	0-6-0
రోగారోగ్యవివేకము	0-6-0
నేత్రదర్పణము	0-8-0
ధన్వంతరివిజయము	0-10-0
వ్యవసాయము	0-4-0
లోకతంత్రము	0-12-0
ఉపన్యాసపయోనిధి	1-2-0
దిలీపచరిత్రము	0-10-0
సంక్రాంతిముగ్గులు	0-2-0
బ్రహ్మానందపత్రిక	1-0-0
సంస్కృతలోకోక్తిచంద్రిక	0-8-0
ఆంధ్రలోకోక్తిచంద్రిక	0-8-0
నవరత్నప్రదీపిక	0-8-0
రామేశ్వరమహాత్మ్యము	0-12-0
హస్తలాఘవము	0-8-0
మహాగారడి	0-4-0
అచలాత్మజాపరిణయము	0-12-0
ఆంధ్రపరాశరస్మృతి	0-8-0
బంగారుపాకశాస్త్రము	0-8-0
మహారాష్ట్రపాకశాస్త్రము	1-0-0
ఓడ్రపాకశాస్త్రము	0-12-0
గోసంరక్షణము	0-8-0
ఆంగ్లేయపశువైద్యశాస్త్రము	0-4-0
అశ్వలక్షణసారసంగ్రహము	0-6-0
అశ్వచికిత్సాసారము	1-0-0
ఉపన్యాసదర్పణము	1-4-0

10498